

Frumvarp til laga

um lagareldi.

Frá atvinnuvegaráðherra.

1. ÞÁTTUR

Gildissvið, stjórnýsla o.fl.

I. KAFLI

Markmið, gildissvið og orðskýringar.

1. gr.

Markmið.

Markmið laga þessara er að skapa skilyrði til sjálfbærrar uppbyggingar lagareldis og efla þannig verðmætasköpun, atvinnulíf og byggð í landinu, stuðla að ábyrgu lagareldi og tryggja verndun villtra nytjastofna. Skal leitast við að tryggja vernd vistkerfa, sjávarbotns og vatnshlota sem og líffræðilega fjölbreytni, varnir gegn mengun, velferð eldisfiska og gæði framleiðslu. Við framkvæmd laganna skal byggt á vistkerfisnálgun og varúðarnálgun.

Leitast skal við að fyrirbyggja hugsanleg spjöll á villtum nytjastofnum og vistkerfi þeirra ásamt því að tryggja hagsmuni þeirra sem nýta villta nytjastofna. Til að ná því markmiði skal tryggt að eldisbúnaður og framkvæmd í lagareldi standist ströngustu staðla og kröfur sem gerðar eru til lagareldis. Skal þess ávallt gætt að sem minnst röskun verði á vistkerfi villtra fiskstofna og að sjálfbærri nýtingu þeirra sé ekki stefnt í hættu.

2. gr.

Gildissvið.

Lög þessi gilda um sjókvíaelði, landeldi, hafeldi og fjarðabeit.

Lög þessi gilda ekki um ræktun og nýtingu sjávargróðurs, skelfiskrækt eða fiskrækt í ferskvatni.

3. gr.

Orðskýringar.

Í lögum þessum, reglugerðum og reglum settum á grundvelli þeirra er merking hugtaka sem hér segir:

- Afföll:** Dauði eldisfisks í eldiseiningum eða í sjó. Til affalla telst einnig förgun á fiski vegna sára, sjúkdóma og sníkjudýra.
- Áhættumat erfðablöndunar:** Mat á því magni frjórna eldislaxa sem strýkur úr eldi í sjó og vænta má að komi í ár og valdi erfðablöndun við villta nytjastofna lax.
- Burðarþolsmat:** Mat á þoli vatnshlota eða annarra afmarkaðra hafsvæða til að taka á móti auknu lífrænu álagi af völdum sjókvíaeldis eða hafeldis án þess að það hafi óæskileg áhrif á vistkerfi.

4. *Eldiseining*: Eldisker, tankur, tjörn, stöðuvatn eða sambærilegar afmarkaðar einingar á landi.
5. *Eldisfiskur*: Fiskur sem hefur verið alinn í lengri eða skemmri tíma í sjókvíaeldi, hafeldi eða landeldi.
6. *Eldislax*: Lax sem hefur verið alinn í lengri eða skemmri tíma í sjókvíaeldi, hafeldi eða landeldi.
7. *Eldissvæði*: Svæði innan smitvarnasvæðis þar sem sjókvíaeldi eða hafeldi er leyft og afmarkað með sérstökum hnitum.
8. *Fiskrækt*: Flutningur á fiskum á hvaða þroskastigi sem er í veiðivatn eða innan veiðivatns til að fjölga fiskum þar. Til fiskræktar telst til að mynda flutningur fiska á ófiskgeng svæði, hrognagröftur, smáseiðasleppingar og gönguseiðasleppingar. Gerð fiskvega, endurbætur á veiðistöðum og aðgengi að þeim telst ekki til fiskræktar.
9. *Fiskstofn*: Hópur fiska sömu tegundar sem hrygnir á tilteknum stað og tíma en gerir það ekki í neinum mæli með öðrum hópum á öðrum stað eða tíma.
10. *Fiskur*: Allur fiskur og önnur lagardýr óháð þroskastigi, þ.m.t. seiði, hrogn og svil.
11. *Fjarðabreit*: Geymsla og gæsla villtra nytjastofna í sjó sem nærast á náttúrulegri fæðu sem er til staðar í umhverfinu.
12. *Frjór lax*: Lax sem er fær um að framleiða frjóar kynfrumur.
13. *Hafbeit*: Slepping gönguseiða til sjógöngu og föngun þeirra sem fullvaxta fiska á sleppi-stað þegar þeir ganga úr sjó í ferskt vatn, annaðhvort til slátrunar eða flutnings í annað veiðivatn til endurveiða.
14. *Hafeldi*: Sjókvíaeldi á svæðum sem eru hvort tveggja í senn utan svæða skv. 8. gr. laga þessara og viðmiðunarlinu skv. 5. gr. laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997.
15. *Hálflokaður eldisbúnaður*: Búnaður sem er opinn ofan sjávarmáls en ógegndræpur neðan sjávarmáls þannig að fôðurleifum og úrgangi er safnað saman en ferskum sjó dælt inn.
16. *Hámarkslífmassi*: Hámark lífmassa samkvæmt burðarþolsmati í samræmi við hvernig lífmassa hefur verið skipt niður á tiltekið vatnshlot, smitvarnasvæði eða annað hafsvæði.
17. *Heildarlaxamagn*: Heildarmagn frjós lax sem heimilt er að ala í sjó hverju sinni, mælt í lífmassa.
18. *Kynslóð*: Allir þeir fiskar sem settir eru út í sjó á sama smitvarnasvæði innan sama 12 mánaða tímabils, þar sem tímabilið hefst við fyrstu útsetningu fisks á viðkomandi smitvarnasvæði.
19. *Lagardýr*: Öll dýr með kalt blóð sem lifa og geta afkvæmi í sjó eða fersku vatni.
20. *Lagareldi*: Sjókvíaeldi, landeldi, hafeldi og fjarðabreit á fiski.
21. *Landeldi*: Geymsla, gæsla, fôðrun og önnur meðhöndlun fiska í eldiseiningum.
22. *Landeldisstöð*: Starfsstöð á landi sem nýtt er í þágu landeldis.
23. *Lax*: Fiskur af tegundinni *Salmo salar*.
24. *Laxahlutur*: Hlutdeild rekstrarleyfishafa í heildarlaxamagni.
25. *Laxamagn*: Heimild rekstrarleyfishafa til eldis á frjóum laxi í sjó hverju sinni, mælt í lífmassa.
26. *Laxfiskar*: Fiskar af laxfiskaætt (*Salmonidae*), m.a. tegundirnar lax (*Salmo salar*), urriði (*Salmo trutta*), bleikja (*Salvelinus alpinus*) og regnbogasilungur (*Oncorhynchus mykiss*).
27. *Leyfilegur lífmassi*: Leyfilegur lífmassi fisks sem rekstraraðili má ala hverju sinni að teknu tilliti til breytinga samkvæmt lögum þessum.
28. *Lífmassi*: Lífmassi er margfeldi fjölda og meðalþyngdar fiska.

29. *Lokaður eldisbúnaður*: Eldisbúnaður þar sem fiski er haldið í lokuðu og ógegndræpu rými í sjó eða söltu vatni, sjó- eða vatnsskiptum er stýrt og mögulegt er að fjarlægja fóðurleifar og úrgang úr eldisbúnaðinum.
30. *Lús*: Laxalús (*Lepeophtheirus salmonis*) eða fiskilús (*Caligus elongatus*) sem finnast á fiskum í sjó og eru ýmist á eldisfiski eða villtum fiskum.
31. *Myndgreiningarbúnaður*: Samþættur mynda- eða skynjarabúnaður sem vinnur úr rauntímamyndum eða upptökum og ályktar um stærð, fjölda eða heilsu lífvera með sjálfvirkum hætti.
32. *Ófrjór lax*: Lax sem er ófær um að framleiða frjóar kynfrumur.
33. *Sjókvi*: Netpoki sem hangir í fljótandi grind eða er festur á grind sem komið er fyrir við yfirborð sjávar auk hvers konar annars búnaðar sem ætlaður er til sjókvíaeldis, þ.m.t. festingar og akkeri.
34. *Sjókvíaeldi*: Geymsla, gæsla, fóðrun og önnur meðhöndlun fiska í sjó, þ.m.t. eldi á fiskum í sjókvíum, hálflokuðum eða lokuðum eldisbúnaði.
35. *Sjókvíaeldisbyggðir*: Sveitarfélög sem eru nálægt smitvarnasvæði innan tiltekins landshluta.
36. *Sjókvíaeldisstöð*: Starfsstöð á eða við sjó sem nýtt er í þágu sjókvíaeldis. Sjókvíaeldisstöð getur verið sjókvi, lokaður eldisbúnaður eða hálflokaður eldisbúnaður, fleki, fóðurlagnir og/eða annar sá búnaður sem er nauðsynlegur til reksturs sjókvíaeldis. Búnaðurinn getur verið sökkvanlegur eða fljótandi.
37. *Smitvarnasvæði*: Afmarkað svæði á sjó þar sem heimilt er að stunda sjókvíaeldi eða hafeldi á nánar tilgreindum eldissvæðum.
38. *Sníkjudýr*: Dýr sem lifir sníkjulífi á eða í fiski og getur valdið honum skaða.
39. *Vatnshlot*: Eining vatns, svo sem allt það vatn sem er að finna í stöðuvatni, á eða strandsjó samkvæmt lögum um stjórn vatnamála.
40. *Veidivatn*: Á eða stöðuvatn sem veiði er í eða sem mætti vera í ef fiskur væri ræktaður þar.
41. *Villtir nytjastofnar*: Villtir fiskstofnar, þ.m.t. lax, hvort sem um er að ræða ferskvatnsfiska eða sjávarfiska, sem er nytjaðir eða kunna að verða nytjaðir í íslenskri fiskveiðilandhelgi, í ám eða vötnum.
42. *Villtur fiskstofn*: Fiskstofn þar sem meiri hluti fisks er klakinn í náttúrulegu umhverfi, elst þar upp og er kominn undan villtum foreldrum.

II. KAFLI
Stjórnsýsla.
4. gr.
Stjórnsýsla.

Ráðherra fer með yfirstjórn mála samkvæmt lögum þessum en framkvæmd stjórnsýslunnar er að öðru leyti í höndum Matvælastofnunar sem hefur eftirlit með að ákvæðum laganna sé framfylgt.

Ákvarðanir Matvælastofnunar er lúta að skráningarskyldu og veitingu, breytingu og afturköllun rekstrarleyfis til lagareldis samkvæmt lögum þessum eru kærarlegar til úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála. Um aðild, kærufrest, málsmeðferð og annað er varðar kærur fer samkvæmt lögum um úrskurðarnefndina. Aðrar ákvarðanir sem Matvælastofnun tekur á grundvelli laga þessara sæta kærur til ráðherra nema annað sé ákveðið í lögum þessum og fer um kærur samkvæmt ákvæðum stjórnsýslulaga.

Hafrannsóknastofnun er til ráðgjafar við framkvæmd laga þessara samkvæmt lögum um Hafrannsóknastofnun, rannsóknna- og ráðgjafarstofnun hafs og vatna.

2. ÞÁTTUR

Sjókvíaeldi.

III. KAFLI

Umhverfisvernd og rannsóknir.

5. gr.

Burðarþolsmat, vöktun og rannsóknir.

Ráðherra ákveður fyrir hvaða vatnshlot eða önnur afmörkuð hafsvæði burðarþolsmat skuli gert og tímasetningu þess. Hafrannsóknastofnun skal gera burðarþolsmat.

Hafrannsóknastofnun skal meta áhrif af völdum lífræns álags frá sjókvíaeldi með því að gera tímabundnar rannsóknir á umhverfisáhrifum sjókvíaeldis og vakta ástand vistkerfa innan vatnshlota eða annarra afmarkaðra hafsvæða sem þegar hafa burðarþolsmetin. Endurskoða skal burðarþolsmat svo oft sem þurfa þykir, til dæmis ef niðurstöður vöktunar eða rannsókna gefa tilefni til, en eigi sjaldnar en á sex ára fresti. Hafrannsóknastofnun skal árlega birta niðurstöður vöktunar á áhrifum lífræns álags á þau hafsvæði sem vöktuð voru árið áður. Rannsóknir og vöktun Hafrannsóknastofnunar á vatnshlotum eða öðrum afmörkuðum hafsvæðum koma ekki í stað eftirlits Umhverfis- og orkustofnunar og rekstrarleyfishafa með áhrifum af sjókvíaeldi innan eldissvæða.

Burðarþolsmat skal segja til um þann hámarkslífmassa fisks sem heimilt er að ala í sjókvíaeldi í vatnshloti eða öðru afmörkuðu hafsvæði. Burðarþolsmat skal sett fram annars vegar sem tiltekið hámark lífmassa á hverjum tíma en hins vegar sem hámark lífmassa samkvæmt hlaupandi tólf mánaða meðaltali. Rekstrarleyfishafi skal tilkynna Matvælastofnun hvort hámarkið hann muni nota við eldi tiltekinnar kynslóðar en Matvælastofnun getur ákveðið að allir rekstrarleyfishafar skuli notast við sama hámarkið í tilteknu vatnshloti eða afmörkuðu hafsvæði. Hafrannsóknastofnun skal setja fram burðarþolsmat með tilliti til sjókvía annars vegar og hins vegar lokaðs eða hálflokaðs eldisbúnaðar.

Matvælastofnun skal halda skrá um leyfilegan lífmassa smitvarnasvæða og hámarkslífmassa samkvæmt burðarþolsmati hverju sinni. Skráin skal birt opinberlega á vef Matvælastofnunar.

Jafnframt skal Matvælastofnun, ef burðarþolsmat lækkar, aðlaga skrá sína fyrir hvert smitvarnasvæði til samræmis við burðarþolsmat og gefa rekstrarleyfishöfum hæfilegan frest til aðlögunar sem skal ekki vera lengri er 24 mánuðir. Um afleiðingar af hækkingu burðarþolsmats fer skv. 33. gr. Ekki skal tilgreina hámarkslífmassa í rekstrarleyfum samkvæmt lögum þessum. Að loknum aðlögunarfresti samkvæmt þessari málsgrein, er óheimilt að ala meiri fisk í vatnshloti eða á öðru afmörkuðu hafsvæði en gildandi burðarþolsmat og skrá Matvælastofnunar segja til um.

Burðarþolsmat og endurskoðun þess telst áætlun í skilningi laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Ráðherra ber ábyrgð á því að umhverfismat áætlana sé gert.

Komi ekki til aukningar á hámarkslífmassa við endurskoðun á burðarþolsmati og séu forsendur fyrir endurskoðuðu burðarþolsmati í veigamiklum atriðum óbreyttar frá fyrra burðarþolsmati er ráðherra heimilt, að fengnu jákvæðu áliti Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar, að láta hjá líða að gera umhverfismat áætlana vegna viðkomandi endurskoðunar burðarþolsmats.

Ráðherra er heimilt að setja nánari ákvæði í reglugerð um framkvæmd, efni, meðferð, útgáfu og breytingu burðarþolsmats. Einnig er heimilt að setja nánari ákvæði í reglugerð um skrá Matvælastofnunar samkvæmt þessari grein.

6. gr.

Áhættumat erfðablöndunar.

Hafrannsóknastofnun gerir tillögu til ráðherra um það hámarksmagn frjórna laxa, mælt í lífmassa, sem heimilt er að ala í sjó hverju sinni á tilteknu hafsvæði á grundvelli áhættumats erfðablöndunar. Ráðherra skal að fenginni þeirri tillögu ákveða heildarlaxamagn með reglugerð. Áhættumat erfðablöndunar skal byggjast á vistkerfis- og varúðarnálgun.

Með áhættumatinu er áhætta af erfðablöndun frjórna eldislaxa við villta nytjastofna lax metin með líkani. Áhættumat skal gefið út miðað við þann lífmassa frjórna laxa sem mætti ala í sjó ef hagkvæmustu skiptingu milli smitvarnasvæða væri fylgt. Áhættumat erfðablöndunar skal ekki skipt niður á smitvarnasvæði af Hafrannsóknastofnun en getur tekið mið af skiptingu milli hafsvæða og landshluta ef við á. Áhættumatið skal byggt á þáttum eins og áætlun um fjölda strokufiska og endurkomuhlutfalli þeirra, ágengni, vöktun í ám skv. 7. gr., áhrifum hafstrauma og dreifingu fiska, fjarlægð áa frá eldisvæðum, stofnstærð laxa í ám og öðru sem þýðingu kann að hafa.

Í áhættumati erfðablöndunar er heimilt að taka tillit til mótvægisáðgerða sem draga úr mögulegri erfðablöndun. Einungis skal tekið tillit til mótvægisáðgerða við gerð og notkun áhættumats erfðablöndunar ef fyrir liggur við gerð þess að allir rekstrarleyfishafar sem ala frjóan lax á sama hafsvæði hafa samþykkt að rekstrarleyfum verði breytt þannig að skylda til viðkomandi mótvægisáðgerða verði hluti rekstrarleyfa. Ný rekstrarleyfi sem gefin eru út eftir að mótvægisáðgerðir hafa verið samþykktar skulu hafa að geyma skyldu til sömu mótvægisáðgerða.

Hafrannsóknastofnun skal endurskoða áhættumat erfðablöndunar á þriggja ára fresti. Ráðherra getur óskað þess að áhættumat erfðablöndunar sé endurskoðað fyrr ef þurfa þykir.

Matvælastofnun skal, í kjölfar endurskoðunar á áhættumati erfðablöndunar og útgáfu reglugerðar skv. 1. mgr., breyta skráningu á laxamagni rekstrarleyfishafa miðað við laxahlut. Rekstrarleyfishöfum skal vera heimilt að ljúka eldi á þeim kynslóðum sem eru í sjó en við næstu útsetningu fiska eftir útgáfu reglugerðar skv. 1. másl. skal taka mið af heildarlaxamagni samkvæmt reglugerðinni.

Sé heildarlaxamagn bundið tilteknum skilyrðum, t.d. um mótvægisáðgerðir, skal Matvælastofnun hafa eftirlit með að rekstrarleyfishafar fullnægi þeim skilyrðum.

Áhættumat erfðablöndunar og endurskoðun þess telst áætlun í skilningi laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Ráðherra ber ábyrgð á því að umhverfismat áætlana sé gert.

Komi ekki til aukningar á heildarlaxamagni við endurskoðun á áhættumati erfðablöndunar, og séu forsendur fyrir endurskoðuðu áhættumati erfðablöndunar í veigamiklum atriðum óbreyttar frá fyrra áhættumati erfðablöndunar, er ráðherra heimilt, að fengnu jákvæðu álit Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar, að láta hjá líða að gera umhverfismat áætlana vegna viðkomandi endurskoðunar áhættumats erfðablöndunar.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um meðferð, útgáfu og breytingu rekstrarleyfa og mótvægisáðgerðir, hvaða stofnar teljast til villtra nytjastofna lax, sem og um framkvæmd vöktunar á fjölda frjórna laxa og lífmassa þeirra. Þar verða nánari ákvæði um afmörkun landshluta sem og um meðferð, útgáfu og breytingu áhættumats. Í reglugerðinni skal tekið tillit til bestu fánlegrar tækni.

7. gr.
Vöktun í ám.

Hafranssóknastofnun skal gefa út vöktunaráætlun sem kveður á um kerfisbundna vöktun í ám með það að markmiði að:

- a. meta stofnstærð laxa af villtum uppruna í viðkomandi veiðiám,
- b. meta mögulegan fjölda laxa af eldisuppruna,
- c. fjarlægja lax sem kann að vera af eldisuppruna,
- d. greina erfðaeftni laxa af eldisuppruna og rekja uppruna þeirra,
- e. meta og kortleggja útbreiðslu laxa af eldisuppruna,
- f. vakta erfðabreytileika seiða til að meta hvort þau séu af eldisuppruna.

Hafranssóknastofnun ber ábyrgð á að grípa til aðgerða samkvæmt vöktunaráætlun. Hafranssóknastofnun skal hafa samráð við Matvælastofnun og Fiskistofu við að hrinda vöktunaráætlun í framkvæmd og getur jafnframt falið Matvælastofnun, Fiskistofu eða einka-aðilum að sinna tilteknum þáttum vöktunaráætlunar, svo sem að fjarlægja laxa sem kunna að vera af eldisuppruna. Landeigendum er skylt að veita Hafranssóknastofnun og öðrum framkvæmdaraðilum vöktunaráætlunar aðgang að ám og veiðistöðum. Takmarkanir skv. III. og IV. kafla laga um lax- og silungsveiði, nr. 61/2006, gilda ekki um veiðar samkvæmt þessari grein.

Hafranssóknastofnun skal árlega birta niðurstöður vöktunar. Vöktunaráætlun skal endurskoða svo oft sem þurfa þykir en þó eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti. Hafranssóknastofnun ber kostnað sem hlýst af vöktun samkvæmt þessari grein.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um vöktun samkvæmt þessari grein.

8. gr.
Staðbundið bann við starfsemi.

Ráðherra er heimilt með reglugerð, að fenginni umsögn Fiskistofu, Matvælastofnunar, Hafranssóknastofnunar og viðkomandi sveitarstjórnar, að takmarka eða banna sjókvíaeldi eða tilteknar eldisaðferðir í einstaka fjörðum, flóum eða á svæðum sem teljast sérlega viðkvæm gagnvart starfsemi þeirri sem fram fer samkvæmt lögum þessum.

Í reglugerð skv. 1. mgr. skal taka mið af því að markmið laga þessara er m.a. að vernda villta nytjastofna og hlífa þeim við fisksjúkdómum og öðrum neikvæðum vistfræðilegum áhrifum. Skal í því sambandi m.a. litið til staðsetningar sjókvíaeldisstöðva, stærðar þeirra, fjarlægðar frá veiðiám og veiðiverðmætis á viðkomandi svæði, þ.e. firði eða flóa. Jafnframt skal litið til þess hvort eldissvæði séu á gönguleiðum lax og silungs og hvort straumar geti leitt fisk sem strýkur í ár. Ráðherra skal taka tillit til sjónarmiða um aðra nýtingu hafsvæða en nýtingu vegna sjókvíaeldis við setningu reglugerðar skv. 1. mgr.

Þrátt fyrir takmarkanir eða bann skv. 1. mgr. er ráðherra heimilt, að fenginni umsögn Hafranssóknastofnunar, að ákveða með reglugerð að sjókvíaeldi í lokuðum eða hálflokuðum búnaði sé heimilt á viðkomandi svæði. Með sama hætti er ráðherra heimilt, þrátt fyrir takmarkanir eða bann skv. 1. mgr., að heimila tímabundnar rannsóknir skv. 11. gr. á viðkomandi svæði.

9. gr.
Upprunarakning laxa og aðskilnaður í eldi.

Rekstrarleyfishafa er skylt er að halda skrá yfir uppruna eldislaxa, bæði hænga og hrygna, sem byggist á gagnagrunni um erfðaefni hjá framleiðanda frjóvgaðra hrogna. Rekstrarleyfishafa er óheimilt að veita frjóvguðum hrognum eða seiðum viðtöku frá framleiðanda sem rekur ekki slíkan gagnagrunn. Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um þær aðferðir sem skylt er að nota til að rekja uppruna eldislaxa til ákveðinna sjókvíaeldisstöðva og um framkvæmd þeirra.

Eldi ófrjórta laxa skal halda aðgreindu frá eldi frjórta laxa.

10. gr.

Sleppingar eldisfisks.

Eldisfisk sem alinn er til notkunar í sjókvíaeldi er óheimilt að nýta í fiskrækt eða hafbeit. Þó getur Hafrannsóknastofnun gert sleppitilraunir í óverulegum mæli, að fenginni umsögn Matvælastofnunar og Fiskistofu og eftir atvikum annarra fagaðila ef ástæða þykir til.

11. gr.

Tímabundin rannsóknarleyfi.

Hafrannsóknastofnun getur, sjálf eða í samvinnu við aðra, svo sem Tilraunastöð Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum, stundað tímabundnar rannsóknir í fiskveiðilandhelgi Íslands á eldi fiska, eldisaðferðum, atferli fiska í sjókvíaeldi, mannvirkjum, búnaði og heilbrigði fiska.

Að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar er heimilt að veita einkaaðilum leyfi til að stunda tímabundnar rannsóknir í fiskveiðilandhelgi Íslands á eldi fiska, eldisaðferðum, atferli fiska í sjókvíaeldi, mannvirkjum, búnaði og heilbrigði fiska.

Ráðherra veitir leyfi fyrir rannsóknum skv. 1. og 2. mgr. samkvæmt umsókn þar sem fram koma m.a. upplýsingar um umfang, markmið og framkvæmd rannsóknarinnar.

Við rannsóknir skv. 1. og 2. mgr. skal gætt allra varúðarsjónarmiða vegna þeirrar eldisstarfsemi sem þegar er starfrækt á viðkomandi svæði og þess gætt að tilraunastarfsemi raski ekki eða auki rekstrarlega áhættu þeirrar starfsemi. Við veitingu leyfis skv. 3. mgr. er ráðherra heimilt að veita undanþágu frá kröfum um burðarþolsmat og áhættumat erfða-blöndunar.

Áður en leyfi skv. 3. mgr. er gefið út skal umsækjandi afla staðfestingar frá Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnun um hvort gera þurfi umhverfismat vegna framkvæmda og starfsemi sem gert er ráð fyrir samkvæmt umsókn um tilraunaleyfi. Þegar ákvörðun Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld, eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir, skal ráðherra taka afstöðu til útgáfu leyfis. Útgáfa tímabundinna rannsóknarleyfa skal samræmast strandsvæðaskipulagi liggja það fyrir á viðkomandi svæði.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um tímabundin rannsóknarleyfi, m.a. um tímalengd rannsóknarleyfa, eftirlitskröfur, kröfur til búnaðar, skyldur rannsóknarleyfishafa til að fjarlægja búnað að lokinni notkun, fjölda fiska eða lífmassa fisks sem nýta má við rannsóknir, sem og váttryggingu rannsóknarleyfishafa.

IV. KAFLI

Smitvarnasvæði og dýraheilbrigði.

12. gr.

Afmörkun smitvarnasvæða.

Afmarka skal tiltekin smitvarnasvæði þar sem stunda má sjókvíaeldi. Við afmörkun smitvarnasvæða er heimilt að miða við að hvert einstakt vatnshlot sé eitt smitvarnasvæði.

Einnig er heimilt að skipta vatnshloti í fleiri en eitt smitvarnasvæði ef slíkt er mögulegt með tilliti til rekstraröryggis og smitvarna. Með sama hætti má ákveða að smitvarnasvæði nái yfir fleiri en eitt vatnshlot eða hluta vatnshlota.

Að fenginni umsögn Matvælastofnunar skal ráðherra setja ákvæði í reglugerð um hvaða svæði teljast smitvarnasvæði skv. 1. mgr. og hvernig smitvarnasvæði eru afmörkuð. Ráðherra skal einnig setja ákvæði í reglugerð um hámarkslífmassa hvers smitvarnasvæðis að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar.

13. gr.

Smitvarnasvæði.

Tilgangur með afmörkun smitvarnasvæða er að takmarka útbreiðslu sjúkdóma og sníkjudýra milli einstakra hafsvæða.

Á hverju smitvarnasvæði skal aðeins veita einum rekstraraðila rekstrarleyfi til sjókvíaeldis. Rekstrarleyfishafa er óheimilt að starfrækja sjókvíaeldi á smitvarnasvæði þar sem annar rekstrarleyfishafi starfrækir sjókvíaeldi. Rekstrarleyfishafa er heimilt að starfrækja sjókvíaeldi á fleiri en einu smitvarnasvæði svo fremi að aðrir rekstrarleyfishafar starfræki ekki sjókvíaeldi á sömu svæðum.

Starfræki rekstrarleyfishafi sjókvíaeldi á fleiri en einu smitvarnasvæði skulu engu að síður sömu reglur gilda og endranær um flutning milli svæða á fiski, farartækjum, búnaði og öðru því sem getur borið smit eða sníkjudýr milli smitvarnasvæða, sbr. 15. og 16. gr.

Ráðherra er heimilt að setja ákvæði í reglugerð um lágmarksfjarlægð milli sjókvíaeldisstöðva og einstakra sjókvía í reglugerð.

14. gr.

Hvöld smitvarnasvæða.

Rekstrarleyfishafa er einungis heimilt að ala eina kynslóð fisks í einu á smitvarnasvæði. Rekstrarleyfishafa er skylt að hvíla smitvarnasvæði í tiltekinn tíma eftir að eldi kynslóðar lýkur. Þegar smitvarnasvæði er í hvíld er með öllu óheimilt að stunda þar sjókvíaeldi eða tengda starfsemi.

Ráðherra er heimilt að setja nánari ákvæði í reglugerð um skyldu til sóttþreinsunar tækja og búnaðar meðan á hvíld stendur og tiltekna starfsemi sem undanþegin er banni við starfsemi á hvíldartíma smitvarnasvæðis. Ráðherra skal setja ákvæði í reglugerð um lengd hvíldartíma, þ.m.t. mögulega aukna hvíld ef upp koma sjúkdómar eða vart verður við sníkjudýr á smitvarnasvæði. Þá er ráðherra heimilt að setja ákvæði í reglugerð um skemmri hvíldartíma ef notast er við lokaðan eða hálflokaðan eldisbúnað.

15. gr.

Flutningur farartækja og búnaðar milli smitvarnasvæða.

Flutningur hvers konar farartækja og búnaðar á vegum rekstrarleyfishafa eða annarra milli smitvarnasvæða er óheimill nema samkvæmt leyfi Matvælastofnunar. Leyfi Matvælastofnunar er ávallt bundið skilyrði um sóttþreinsun farartækja og búnaðar nema stofnunin taki annað sérstaklega fram.

Leyfi sem Matvælastofnun veitir skv. 1. mgr. má veita í einstök skipti eða sem ótímabundið leyfi vegna skipulagðra og endurtekinna ferða um eða milli smitvarnasvæða.

Ákvæði þessarar greinar gilda einnig um flutning og ferðir farartækja og búnaðar milli smitvarnasvæða og landeldisstöðva.

16. gr.

Útsetning og flutningur fisks.

Matvælastofnun veitir heimild til útsetningar fiska í sjó með tilliti til fjölda fiska, lífmassa og tímasetningar útsetningar á einstökum eldissvæðum. Rekstrarleyfishafi skal sækja um heimild til útsetningar fisks á smitvarnasvæði til Matvælastofnunar fyrir fram og eigi síðar en mánuði fyrir fyrsta áætlaða flutning á smitvarnasvæði.

Allur flutningur fisks á milli sjókvíaeldisstöðva er óheimill nema honum fylgi heilbrigðisvottorð, útgefið af dýralækni Matvælastofnunar.

Rekstrarleyfishafi skal tilkynna Matvælastofnun um hvern flutning vegna útsetningar seiða og afhenda heilsufarsyfirlýsingu dýralæknis eigi síðar en þremur virkum dögum fyrir útsetningu.

Matvælastofnun getur m.a. stöðvað útsetningar seiða ef vart hefur orðið við tilkynningarskylda sjúkdóma eða sníkjudýr á viðkomandi smitvarnasvæði.

Flutningur eldistegunda sem ekki eru tilgreindar í rekstrarleyfi milli eldissvæða, svo og flutningur á öllum fiski milli smitvarnasvæða, er óheimill.

Flutningur fiska á milli sjókvía innan smitvarnasvæðis er tilkynningarskyldur til Matvælastofnunar og skal skráður af rekstrarleyfishafa.

Rekstrarleyfishafi skal tryggja rekjanleika kynslóða þannig að hægt sé að auðkenna hrogn- og seiðahópa allt æviskeiðið óháð flutningi á milli sjókvía.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um heilsufarsyfirlýsingar og hvenær heimilt er að flytja seiði í sjó með tilliti til hitastigs.

17. gr.

Talning upp úr sjókví.

Rekstrarleyfishafa er skylt að telja allan fisk upp úr sjókví að kröfu Matvælastofnunar sé ríkt tilefni til. Talning skal fara þannig fram að Matvælastofnun geti fylgst með henni með áreiðanlegum hætti.

Ráðherra er heimilt í reglugerð að setja ákvæði um skilyrði og aðferðir við talningu upp úr sjókví.

18. gr.

Þéttleiki og fjöldi fiska í sjókvíum.

Rekstrarleyfishafa ber að sjá til þess að fjöldi fiska og þéttleiki fisks í sjókvíum sé ávallt í samræmi við rekstrarleyfi og ákvæði reglugerða settra samkvæmt lögum þessum.

Ráðherra skal í reglugerð setja ákvæði um hámarksþéttleika fiska í sjókvíum og útreikning á þéttleika.

19. gr.

Skimun og bólusetning við tilkynningarskyldum sjúkdómum í sjókvíum.

Rekstrarleyfishafa er skylt að láta fara fram reglulega skimun fyrir tilkynningarskyldum sjúkdómum í fiski í sjókvíum, m.a. fyrir flutning til útsetningar fiska í sjó. Rekstrarleyfishafa er óheimilt að taka við fiskum til útsetningar í sjó nema niðurstaða úr skimun fyrir flutning liggi fyrir og að sú niðurstaða staðfesti að fiskar séu ekki smitaðir af tilkynningarskyldum sjúkdómum.

Ráðherra skal í reglugerð kveða á um fyrir hvaða sjúkdómum skuli bólusetja gegn og skima fyrir. Ráðherra skal í reglugerð jafnframt setja ákvæði um framkvæmd skimunar og bólusetningar.

20. gr.

Bann við eldi tiltekinna tegunda.

Að fenginni umsögn Matvælastofnunar og Hafrannsóknastofnunar getur ráðherra í reglugerð bannað eldi tiltekinna fisktegunda, tiltekinna fiskstofna eða fisks með tiltekna erfðaeiginleika vegna atriða sem varða dýravelferð eða vistkerfi.

21. gr.

Innflutningur á notuðum eldisbúnaði og flutningstækjum.

Innflutningur á notuðum eldisbúnaði til sjókvíaeldis er óheimill. Til slíks búnaðar teljast m.a. sjókvíar, eldisker, tankar, nætur, fóðrarar og fiskidælur.

Þrátt fyrir 1. mgr. er heimilt að flytja inn notuð vísindatæki og tæknibúnað, m.a. tæki til flutnings sem sannanlega er hægt að sótthreinsa að mati Matvælastofnunar. Einnig getur Matvælastofnun með sömu skilyrðum heimilað innflutning á öðrum eldisbúnaði enda telji Matvælastofnun ekki líklegt að smitefni sem valda dýrasjúkdómum berist með honum.

Sækja skal um leyfi til Matvælastofnunar fyrir innflutningi skv. 2. mgr. á notuðum vísindatækjum, tæknibúnaði og eldisbúnað sem og brunnbátum og öðrum tækjum til flutnings á fiski. Matvælastofnun er heimilt við meðferð umsóknar að leita umsagnar fisksjúkdómanefndar. Matvælastofnun getur bannað innflutning á búnaði, brunnbátum og öðrum tækjum sem kunna að hafa verið notuð í tengslum við tilkynningarskylda sjúkdóma eða sníkjudýr.

22. gr.

Brunnbátar og sótthreinsun.

Brunnbátar og önnur tæki til flutnings á fiski skulu vera lokuð og yfirbyggð. Brunnbátar skulu hafa búnað sem gerir þeim kleift að sigla með lokaða brunna sem geta lokað fyrir inn-töku og fráveitu á sjó. Jafnframt skulu brunnbátar vera með búnað sem hreinsar fráveitu með fullnægjandi hætti. Tæmingu brunnbáta skal haga þannig að tryggt sé að smitefni og lúsalífur berist ekki á smitvarnasvæði.

Öll flutningstæki, farartæki og búnað skal vera hægt að sótthreinsa með fullnægjandi hætti.

Ráðherra skal í reglugerð setja nánari ákvæði um notkun, eiginleika og sótthreinsun flutningstækja, farartækja og búnaðar sem notaður er í sjókvíaeldi.

23. gr.

Hættusvæði vegna tilkynningarskyldra sjúkdóma í sjókvíaeldi.

Komi upp atburður vegna tilkynningarskyldra sjúkdóma eða sníkjudýra samkvæmt lögum þessum, lögum um varnir gegn fisksjúkdómum eða öðrum reglum sem gilda um sjókvíaeldi getur Matvælastofnun ákveðið að viðkomandi smitvarnasvæði eða eldissvæði sé hættusvæði. Þá er Matvælastofnun einnig heimilt að ákveða að nærliggjandi smitvarnasvæði eða eldissvæði séu áhættusvæði vegna sama atburðar sem og allt svæði innan tiltekinnar fjarlægðar frá eldissvæði eða sjókvíaeldisstöð.

Sé svæði skilgreint sem hættusvæði skal leita samþykkis Matvælastofnunar fyrir allri umferð á vegum rekstrarleyfishafa um svæðið, slátrun og förgun fisks sem og aðgerðum sem rekstrarleyfishafi hyggst grípa til vegna tilkynningarskylds atburðar.

Ráðherra er heimilt að setja í reglugerð nánari ákvæði um heimildir Matvælastofnunar til ráðstafana og takmarkana á hættusvæðum og áhættusvæðum.

24. gr.

Tengsl við önnur lög.

Að því marki sem lög um varnir gegn fisksjúkdómum gera ríkari kröfur um varnir og viðbrögð gegn fisksjúkdómum og sníkjudýrum í sjókvíaelði skulu þau lög ganga framar ákvæðum laga þessara.

Að því marki sem lög um velferð dýra gera ríkari kröfur um velferð fiska í sjókvíaelði skulu þau lög ganga framar ákvæðum laga þessara.

Lög um hollustuhætti og mengunarvarnir gilda um efni bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar sem og eftirlit Umhverfis- og orkustofnunar með þeim skilyrðum rekstrarleyfis sem varða efni hinnar bindandi umsagnar.

V. KAFLI

Úthlutun smitvarnasvæða og rekstrarleyfi.

25. gr.

Úthlutun smitvarnasvæða.

Þegar burðarþolsmat hefur verið gert fyrir vatnshlot eða önnur afmörkuð hafsvæði er ráðherra heimilt að úthluta smitvarnasvæðum í viðkomandi vatnshloti eða hafsvæði. Ráðherra ákveður hvenær smitvarnasvæðum er úthlutað og hversu mörgum er úthlutað hverju sinni.

Smitvarnasvæði skal úthlutað til umsækjanda með útboði og skulu umsækjendur tilgreina í tilboði, auk annarra upplýsinga, þá tilboðsfjárhæð sem þeir eru reiðubúnir að greiða fyrir úthlutun viðkomandi smitvarnasvæðis. Heimilt er að gera kröfu um lágmarkstilboðsfjárhæð í útboðinu. Tilboðsfjárhæð rennur í ríkissjóð.

Við mat á tilboðum kemur m.a. til skoðunar fjárhæð tilboðs, reynsla af sjókvíaeldisstarfsemi, fjárhagslegur styrkur, mælikvarðar sem mæla hvernig tilboðsgjafi hefur stundað annan rekstur sinn, svo sem nýtingu þegar útgefinna rekstrarleyfa, og upplýsingar um hvernig tilboðsgjafi hyggst stunda reksturinn, m.a. út frá umhverfis- og dýravelferðarsjónarmiðum. Ávallt skal heimilt að víkja frá hæsta boði ef aðrir þættir en tilboðsfjárhæð mæla með því að öðru tilboði sé tekið. Úthlutun smitvarnasvæða skal auglýsa opinberlega.

Komi í ljós að umsækjandi uppfyllir ekki skilmála úthlutunar eða forsendur fyrir henni bresta af öðrum ástæðum er heimilt að úthluta smitvarnasvæðum að nýju samkvæmt þessari grein.

Úthlutun smitvarnasvæða samkvæmt lögum þessum myndar ekki eignarrétt eða óafturkallanlegt forræði einstakra aðila yfir einstökum smitvarnasvæðum eða yfir heimildum til eldis á smitvarnasvæðum. Hafi aðili sem fengið hefur smitvarnasvæði til úthlutunar ekki fengið gefið út rekstrarleyfi til starfsemi á viðkomandi smitvarnasvæði innan fimm ára frá úthlutun skal úthlutun til viðkomandi aðila falla niður og jafnframt er heimilt að úthluta svæðinu að nýju án bóta. Falli úthlutun niður vegna tafa á útgáfu fyrsta rekstrarleyfis sem rekja má til leyfisveitanda skal endurgreiða tilboðsfjárhæð. Missi aðili rekstrarleyfi til sjókvíaeldis á tilteknu smitvarnasvæði glatar sami aðili einnig öllum rétti til afnota af smitvarnasvæði og er heimilt að úthluta því að nýju.

Ráðherra skal setja í reglugerð nánari ákvæði um auglýsingu og úthlutun smitvarnasvæða, skilmála úthlutunar, hvað teljist hagstæðasta tilboð, afturköllun tilboðs, aðstæður sem kunna að leiða til þess að afsláttur sé veittur af tilboðsfjárhæð og atvik sem kunna að leiða til endurgreiðslu tilboðsfjárhæðar.

26. gr.

Rekstrarleyfi fyrir sjókvíaeldi.

Til að starfrækja sjókvíaeldi þarf rekstrarleyfi sem Matvælastofnun veitir. Rekstrarleyfi er gefið út fyrir hvert og eitt smitvarnasvæði og veitir heimild til sjókvíaeldis á öllum eldisvæðum innan viðkomandi smitvarnasvæðis. Rekstrarleyfi skal veitt til sjókvíaeldis uppfylli starfsemin þær kröfur sem gerðar eru samkvæmt lögum þessum og reglugerðum settum samkvæmt þeim að teknu tilliti til annarrar löggjafar.

Sjókvíaeldi skal einungis stunda á eldissvæðum og skulu sjókvíar og tengdur búnaður vera að öllu leyti innan marka eldissvæða.

27. gr.

Afgreiðsla umsóknar.

Áður en sótt er um rekstrarleyfi til Matvælastofnunar skal umsækjandi afla staðfestingar frá Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnun um hvort gera þurfi umhverfismat vegna framkvæmda og starfsemi sem gert er ráð fyrir samkvæmt umsókn um rekstrarleyfi.

Þegar staðfesting Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir skal umsækjandi senda Matvælastofnun umsókn um rekstrarleyfi skv. 28. gr., sbr. þó 11. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021.

Rekstrarleyfi verður ekki gefið út til sjókvíaeldis nema fyrir liggi strandsvæðaskipulag samkvæmt lögum um skipulag haf- og strandsvæða. Heimilt er að sækja um rekstrarleyfi þrátt fyrir að umsókn samræmist ekki gildandi strandsvæðaskipulagi en Matvælastofnun er óheimilt að auglýsa tillögu að rekstrarleyfi, sbr. 30. gr., nema nauðsynlegar breytingar séu gerðar á strandsvæðaskipulagi.

Matvælastofnun skal afla bindandi umsagnar frá Umhverfis- og orkustofnun þar sem fram koma m.a. upplýsingar um mengunarvarnir og önnur atriði samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir og reglugerðum settum með stoð í þeim, sem Matvælastofnun fer yfir við afgreiðslu rekstrarleyfis fyrir sjókvíaeldi. Áður en Umhverfis- og orkustofnun gefur út bindandi umsögn skal hún veita umsækjanda kost á að tjá sig um efni umsagnarinnar. Umsögn Umhverfis- og orkustofnunar samkvæmt þessari grein, ásamt skilyrðum sem Matvælastofnun setur í rekstrarleyfi á grundvelli hennar, kemur í stað sérstaks starfsleyfis samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Heimilt er að kveða á um öll þau sömu skilyrði í rekstrarleyfi eins og heimilt hefði verið að kveða á um í starfsleyfi samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Útgáfa bindandi umsagnar af hálfu Umhverfis- og orkustofnunar sætir einungis kærú sem hluti af kærú vegna rekstrarleyfis samkvæmt lögum þessum en ekki sérstakri kærú samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Sama gildir um endurskoðun eða staðfestingu bindandi umsagnar samkvæmt öðrum ákvæðum laga þessara.

Tilkynna skal umsækjanda hvort umsókn telst fullnægjandi innan tveggja mánaða frá því að umsókn berst.

28. gr.

Umsókn um rekstrarleyfi.

Umsókn um rekstrarleyfi til sjókvíaeldis skal vera rafræn og málsmeðferð rafræn eftir því sem að við á. Í henni skulu m.a. koma fram upplýsingar um eignaraðild, að umsækjandi hafi fullnægjandi fagþekkingu á viðkomandi sviði, að gæðahandbók og verklag við innra eftirlit sjókvíaeldisstöðvar og eldisbúnaður standist kröfur sem nánar er kveðið á um í lögum þessum

eða reglugerðum, um stærð og framleiðslumagn mælt í lífmassa og laxahlut, ef við á, eldistegundir, eldisstofna, hlutfall fjórra laxa og ófrjórra laxa í eldi og eldisaðferðir. Einnig skal fylgja umsókn afrit af ákvörðun Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar samkvæmt lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

Umsókn skv. 1. mgr. skulu jafnframt fylgja gögn sem nauðsynleg eru til þess að Umhverfis- og orkustofnun geti veitt bindandi umsögn skv. 4. mgr. 27. gr., þ.m.t. gögn sem gerð er krafa um að veitt séu samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir og reglugerðum sem settar eru með stoð í þeim lögum.

Umsókn skv. 1. mgr. skulu fylgja gögn um úthlutun smitvarnasvæðis skv. 25. gr. Þá skal í umsókn tilgreina hvaða eldissvæði hafa verið afmörkuð á viðkomandi smitvarnasvæði. Umsókn skal einnig fylgja smitvarnaáætlun, eldisáætlun og rekstraráætlun sem sýnir m.a. uppbyggingarferil eldis og öflun hrogn, seiða og fiska, svo og önnur gögn sem Matvælastofnun telur nauðsynleg til að meta hvort skilyrði til útgáfu rekstrarleyfis séu fyrir hendi.

Umsókn skv. 1. mgr. skal fylgja áætlun um fjárfestingar í búnaði ásamt staðfestingu á stöðu eigin fjár og eiginfjárhlutfalli umsækjanda þegar umsókn er lögð fram. Eiginfjárhlutfall skal vera að lágmarki 30% að teknu tilliti til fjárfestinga í búnaði samkvæmt áætlun.

29. gr.

Afstaða Matvælastofnunar.

Sé fyrirhuguð starfsemi háð mati á umhverfisáhrifum skal Matvælastofnun fyrir útgáfu rekstrarleyfis kynna sér matsskýrslu framkvæmdaraðila og leggja álit Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum hennar til grundvallar við afgreiðslu rekstrarleyfis. Matvælastofnun skal taka saman greinargerð um afgreiðslu rekstrarleyfis þar sem fjallað er um samræmi milli rekstrarleyfis og niðurstöðu álits Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum. Hafi Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnun sett skilyrði um mótvægisáðgerðir eða vöktun, sbr. 24. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021, skal það koma fram í leyfinu. Matvælastofnun skal í greinargerðinni einnig taka tillit til tengdra leyfisveitinga þegar tilefni er til, ef um það er fjallað í áliti Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar. Sé framkvæmd ekki háð mati á umhverfisáhrifum samkvæmt ákvörðun Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar skal Matvælastofnun fyrir útgáfu rekstrarleyfis kynna sér tilkynningu framkvæmdaraðila og ákvörðun um matsskyldu og kanna hvort framkvæmdin sé í samræmi við tilkynninguna.

Matvælastofnun skal taka tillit til áhættumats erfðablöndunar og burðarþolsmats fyrir viðkomandi smitvarnasvæði og taka rökstudda afstöðu til sjúkdómstengdra þátta sem kunna að fylgja starfsemi sjókvíaeldis.

Við afgreiðslu leyfis er Matvælastofnun óheimilt að víkja frá umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 4. mgr. 27. gr.

30. gr.

Auglýsing tillögu að rekstrarleyfi. Birting rekstrarleyfis.

Matvælastofnun skal vinna tillögu að rekstrarleyfi og auglýsa opinberlega hvers efnis tillagan er og hvar megi nálgast hana. Við vinnslu tillögunnar skal Matvælastofnun hafa samráð við Umhverfis- og orkustofnun. Heimilt er að gera skriflegar athugasemdir við tillögu Matvælastofnunar innan fjögurra vikna frá auglýsingu.

Matvælastofnun skal innan tveggja mánaða frá því að frestur til að gera athugasemdir við tillögu að rekstrarleyfi rann út taka ákvörðun um útgáfu rekstrarleyfis. Matvælastofnun skal

tilkynna Umhverfis- og orkustofnun, umsækjanda um rekstrarleyfi og þeim sem hafa gert athugasemdir við tillöguna um afgreiðslu rekstrarleyfis.

Matvælastofnun skal auglýsa útgáfu rekstrarleyfis á vef sínum. Birting á vef Matvælastofnunar telst vera opinber birting. Matvælastofnun skal birta ákvörðun sína um útgáfu leyfis innan tveggja vikna frá afgreiðslu þess. Í auglýsingunni skal tilgreina hvar greinargerð um afgreiðslu leyfis er aðgengileg og leiðbeina um kærueimild og kærufrest.

31. gr.

Efni og útgáfa rekstrarleyfis.

Telji Matvælastofnun að umsókn skv. 28. gr. fullnægi skilyrðum laga þessara, og eftir auglýsingu tillögu að rekstrarleyfi skv. 30. gr., skal stofnunin gefa út rekstrarleyfi til 16 ára.

Í rekstrarleyfi skal kveðið á um leyfilegar tegundir í eldi, leyfilega eldisstofna, mótvægis-aðgerðir og fjölda og staðsetningu eldissvæða innan viðkomandi smitvarnasvæðis sem skal vera í samræmi við strandsvæðaskipulag. Í rekstrarleyfi skal hvorki tilgreina hámarkslífmassa smitvarnasvæðis né leyfilegan lífmassa hverju sinni sem skal einungis tilgreina í skrá skv. 4. mgr. 5. gr. Með sama hætti skal ekki tilgreina laxahlut í rekstrarleyfi heldur einungis í skrá skv. 1. mgr. 39. gr. Í rekstrarleyfi fyrir laxeldi skal kveðið á um hvort um sé að ræða eldi á frjóum laxi eða ófrjóum laxi.

Í rekstrarleyfi skal jafnframt kveða á um atriði sem fram koma í bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 4. mgr. 27. gr.

Skilyrði fyrir útgáfu rekstrarleyfis er að fyrirhuguð starfsemi samræmist skipulagi á svæðinu samkvæmt skipulagslögum eða lögum um skipulag haf- og strandsvæða. Það er jafnframt skilyrði að framkvæmdir við sjókvíar, sjókvíaeldisstöðvar og önnur mannvirki samræmist lögum um mannvirki eftir því sem við á.

Matvælastofnun skal aðlaga umsókn um rekstrarleyfi til sjókvíaeldis, sem felur í sér meira umfang en viðkomandi smitvarnasvæði þolir samkvæmt burðarþolsmati, að hámarkslífmassa viðkomandi smitvarnasvæðis.

Matvælastofnun skal hafna umsókn ef umsækjandi leggur ekki fram gögn skv. 28. gr., enda hafi umsækjanda verið gefinn hæfilegur frestur til úrbóta.

Rekstrarleyfi skal sæta breytingum samkvæmt lögum og reglum á hverjum tíma sem og afturköllun skv. XII. kafla.

Ráðherra er heimilt í reglugerð að setja nánari ákvæði um skilyrði sem setja má í rekstrarleyfi.

32. gr.

Breytingar á rekstrarleyfi.

Matvælastofnun er heimilt, eftir atvikum að undangenginni umsókn, að gera breytingar á rekstrarleyfi, svo sem vegna breytinga á eldistegundum, tilfærslu á staðsetningu eldissvæða eða hvíldartíma, og í öðrum tilvikum þegar rök mæla ekki sérstaklega gegn því. Ákvæði 27. og 30. gr. gilda um breytingu á rekstrarleyfi eftir því sem við á. Matvælastofnun skal hafa samráð við Umhverfis- og orkustofnun þegar breytingar eru gerðar á rekstrarleyfi.

Umhverfis- og orkustofnun getur átt frumkvæði að breytingum á rekstrarleyfi og getur beint tilmælum til Matvælastofnunar um breytingu eða endurskoðun á rekstrarleyfi vegna þeirra þátta sem varða bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar, svo sem vegna aðstæðna sem taldar eru í 2. mgr. 6. gr. laga um hollustuhætti og mengunarvarnir, nr. 7/1998. Áður en Umhverfis- og orkustofnun beinir tilmælum til Matvælastofnunar skal hún veita rekstrarleyfishafa kost á að tjá sig um efni tilmællanna. Matvælastofnun skal gera breytingar á

rekstrarleyfi í samræmi við tilmæli Umhverfis- og orkustofnunar enda séu þau í samræmi við lög um hollustuhætti og mengunarvarnir.

33. gr.

Úthlutun aukins burðarþols.

Ef endurskoðun Hafrannsóknastofnunar á burðarþolsmati vatnshlots eða annarra hafsvæða skv. 5. gr. leiðir til hækkunar burðarþolsmats er rekstrarleyfishafa, sem þegar hefur fengið rekstrarleyfi á þeim smitvarnasvæðum sem verða fyrir áhrifum af hækkun burðarþolsmats, heimilt að sækja um hækkun á leyfilegum lífmassa til Matvælastofnunar en slík hækkun getur þó aldrei orðið meiri en hámarkslífmassi.

Um umsókn skv. 1. mgr. skal að öðru leyti fara eftir ákvæðum þessa kafla. Skal sérstaklega höfð til hliðsjónar fyrri rekstrarsaga og eldissaga rekstraraðila.

Þegar umsókn um aukinn leyfilegan lífmassa samkvæmt þessari grein hefur verið afgreidd skal skrá nýjan leyfilegan lífmassa í skrá Matvælastofnunar skv. 5. gr.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði um skilyrði og málsmeðferð við hækkun á leyfilegum lífmassa í reglugerð.

34. gr.

Endurnýjun rekstrarleyfis.

Við lok gildistíma rekstrarleyfis er Matvælastofnun heimilt, að framkominni umsókn um endurnýjun, að úthluta rekstrarleyfi að nýju til hlutaðeigandi rekstrarleyfishafa. Umsókn um endurnýjun rekstrarleyfis skal berast að minnsta kosti þremur árum fyrir lok gildistíma þess. Skal Matvælastofnun endurmeta hvort umsækjandi fullnægi skilyrðum laga þessara til útgáfu rekstrarleyfis og er endurnýjun ekki heimil nema að uppfylltum þeim skilyrðum.

Auk mats á grundvelli 1. mgr. skal Matvælastofnun meta frammistöðu rekstraraðila frá útgáfu gildandi rekstrarleyfis. Við það mat kemur m.a. til skoðunar hvernig rekstraraðili hefur stundað reksturinn út frá umhverfis- og dýravelferðarsjónarmiðum. Þá skal tekið tillit til brota á lögum þessum, lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, reglugerðum settum með stoð í viðkomandi lögum sem og brota gegn skilyrðum rekstrarleyfis.

Ef niðurstaða mats skv. 2. mgr. er að rekstraraðili hafi fjórum sinnum eða oftar á tímabilinu gerst sekur um brot á framangreindum reglum, enda hafi rekstraraðili verið veitt skrifleg viðvörðun og hæfilegur frestur til úrbóta í hvert sinn, og úrbætur ekki verið taldar fullnægjandi, er Matvælastofnun heimilt að endurútgefa ekki leyfið. Þegar fjöldi brota skv. 1. málsl. er ákveðinn er Matvælastofnun heimilt að telja með þau brot rekstrarleyfishafa sem honum var ófært að bæta úr.

Matvælastofnun skal við endurnýjun rekstrarleyfis hafa samráð við Umhverfis- og orkustofnun. Matvælastofnun skal jafnframt afla nýrrar bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar, sbr. 4. mgr. 27. gr., eða, eftir atvikum, staðfestingar á eldri bindandi umsögn.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um heimild til endurnýjunar, m.a. um til hvaða sjónarmiða skuli litið við mat á frammistöðu skv. 2. mgr., hvað teljist brot skv. 3. mgr., málsmeðferð við skráningu þeirra og andmælarétt rekstraraðila.

VI. KAFLI

Starfræksla sjókvíaeldisstöðva og eftirlit.

35. gr.

Upphaf starfsemi.

Óheimilt er að hefja rekstur á sjókvíaeldisstöð samkvæmt rekstrarleyfi fyrr en Matvælastofnun hefur gert úttekt á viðkomandi sjókvíaeldisstöð og m.a. staðfest að fyrirhuguð framkvæmd og eldisbúnaður standist ströngustu staðla sem gerðir eru fyrir sjókvíaeldismannvirki og tilgreindir eru í reglugerð. Markmið úttektar er að staðreyna eftir föngum að rekstrarleyfishafi sé fær um að fullnægja skilyrðum laga þessara og skilmálum rekstrarleyfis.

Sjókvíaeldisstöðvar skulu hafa stöðvarskírteini útgefið af faggiltri skoðunarstofu og skal skírteinið aðeins gilda fyrir eina sjókvíaeldisstöð á tilteknum stað. Í stöðvarskírteini skulu koma fram upplýsingar um hönnun, ástand og samsetningu búnaðar sjókvíaeldisstöðvar og vottun um að búnaður uppfylli kröfur laga og gildandi staðla samkvæmt reglugerðum. Áður en stöðvarskírteini er veitt fyrir sjókvíaeldisstöð skal liggja fyrir staðfest áhættumat siglinga sé þess krafist samkvæmt öðrum lögum.

Óheimilt er að flytja fisk eða seiði í sjókvíaeldisstöð fyrr en úttekt hefur farið fram og stöðvarskírteini hefur verið útgefið.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um grein þessa, m.a. um staðarúttekt, matsgreiningar festinga, meginhluti, tilvísanir til staðla og stöðvarskírteini.

36. gr.

Innra eftirlit með sjókvíaeldi.

Rekstrarleyfishafi ber ábyrgð á því að sett sé á fót og starfrækt innra eftirlit með starfsemi, þ.m.t. fiskum og heilbrigði þeirra, mannvirkjum og búnaði. Innra eftirlit skal tryggja að starfsemi sé í samræmi við ákvæði laga og stjórnvaldsfyrirmæla eða rekstrarleyfi sem eru veitt samkvæmt þeim. Rekstrarleyfishafi skal sannprófa að eftirlit og úrbætur séu í samræmi við reglur um innra eftirlit.

Rekstrarleyfishafi sjókvíaeldisstöðvar skal starfrækja gæðakerfi, sem hluta af innra eftirliti, þar sem fram koma verklagsreglur, m.a. um þjálfun starfsmanna og viðbragðsáætlanir. Leyfishafi skal sannprófa að verklagsreglur og viðbragðsáætlanir uppfylli markmið og gera nauðsynlegar úrbætur. Slík sannprófun skal að lágmarki eiga sér stað árlega sem og við strok, aðra alvarlega atburði eða breytingar í rekstri.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði um innra eftirlit í reglugerð, þ.m.t. um viðbragðsáætlanir og skyldu rekstrarleyfishafa til að starfrækja gæðakerfi.

37. gr.

Eftirlit og skýrslugjöf.

Matvælastofnun skal hafa eftirlit með sjókvíaeldi og sjókvíaeldisstöðvum í samræmi við fyrirmæli laga þessara. Eftirlitið skal ná til rekstrar- og fiskeldisþátta í starfsemi sjókvíaeldisstöðvanna og þess að skilyrði í rekstrarleyfi séu uppfyllt. Eftirlit með heilbrigði og velferð fiska og heilnæmi eldisafurða skal einnig framkvæmt af Matvælastofnun í samræmi við lög þar að lútandi. Eftirlit Matvælastofnunar skal vera reglubundið en einnig áhættumiðað þannig að eftirlit skuli almennt vera í hlutfalli við áhættu í rekstri rekstrarleyfishafa, þ.m.t. þannig að stærri sjókvíaeldisstöðvar sæti meira eftirliti en minni sjókvíaeldisstöðvar, allt eftir nánari ákvörðun Matvælastofnunar.

Til að Matvælastofnun geti sinnt eftirliti skv. 1. mgr. skal rekstrarleyfishafi mánaðarlega gefa Matvælastofnun skýrslu um starfsemi sína en stofnunin hefur jafnframt heimild til að

krefjast tímabundið tíðari skýrsluskila ef tilefni er til. Í henni skulu m.a. koma fram upplýsingar um framleiðslumagn stöðvar af slátruðum fiski, eldisrými, fóðurnotkun, birgðir af fiski mældar í lífmassa og fjölda, uppruna fisks, sjúkdóma, sníkjudýr og önnur óhöpp í rekstri, svo og önnur þau atriði sem stofnuninni eru nauðsynleg til virks eftirlits samkvæmt lögum þessum. Halda skal atvikaskrá yfir öll frávik í starfsemi sjókvíaeldisstöðvar samkvæmt reglugerð sem ráðherra setur. Matvælastofnun er heimilt að kalla eftir frekari gögnum en hér greinir þegar tilefni er til. Matvælastofnun er heimilt að afla upplýsinga samkvæmt þessari grein rafrænt og skylda rekstrarleyfishafa til að skrá upplýsingarnar í gagnagrunn sem stofnunin leggur til.

Rekstrarleyfishafi skal vinna framleiðsluáætlun til 24 mánaða sem send skal Matvælastofnun til samþykktar eigi síðar en 1. mars ár hvert. Í framleiðsluáætlun skulu m.a. koma fram upplýsingar um útsetningu seiða og fiska á tímabilinu, smitvarnasvæði, eldissvæði og sjókvíaeldisstöðvar sem rekstrarleyfishafi hyggst nota á tímabilinu, fyrirhugað umfang starfsemi í hverri sjókvíaeldisstöð og fyrirhugaða slátrun og vinnslu á fiski á tímabilinu.

Matvælastofnun skal heimill óheftur aðgangur til skoðunar og eftirlits, þar á meðal til töku sýna og myndatöku, að atvikaskrá rekstrarleyfishafa og að öllum þeim gögnum og stöðum sem lög þessi og stjórnvaldsreglur ná yfir og er stofnuninni heimilt að leita aðstoðar lögreglu ef með þarf. Þá skal rekstrarleyfishafi veita Matvælastofnun aðgang að upptökum úr eftirlitsmyndavélum og afrit af myndefni sé þess óskað.

Matvælastofnun getur með hæfilegum fyrirvara sem ákveða má í reglugerð skv. 12. mgr. gert kröfu um að fá aðgang að myndavélum og öðrum eftirlitskerfum rekstrarleyfishafa til þess að fylgjast með eldi í rauntíma. Rekstrarleyfishafa er skylt að hafa yfir að ráða búnaði til þess að Matvælastofnun geti fengið nauðsynlegan aðgang samkvæmt þessari málsgrein.

Matvælastofnun getur krafist þess að rekstrarleyfishafi komi fyrir myndgreiningarbúnaði í sjókvíum til þess að hægt sé að vakta velferð og fjölda eldisfisks.

Vinnsla Matvælastofnunar á eftirlitsgögnum samkvæmt þessari grein skal vera í samræmi við ákvæði laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga og reglur Persónuverndar um rafræna vöktun.

Matvælastofnun og Umhverfis- og orkustofnun skulu útbúa og birta sameiginlegar almennar starfsreglur varðandi samræmt eftirlit beggja stofnana með starfsemi rekstrarleyfishafa samkvæmt lögum þessum. Sé samræmt eftirlit ekki fýsilegt skal gerð grein fyrir þeirri afstöðu og hún birt með sama hætti.

Umhverfis- og orkustofnun ber ábyrgð á eftirliti samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir með þeim atriðum sem heyra undir bindandi umsögn stofnunarinnar skv. 4. mgr. 27. gr. Í rekstrarleyfi skal tilgreina hvaða þættir þess heyra undir bindandi umsögn og eftirlit Umhverfis- og orkustofnunar. Umhverfis- og orkustofnun skal beita viðurlögum og stjórnsluúrræðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir varðandi þá þætti í rekstrarleyfi sem varða bindandi umsögn stofnunarinnar. Umhverfis- og orkustofnun er rétt og skylt að koma gögnum, upplýsingum og ábendingum á framfæri við Matvælastofnun sem kynnu að verða þess valdandi að Matvælastofnun beiti viðurlögum og stjórnsluúrræðum samkvæmt lögum þessum. Um heimildir Umhverfis- og orkustofnunar til eftirlits og ákvarðana um þvingunarráðstafanir og viðurlög fer samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir sem og reglum settum með stoð í þeim lögum. Skal Umhverfis- og orkustofnun hafa allar sömu heimildir til eftirlits, gjaldtöku, ákvörðunar viðurlaga og þvingunarráðstafana gagnvart rekstrarleyfishafa eins og stofnunin hefur gagnvart starfsleyfishöfum

samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Ákvarðanir Umhverfis- og orkustofnunar um eftirlit, viðurlög og þvingunarráðstafanir eru kærnlegar samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir en ekki samkvæmt lögum þessum.

Rekstrarleyfishafa er skylt að veita aðstoð við framkvæmd eftirlitsins og veita allar upplýsingar sem nauðsynlegar eru vegna eftirlits með framkvæmd laga þessara og ber að afhenda endurgjaldslaust sýni sem talin eru nauðsynleg til eftirlits. Rekstrarleyfishafa er skylt að veita Matvælastofnun endurgjaldslausan aðgang að tækjum og búnaði, þ.m.t. farartækjum til flutnings í sjókvíaeldisstöðvar, án fyrirvara til þess að annast eftirlit með sjókvíum.

Matvælastofnun er heimilt að fela aðilum sem hlotið hafa faggildingu samkvæmt lögum um faggildingu o.fl. að sinna eftirliti samkvæmt sérstökum samningi. Þeir skulu bundnir þagnarskyldu um það sem þeir fá vitneskju um við eftirlitið og leynt á að fara. Um þagnarskylduna gilda ákvæði 41.–48. gr. stjórnslulaga, nr. 37/1993, og skal brot á þeim varða refsingu skv. 128.–141. gr. a almennra hegningarlaga, nr. 19/1940.

Rekstrarleyfishafi skal sjá til þess að dýralæknir eða fisksjúkdómafræðingur komi í reglulegar dýraheilbrigðisheimsóknir á starfsstöðvar.

Ráðherra skal setja ákvæði í reglugerð um lágmarkstíðni og kröfur um dýraheilbrigðisheimsóknir. Ráðherra skal enn fremur setja nánari ákvæði í reglugerð um eftirlitshlutverk Matvælastofnunar.

38. gr.

Búnaður sem ekki er í notkun.

Þegar notkun búnaðar vegna sjókvíaeldis lýkur skal rekstrarleyfishafi fjarlægja allan slíkan búnað af eldissvæði að kröfu Matvælastofnunar. Rekstrarleyfishafi getur óskað eftir að Matvælastofnun veiti undanþágu frá skyldu til að fjarlægja búnað samkvæmt þessari grein enda verði búnaðurinn fyrirsjáanlega notaður til sjókvíaeldis á næstu 20 mánuðum frá þeim tíma talið þegar síðustu notkun lauk eða ef viðkomandi búnaður torveldar augljóslega ekki aðra nýtingu viðkomandi eldissvæðis.

VII. KAFLI

Laxahlutur.

39. gr.

Skráning laxahlutar o.fl.

Matvælastofnun heldur skrá yfir laxahlut einstakra rekstrarleyfishafa sem og laxamagn rekstrarleyfishafa miðað við heildarlaxamagn hverju sinni. Laxamagn skal skráð á tiltekið smitvarnasvæði. Hvorki má ala frjóan lax í sjókvíaeldi án skráningar í skrá Matvælastofnunar né ala meira magn frjós lax en þar kemur fram. Skráin skal birt opinberlega á vef Matvælastofnunar.

Úthlutun og skráning laxahlutar samkvæmt lögum þessum myndar hvorki eignarrétt né óafturkallanlegt forræði einstakra aðila yfir heimildum til eldis á frjóum laxi.

Þrátt fyrir ákvæði 6. gr. og 1. mgr. þessarar greinar er ráðherra heimilt, að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar, að ákveða í reglugerð að skertan eða engan laxahlut þurfi til eldis frjós lax í lokuðum eða hálflokuðum búnaði enda dragi eiginleikar slíks búnaðar með verulegum hætti úr hættu á stroki.

40. gr.

Framsal og flutningur laxamagns milli smitvarnasvæða.

Flutningur á laxamagni milli smitvarnasvæða án skriflegs samþykkis Matvælastofnunar er óheimil.

Áður en Matvælastofnun afgreiðir umsókn um flutning laxamagns skal hún afla ráðgjafar hjá Hafrannsóknastofnun um áhrif flutningsins á áhættumat erfðablöndunar. Að teknu tilliti til ráðgjafar Hafrannsóknastofnunar um skiptihlutfall áhættumats erfðablöndunar getur laxamagn viðkomandi rekstrarleyfishafa breyst við flutning milli smitvarnasvæða. Matvælastofnun skal í staðfestingu sinni skv. 1. másl. tilgreina breytingu á laxamagni við flutning milli smitvarnasvæða. Laxamagn verður þó ekki flutt milli landshluta.

Framsal og leiga rekstrarleyfishafa á laxahlut til annarra rekstrarleyfishafa án skriflegs samþykkis Matvælastofnunar er óheimil. Í beiðni til Matvælastofnunar um flutning milli rekstrarleyfishafa skal greint frá kaupverði eða leiguverði laxahlutar. Leiga á laxahlut til annarra rekstrarleyfishafa skal þó ekki heimil til eldis meira en tveggja kynslóða í senn, sem leigutaki elur óslitið, að teknu tilliti til hvíldartíma. Að leigu lokinni skal leigusala skylt að selja viðkomandi laxahlut eða nýta hann til eigin eldis.

Hafi rekstrarleyfishafi veðsett rekstrarleyfi sitt ásamt laxahlut skv. 109. gr. skal rekstrarleyfishafi afla samþykkis veðhafa áður en sótt er um framsal eða leigu laxahlutar til Matvælastofnunar. Rekstrarleyfishafi eða veðhafi geta óskað eftir því að veðsetningar rekstrarleyfis sé getið í skrá skv. 39. gr. Rétt skráning veðsetningar er á ábyrgð veðsala og veðhafa en ekki Matvælastofnunar.

41. gr.

Innköllun og útboð laxahlutar.

Sé laxahlutur ekki nýttur að fullu a.m.k. einu sinni á þriggja ára tímabili, annaðhvort með eigin notum réttthafa eða útleigu, skal innkalla þann laxahlut sem ekki var nýttur án endurgjalds og sá laxahlutur færður á nafn Matvælastofnunar í skráningu skv. 1. mgr. 39. gr. Sama gildir ef réttthafi laxahlutar hefur glatað öllum rekstrarleyfum til sjókvíaeldis. Innkallaður laxahlutur skv. 1. og 2. másl. telst vera óráðstafaður laxahlutur. Þrátt fyrir ákvæði 1. másl. skal rekstrarleyfishafa, sem keypt hefur laxahlut í útboði Matvælastofnunar skv. 2. mgr., heimilt að fresta nýtingu viðkomandi laxahlutar í fjögur ár í stað þriggja ára og gildir það einungis um fyrsta fjögurra ára tímabil að lokinni úthlutun. Einnig skal heimilt að fresta nýtingu laxahlutar í fjögur ár ef aukning hefur orðið á heildarlaxamagni.

Rekstrarleyfishafi getur óskað eftir undanþágu frá innköllun laxahlutar skv. 1. mgr. og skal Matvælastofnun veita slíka undanþágu ef rekstrarleyfishafi sýnir fram á að laxahlutur hafi ekki verið nýttur vegna ástæðna sem varða dýravelferð eða umhverfissjónarmið, svo sem ef smitvarnasvæði hafa þurft aukna hvíld. Matvælastofnun ákveður viðbótarfrest til nýtingar laxahlutar sem skal ekki vera lengri en þrjú ár.

Matvælastofnun skal úthluta óráðstöfuðum laxahlut til umsækjanda með útboði og skulu bjóðendur tilgreina tilboðsfjárhæð í tilboði sínu. Einungis aðilar sem fengið hafa úthlutað smitvarnasvæði til sjókvíaeldis hafa rétt á að bjóða í laxahlut. Tilboðsfjárhæð rennur í ríkissjóð.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði um innköllun og útboð samkvæmt þessari grein í reglugerð en heimilt er að kveða á um sömu skilyrði og viðmið og gilda við útboð smitvarnasvæða.

42. gr.

Aukning heildarlaxamagns vegna nýrra svæða.

Aukist heildarlaxamagn vegna afmörkunar nýrra smitvarnasvæða skal sú viðbót ekki koma til aukningar á laxamagni þeirra rekstrarleyfishafa sem þegar hafa yfir að ráða laxahlut heldur skal sú viðbót við heildarlaxamagn sem þannig verður til mynda óráðstafaðan laxahlut sem skal boðinn út.

Einungis aðilar sem fengið hafa úthlutað smitvarnasvæði í viðkomandi landshluta eða hafsvæði geta boðið í óráðstafaðan laxahlut skv. 1. mgr.

VIII. KAFLI

Strok.

43. gr.

Bann við stroki úr sjókvíaeldi.

Skylt er að halda eldisfisk innan sjókvía og nota búnað sem kemur í veg fyrir strok. Rekstrarleyfishafa er skylt að grípa til allra nauðsynlegra ráðstafana til að koma í veg fyrir strok, sem og viðhafa verkferla sem vakta strok og ástand sjókvía.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um þær kröfur sem gerðar eru til rekstrarleyfishafa samkvæmt þessari grein.

44. gr.

Tilkynning um strok og fyrstu viðbrögð.

Rekstrarleyfishafi sem hefur ástæðu til að ætla að eldisfiskur geti strokið eða hafi strokið skal án tafar tilkynna slíkan atburð til Matvælastofnunar. Matvælastofnun skal birta slíkar tilkynningar opinberlega. Rekstrarleyfishafa ber að tilkynna um öll þau frávik sem leitt geta til stroks, þ.m.t. öll göt á netpokum. Rekstrarleyfishafi skal án tafar hefja leit að orsökum, meta umfang og koma í veg fyrir frekara strok. Þegar tilkynning berst Matvælastofnun, eða fyrir liggur rökstuddur grunur um strok, skal stofnunin að eigin frumkvæði kanna hvort strok hafi átt sér stað. Staðfesti Matvælastofnun strok eldisfisks skal stofnunin tryggja að brugðist sé við í samræmi við 45. gr.

45. gr.

Aðgerðir í veiðiám eða vötnum vegna stroks.

Þegar Matvælastofnun hefur staðfest strok eldisfisks, sbr. 44. gr., skal stofnunin í kjölfarið ákvarða hvort leita skuli að strokufiski í veiðiám eða vötnum og fjarlægja hann. Sé talið nauðsynlegt að Matvælastofnun ráðist í aðgerðir í veiðiám eða vötnum til þess að stöðva för eða fjarlægja strokufisk er henni það heimilt, að höfðu samráði við Fiskistofu. Tilkynna skal viðeigandi veiðifélögum, eða veiðiréttarhöfum þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, um að gripið verði til aðgerða.

Matvælastofnun og Fiskistofa skulu gera sameiginlega viðbragðsáætlun um aðgerðir sem veiðifélögum, eða veiðiréttarhöfum þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, er heimilt að grípa til í kjölfar stroks. Viðbragðsáætlun skal tilgreina þann kostnað sem veiðifélög, eða veiðiréttarhafar þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, eiga rétt á að fá endurgreiddan. Aðgerðir sem mælt er fyrir um í viðbragðsáætluninni skulu m.a. taka mið af eðli og umfangi stroks og stærðar fisks við strok. Viðbragðsáætlunina skal birta opinberlega og endurskoða eftir því sem þörf þykir.

Rekstrarleyfishafi skal greiða allan kostnað Matvælastofnunar, Fiskistofu og annarra stjórnvalda vegna nauðsynlegra aðgerða samkvæmt þessari grein. Til slíks kostnaðar telst m.a.

kostnaður stjórnvalda af vinnu verktaka. Kostnaður veiðifélaga, eða veiðiréttarhafa þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, vegna aðgerða sem mælt er fyrir um í viðbragðsáætlun skal rekstraraðili einnig greiða, sem og annan nauðsynlegan kostnað sem sanngjarnt og eðlilegt er að rekstrarleyfishafi beri að mati Matvælastofnunar. Skal kröfu um greiðslu beint til Matvælastofnunar sem sér um innheimtu gagnvart rekstraraðila.

Landeigendum er skylt að veita þeim sem grípa til aðgerða samkvæmt þessari grein aðgang að ám og veiðistöðum. Takmarkanir skv. III. og IV. kafla laga um lax- og silungsveiði, nr. 61/2006, gilda ekki um veiðar samkvæmt þessari grein.

Ráðherra skal í reglugerð setja nánari ákvæði um grein þessa, m.a. um hvernig staðið skuli að veiðum á strokufiski í veiðiám og vötnum og gerð viðbragðsáætlunar.

46. gr.

Afhending og upprunagreining eldisfiska.

Ef fiskar með eldis Einkenni, eða sem grunur er um að séu af eldisuppruna, veiðast í ám eða veiðivötnum ber stjórn veiðifélags, eða veiðiréttarhafa þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, að tilkynna um slíkt til Matvælastofnunar.

Allur fiskur sem veiðist og er með eldis Einkenni, eða sem grunur er um að sé af eldisuppruna, skal afhentur Hafrannsóknastofnun til greiningar og sýnatöku.

Rekstrarleyfishafi skal greiða allan kostnað Hafrannsóknastofnunar vegna greiningar á fiski sem er afhentur vegna aðgerða skv. 45. gr., óháð því hvort slíkir fiskar séu villtir eða af eldisuppruna. Ef fiskur er afhentur Hafrannsóknastofnun án þess að um sé að ræða aðgerðir skv. 45. gr. og niðurstöður sýnatöku leiða í ljós að rekja megi uppruna slíks fisks til ákveðins rekstrarleyfishafa skal viðkomandi rekstrarleyfishafi greiða nauðsynlegan sýnatökukostnað en að öðrum kosti skal ríkissjóður greiða kostnað sýnatökunnar.

47. gr.

Upplýsingar um strok.

Rekstrarleyfishafi skal innan tveggja daga frá tilkynningu, sbr. 44. gr., senda Matvælastofnun skýrslu þar sem að lágmarki skulu koma fram eftirfarandi atriði:

- a. áætluð tímasetning og staðsetning stroks,
- b. líkleg dagsetning stroks,
- c. líklegur fjöldi fiska sem strauk,
- d. líklegt hlutfall kynþroska fisks,
- e. líkleg orsök stroks að mati rekstrarleyfishafa.

Matvælastofnun skal birta skýrslu um árangur af veiðum skv. 45. og 46. gr.

Matvælastofnun skal birta upplýsingar úr skýrslum skv. 1. og 2. mgr. opinberlega.

48. gr.

Aðrar skyldur rekstrarleyfishafa.

Rekstrarleyfishafa er skylt að nota talningarbúnað við útsetningu fiska sem fullnægir lágmarksskilyrðum um nákvæmni.

Frávik frá væntri fódurnotkun skal tilkynna Matvælastofnun.

Ráðherra skal setja reglugerð þar sem kveðið er á um lágmarksskilyrði talningarbúnaðar og frávik frá fódurnotkun samkvæmt þessari grein.

IX. KAFLI

Afföll.

49. gr.

Reglulegt eftirlit með afföllum í sjókvíaeldi.

Rekstrarleyfishafa er skylt að halda afföllum á hverju smitvarnasvæði í lágmarki og huga að allri velferð fiska í sjókvíaeldi. Rekstrarleyfishafa er skylt að fjarlægja dauðan fisk og lífrænar leifar fiska reglulega úr sjókvíum. Sama gildir um fiska sem þarf að farga vegna sára eða sjúkdóma. Rekstrarleyfishafi skal skrá fjölda og þyngd fiska sem og þyngd lífrænna leifa sem eru fjarlægðar. Lífrænar leifar skulu umreiknaðar í fjölda fiska eftir fyrirmælum Matvælastofnunar.

Ráðherra er heimilt að setja ákvæði í reglugerð um að fjarlægja skuli dauðan, særðan eða sjúkan fisk sem og lífrænar leifar fiska úr sjókvíum daglega eða sjaldnar. Ráðherra er jafnframt heimilt í reglugerð að setja ákvæði um frestun skyldu til að fjarlægja dauðan, særðan eða sjúkan fisk, sem og lífrænar leifar fiska, svo sem vegna veðurskilyrða. Þegar sérstaklega stendur á, eða ef þörf er á auknu eftirliti á tilteknu tímabili, getur Matvælastofnun mælt fyrir um að fjarlægja skuli dauðan, særðan eða sjúkan fisk sem og lífrænar leifar fiska oft en daglega.

50. gr.

Upplýsingar um afföll í sjókvíaeldi.

Rekstrarleyfishafi skal senda Matvælastofnun skýrslu um afföll mánaðarlega en stofnunin hefur jafnframt heimild til að krefjast tímabundið tíðari skýrsluskila ef tilefni er til. Fari afföll á tilteknu tímabili, eða við tiltekinn atburð, yfir viðmiðunarmörk skal rekstrarleyfishafi tilkynna slík afföll til Matvælastofnunar.

Í skýrslu um afföll skv. 1. mgr. skal að lágmarki tilgreina eftirfarandi:

- sjókví eða aðra staðsetningu þar sem afföll áttu sér stað,
- dagsetningu þegar dauðir fiskar og lífrænar leifar fiska voru fjarlægðar,
- fjölda fiska sem voru fjarlægðir greint niður á sjókví, auk sundurliðunar á því hvort fiskar voru sjálf dauðir eða þeim fargað,
- þyngd fiska og lífrænna leifa fiska og vigtunaraðferð,
- líklegar ástæður affalla að mati rekstrarleyfishafa.

Matvælastofnun skal birta upplýsingar úr skýrslum skv. 1. mgr. opinberlega.

Ráðherra skal í reglugerð setja ákvæði um viðmiðunarmörk og skýrslugjöf samkvæmt grein þessari.

X. KAFLI

Lús.

51. gr.

Reglulegt eftirlit og viðbrögð við lús.

Rekstrarleyfishafi ber ábyrgð á að halda lús á hverju smitvarnasvæði í lágmarki og fylgjast með lúsasmiti. Rekstrarleyfishafi skal tilkynna niðurstöður lúsatalningar til Matvælastofnunar. Rekstrarleyfishafi skal starfa eftir forvarna- og viðbragðsáætlun vegna lúsasmits sem samþykkt er af Matvælastofnun og skal áætlunin fela í sér aðgerðir vegna viðkomu lúsa í sjókvíaeldi. Án samþykkrar áætlunar er óheimilt að setja út fisk á smitvarnasvæði.

Á grundvelli vöktunar getur rekstrarleyfishafi ákveðið að grípa til aðgerða til að stemma stigu við útbreiðslu lúsa. Ákvörðun um aðgerðir skulu sendar til Matvælastofnunar ásamt rökstuðningi þjónustudýralæknis rekstrarleyfishafa. Matvælastofnun skal innan þriggja virkra

daga taka afstöðu til aðgerða og getur innan þess frests synjað um beitingu fyrirhugaðra aðgerða. Matvælastofnun er heimilt að leita umsagnar fisksjúkdómanefndar og Hafrannsóknastofnunar áður en afstaða er tekin til aðgerða rekstrarleyfishafa.

Matvælastofnun er heimilt að krefjast lúsatalningar og fylgjast með lúsatalningu rekstrarleyfishafa, þ.m.t. við óboðað eftirlit. Þá er Matvælastofnun heimilt, á eigin vegum eða með aðkomu faggilds eftirlitsaðila, að framkvæma lúsatalningu á kostnað rekstrarleyfishafa.

Rekstrarleyfishafi skal ávallt hafa aðgang að búnaði í íslenskri lögsögu til þess að meðhöndla eða fjarlægja lús án lyfjameðhöndlunar á þeim árstíma þegar hitastig í sjó er til þess fallið að lús geti fjölgað sér.

Ráðherra er heimilt að setja ákvæði í reglugerð um tíðni og umfang talninga, hámark á fjölda lyfjameðferða og hámark meðferða með hverju einstöku lyfi. Þá er ráðherra og heimilt í reglugerð að setja ákvæði um að rekstrarleyfishafar skuli grípa til sérstakra aðgerða ef rannsóknir Hafrannsóknastofnunar gefa tilefni til að ætla megi að mikil hætta sé á lúsasmiti. Í reglugerð er ráðherra enn fremur heimilt að kveða á um að undanskilja megi einstök smitvarnasvæði frá vöktun eða skyldu til að hafa tiltækan búnað skv. 4. mgr. ef málefnalegar ástæður sem snúa að velferð fiska eiga við og ef ekki hefur orðið vart við lúsasmit á tilteknu tímabili.

52. gr.

Upplýsingar um lús.

Rekstrarleyfishafi skal senda Matvælastofnun upplýsingar um lúsatalningu, sbr. 1. mgr. 51. gr., eigi síðar en þremur dögum eftir talningu.

Upplýsingar um lúsasmit skv. 1. mgr. skulu að lágmarki tilgreina eftirfarandi:

- a. talningu lúsa í einstökum sjókvíum,
- b. sjávarhita,
- c. dagsetningu vöktunar,
- d. aðgerðir sem rekstrarleyfishafi hefur ráðist í samkvæmt viðbragðsáætlun,
- e. árangur í aðgerðum gegn lúsasmiti.

Matvælastofnun skal birta upplýsingar úr skýrslum skv. 1. mgr. opinberlega.

53. gr.

Fjarlæging lúsasmitaðs fisks.

Rekstrarleyfishafa er óheimilt að ala eldisfisk í einstökum sjókvíum þegar fjöldi lúsa á fiski helst yfir viðmiðunarmörkum þrátt fyrir að tilraunir til lyfjameðhöndlunar og meðhöndlunar með búnaði hafi verið gerðar. Takist rekstraraðila ekki að halda lúsasmiti niðri með meðhöndlun getur Matvælastofnun farið fram á að rekstraraðili fjarlægji fisk úr sjókvíum sínum á viðkomandi eldissvæði. Matvælastofnun er jafnframt heimilt að skylda rekstrarleyfishafa til að farga öllum fiski í einstökum sjókvíum þar sem velferð fiska er óviðunandi vegna sára af völdum lúsa eða heilbrigði fisksins býður ekki upp á meðhöndlun.

Rekstrarleyfishafi skal skila tillögu til Matvælastofnunar um förgun fisks sem er fjarlægður úr sjókvíum samkvæmt þessari grein og skal samþykki Matvælastofnunar á aðferð við förgun liggja fyrir áður en fiskur er fjarlægður úr sjókvíum.

Ráðherra skal setja reglugerð þar sem kveðið er á um hver viðmiðunarmörk lúsasmits skulu vera sem og um önnur atriði þessa ákvæðis.

XI. KAFLI
Kynþroska lax.

54. gr.

Eldi kynþroska eldislax.

Rekstrarleyfishafi ber ábyrgð á að seinka kynþroska frjós eldislax. Óheimilt er að ala frjóan eldislax þannig að hlutfall kynþroska eldislax í tiltekinni sjókví sé yfir 5% á tímabilinu desember til maí og yfir 3% á tímabilinu júní til nóvember.

Fari hlutfall kynþroska eldislax í sjókví yfir 5% af áætluðum heildarfjölda eldislax í viðkomandi sjókví skulu allir kynþroska eldislaxar fjarlægðir úr þeirri sjókví. Fari hlutfall kynþroska eldislax í sjókví yfir 3% af áætluðum heildarfjölda eldislax í viðkomandi sjókví á tímabilinu júní til nóvember skulu allir kynþroska eldislaxar fjarlægðir úr þeirri sjókví.

Rekstrarleyfishafi skal skila tillögu til Matvælastofnunar um förgun eða slátrun eldislax sem er fjarlægður úr sjókvíum samkvæmt þessari grein og skal samþykki Matvælastofnunar á aðferð við förgun eða slátrun liggja fyrir áður en eldislax er fjarlægður úr sjókvíum. Matvælastofnun er heimilt að gera kröfu um förgun eða slátrun innan ákveðinna tímamarka.

Ráðherra skal setja reglugerð þar sem kveðið er á um hvernig skoðun eldislax fer fram, frest til slátrunar og hvernig heildarfjöldi kynþroska eldislax skal áætlaður. Ráðherra er heimilt í reglugerð að kveða m.a. á um að skoða skuli úrtak eldislaxa og stærð úrtaks. Enn fremur er ráðherra heimilt í reglugerð að setja ákvæði um um tímabundna eða viðvarandi notkun myndgreiningarbúnaðar til eftirlits með kynþroska.

55. gr.

Sérstakt eftirlit vegna kynþroska eldislax.

Við slátrun skal rekstrarleyfishafi hafa eftirlit með hlutfalli kynþroska eldislax af slátruðum eldislaxi og skal rekstrarleyfishafi ótilkvaddur veita Matvælastofnun allar upplýsingar þar að lútandi. Matvælastofnun er jafnframt heimilt að hafa eftirlit með kynþroska eldislaxa bæði í sjókvíum og í slátruhúsum. Kynþroska eldislax skal tekinn frá við slátrun og talinn sérstaklega.

Sé ástæða til að ætla að hlutfall kynþroska eldislax sé orðið hærra en 1% í sjókví skal rekstrarleyfishafi grípa til sérstakra aðgerða til þess að koma í veg fyrir strok, m.a. með aukinni tíðni köfunar eða myndatöku til að kanna ástand sjókvía og eldisbúnaðar.

Ráðherra skal í reglugerð setja nánari ákvæði um kröfur sem gerðar eru til sérstakra aðgerða samkvæmt þessari grein.

XII. KAFLI

Afturköllun rekstrarleyfis til sjókvíaeldis.

56. gr.

Forsendubrestur.

Rekstrarleyfishafi skal innan fimm ára frá fyrstu útgáfu rekstrarleyfis nýta a.m.k. einu sinni 20% af hámarkslífmassa viðkomandi smitvarnasvæðis, hvort sem miðað er við hámarkslífmassa á hverjum tíma eða hlaupandi lífmassa á tólf mánaða tímabili. Ef starfsemi rekstrarleyfishafa nær ekki viðmiði skv. 1. málsl. skal Matvælastofnun fella rekstrarleyfið úr

gildi. Matvælastofnun getur veitt undanþágu frá 1. másl. ef málefnaleg sjónarmið búa að baki töfinni, þó ekki lengur en 12 mánuði.

Að loknu upphafstímabili skv. 1. mgr. skal Matvælastofnun fella úr gildi rekstrarleyfi ef starfsemi á smitvarnasvæði stöðvast í þrjú ár eða ef mesta nýting leyfilegs lífmassa á viðkomandi smitvarnasvæði er undir 35% að meðaltali á sex ára tímabili, hvort sem miðað er við hámarkslífmassa á hverjum tíma eða hlaupandi lífmassa á tólf mánaða tímabili.

Áður en gripið er til afturköllunar leyfis skv. 1. og 2. mgr. skal Matvælastofnun veita rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta.

Fyrirgeri rekstrarleyfishafi rétti sínum til rekstrarleyfis samkvæmt þessari grein telst rekstrarleyfishafi hafa glatað rétti til að starfa á viðkomandi smitvarnasvæði og má bjóða smitvarnasvæðið út að nýju. Skal úthlutun smitvarnasvæðis til viðkomandi aðila falla niður án bóta og endurgreiðslu.

57. gr.

Afturköllun rekstrarleyfis til sjókvíaeldis.

Matvælastofnun getur afturkallað rekstrarleyfi ef leyfishafi eða starfsmenn hans brjóta alvarlega gegn ákvæðum laga þessara eða stjórnvaldsfyrirmælum sem sett eru á grundvelli þeirra. Einnig er heimilt að afturkalla leyfi ef leyfishafi eða starfsmenn hans brjóta alvarlega gegn skilyrðum rekstrarleyfis eða skilyrðum þess er að öðru leyti ekki fullnægt. Þá er og heimilt að afturkalla rekstrarleyfi ef leyfishafi verður ófær um að stunda rekstur.

Áður en gripið er til afturköllunar leyfis skv. 1. mgr. skal Matvælastofnun veita rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta nema um sérstaklega alvarlegt eða ítrekað alvarlegt brot sé að ræða.

Umhverfis- og orkustofnun getur beint tilmælum um afturköllun skv. 1. mgr. til Matvælastofnunar ef brotið er gegn þeim þáttum rekstrarleyfis sem varða bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar. Sama gildir ef skilyrðum rekstrarleyfis er að öðru leyti ekki fullnægt að því leyti sem varðar bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar og eins ef rekstrarleyfishafi brýtur gegn ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir eða afleiddum reglum og fyrirmælum. Áður en Umhverfis- og orkustofnun beinir tilmælum til Matvælastofnunar skal hún veita umsækjanda kost á að tjá sig um efni tilmælanna. Matvælastofnun skal afturkalla rekstrarleyfi í samræmi við tilmæli Umhverfis- og orkustofnunar enda séu þau í samræmi við lög um hollustuhætti og mengunarvarnir. Ákvörðun Umhverfis- og orkustofnunar um að beina tilmælum til Matvælastofnunar um afturköllun rekstrarleyfis er ekki kæránleg samkvæmt ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir en ákvörðun Matvælastofnunar um afturköllun rekstrarleyfis á grundvelli tilmæla Umhverfis- og orkustofnunar er kæránleg samkvæmt lögum þessum.

Fyrirgeri rekstrarleyfishafi rétti sínum til rekstrarleyfis samkvæmt þessari grein telst viðkomandi rekstrarleyfishafi hafa glatað rétti til að starfa á viðkomandi smitvarnasvæði og má þá bjóða smitvarnasvæðið út að nýju.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um afturköllun rekstrarleyfis.

XIII. KAFLI

Affallagjald.

58. gr.

Affallagjald vegna sjókvíaeldis.

Rekstrarleyfishafi skal greiða árlegt gjald vegna affalla í sjókvíaeldi er nefnist affallagjald. Gjaldstofn er sá fjöldi fiska sem er mismunur á fjölda útsettra seiða í tiltekna sjókví annars

vegar og fjölda fiska úr viðkomandi sjókví sem eru færðir til slátrunar til mannelis hins vegar. Frá fjölda útsettra seiða skal þó fyrst draga 10% af fjölda útsettra seiða vegna væntrar skekkju í talningartækjum og væntra affalla. Rekstrarleyfishafar skulu veita Matvælastofnun allar upplýsingar sem nauðsynlegar eru til að reikna megi gjaldstofn skv. 2. másl. Gjald samkvæmt þessari grein skal greiðast þótt reiknaðan mismun megi rekja til annars en affalla, sbr. þó ákvæði 59. gr.

Gjaldið er 100 kr. fyrir hvern fisk samkvæmt mismun sem reiknaður er skv. 1. mgr. Gjaldið skal taka breytingum miðað við vísitölu neysluverðs og breytast í samræmi við breytingar á henni.

59. gr.

Óviðráðanleg ytri atvik sem leiða til affalla.

Í undantekningartilfellum er Matvælastofnun heimilt við útreikning gjalds samkvæmt þessum kafla að taka tillit til óviðráðanlegra atvika utan stjórnunarsviðs rekstrarleyfishafa enda hafi rekstrarleyfishafi gripið til allra tiltækra ráðstafana og aðgerða til þess að verjast afföllum af völdum slíkra atburða.

Séu skilyrði 1. mgr. uppfyllt skal Matvælastofnun lækka eða fella niður affallagjald sem annars hefði verið innheimt skv. 2. mgr. 58. gr.

60. gr.

Álagning og innheimta affallagjalds.

Matvælastofnun annast álagningu og innheimtu árlegs affallagjalds skv. 58. gr. Ráðherra er þó heimilt að fela innheimtumönnum ríkissjóðs eða öðrum aðilum, opinberum eða einkaaðilum, innheimtu þess.

Eigi síðar en 15. maí ár hvert skal Matvælastofnun hafa lokið álagningu á gjaldendur skv. 58. gr. vegna undanfarandi almanaksárs og skal gjaldendum tilkynnt um það rafrænt.

Gjald skv. 58. gr. vegna undanfarandi almanaksárs fellur í gjalddaga 1. júlí ár hvert. Ef gjald er ekki greitt innan 30 daga frá gjalddaga skal greiða dráttarvexti af gjaldinu skv. III. kafla laga um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001. Álagning gjaldsins er aðfararhæf ákvörðun. Matvælastofnun getur krafist fullnustu með aðfarargerð þegar liðnir eru 30 dagar frá gjalddaga.

61. gr.

Skattaleg meðferð affallagjalds.

Gjald skv. XIII. kafla telst rekstrarkostnaður skv. 1. tölul. 31. gr. laga um tekjuskatt, nr. 90/2003.

XIV. KAFLI

Framleiðslugjald og samfélagsframlag.

62. gr.

Gjaldskylda.

Rekstrarleyfishafi ber skyldu til greiðslu framleiðslugjalds vegna sjókvíaeldis samkvæmt lögum þessum. Markmið álagningar framleiðslugjalds er að tryggja þjóðinni í heild endurgjald

af takmörkuðum auðlindum sjávar sem nýttar eru í sjókvíaeldi, standa straum af kostnaði við rannsóknir og eftirlit og stuðla að bættri umgengni við umhverfi og aukinni velferð eldisfiska.

Stofn til álagningar framleiðslugjalds og grunnframleiðslugjalds er allur slátraður lax og regnbogasilungur sem alinn hefur verið til lengri eða skemmri tíma í sjókvíum.

63. gr.

Reiknistofn, framtalsskylda og söfnun upplýsinga.

Stofn til ákvörðunar framleiðslugjalds skv. 64. gr. skal reikna í þremur skrefum. Fyrst skal ákvarða tekjur af eldi og slátrun fyrir hvern rekstrarleyfishafa með rekstrarleyfi til sjókvíeldis. Skal miðað við bókfærðar tekjur samkvæmt ársreikningi rekstrarleyfishafa ef þess er kostur en Matvælastofnun er einnig heimilt að miða við upplýsingar samkvæmt skattframtali. Tekjur hvers rekstrarleyfishafa á hvert kílógramm slátraðs lax skulu þó aldrei reiknast lægri en 90% af verðmæti fersks atlantshafslax úr eldi samkvæmt tollskrá og upplýsingum frá Hagstofu Íslands. Frá tekjum af eldi og slátrun skal draga hlutdeild eldis og slátrunar í breytilegum og föstum kostnaði í rekstri rekstrarleyfishafa. Þessu næst skal leggja saman þá niðurstöðu fyrir alla rekstrarleyfishafa sem stunda sjókvíaeldi. Að lokum skal deila í samtölu þessa með öllu magni lax úr sjókvíum sem slátrað hefur verið hjá öllum rekstrarleyfishöfum á sama almanaksári. Gjaldið skal reiknað í krónum á kílógramm landaðs og slægðs lax með haus.

Til breytilegs kostnaðar við sjókvíaeldi telst kostnaðarverð seldra vara, launakostnaður og annar kostnaður sem og framleiðslugjald samkvæmt lögum þessum. Til fasts kostnaðar við sjókvíaeldi teljast bókhaldslegar fyrningar mannvirkja, þ.m.t. sjókvía, skipa og eldisbúnaðar samkvæmt ársreikningi. Ákveða má hámarksfrádrátt vegna fyrninga í reglugerð sem ráðherra setur. Vaxtagjöld og annar fjármagnskostnaður telst ekki til kostnaðar.

Rekstrarleyfishafa er skylt að skila sérstakri greinargerð um tekjur og kostnað sem fjallað er um í 1. og 2. mgr. á því formi og með þeim hætti sem Matvælastofnun ákveður. Rekstrarleyfishafa er skylt að skila sérstakri greinargerð um alla slátrun eldisfisks frá sjókvíaeldisstöð á því formi og með þeim hætti sem Matvælastofnun ákveður. Heimilt er að ákveða að skil á greinargerð skuli vera rafræn og málsmeðferð rafræn eftir því sem við á. Sé upplýsingum ekki skilað eða ef upplýsingar sem látnar eru í té reynast ófullnægjandi eða ótrúverðugar skal skora á viðkomandi að bæta úr. Verði ekki brugðist við áskorun innan hæfilegs frests eða skýringar reynast ótrúverðugar skal áætla framleiðslumagn rekstrarleyfishafa og skal miða við að það skuli vera svo ríflegt að ekki sé hætt á því að það sé lægra en það er í raun og veru og ákvarða reiknistofn í samræmi við þá áætlun. Við þessa áætlun er heimilt að taka mið af gögnum og upplýsingum sem aflað er hjá opinberum stofnunum og einkaaðilum. Jafnframt er heimilt að leiðréttá sýnilegar villur eða mistök í upplýsingum. Matvælastofnun er heimilt að afla gagna og upplýsinga frá embætti ríkisskattstjóra sem ríkisskattstjóri hefur aflað samkvæmt heimildum laga um tekjuskatt eða með öðrum hætti. Lagaákvæði um þagnarskyldu ríkisskattstjóra takmarka ekki skyldu til þess að veita upplýsingar og gögn sem hér um ræðir.

Í tengslum við eftirlit og athuganir er varða framleiðslugjald er einstaklingum og lögaðilum skylt að láta Matvælastofnun í té allar upplýsingar og gögn sem talin eru nauðsynleg. Skiptir ekki máli í því sambandi hvort upplýsingarnar varða þann aðila sem beiðninni er beint til eða þau skipti annarra aðila við hann sem hann getur veitt upplýsingar um og varða athuganir og eftirlit Matvælastofnunar. Lagaákvæði um þagnarskyldu takmarka ekki skyldu til þess að veita upplýsingar og gögn sem hér um ræðir.

Komi í ljós við yfirferð greinargerðar skv. 3. mgr. að hún er ranglega útfyllt þannig að tekjur eru verulega vantaldar eða kostnaður oftalinn skal Matvælastofnun leggja á rekstrar- aðila sérstakt gjald sem nemur 5% af vantalinni tekjufrárhæð og/eða oftöldum kostnaði. Gjald

Þetta skal leggja á óháð því hvort vantaldar tekjur og/eða oftalinn kostnaður leiðir sem slíkur til leiðréttingar á reiknistofni framleiðslugjalds. Þá varðar engu þótt leiðrétting sé gerð síðar en tillaga er gerð til ráðherra skv. 64. gr. Ákvörðun Matvælastofnunar um álagningu þessa gjalds er kæraneleg til yfirskattanefndar, sbr. lög um yfirskattanefnd.

Í þeim tilvikum þegar ekki liggja fyrir full skil upplýsinga skv. 3. og 4. mgr. skal engu síður reikna stofn framleiðslugjalds, eftir atvikum með beitingu þeirra heimilda sem kveðið er á um í 3. og 4. mgr.

Hafi útreikningur reiknistofns reynst verulega rangur af einhverjum ástæðum er heimilt að endurákvarða gjaldið skv. 64. gr. til allt að síðustu tveggja framleiðslugjaldsára, þótt í ljós hafi komið að álagning hafi verið of lág.

64. gr.

Fjárhæð framleiðslugjalds.

Matvælastofnun gerir tillögu um fjárhæð framleiðslugjalds fyrir komandi framleiðslugjaldsár til þess ráðherra sem fer með málefni sjókvíaeldis eigi síðar en 1. desember ár hvert. Skal tillagan vera um að framleiðslugjaldið nemi 20% af reiknistofni skv. 63. gr. Ráðherra auglýsir gjaldið sem krónur á kílógramm landaðs og slægðs lax með haus fyrir hver áramót. Framleiðslugjaldsár er almanaksár og greiðist framleiðslugjald árlega í ríkissjóð í íslenskum krónum.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm af slátruðum laxi sem alinn er í sjó með lokuðum eldisbúnaði skal nema 25% af gjaldi skv. 1. mgr.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm af slátruðum laxi sem alinn er í sjó með hálflokuðum eldisbúnaði skal nema 40% af gjaldi skv. 1. mgr.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm af slátruðum laxi sem alinn var skemur en 12 mánuði í sjó skal nema 50% af gjaldi skv. 1. mgr.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm af slátruðum laxi sem alinn er með búnaði, tækni eða aðferð sem líkleg er til að draga úr umhverfisáhrifum eða auka dýravelferð, samkvæmt skilgreindum viðmiðum í reglugerð, skal nema 50% af gjaldi skv. 1. mgr.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm af slátruðum laxi sem aðeins er alinn einn vetur í sjó, þannig að slátrun fari fram eigi síðar en 20. október ári eftir útsetningu fisks, skal nema 70% af gjaldi skv. 1. mgr.

Eigi fleiri en ein framleiðsluáðferð við skv. 2.–6. mgr. skal lægsta gjaldhlutfall gilda. Fyrsta kynslóð fisks í starfsemi rekstrarleyfishafa sem alin er með þeim aðferðum sem um ræðir í 2.–6. mgr. skal þó vera undanþegin gjaldi.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm slátraðs regnbogasilungs og ófrjós lax skal nema helmingi af gjaldi samkvæmt þessari grein nema lægra gjaldhlutfall eigi við skv. 2.–6. mgr. og skal þá lægsta gjaldhlutfall gilda.

Telji rekstrarleyfishafi sig eiga rétt á afslætti skv. 2.–6. mgr. skal hann senda Matvælastofnun umsókn þess efnis. Matvælastofnun er ekki skylt að veita afslætti skv. 2.–6. mgr. nema slík umsókn hafi verið samþykkt.

Ráðherra skal gefa út reglugerð um atriði til viðmiðunar um hvað teljist lokaður búnaður og hálflokaður búnaður sem og hvernig votta skuli slíkan búnað og notkun hans. Einnig má ákveða í reglugerð að miða eigi við annað hlutfall gjalds í 5. mgr. en fram kemur í því ákvæði.

65. gr.

Fjárhæð grunnframleiðslugjalds.

Þrátt fyrir ákvæði 63. og 64. gr. greiða allir rekstrarleyfishafar með rekstrarleyfi til sjókvíaeldis grunnframleiðslugjald ef fjárhæð framleiðslugjalds sem reiknað er skv. 63. og 64. gr. er lægra en grunnframleiðslugjald. Grunnframleiðslugjald er 25 kr. á hvert kílógramm landaðs og slægðs frjós lax með haus. Gjald af öðrum laxfiskum skal vera 50% af því gjaldi. Grunnframleiðslugjald tekur breytingum með vísitölu neysluverðs. Um grunnframleiðslugjald gilda einnig 2.–6. mgr. 64. gr.

66. gr.

Álagning.

Matvælastofnun leggur á gjald samkvæmt lögum þessum. Gjaldið skal lagt á einu sinni á ári, 15. febrúar vegna slátrunar undanfarandi árs. Gjaldldagi skal vera 10 dögum eftir álagningar- dag.

Matvælastofnun skal leggja á grunnframleiðslugjald skv. 65. gr. 20. febrúar á hverju gjaldaári á vegna slátrunar undanfarandi árs. Gjaldldagi skal vera 10 dögum eftir álagningar- dag.

67. gr.

Innheimta.

Innheimtumenn ríkissjóðs innheimta gjald samkvæmt þessum kafla og fer ríkisskattstjóri með samræmingar- og eftirlitshlutverk við innheimtu þess, sbr. 111. gr. laga um tekjuskatt, nr. 90/2003.

Eindagi er 14 dögum frá gjaldldaga og skal greiða dráttarvexti af því sem gjaldfallið er frá þeim tíma skv. III. kafla laga um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001.

Kröfum um greiðslu framleiðslugjalds fylgir lögveð ríkissjóðs í fasteignum og lausafé rekstrarleyfishafa í fjögur ár frá gjaldldaga. Lögveðið nær einnig til dráttarvaxta og innheimtu- kostnaðar.

Matvælastofnun skal birta opinberlega allar upplýsingar um álagðar fjárhæðir framleiðslu- gjalds skv. 66. gr.

68. gr.

Skattaleg meðferð gjalds.

Gjald samkvæmt þessum kafla telst rekstrarkostnaður skv. 1. tölul. 31. gr. laga um tekju- skatt, nr. 90/2003.

69. gr.

Samfélagsgjald og skipting til sjókvíaeldisbyggða.

Samfélagsframlag sjókvíaeldis er fjárveiting af fjárlögum hverju sinni, fjármagnað með framleiðslugjaldi samkvæmt þessum kafla. Samfélagsframlagið hefur þann tilgang að styrkja sjókvíaeldisbyggðir og þar með samfélög og stöðir atvinnulífs á þeim svæðum. Ráðherra úthlutar samfélagsframlagi sjókvíaeldis í samræmi við ákvæði 2. mgr. og skiptir því milli sjókvíaeldisbyggða. Ráðherra skal úthluta samfélagsframlagi sjókvíaeldis að lágmarki einu sinni á ári.

Úthlutanir samfélagsframlags sjókvíaeldis skulu skiptast annars vegar á milli landshluta og hins vegar sjókvíaeldisbyggða innan viðkomandi landshluta. Einungis sjókvíaeldisbyggðir eiga rétt til úthlutana. Við útreikning á skiptingu úthlutunarfjár milli sjókvíaeldisbyggða skal

fyrst reikna hlutdeild sjókvíaeldis innan hvers landshluta í heildargjaldstofni til álagningar gjalds samkvæmt þessum kafla, sbr. 64. og 65. gr., og skal miða við kjördæmaskipan þegar landshlutar eru ákvarðaðir. Þegar hlutfall hvers landshluta hefur verið reiknað út skal því næst reikna skiptingu úthlutunarfrjár milli sjókvíaeldisbyggða í viðkomandi landshluta og skal skiptingin taka mið af umfangi sjókvíaeldis í hverri sjókvíaeldisbyggð.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um úthlutun samfélagsframlags sjókvíaeldis, þ.m.t. um málsmeðferð, útreikning úthlutunarfrjár og skiptingu úthlutunarfrjár milli sjókvíaeldisbyggða. Ráðherra skal jafnframt í reglugerð setja ákvæði um hvaða sveitarfélög teljist til sjókvíaeldisbyggða.

3. ÞÁTTUR

Landeldi.

XV. KAFLI

Smitvarnir og dýraheilbrigði.

70. gr.

Flutningur og ferðir farartækja eða búnaðar milli landeldisstöðva.

Flutningur hvers konar farartækja og búnaðar, á vegum rekstrarleyfishafa eða annarra, milli landeldisstöðva er óheimill nema samkvæmt leyfi Matvælastofnunar. Leyfi Matvælastofnunar er ávallt bundið skilyrði um sóttreinsun farartækja og búnaðar nema stofnunin taki annað sérstaklega fram.

Leyfi sem Matvælastofnun veitir skv. 1. mgr. má veita í einstök skipti eða sem ótímabundið leyfi vegna skipulagðra og endurtekinnna ferða milli landeldisstöðva.

Ákvæði þessarar greinar gilda einungis að því marki sem farartæki og búnaður hefur verið í beinni snertingu við fisk.

71. gr.

Flutningur eldisfisks til og frá landeldisstöð.

Allur flutningur á fiski til og frá landeldisstöð, hvort heldur sem er á vegum rekstrarleyfishafa eða annarra, er háður leyfi Matvælastofnunar. Matvælastofnun er heimilt að krefjast heilsufarsyfirlýsingar dýralæknis áður en heimild er veitt fyrir flutningi. Leyfi sem Matvælastofnun veitir samkvæmt þessari málsgrein má veita í einstök skipti eða sem ótímabundið leyfi vegna skipulagðs og endurtekings flutnings. Matvælastofnun getur bundið ótímabundið leyfi skilyrðum, þar á meðal um framlagningu heilsufarsyfirlýsingar dýralæknis fyrir hvern flutning eða með reglubundnum hætti á gildistíma leyfis. Komi ekki annað fram í leyfi Matvælastofnunar skal sá sem ber ábyrgð á flutningi tryggja að flutningur til viðtakanda sé heimill og í samræmi við lög.

Flutningur eldistegunda til landeldisstöðvar, sem ekki eru tilgreindar í rekstrarleyfi hennar eða skráningu, er óheimill.

Rekstraraðili landeldisstöðvar sem afhendir fisk sem nýta skal í sjókvíaeldi ber almennt ábyrgð á að öllum lögum og reglum sé fylgt varðandi meðferð fisksins þar til hann er kominn í brunnbát en þá flyst ábyrgð á rekstrarleyfishafa í sjókvíaeldi sem veitt hefur fisknum viðtöku.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um þær aðferðir sem skylt er að nota til að rekja uppruna eldislaxa til ákveðinna landeldisstöðva og um framkvæmd þeirra.

72. gr.

Notkun og flutningur fisks úr landeldisstöð vegna fiskræktar.

Rekstrarleyfishafa eða skráningarskyldum aðila er óheimilt að taka við fiskum, hrognum eða sviljum til fiskræktar án þess að fyrir liggja samþykkt fiskræktaráætlun og uppruni sömu fiska hafi verið staðfestur. Tryggja skal aðskilnað fiska, hrogna eða svilja úr mismunandi vatnakerfum. Greina ber erfðæfni allra fiska sem teknir eru inn í landeldisstöð og ætlaðir eru til nota í undaneldi í fiskrækt. Ef í ljós kemur að fiskar eru af öðrum uppruna en úr viðkomandi vatnakerfi skulu þeir ekki notaðir til fiskræktar. Landeldisstöð er óheimilt að afhenda seiði vegna fiskræktar án þess að fyrir liggja samþykkt fiskræktaráætlun þar sem sleppa á seiðunum. Einnig er óheimilt að afhenda seiði sem upprunnin eru af einu vatnakerfi til fiskræktar í öðru vatnakerfi án þess að fyrir liggja undanþága samkvæmt lögum um fiskrækt.

Ráðherra skal í reglugerð setja nánari ákvæði um grein þessa.

73. gr.

Fjarlægging fisks úr eldiseiningum.

Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila er skylt að fjarlægja fisk úr eldiseiningum að kröfu Matvælastofnunar ef ríkt tilefni er til, t.d. vegna vatnsgæða. Ávallt skal veita rekstrarleyfishafa eða skráningarskyldum aðila skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta áður en gripið er til úrræðis samkvæmt ákvæði þessu.

Ráðherra er heimilt að setja ákvæði í reglugerð um skilyrði og aðferðir við að fjarlægja fisk úr eldiseiningum.

74. gr.

Hámarkslífmassi í landeldi.

Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila ber að sjá til þess að hámarkslífmassi í landeldi sé ávallt í samræmi við ákvæði rekstrarleyfis og reglugerða settra samkvæmt lögum þessum.

Ráðherra er heimilt að setja nánari ákvæði um hámarkslífmassa einstakra eldiseininga og útreikning hans. Við ákvörðun um hámarkslífmassa einstakra eldiseininga skal m.a. litið til vatnsgæða, eldistækni, tegundar eldisfisks og þroskastigs.

75. gr.

Skimun og bólusetning við tilkynningarskyldum sjúkdómum í landeldi.

Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila sem elur fisk í landeldi til áframeldis í sjó er skylt að kröfu Matvælastofnunar að láta fara fram skimun fyrir tilkynningarskyldum sjúkdómum, m.a. fyrir flutning. Rekstrarleyfishafa er óheimilt að afhenda eða taka við fiskum til eldis nema niðurstaða úr skimun fyrir flutning liggja fyrir og að sú niðurstaða staðfesti að fiskar séu ekki smitaðir af tilkynningarskyldum sjúkdómum.

Ráðherra skal í reglugerð kveða á um fyrir hvaða sjúkdómum skuli bólusetja gegn og skima fyrir. Ráðherra skal í reglugerð jafnframt setja ákvæði um framkvæmd skimunar og bólusetningar.

76. gr.

Reglulegt eftirlit með afföllum í landeldi.

Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila er skylt að halda afföllum í hverri eldiseiningu í lágmarki og huga að allri velferð fiska í landeldi. Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila er skylt að fjarlægja dauðan fisk og lífrænar leifar fiska reglulega úr eldiseiningum. Rekstrarleyfishafi skal skrá fjölda fiska og þyngd lífrænna leifa sem eru fjarlægðar. Í rekstrarleyfi má undanþiggja rekstrarleyfishafa frá sérstöku eftirliti með afföllum samkvæmt þessari grein ef rekstrarleyfishafi hefur yfir að búa kerfum og búnaði sem fylgist með velferð fiska.

Ráðherra er heimilt að setja ákvæði í reglugerð um að fjarlægja skuli dauðan fisk og lífrænar leifar fiska úr eldiseiningum daglega eða sjaldnar. Þegar sérstaklega stendur á, eða ef þörf er á auknu eftirliti með afföllum á tilteknu tímabili, getur Matvælastofnun mælt fyrir um að fjarlægja skuli dauðan fisk og lífrænar leifar fiska oft en daglega.

77. gr.

Upplýsingar um afföll í landeldi.

Rekstrarleyfishafi skal senda Matvælastofnun skýrslu um afföll mánaðarlega en stofnunin hefur jafnframt heimild til að krefjast tímabundið tíðari skýrsluskila ef tilefni er til. Fari afföll á tilteknu tímabili eða við tiltekinn atburð yfir viðmiðunarmörk skal rekstrarleyfishafi tilkynna slík afföll til Matvælastofnunar.

Upplýsingar í skýrslu um afföll skv. 1. mgr. skulu að lágmarki tilgreina eftirfarandi:

- a. aldur dauðra fiska,
- b. eldiseiningu eða aðra staðsetningu þar sem afföll áttu sér stað,
- c. dagsetningu þegar dauðir fiskar og lífrænar leifar fiska voru fjarlægðar,
- d. fjölda fiska sem voru fjarlægðir, greint niður á eldiseiningu, auk sundurliðunar á því hvort fiskar voru sjálfdauðir eða þeim fargað,
- e. líklegar ástæður affalla að mati rekstrarleyfishafa.

Matvælastofnun skal birta upplýsingar úr skýrslum skv. 1. mgr. opinberlega.

Í rekstrarleyfi og reglugerð skv. 5. mgr. má undanþiggja rekstrarleyfishafa frá reglulegri upplýsingagjöf um afföll samkvæmt þessari grein ef rekstrarleyfishafi safnar skipulega upplýsingum um velferð fiska og slíkar upplýsingar eru aðgengilegar Matvælastofnun.

Ráðherra skal í reglugerð setja ákvæði um viðmiðunarmörk og skýrslugjöf samkvæmt grein þessari.

78. gr.

Innflutningur á notuðum eldisbúnaði og flutningstækjum.

Innflutningur á notuðum eldisbúnaði til landeldis er óheimill. Til slíks búnaðar teljast m.a. eldisker, tankar, fóðrarar og fiskidælur.

Þrátt fyrir 1. mgr. er heimilt að flytja inn notuð vísindatæki og tæknibúnað, m.a. tæki til flutnings sem sannanlega er hægt að sóttþreinsa að mati Matvælastofnunar. Einnig getur Matvælastofnun með sömu skilyrðum heimilað innflutning á öðrum eldisbúnaði enda telji Matvælastofnun ekki líklegt að smitefni sem valda dýrasjúkdómum berist með honum.

Sækja skal um leyfi til Matvælastofnunar fyrir innflutningi skv. 2. mgr. á notuðum vísindatækjum, tæknibúnaði og eldisbúnaði sem og tækjum til flutnings á fiski. Matvælastofnun er heimilt við meðferð umsóknar að leita umsagnar fisksjúkdómanefndar. Matvælastofnun getur bannað innflutning á tækjum sem kunna að hafa verið notuð í tengslum við tilkynningarskylda sjúkdóma eða snikjudýr.

79. gr.

Flutningstæki og sóttþreinsun í landeldi.

Tæki til flutnings á fiski skulu vera lokuð og yfirbyggð. Öll flutningstæki, farartæki og búnað skal vera hægt að sóttþreinsa með fullnægjandi hætti.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um notkun, eiginleika og sóttþreinsun flutningstækja, farartækja og búnaðar sem notaður er í landeldi.

80. gr.

Tengsl við önnur lög.

Að því marki sem lög um varnir gegn fisksjúkdómum gera ríkari kröfur um varnir og viðbrögð gegn fisksjúkdómum og sníkjudýrum í landeldi skulu þau lög ganga frammar ákvæðum laga þessara.

Að því marki sem lög um velferð dýra gera ríkari kröfur um velferð fiska í landeldi skulu þau lög ganga frammar ákvæðum laga þessara.

Lög um hollustuhætti og mengunarvarnir gilda um efni bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar sem og eftirlit Umhverfis- og orkustofnunar með þeim skilyrðum rekstrarleyfis sem varða efni hinnar bindandi umsagnar.

XVI. KAFLI

Rekstrarleyfi til landeldis.

81. gr.

Rekstrarleyfi fyrir landeldi.

Til að starfrækja landeldi þarf rekstrarleyfi sem Matvælastofnun veitir.

Rekstrarleyfi skal veitt til landeldis uppfylli starfsemin þær kröfur sem gerðar eru samkvæmt lögum þessum og reglugerðum settum samkvæmt þeim að teknu tilliti til annarrar löggjafar.

82. gr.

Skráningarskylda.

Ráðherra er heimilt að kveða á um í reglugerð að starfræksla landeldisstöðva, þar sem hámarkslífmassi er undir 20 tonnum á hverjum tíma og starfræksla er ekki háð mati á umhverfisáhrifum samkvæmt ákvörðun Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar samkvæmt lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana, sé háð skráningarskyldu hjá Matvælastofnun í stað útgáfu rekstrarleyfis. Sama gildir um landeldisstöðvar þar sem seiðafjöldi er allt að 10.000 á hverjum tíma. Geymsla, gæsla, fóðrun og önnur meðhöndlun fiska sem haldnir eða ræktaðir eru sem gæludýr er ekki skráningarskyld starfsemi samkvæmt lögum þessum.

Aðili sem er skráningarskyldur skv. 1. mgr. skal skrá starfsemi sína hjá Matvælastofnun. Matvælastofnun skal staðfesta skráningu rekstraraðila og leiðbeina honum um hvaða reglur gilda um starfsemina.

Óheimilt er að flytja fisk í skráningarskylda landeldisstöð áður en staðfesting Matvælastofnunar á skráningu hefur verið gefin út.

Ráðherra er heimilt að setja ákvæði í reglugerð um kröfur, skilyrði og skilmála sem gilda fyrir starfsemi og eru forsenda skráningar, þ.m.t. kröfur um strokvarnir, innra eftirlit, úttektir þegar nauðsyn ber til, skýrslugjöf til Matvælastofnunar og að stofnuninni sé heimilt að afla upplýsinga rafrænt og skylda skráningaraðila til að skrá upplýsingar í gagnagrunn sem stofnunin leggur til.

83. gr.

Afgreiðsla umsókna.

Áður en sótt er um rekstrarleyfi til Matvælastofnunar skal umsækjandi afla staðfestingar frá Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnun um hvort gera þurfi umhverfismat vegna framkvæmda og starfsemi sem gert er ráð fyrir samkvæmt umsókn um rekstrarleyfi.

Þegar staðfesting Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir skal umsækjandi senda Matvælastofnun umsókn um rekstrarleyfi skv. 84. gr., sbr. þó 11. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021.

Matvælastofnun skal afla bindandi umsagnar frá Umhverfis- og orkustofnun þar sem fram koma m.a. upplýsingar um mengunarvarnir og önnur atriði samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir og reglugerðum settum með stoð í þeim sem Matvælastofnun fer yfir við afgreiðslu rekstrarleyfis fyrir landeldi. Áður en Umhverfis- og orkustofnun gefur út bindandi umsögn skal hún veita umsækjanda kost á að tjá sig um efni umsagnarinnar. Umsögn Umhverfis- og orkustofnunar samkvæmt þessari grein, ásamt skilyrðum sem Matvælastofnun setur í rekstrarleyfi á grundvelli hennar, kemur í stað sérstaks starfsleyfis samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Heimilt er að kveða á um öllu þau sömu skilyrði í rekstrarleyfi eins og heimilt hefði verið að kveða á um í starfsleyfi samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Útgáfa bindandi umsagnar af hálfu Umhverfis- og orkustofnunar sætir kæru sem hluti af rekstrarleyfi samkvæmt lögum þessum en ekki sérstakri kæru samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Sama gildir um endurskoðun eða staðfestingu bindandi umsagnar samkvæmt öðrum ákvæðum laga þessara.

Tilkynna skal umsækjanda hvort umsókn telst fullnægjandi innan tveggja mánaða frá því að umsókn berst.

84. gr.

Umsókn um rekstrarleyfi.

Umsókn um rekstrarleyfi til landeldis skal vera rafræn. Í henni skulu m.a. koma fram upplýsingar um eignaraðild að landeldisstöð, að umsækjandi hafi fullnægjandi fagþekkingu á viðkomandi sviði, að gæðahandbók og verklag við innra eftirlit landeldisstöðvar og eldisbúnaður standist kröfur sem nánar er kveðið á um í lögum þessum eða reglugerðum um landeldi, um stærð og framleiðslumagn mælt í lífmassa, eldistegundir, eldisstofna og eldisaðferðir. Einnig skal fylgja umsókn afrit af ákvörðun Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar samkvæmt lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

Umsókn um rekstrarleyfi skulu jafnframt fylgja gögn sem nauðsynleg eru til þess að Umhverfis- og orkustofnun geti veitt bindandi umsögn skv. 3. mgr. 83. gr., þ.m.t. gögn sem gerð er krafa um að veitt séu samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir og reglugerðum sem settar eru með stoð í þeim lögum.

Umsókn skv. 1. mgr. skulu fylgja gögn um heimild til afnota af landi eða vatni. Umsókn skal einnig fylgja smitvarnaáætlun, eldisáætlun og rekstraráætlun sem sýnir m.a. uppbyggingarferil eldis og öflun fiska, svo og önnur gögn sem Matvælastofnun telur nauðsynleg til að meta hvort skilyrði til útgáfu rekstrarleyfis séu fyrir hendi, svo sem nýtingarleyfi vegna vatns og jarðsjávar.

85. gr.

Afstaða Matvælastofnunar.

Sé fyrirhuguð starfsemi háð mati á umhverfisáhrifum skal Matvælastofnun fyrir útgáfu rekstrarleyfis kynna sér umhverfismatsskýrslu framkvæmdaraðila og leggja álit Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum hennar til grundvallar við afgreiðslu rekstrarleyfis. Matvælastofnun skal taka saman greinargerð um afgreiðslu rekstrarleyfis þar sem gerð er grein fyrir samræmi milli rekstrarleyfis og niðurstöðu álits Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum. Hafi Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnun sett skilyrði um mótvægisáðgerðir eða vöktun, sbr. 24. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021, skal það koma fram í leyfinu. Matvælastofnun skal í greinargerðinni einnig taka tillit til tengdra leyfisveitinga þegar tilefni er til ef um það er fjallað í áliti Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar, svo sem til nýtingarleyfa vegna vatns og jarðsjávar. Sé framkvæmd ekki háð mati á umhverfisáhrifum samkvæmt ákvörðun Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar skal Matvælastofnun fyrir útgáfu rekstrarleyfis kynna sér tilkynningu framkvæmdaraðila og ákvörðun um matskyldu og kanna hvort framkvæmdin sé í samræmi við tilkynnta framkvæmd.

Matvælastofnun skal taka rökstudda afstöðu til sjúkdómstengdra þátta sem kunna að fylgja starfsemi landeldis.

Við afgreiðslu leyfis er Matvælastofnun óheimilt að víkja frá umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 3. mgr. 83. gr.

86. gr.

Auglýsing tillögu að rekstrarleyfi. Birting rekstrarleyfis.

Matvælastofnun skal vinna tillögu að rekstrarleyfi fyrir landeldi og auglýsa opinberlega hvers efnis tillagan er og hvar megi nálgast hana. Við vinnslu tillögunnar skal Matvælastofnun hafa samráð við Umhverfis- og orkustofnun. Heimilt er að gera skriflegar athugasemdir við tillögu Matvælastofnunar innan fjögurra vikna frá auglýsingu.

Matvælastofnun skal innan tveggja mánaða frá því að frestur til að gera athugasemdir við tillögu að rekstrarleyfi rann út taka ákvörðun um útgáfu rekstrarleyfis. Matvælastofnun skal tilkynna Umhverfis- og orkustofnun, umsækjanda um rekstrarleyfi og þeim sem hafa gert athugasemdir við tillöguna um afgreiðslu rekstrarleyfis.

Matvælastofnun skal auglýsa á vef sínum útgáfu og gildistöku rekstrarleyfis. Birting á vef Matvælastofnunar telst vera opinber birting. Matvælastofnun skal birta ákvörðun sína um útgáfu leyfis innan tveggja vikna frá afgreiðslu þess. Í auglýsingunni skal tilgreina hvar greinargerð um afgreiðslu leyfis er aðgengileg og tilgreina um kæruheimild og kærufrest.

87. gr.

Efni og útgáfa rekstrarleyfis.

Telji Matvælastofnun að umsókn um rekstrarleyfi fullnægi skilyrðum laga þessara og eftir auglýsingu tillögu að rekstrarleyfi skv. 86. gr. skal stofnunin gefa út rekstrarleyfi til 16 ára.

Í rekstrarleyfi skulu vera ákvæði um umfang landeldis mælt í leyfilegum lífmassa. Þá skal í rekstrarleyfi kveðið á um leyfilegar tegundir í eldi og leyfilega eldisstofna.

Rekstrarleyfi skal jafnframt kveða á um atriði sem fram koma í bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 3. mgr. 83. gr.

Skilyrði fyrir útgáfu rekstrarleyfis er að fyrirhuguð starfsemi samræmist skipulagi á svæðinu samkvæmt skipulagslögum.

Ráðherra er heimilt í reglugerð að setja nánari ákvæði um skilyrði sem setja má í rekstrarleyfi.

Matvælastofnun skal hafna umsókn ef umsækjandi leggur ekki fram þau gögn sem kveðið er á um í 84. gr., enda hafi umsækjanda verið gefinn hæfilegur frestur til að leggja fram þau gögn sem vantar.

Rekstrarleyfi skal sæta breytingum samkvæmt lögum og reglum á hverjum tíma sem og afturköllun skv. 94. gr.

88. gr.

Breytingar á rekstrarleyfi.

Matvælastofnun er heimilt, eftir atvikum að undangenginni umsókn, að gera breytingar á rekstrarleyfi, svo sem vegna breytinga á eldistegundum og í öðrum tilvikum þegar rök mæla ekki sérstaklega gegn því. Ákvæði 83. og 86. gr. gilda um breytingu á rekstrarleyfi eftir því sem við á. Matvælastofnun skal hafa samráð við Umhverfis- og orkustofnun þegar breytingar eru gerðar á rekstrarleyfi.

Umhverfis- og orkustofnun getur haft frumkvæði að breytingum á rekstrarleyfi og getur beint tilmælum til Matvælastofnunar um breytingu eða endurskoðun á rekstrarleyfi vegna þeirra þátta sem varða bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar, svo sem vegna aðstæðna sem taldar eru í 2. mgr. 6. gr. laga um hollustuhætti og mengunarvarnir, nr. 7/1998. Áður en Umhverfis- og orkustofnun beinir tilmælum til Matvælastofnunar skal hún veita umsækjanda kost á að tjá sig um efni tilmælanna. Matvælastofnun skal gera breytingar á rekstrarleyfi í samræmi við tilmæli Umhverfis- og orkustofnunar enda séu þau í samræmi við lög um hollustuhætti og mengunarvarnir.

89. gr.

Endurnýjun rekstrarleyfis.

Við lok gildistíma rekstrarleyfis er Matvælastofnun heimilt, að framkominni umsókn, að úthluta rekstrarleyfi að nýju til hlutaðeigandi rekstrarleyfishafa. Umsókn um endurnýjun rekstrarleyfis skal berast að minnsta kosti þremur árum fyrir lok gildistíma þess. Skal Matvælastofnun endurmeta hvort umsækjandi fullnægi skilyrðum laga þessara, sbr. 1. mgr. 87. gr., og er endurnýjun ekki heimil nema að uppfylltum þeim skilyrðum.

Matvælastofnun skal við endurnýjun rekstrarleyfis hafa samráð við Umhverfis- og orkustofnun. Matvælastofnun skal jafnframt afla nýrrar bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar eða, eftir atvikum, staðfestingar á eldri bindandi umsögn.

XVII. KAFLI

Starfræksla landeldisstöðva og eftirlit.

90. gr.

Upphaf starfsemi.

Óheimilt er að hefja rekstur landeldis samkvæmt rekstrarleyfi fyrr en Matvælastofnun hefur gert úttekt á landeldisstöð sem starfrækt verður samkvæmt leyfinu og m.a. staðfest að fyrirhuguð framkvæmd og eldisbúnaður standist ströngustu staðla sem tilgreindir eru í reglugerð. Markmið úttektar er að staðreyna eftir föngum að rekstrarleyfishafi eða skráningarskyldur aðili sé fær um að fullnægja skilyrðum laga þessara og skilmálum rekstrarleyfis.

Óheimilt er að flytja fisk eða seiði í landeldisstöð fyrr en rekstrarleyfi er fengið og úttekt hefur farið fram.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um grein þessa, m.a. um staðarúttekt og staðla.

91. gr.

Bann við stroki úr landeldi.

Skylt er að halda eldisfisk innan eldiseininga og nota búnað sem kemur í veg fyrir strok. Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila er skylt að viðhafa verkferla sem vakta strok og ástand eldiseininga sem og lagna sem liggja að og frá eldiseiningum. Skylt er að tilkynna strok til Matvælastofnunar.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um þær kröfur sem gerðar eru til rekstraraðila og skráningarskyldra aðila samkvæmt þessari grein.

92. gr.

Innra eftirlit með landeldi.

Rekstrarleyfishafi ber ábyrgð á því að sett sé á fót og starfrækt innra eftirlit með starfsemi, þ.m.t. fiskum og heilbrigði þeirra, mannvirkjum og búnaði. Innra eftirlit skal tryggja að starfsemi sé í samræmi við ákvæði laga og stjórnvaldsfyrirmæla eða rekstrarleyfi sem eru veitt samkvæmt þeim. Rekstrarleyfishafi skal sannprófa að eftirlit og úrbætur séu í samræmi við reglur um innra eftirlit.

Rekstrarleyfishafi landeldisstöðvar skal starfrækja gæðakerfi sem hluta af innra eftirliti þar sem fram koma verklagsreglur, m.a. um þjálfun starfsmanna og viðbragðsáætlanir. Leyfishafi skal sannreyna að verklagsreglur og viðbragðsáætlanir uppfylli markmið og gera nauðsynlegar úrbætur. Slík sannprófun skal að lágmarki eiga sér stað árlega sem og við strok eða breytingar í rekstri.

Ráðherra setur frekari ákvæði um innra eftirlit í reglugerð, þ.m.t. um viðbragðsáætlanir og skyldu rekstrarleyfishafa til að starfrækja gæðakerfi.

93. gr.

Eftirlit og skýrslugjöf í landeldi.

Matvælastofnun skal hafa eftirlit með landeldi og landeldisstöðvum í samræmi við fyrirmæli laga þessara. Eftirlitið skal ná til rekstrar- og fiskeldispátta í starfsemi landeldisstöðvanna og þess að skilyrði í rekstrarleyfi séu uppfyllt. Matvælastofnun skal einnig hafa eftirlit með heilbrigði og velferð fiska og heilnæmi eldisafurða í samræmi við lög þar að lútandi. Eftirlit Matvælastofnunar skal vera reglubundið en einnig áhættumiðað þannig að eftirlit skuli almennt vera í hlutfalli við áhættu í rekstri rekstrarleyfishafa, þ.m.t. þannig að stærri landeldisstöðvar sæti meira eftirliti en minni landeldisstöðvar, allt eftir nánari ákvörðun Matvælastofnunar.

Til að Matvælastofnun geti sinnt eftirliti skv. 1. mgr. skal rekstrarleyfishafi mánaðarlega gefa Matvælastofnun skýrslu um starfsemi sína en stofnunin hefur jafnframt heimild til að krefjast tímabundið tíðari skýrsluskila ef tilefni er til. Í henni skulu m.a. koma fram upplýsingar um framleiðslumagn stöðvar af slátruðum fiski, eldisrými, fóðurnotkun, birgðir af fiski mældar í lífmassa og fjölda, uppruna fisks, sjúkdóma, óhöpp í rekstri, sníkjudýr og önnur óhöpp svo og önnur þau atriði sem stofnuninni eru nauðsynleg til virks eftirlits samkvæmt lögum þessum. Þá skal færð dagbók um starfsemina í landeldisstöðvum samkvæmt reglugerð sem ráðherra setur. Matvælastofnun er heimilt að kalla eftir frekari gögnum en hér greinir þegar tilefni er til. Matvælastofnun er heimilt að afla upplýsinga rafrænt og skylda

rekstrarleyfishafa til að skrá upplýsingarnar í gagnagrunn sem stofnunin leggur til. Matvælastofnun er heimilt að draga úr tíðni og umfangi upplýsingagjafar hjá rekstrarleyfishöfum sem framleiða minna en 100 tonn á ári.

Matvælastofnun skal heimill óheftur aðgangur til skoðunar og eftirlits, þar á meðal til töku sýna og myndatöku, að dagbók rekstrarleyfishafa og að öllum þeim gögnum og stöðum sem lög þessi og stjórnvaldsreglur ná yfir og er stofnuninni heimilt að leita aðstoðar lögreglu ef með þarf. Þá skal rekstrarleyfishafi veita Matvælastofnun aðgang að upptökum úr eftirlitsmyndavélum og afrit af myndefni sé þess óskað.

Matvælastofnun getur, með hæfilegum fyrirvara sem ákveða má í reglugerð skv. 12. mgr., gert kröfu um að fá aðgang að myndavélum og öðrum eftirlitskerfum rekstrarleyfishafa til þess að fylgjast með eldi í rauntíma. Rekstrarleyfishafa er skylt að hafa yfir að ráða búnaði til þess að Matvælastofnun geti fengið nauðsynlegan aðgang samkvæmt þessari málsgrein.

Matvælastofnun getur krafist þess að rekstrarleyfishafi komi fyrir myndgreiningarbúnaði í eldiseiningum til þess að hægt sé að vakta velferð og fjölda eldisfisks.

Vinnsla Matvælastofnunar á eftirlitsgögnum samkvæmt þessari grein skal vera í samræmi við ákvæði laga um persónuvernd og reglur Persónuverndar um rafræna vöktun.

Matvælastofnun og Umhverfis- og orkustofnun skulu útbúa og birta sameiginlegar almennar starfsreglur varðandi samræmt eftirlit beggja stofnana með starfsemi rekstrarleyfishafa samkvæmt lögum þessum. Sé samræmt eftirlit ekki fýsilegt skal gerð grein fyrir þeirri afstöðu og hún birt með sama hætti.

Umhverfis- og orkustofnun ber ábyrgð á eftirliti samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir með þeim atriðum sem heyra undir bindandi umsögn stofnunarinnar skv. 3. mgr. 83. gr. Í rekstrarleyfi skal tilgreina hvaða þættir þess heyra undir bindandi umsögn og eftirlit Umhverfis- og orkustofnunar. Umhverfis- og orkustofnun skal beita viðurlögum og stjórnsluúrræðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir varðandi þá þætti í rekstrarleyfi sem varða bindandi umsögn stofnunarinnar. Umhverfis- og orkustofnun er rétt og skylt að koma gögnum, upplýsingum og ábendingum á framfæri við Matvælastofnun sem kynnu að verða þess valdandi að Matvælastofnun beiti viðurlögum og stjórnsluúrræðum samkvæmt lögum þessum. Um heimildir Umhverfis- og orkustofnunar til eftirlits og ákvarðana um þvingunarráðstafanir og viðurlög fer samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir sem og reglum settum með stoð í þeim lögum. Skal Umhverfis- og orkustofnun hafa allar sömu heimildir til eftirlits, gjaldtöku, ákvörðunar viðurlaga og þvingunarráðstafana gagnvart rekstrarleyfishafa eins og stofnunin hefur gagnvart starfsleyfishöfum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Ákvarðanir Umhverfis- og orkustofnunar um eftirlit, viðurlög og þvingunarráðstafanir eru kærnanlegar samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir en ekki samkvæmt lögum þessum.

Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila er skylt að veita aðstoð við eftirlitið og veita allar upplýsingar sem nauðsynlegar eru vegna eftirlits með framkvæmd laga þessara og ber að afhenda endurgjaldslaust sýni sem talin eru nauðsynleg til eftirlits. Rekstrarleyfishafa er skylt að veita Matvælastofnun endurgjaldslausan aðgang að tækjum og búnaði án fyrirvara til þess að annast megi eftirlit með landeldi og landeldisstöðvum.

Matvælastofnun er heimilt að fela aðilum sem hlotið hafa faggildingu samkvæmt lögum um faggildingu o.fl. að sinna eftirliti samkvæmt sérstökum samningi. Þeir skulu bundnir þagnarskyldu um það sem þeir fá vitneskju um við eftirlitið og leynt á að fara. Um þagnarskylduna gilda ákvæði 41.–48. gr. stjórnslulaga, nr. 37/1993, og skal brot á þeim varða refsingur skv. 128.–141. gr. a almennra hegningarlaga, nr. 19/1940.

Rekstrarleyfishafi skal sjá til þess að dýralæknir eða fisksjúkdómafræðingur komi í reglulegar dýraheilbrigðisheimsóknir á starfsstöðvar.

Ráðherra skal setja ákvæði í reglugerð um lágmarkstíðni og kröfur um dýraheilbrigðisheimsóknir. Ráðherra skal enn fremur setja nánari ákvæði í reglugerð um eftirlitshlutverk Matvælastofnunar.

XVIII. KAFLI

Afturköllun rekstrarleyfis til landeldis.

94. gr.

Afturköllun rekstrarleyfis til landeldis.

Matvælastofnun getur afturkallað rekstrarleyfi ef leyfishafi eða starfsmenn hans brjóta alvarlega gegn ákvæðum laga þessara, laga um hollustuhætti og mengunarvarnir eða stjórnvaldsfyrirmælum sem sett eru á grundvelli þeirra. Einnig er heimilt að afturkalla leyfi ef leyfishafi eða starfsmenn hans brjóta alvarlega gegn skilyrðum rekstrarleyfis eða skilyrðum þess er að öðru leyti ekki fullnægt. Þá er og heimilt að afturkalla rekstrarleyfi ef leyfishafi verður ófær um að stunda rekstur.

Áður en gripið er til afturköllunar leyfis skv. 1. mgr. skal Matvælastofnun veita rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta nema um sérstaklega alvarlegt eða ítrekað alvarlegt brot sé að ræða.

Umhverfis- og orkustofnun getur beint tilmælum um afturköllun skv. 1. mgr. til Matvælastofnunar ef brotið er gegn þeim þáttum rekstrarleyfis sem varða bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar. Sama gildir ef skilyrðum rekstrarleyfis er að öðru leyti ekki fullnægt að því leyti sem varðar bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar og eins ef rekstrarleyfishafi brýtur gegn ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir eða afleiddum reglum og fyrirmælum. Áður en Umhverfis- og orkustofnun beinir tilmælum til Matvælastofnunar skal hún veita umsækjanda kost á að tjá sig um efni tilmælanna. Matvælastofnun skal afturkalla rekstrarleyfi í samræmi við tilmæli Umhverfis- og orkustofnunar enda séu þau í samræmi við lög um hollustuhætti og mengunarvarnir. Ákvörðun Umhverfis- og orkustofnunar um að beina tilmælum til Matvælastofnunar um afturköllun rekstrarleyfis er ekki kæránleg samkvæmt ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir en ákvörðun Matvælastofnunar um afturköllun rekstrarleyfis á grundvelli tilmæla Umhverfis- og orkustofnunar er kæránleg samkvæmt lögum þessum

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um afturköllun rekstrarleyfis.

95. gr.

Afskráning landeldisstöðva.

Matvælastofnun er heimilt að afskrá skráða starfsemi verði aðili uppvís að því að vanrækja þær kröfur sem gilda um skráningarskylda aðila eða brjóta að öðru leyti gegn skilyrðum og skilmálum skráningarinnar. Matvælastofnun ber að senda skráningarskyldum aðila tilkynningu um tilefni afskráningar og skal skráningarskyldum aðila veittur frestur til andmæla.

4. ÞÁTTUR
Hafeldi.
 XIX. KAFLI
Almennt um hafeldi.

96. gr.

Upphaf hafeldis.

Ákvæði 2. þáttar um sjókvíaeldi, sem og sameiginleg ákvæði 6. þáttar sem vísa til sjókvíaeldis, skulu gilda um hafeldi með þeim breytingum sem leiðir af ákvæðum 4. þáttar.

Matvælastofnun skal hvorki gefa út rekstrarleyfi né tilraunaleyfi til hafeldis fyrr en að loknum grunnrannsóknnum skv. XX. kafla. Engin rekstrarleyfi til hafeldis með frjóan lax má gefa út fyrr en burðarþolsmat skv. 97. gr. og áhættumat skv. 98. gr. liggur fyrir. Tilraunaleyfi má gefa út án þess að burðarþolsmat skv. 97. gr. og áhættumat erfðablöndunar skv. 98. gr. liggja fyrir. Með umsókn um rekstrarleyfi eða tilraunaleyfi til hafeldis skal fylgja staðfesting á grunnrannsóknnum fyrir viðkomandi smitvarnasvæði skv. XX. kafla.

97. gr.

Burðarþolsmat og afmörkun smitvarnasvæða.

Um burðarþolsmat vatnshlota og annarra afmarkaðra hafsvæða vegna hafeldis fer skv. 5. gr. Heimilt er að burðarþolsmeta smitvarnasvæði til hafeldis utan skilgreindra vatnshlota.

Afmarka skal tiltekin smitvarnasvæði þar sem stunda má hafeldi og um slíka afmörkun fer að öðru leyti skv. 12. gr. Heimilt er að skipta vatnshloti í fleiri en eitt smitvarnasvæði.

98. gr.

Áhættumat erfðablöndunar.

Eftir að grunnrannsóknnum skv. XX. kafla er lokið fyrir eitt eða fleiri smitvarnasvæði í hafeldi skal Hafrannsóknastofnun endurskoða áhættumat erfðablöndunar skv. 6. gr. og, ef við á, gefa út nýtt áhættumat erfðablöndunar sem tekur tillit til mögulegs hafeldis á viðkomandi smitvarnasvæðum.

Aukist heildarlaxamagn vegna endurskoðunar skv. 1. mgr. skal sú viðbót ekki koma til aukningar á laxamagni þeirra rekstrarleyfishafa sem þegar hafa yfir að ráða laxahlut heldur skal sú viðbót við heildarlaxamagn mynda óráðstafaðan laxahlut sem skal boðinn út.

Óráðstafaður laxahlutur skv. 2. mgr. verður aðeins nýttur til hafeldis.

Ráðherra getur kveðið á um nánari skilyrði fyrir þátttöku í útboði laxahlutar sem nýtast á við hafeldi.

99. gr.

Tilraunaleyfi í hafeldi.

Eftir að grunnrannsóknnum skv. XX. kafla er lokið, óháð því hvort burðarþolsmat eða áhættumat erfðablöndunar hafi farið fram skv. 97. og 98. gr., er Matvælastofnun heimilt að veita tilraunaleyfi vegna afturkræfra tilrauna með búnað sem ætlaður er til hafeldis. Áður en tilraunaleyfi er gefið út skal Matvælastofnun leita umsagnar Hafrannsóknastofnunar og Umhverfis- og orkustofnunar og er Matvælastofnun óheimilt að gefa út tilraunaleyfi ef einhver umsagnaraðila leggst gegn því. Matvælastofnun skal þó heimilt að gefa út tilraunaleyfi með breytingum og skilyrðum sem taka tillit til athugasemda umsagnaraðila.

Áður en tilraunaleyfi er gefið út skv. 1. mgr. skal umsækjandi afla staðfestingar frá Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnun um hvort gera þurfi umhverfismat vegna framkvæmda og starfsemi sem gert er ráð fyrir samkvæmt umsókn um tilraunaleyfi. Þegar

ákvörðun Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld, eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir, skal Matvælastofnun taka afstöðu til útgáfu tilraunaleyfis.

Eftir að tilraunaleyfi hefur verið veitt skv. 1. mgr. er heimilt að nýta fisk, m.a. fíjóan lax, enda sé í öllum tilfellum um takmarkaðan fjölda fiska að ræða.

Skilyrði fyrir tilraunaleyfi er að umsækjandi hafi keypt váttryggingu að uppfylltum skilmálum skv. 116. gr.

Að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar skal ráðherra setja nánari ákvæði um tilraunaleyfi í reglugerð, m.a. um tímalengd tilraunaleyfa, kröfur til búnaðar, skyldur tilraunaleyfishafa til að fjarlægja búnað að lokinni notkun, fjölda fiska sem nýta má við tilraunir á búnaði og váttryggingu tilraunaleyfishafa.

100. gr.

Tímabundin undanþága frá greiðslu gjalda.

Ákvæði XIII. kafla um greiðslu gjalds til ríkissjóðs vegna affallagjalds og ákvæði XIV. kafla um greiðslu gjalds til ríkissjóðs vegna framleiðslugjalds gilda einnig um hafeldi, þó þannig að greiðsluskylda rekstrarleyfishafa í hafeldi hefst fyrst að loknu eldi þriggja kynslóða fisks en í síðasta lagi sex árum frá fyrstu útsetningu fisks í hafeldi hjá viðkomandi rekstrarleyfishafa.

XX. KAFLI

Grunnrannsóknir vegna hafeldis.

101. gr.

Grunnrannsóknir á mögulegum svæðum til hafeldis.

Hafrannsóknastofnun getur sjálf eða í samvinnu við aðra stundað grunnrannsóknir í fiskveiðilandhelgi Íslands á mögulegum svæðum til hafeldis og áhrifum hafeldis á vistkerfi og villta stofna auk rannsókna á öðrum atriðum sem varða hafeldi. Til þess að rannsóknir geti talist grunnrannsóknir sem skila má sem fylgigögnum með umsókn til rekstrarleyfis í hafeldi þurfa slíkar rannsóknir að hafa verið unnar af Hafrannsóknastofnun eða í samvinnu við Hafrannsóknastofnun.

Ráðherra veitir leyfi til grunnrannsókna skv. 1. mgr. samkvæmt umsókn þar sem fram koma m.a. upplýsingar um markmið og framkvæmd rannsóknarinnar.

Ráðherra getur beint því til Hafrannsóknastofnunar að stofnunin hefji rannsóknir sem miði að því að finna hentug svæði til hafeldis í íslenskri efnahagslögsögu með tilmælum þar að lútandi.

102. gr.

Markmið grunnrannsókna.

Markmið með grunnrannsóknnum skv. 1. mgr. 101. gr. er að mögulegum svæðum til hafeldis sé valin staðsetning þar sem ræktunarskilyrði fisks eru sem best og þar sem minnst áhrif verða af hafeldi á vistkerfi, villta stofna og sjávarbotn. Jafnframt skulu umhverfisþættir sem lúta að rekstraröryggi, svo sem straumar og ölduhæð, rannsakaðir sem og atriði sem lúta að velferð fiska, svo sem álag vegna sníkjudýra og sjúkdóma.

Ráðherra er heimilt að setja nánari ákvæði í reglugerð um aðra þætti sem skulu rannsakaðir í grunnrannsóknnum skv. 1. mgr.

103. gr.

Afmörkun og lok grunnrannsóknna.

Hafrannsóknastofnun skal afmarka grunnrannsóknir hverju sinni, með tilliti til landfræðilegrar afmörkunar, tímasetningar og tímalengdar og annarra atriða sem skipta máli við rannsókn á svæðum til hafeldis.

Hafrannsóknastofnun metur hvenær grunnrannsóknnum er lokið og hvenær þær hafa náð markmiðum sínum, sbr. 102. gr.

104. gr.

Samvinna við Hafrannsóknastofnun, meðferð kostnaðar og forgangsréttur.

Einkaaðili eða opinber aðili sem óskar eftir samvinnu við Hafrannsóknastofnun við gerð grunnrannsóknna samkvæmt þessum kafla skal sækja um heimild til slíkrar samvinnu til ráðherra. Með umsókn skv. 1. másl. skulu fylgja gögn um reynslu umsækjanda, fjármögnun rannsóknna, búnað sem ætlaður er til rannsóknna, markmið með rannsóknunum og annað sem máli skiptir.

Ráðherra aflar bindandi umsagnar Hafrannsóknastofnunar um umsókn um samvinnu áður en ákvörðun er tekin um hvort af samvinnu verður.

Ákveði ráðherra að skilyrði séu fyrir samvinnu Hafrannsóknastofnunar við einkaaðila skal ráðherra tilkynna umsækjanda og Hafrannsóknastofnun um þá niðurstöðu. Skulu umsækjandi og Hafrannsóknastofnun gera með sér samning um samvinnu við þær rannsóknir sem um ræðir, m.a. um greiðslu umsækjanda á kostnaði við rannsóknir og tryggingu fyrir greiðslu slíks kostnaðar. Samningur milli einkaaðila og Hafrannsóknastofnunar getur m.a. tekið til þess að aðrir rannsóknaraðilar verði ráðnir til þess að framkvæma rannsóknir í samvinnu við viðkomandi einkaaðila og Hafrannsóknastofnun.

Kostnaður sem umsækjandi hefur lagt út með greiðslum til Hafrannsóknastofnunar samkvæmt þessari grein skal koma til frádráttar tilboðsfjárhæð ef umsækjandi býður í smitvarnasvæði við úthlutun þeirra skv. 25. gr. Frádráttur skv. 1. másl. miðast enn fremur við að kostnaður umsækjanda sé fimmfaldaður þegar frádráttur er reiknaður, þó að hámarki jafnhár tilboðsfjárhæð hverju sinni. Kostnað samkvæmt þessari grein má aðeins nýta einu sinni við tilboð í smitvarnasvæði en kostnað sem ekki nýtist til frádráttar við fyrsta tilboð má nýta við síðari tilboð. Umsækjandi getur sótt um til ráðherra að til viðbótar við greiðslur til Hafrannsóknastofnunar geti annar sannanlegur kostnaður umsækjanda við grunnrannsóknir nýst til frádráttar samkvæmt þessari grein. Sækja má um slíkan frádrátt við upphaf grunnrannsóknna vegna kostnaðar sem enn hefur ekki fallið til.

Sé smitvarnasvæði sem umsækjandi hefur stundað grunnrannsóknir á í samvinnu við Hafrannsóknastofnun úthlutað skv. 25. gr. skal umsækjanda heimilt með forgangsrétti að ganga inn í hæsta tilboð við slíka úthlutun enda séu önnur skilyrði um úthlutun til umsækjanda uppfyllt. Það er skilyrði fyrir nýtingu slíks forgangsréttar að ekki séu meira en fimm ár liðin frá því að viðkomandi grunnrannsóknnum hafi lokið. Við inngöngu í hæsta tilboð má umsækjandi nýta kostnað með sama hætti og greinir í 4. mgr. Hafi fleiri en einn umsækjandi stundað grunnrannsóknir á viðkomandi smitvarnasvæði skulu báðir hafa forgangsrétt til þess að ganga inn í hæsta tilboð, þó fyrst sá sem síðast stundaði grunnrannsóknir á viðkomandi smitvarnasvæði.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um grein þessa, m.a. um hvaða annar kostnaður umsækjanda getur komið til frádráttar skv. 4. mgr. og hvernig umsækjandi skal færa sönnur á greiðslu slíks kostnaðar.

5. ÞÁTTUR
Fjarðabeit.
XXI. KAFLI
Almennt um fjarðabeit.

105. gr.

Tilraunaleyfi til fjarðabeitar.

Matvælastofnun veitir tilraunaleyfi til fjarðabeitar. Ef velja þarf milli umsókna á tilteknum svæðum skal við afgreiðslu umsókna litið til reynslu umsækjanda og hvort þeir hafi gert rannsóknir á fjarðabeit.

Áður en tilraunaleyfi er gefið út skv. 1. mgr. skal umsækjandi afla staðfestingar frá Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnun um hvort gera þurfi umhverfismat vegna framkvæmda og starfsemi sem gert er ráð fyrir samkvæmt umsókn um tilraunaleyfi. Þegar ákvörðun Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matskyld, eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir, skal Matvælastofnun taka afstöðu til útgáfu tilraunaleyfis. Fjarðabeit skal samræmast strandsvæða-skipulagi liggja það fyrir á viðkomandi svæði.

Skilyrði fyrir tilraunaleyfi er að umsækjandi hafi keypt váttryggingu að uppfylltum skilmálum skv. 116. gr.

Tilraunaleyfishafi skal eftir atvikum afla annarra nauðsynlegra leyfa og heimilda samkvæmt lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, og lögum um veiðar í fiskveiðilögsögu Íslands, nr. 79/1997, ef um veiðar eða áframeldi á villtum fiski er að ræða í tengslum við fjarðabeit.

Matvælastofnun getur afturkallað tilraunaleyfi ef leyfishafi eða starfsmenn hans brjóta alvarlega gegn ákvæðum laga þessara eða stjórnvaldsfyrirmælum sem sett eru á grundvelli þeirra. Einnig er heimilt að afturkalla leyfi ef leyfishafi eða starfsmenn hans brjóta alvarlega gegn skilyrðum tilraunaleyfis eða skilyrðum þess er að öðru leyti ekki fullnægt. Þá er og heimilt að afturkalla rekstrarleyfi ef leyfishafi verður ófær um að stunda rekstur.

Áður en gripið er til afturköllunar leyfis skv. 5. mgr. skal Matvælastofnun veita rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta nema um sérstaklega alvarlegt eða ítrekað alvarlegt brot sé að ræða.

Að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar skal ráðherra setja nánari ákvæði um tilraunaleyfi í reglugerð, m.a. um tímalengd tilraunaleyfa, eftirlitskröfur, kröfur til búnaðar, skyldur tilraunaleyfishafa til að fjarlægja búnað að lokinni notkun, fjölda fiska eða lífmassa fisks sem nýta má við tilraunir á búnaði, sem og váttryggingu tilraunaleyfishafa.

Ákvæði 6. þáttar laga þessara gilda um fjarðabeit og tilraunaleyfi til fjarðabeitar eftir því sem við á.

6. ÞÁTTUR
Sameiginleg ákvæði.
XXII. KAFLI
Ýmis sameiginleg ákvæði.

106. gr.

Engin bótaskylda vegna aðgerða í þágu dýravelferðar og vistkerfis.

Ákvarðanir Matvælastofnunar á grundvelli laga þessara um förgun, slátrun eða aðra meðferð fiska sem miða að því að tryggja dýravelferð eða vernda vistkerfi skapa að jafnaði hvorki

Matvælastofnun, íslenska ríkinu né öðrum stjórnvöldum bótaskyldu og verða rekstrarleyfishafa og aðrir að þola slíkar aðgerðir bótalaust.

107. gr.

Myndupptökur og persónuupplýsingar.

Eftirlitsmönnum Matvælastofnunar er heimilt að nota fjarstýrð loftför í eftirlitsstörfum sínum sem eru búin myndavélum til upptöku eða annan fjarstýrðan búnað sem getur safnað upplýsingum. Matvælastofnun er heimilt að vinna upplýsingar sem þannig er aflað í eftirlitstillgangi eða til söfnunar, úrvinnslu og útgáfu upplýsinga í samræmi við hlutverk stofnunarinnar samkvæmt lögum þessum. Skal gæta þess að einungis séu gerðar upptökur á þeim stöðum sem nauðsynlegt er talið vegna almannahagsmuna og til þess að eftirlitsmenn Matvælastofnunar geti uppfyllt eftirlitsskyldu sína. Matvælastofnun skal tilkynna með almennum og opinberum hætti um fyrirhugað eftirlit með fjarstýrðum loftförum.

Persónuupplýsingum sem safnast við upptökur skal eytt þegar ekki er lengur málefnaleg ástæða til að varðveita þær en í síðasta lagi þegar heimild til að beita viðurlögum við háttsemi fellur niður. Verði eftirlitsmenn Matvælastofnunar varir við ætlað brot gegn lögum þessum í upplýsingum sem verða til samkvæmt framangreindu er stofnuninni heimilt að varðveita upplýsingarnar þar til máli telst lokið. Hafi máli lokið með beitingu stjórnsluviðurlaga telst því lokið þegar frestur til að höfða dómsmál er runninn út eða endanlegur dómur hefur fallið um það.

Matvælastofnun er ekki heimilt að láta í té upplýsingar sem verða til við upptökur nema til lögreglu vegna rannsóknar á ætluðu broti.

108. gr.

Þjónustuaðilar.

Rekstrarleyfishafa er aðeins heimilt að skipta við verktaka eða þjónustuaðila sem uppfylla kröfur sem gerðar eru til slíkra aðila varðandi öryggi, hreinlæti, hollustuhætti, mengunarvarnir, strokvarnir, smitvarnir og dýravelferð samkvæmt þeim stöðlum, lögum og reglum sem gilda um starfsemi viðkomandi verktaka eða þjónustuaðila. Áður en rekstrarleyfishafi þiggur þjónustu verktaka eða þjónustuaðila skal rekstrarleyfishafi afla skriflegrar staðfestingar frá slíkum verktaka eða þjónustuaðila um að viðeigandi kröfur séu uppfylltar. Slíkar staðfestingar skulu endurnýjaðar eigi sjaldnar en á 12 mánaða fresti.

Rekstrarleyfishafa er óheimilt að skipta við þjónustuaðila eða verktaka nema viðkomandi uppfylli að lágmarki sömu kröfur og gerðar væru til rekstrarleyfishafa ef hann annaðist sömu þjónustu eða verk sjálfur. Rekstrarleyfishafi ber beina ábyrgð á vinnu og háttsemi þjónustuaðila og verktaka. Rekstrarleyfishafi ber ábyrgð á að þjónustuaðilar og verktakar fari eftir ákvæðum laga þessara með sama hætti og rekstrarleyfishafi sjálfur. Allar athafnir slíkra aðila í þágu rekstrarleyfishafa skulu skoðast sem athafnir rekstrarleyfishafa sjálfs. Brjóti þjónustuaðilar eða verktakar gegn ákvæðum laga þessara hefur það sömu afleiðingar fyrir rekstrarleyfishafa og ef rekstrarleyfishafi sjálfur hefði gerst brotlegur.

Ráðherra er heimilt í reglugerð að setja nánari ákvæði um þær kröfur sem gerðar eru til þjónustuaðila samkvæmt þessari grein. Ráðherra er jafnframt heimilt í reglugerð að setja nánari ákvæði um skyldu þjónustuaðila og verktaka til þess að fá fyrirframskráningu hjá Matvælastofnun áður en viðkomandi aðilar taka að sér þjónustu í þágu rekstrarleyfishafa.

109. gr.

Framsal, leiga og veðsetning rekstrarleyfis.

Framsal, leiga og veðsetning á rekstrarleyfi án skriflegs samþykkis Matvælastofnunar er óheimil. Sama gildir um veðsetningu laxahlutar. Veiti Matvælastofnun skriflegt samþykki skv. 1. málsl. fyrir framsali eða leigu skal framsalshafi eða leigutaki uppfylla sömu skilyrði og framseljandi eða leigusali gera samkvæmt gildandi rekstrarleyfi.

Við fullnustu veðréttar skal veðhafi, eða annar framsalshafi eftir því sem við á ef fullnusta fer fram með framsali, uppfylla skilyrði sem gerð eru til rekstrarleyfishafa samkvæmt gildandi rekstrarleyfi. Veðhafi sem gengur að rekstrarleyfi eða laxahlut, eða framsalshafi ef fullnusta fer fram með sölu, skal innan þriggja mánaða frá fullnustu uppfylla kröfur til rekstrarleyfishafa samkvæmt lögum þessum. Matvælastofnun getur veitt allt að 12 mánaða viðbótarfrest ef tilefni er til. Uppfylli veðhafi eða framsalshafi ekki kröfur til rekstrarleyfishafa að þeim fresti liðnum skal Matvælastofnun afturkalla viðkomandi rekstrarleyfi og innkalla viðkomandi laxahlut eftir því sem við á.

Matvælastofnun er heimilt að birta opinberlega upplýsingar um framsal, leigu og veðsetningu rekstrarleyfa.

XXIII. KAFLI

Skil og birting upplýsinga.

110. gr.

Skil á gögnum og upplýsingum.

Matvælastofnun skal starfrækja miðlægt gagnakerfi sem móttækur öll gögn og upplýsingar frá rekstrarleyfishöfum vegna skráningar samkvæmt lögum þessum, þ.m.t. gögn vegna umsókna, eftirlits, skýrsluskila og annarra tilkynninga.

Aðgang að miðlægu gagnakerfi hafa Hafrannsóknastofnun, Umhverfis- og orkustofnun, Fiskistofa, Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnun og önnur þau stjórnvöld og stofnanir sem rekstrarleyfishafa er skylt að skila gögnum til lögum samkvæmt.

111. gr.

Birting upplýsinga úr eftirliti og um framleiðslu.

Heimilt er að birta opinberlega upplýsingar úr eftirliti Matvælastofnunar og upplýsingar úr rekstrarleyfum og skýrslum einstakra rekstrarleyfishafa og skráningarskyldra aðila skv. 2. mgr. 37. gr. og 2. mgr. 93. gr.

Upplýsingar um strok, tilkynningarskylda sjúkdóma og sníkjudýr, svo sem um lús, mikil afföll eldisfiska eða slæma meðferð á eldisfiski skal Matvælastofnun birta opinberlega ef slíks verður vart.

Matvælastofnun skal á vef sínum birta með samandregnum hætti tölfræði og aðrar upplýsingar sem byggjast á upplýsingum og skýrsluskilum rekstrarleyfishafa. Skulu slíkar upplýsingar uppfærðar reglulega á vef stofnunarinnar.

Ráðherra skal setja ákvæði í reglugerð um opinbera birtingu upplýsinga samkvæmt þessari grein. Í henni skal kveða nánar á um framsetningu og inntak birtingarinnar, m.a. að birtingin sé rafræn og innan hvaða tímamarka skuli birta slíkar upplýsingar.

112. gr.

Önnur birting upplýsinga.

Matvælastofnun er heimilt, m.a. með fréttatilkynningu, að greina opinberlega frá niðurstöðum eftirlits og ákvörðunum sem fela í sér:

- a. afturköllun, breytingu eða niðurfellingu rekstrarleyfis og ákvörðun Matvælastofnunar um afskráningu,
- b. ákvörðun um úrbætur sem unnar eru á kostnað rekstrarleyfishafa eða skráningarskylds aðila,
- c. álagningu dagsekta,
- d. ákvörðun um álagningu stjórnvaldssekta.

XXIV. KAFLI
Gjaldtaka og váttrygging.

113. gr.

Gjaldtaka vegna umsókna, úttektar og eftirlits með skráningarskyldri starfsemi.

Umsækjendur um rekstrarleyfi, tilraunaleyfi og rekstrarleyfi til bráðabirgða skulu greiða Matvælastofnun þjónustugjald vegna þess kostnaðar sem fellur til við afgreiðslu umsóknar samkvæmt gjaldskrá stofnunarinnar. Skráningarskyldur aðili skal greiða Matvælastofnun þjónustugjald vegna þess kostnaðar sem fellur til við afgreiðslu skráningar samkvæmt gjaldskrá stofnunarinnar. Fyrir úttekt Matvælastofnunar á starfsemi skráningarskylds aðila og framkvæmd eftirlits skal greitt þjónustugjald samkvæmt gjaldskrá stofnunarinnar. Umsóknir um leyfi samkvæmt grein þessari skulu ekki afgreiddar fyrr en þjónustugjald hefur verið greitt.

Ráðherra skal gefa út gjaldskrá, að fengnum tillögum Matvælastofnunar, fyrir veitta þjónustu samkvæmt grein þessari.

Umhverfis- og orkustofnun skal heimilt að innheimta þjónustugjald vegna þeirra verkefna sem stofnunni eru falin samkvæmt lögum þessum, þ.m.t. vegna bindandi umsagnar til Matvælastofnunar, tilmæla vegna breytingar, endurskoðunar eða afturköllunar rekstrarleyfis, sem og vegna eftirlits- og þjónustuverkefna stofnunarinnar. Um slíka gjaldtöku fer samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

114. gr.

Gjaldtaka vegna eftirlits og þjónustuverkefna.

Fyrir eftirlit, umsýslu og skjalaskoðun Matvælastofnunar eða faggiltra eftirlitsaðila á hennar vegum skal greiða gjald sem ekki er hærra en raunkostnaður til að standa straum af eftirtöldum kostnaðarþáttum:

- a. launum starfsfólks sem sinnir störfum vegna eftirlits, umsýslu og skjalaskoðunar,
- b. öðrum kostnaði vegna starfsfólks, þ.m.t. kostnaði af aðstöðu, áhöldum, búnaði, þjálfun og ferðalögum, svo og tengdum kostnaði,
- c. kostnaði vegna sýnatöku opinberra eftirlitsaðila og kostnaði sem opinberar rannsóknastofur innheimta vegna sýnatöku, greiningar, prófunar og sjúkdómsgreininga sem fara fram á opinberum rannsóknastofum.

Ráðherra er heimilt að setja reglugerð um eftirlit, umsýslu og skjalaskoðun Matvælastofnunar og skal hann gefa út gjaldskrá fyrir eftirlit Matvælastofnunar að fengnum tillögum stofnunarinnar. Við gerð reglugerðar skv. 2. mgr. og gjaldskrár opinberra eftirlitsaðila er heimilt að taka tillit til eftirfarandi atriða:

- a. hvers konar fyrirtæki um er að ræða og viðkomandi áhættuþátta,
- b. hagsmuna fyrirtækja með litla framleiðslu,
- c. hefðbundinna aðferða við framleiðslu, vinnslu og dreifingu,
- d. þarfa fyrirtækja með aðsetur á svæðum sem líða fyrir landfræðilegar takmarkanir.

Matvælastofnun skal afla umsagnar hlutaðeigandi hagsmunasamtaka og kynna þeim efni og forsendur reglugerðar og/eða gjaldskrár stofnunarinnar með a.m.k. eins mánaðar fyrirvara.

Hafi umsagnir þeirra ekki borist Matvælastofnun að mánuði liðnum er ráðherra þó heimilt að setja reglugerð og gjaldskrá án umsagna þeirra.

Gjald skv. 1. mgr. skal greiða samkvæmt framlögðum reikningi opinbers eftirlitsaðila.

Innheimta má gjald skv. 1. mgr. með fjárnámi án undangengins dóms eða sáttar. Opinberum eftirlitsaðilum er heimilt að krefjast dráttarvaxta af ógreiddri fjárkröfu vegna eftirlits frá og með gjalddaga fram að greiðsludegi.

115. gr.

Kostnaður vegna þvingunarúrræða.

Opinber eftirlitsaðili getur ákveðið að rekstrarleyfishafi eða skráningarskyldur aðili skuli greiða allan kostnað vegna þvingunarúrræða sem gripið er til samkvæmt lögum þessum. Opinberum eftirlitsaðilum er heimilt að krefjast dráttarvaxta af kostnaði vegna þvingunarúrræða frá og með þeim degi þegar kostnaður féll til og fram að greiðsludegi. Innheimta má slíkan kostnað með fjárnámi án dóms eða sáttar.

116. gr.

Vátrygging.

Fyrir útgáfu rekstrarleyfis til sjókvíaeldis skal umsækjandi leggja fram sönnun þess að hann hafi keypt ábyrgðartryggingu hjá vátryggingafélagi. Ábyrgðartrygging takmarkast við að greiða þann kostnað sem til fellur við að fjarlægja búnað rekstrarleyfishafa sem hætt hefur starfsemi, búnað sem ekki er lengur í notkun, sbr. 38. gr., viðgerð á búnaði, hreinsun eldisvæðis og nauðsynlegar ráðstafanir vegna sjúkdómahættu. Ábyrgðartrygging skal vera í gildi á gildistíma rekstrarleyfis og í tvö ár eftir að rekstrarleyfi er afturkallað eða fellur niður af öðrum orsökum. Rekstrarleyfishafi skal árlega senda Matvælastofnun staðfestingu um að til staðar sé gild ábyrgðartrygging samkvæmt þessari grein. Vátrygging þessi kemur ekki í stað annarra vátrygginga sem rekstrarleyfishafa er skylt að afla samkvæmt öðrum lögum.

Rekstrarleyfishafar samkvæmt lögum þessum skulu hafa gildar vátryggingar samkvæmt öðrum lögum sem um starfsemina gilda, sbr. m.a. 16. gr. laga um varnir gegn mengun hafs og stranda, nr. 33/2004.

Ráðherra er heimilt að setja nánari ákvæði í reglugerð um vátryggingu samkvæmt grein þessari.

XXV. KAFLI

Reglugerðarheimild, refsíákvæði o.fl.

117. gr.

Reglugerðarheimild.

Ráðherra skal setja reglugerð m.a. um áhættumat erfðablöndunar, heildarlaxamagn, mót-vægisáðgerðir vegna stroks, vöktun í ám, upprunarakningu eldisfiska, útgáfu og skilyrði tilraunaleyfa, úthlutun smitvarnasvæða, skilgreiningu og nýtingu smitvarnasvæða, hvíldartíma, heilsufarsyfirlýsingar, þéttleika fisks í sjókvíum, bólusetningar og skimun, eiginleika eldisbúnaðar og endurnýjun hans, hættusvæði og áhættusvæði, breytingar á leyfilegum lífmassa, endurnýjun og afturköllun rekstrarleyfa, staðla, stöðvarskírteini, innra eftirlit, atvikaskrár, eftirlit Matvælastofnunar og eftirlitsheimsóknir, laxahlut, varnir og viðbrögð gegn stroki, talningarbúnað, upplýsingagjöf um afföll, varnir og viðbrögð við lúsasmiti, eftirlit og viðbrögð við háu kynþroskahlutfalli eldislax, lækkun á framleiðslugjaldi vegna umhverfshvata, samfélagsframlag sjókvíaeldis, flutning fisks, sóttgreinsun tækja og búnaðar, úttekt á sjókvíaeldisstöðvum og landeldisstöðvum, leyfi til fjarðabeitar, grunnrannsóknir í hafeldi og

meðferð kostnaðar vegna þeirra, opinbera birtingu eftirlitsupplýsinga og úrbætur á kostnað rekstrarleyfishafa.

Ráðherra er heimilt að setja reglugerð m.a. um burðarþolsmat, staðbundið bann við sjókvíaeldi, talningu úr sjókvíum og eldiseiningum, bann við eldi tiltekinna tegunda, skilyrði rekstrarleyfa, förgun særðra eða sjúkra fiska, bestu fíánlegu tækni í rekstri sjókvíaeldisstöðva og landeldisstöðva, merkingar á fiskum, fôðurnotkun, dýravelferð, lúsatalningu og lyfjameðferðir vegna lúsar, frádráttarbæran kostnað vegna reiknistofns framleiðslugjalds, fjarlægingu fisks úr sjókvíum og eldiseiningum, hámarkslífmassa í eldiseiningum, skráningarskyldu landeldisstöðva, grunnrannsóknir í hafeldi, reiknistofn og aðra þætti framleiðslugjalds, affallagjald, kröfur til verktaka og þjónustuaðila, váttryggingar, rekstrarleyfi til bráðabirgða, stjórnvaldssektir, dagsektir, þvingunarúrræði og skyldu til notkunar ófrjós fisks í sjókvíaeldi, þ.m.t. ófrjós lax.

118. gr.

Skaðabætur til veiðiréttarhafa.

Ef sannað þykir að missir eldisfisks úr sjókvíaeldisstöð eða landeldisstöð valdi tjóni á hagsmunum veiðiréttarhafa, sem verndar njóta samkvæmt lax- og silungsveiðilögum, skal viðkomandi rekstrarleyfishafi eða skráningarskyldur aðili bæta tjónið á grundvelli mats skv. VII. kafla laga um lax- og silungsveiði, nr. 61/2006. Hið sama á við um tjón þeirra sem stunda hafbeit, fiskeldi eða fiskrækt.

Ef sannað þykir að starfsemi samkvæmt lögum þessum valdi tjóni í veiðivatni samkvæmt lögum um lax- og silungsveiði í öðrum tilvikum en þeim sem greinir í 1. mgr. skal það tjón bætt eftir mati skv. VII. kafla laga um lax- og silungsveiði, nr. 61/2006, ef ekki semst.

119. gr.

Dagsektir.

Fari rekstrarleyfishafi eða skráningarskyldur aðili ekki að fyrirmælum Matvælastofnunar samkvæmt lögum þessum, reglugerðum settum samkvæmt þeim eða skilyrðum í rekstrarleyfi innan tiltekins frests getur stofnunin ákveðið að viðkomandi greiði dagsektir þar til úr verður bætt. Ákvörðun um dagsektir skal tilkynnt viðkomandi aðila.

Dagsektir mega nema allt að 1.000.000 kr. á sólarhring. Við ákvörðun um fjárhæð dagsekta skal m.a. taka tillit til þess hve aðkallandi úrbæturnar eru og hversu stór og umsvifamikill viðkomandi atvinnurekstur er með tilliti til veltu.

Dagsektir skulu renna í ríkissjóð að frádregnum kostnaði við álagningu og innheimtu.

Aðila er heimilt að kæra ákvörðun Matvælastofnunar um beitingu dagsekta til ráðuneytisins innan fjórtán daga frá því að honum er tilkynnt ákvörðunin. Ráðuneytið skal kveða upp úrskurð eins fljótt og unnt er og að jafnaði innan mánaðar frá því að kæra berst.

Ákvarðanir Matvælastofnunar um dagsektir eru aðfararhæfar. Málskot til ráðuneytisins frestar aðför.

120. gr.

Úrbætur á kostnað rekstrarleyfishafa.

Matvælastofnun er heimilt á kostnað rekstrarleyfishafa að láta fjarlægja búnað sjókvíaeldisstöðvar eða fjarðabeitar sem hætt hefur starfsemi, gera við búnað, hreinsa eldissvæði og gera aðrar nauðsynlegar ráðstafanir vegna sjúkdómahættu fari hann ekki að fyrirmælum Matvælastofnunar samkvæmt lögum þessum, reglugerðum settum samkvæmt þeim eða skilyrðum í rekstrarleyfi. Með sama hætti getur Matvælastofnun látið slátra eldisfiski og látið

hreinsa eldissvæði á kostnað rekstrarleyfishafa þegar hann hefur ekki farið að ákvæðum laga og reglugerða um leyfilegan fjölda fjórra laxa eða lífmassa fisks samkvæmt rekstrarleyfi. Skal kostnaður þá greiddur til bráðabirgða af Matvælastofnun en innheimtast síðar hjá rekstrarleyfishafa eða úr ábyrgðartryggingu hans. Kostnað má innheimta með fjárnámi.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um framkvæmd ákvæðisins.

121. gr.

Starfsemi án rekstrarleyfis eða staðfestrar skráningar.

Ef lagareldi er stundað eða landeldisstöð eða sjókvíaldisstöð er rekin án þess að rekstrarleyfi eða skráning sé í gildi skal Matvælastofnun stöðva starfsemina. Eftir þörfum ber lögreglu að veita Matvælastofnun liðsinni í því skyni. Matvælastofnun er heimilt að slátra eða farga fiski, fjarlægja búnað sem notaður hefur verið til starfseminnar og gera aðrar nauðsynlegar ráðstafanir á kostnað þess aðila sem rekið hefur rekstrarleyfisskylda eða skráningar-skylda starfsemi án leyfis eða skráningar. Fiskar sem hæfir eru til manneldis skulu seldir og andvirðið, að frádregnum kostnaði Matvælastofnunar við söluna og kostnaði við aðrar ráðstafanir við stöðvun rekstursins, skal renna í ríkissjóð hafi aðili hafið starfsemi án rekstrarleyfis eða skráningar en ella til fyrrverandi rekstrarleyfishafa.

Sé rekstrarleyfi fellt úr gildi getur Matvælastofnun í sérstökum undantekningartilvikum, enda mæli ríkar ástæður með því, gefið út rekstrarleyfi til bráðabirgða til allt að eins árs berist umsókn þess efnis frá handhafa þess leyfis sem var fellt úr gildi innan þriggja vikna frá því að leyfi var fellt úr gildi. Umsókn um rekstrarleyfi til bráðabirgða skal afgreidd eins fljótt og mögulegt er og eigi síðar en fjórum vikum eftir að umsókn berst. Áður en umsókn er afgreidd skal Matvælastofnun afla bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar um rekstrarleyfi til bráðabirgða, eða eftir atvikum, staðfestingar á eldri bindandi umsögn. Í umsókn skal tilgreina með skýrum hætti tilgang rekstrarleyfis til bráðabirgða, ástæður þess og fyrirhugaðar aðgerðir á gildistíma bráðabirgðaleyfisins. Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. skal Matvælastofnun ekki stöðva rekstur fyrr en fyrir liggur hvort sótt verði um rekstrarleyfi til bráðabirgða. Berist umsókn um rekstrarleyfi til bráðabirgða skal ekki stöðva rekstur meðan umsókn er til meðferðar.

Rekstrarleyfi til bráðabirgða skal vera efnislega innan marka þess leyfis sem áður var í gildi. Ákvörðun um rekstrarleyfi til bráðabirgða skal byggjast á gögnum sem aflað hefur verið við undirbúning þess rekstrarleyfis sem fellt var úr gildi. Þá getur Matvælastofnun sett rekstrarleyfi til bráðabirgða þau skilyrði sem þörf er á svo að tilgangur leyfisins náist, svo sem um samdrátt þeirrar starfsemi sem þegar er fyrir hendi, um fresti vegna úrbóta eða um tímamörk málshöfðunar eða annarra athafna fyrir dómi sem eru á forræði aðila. Sé rekstrarleyfi fellt úr gildi vegna annmarka á umhverfismati samkvæmt lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana skal Matvælastofnun auk framangreindra skilyrða tryggja að rekstrarleyfi til bráðabirgða sé bundið þeim skilyrðum sem kveðið er á um í 2. mgr. 25. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021. Rekstrarleyfi til bráðabirgða samkvæmt þessari grein er heimilt að endurútgefa einu sinni.

Matvælastofnun skal vinna tillögur að rekstrarleyfum til bráðabirgða og auglýsa opinberlega hvers efnis þær eru og hvar megi nálgast þær. Heimilt er að gera skriflegar athugasemdir við tillögur Matvælastofnunar innan viku frá auglýsingu. Matvælastofnun skal tilkynna Umhverfis- og orkustofnun, umsækjanda um rekstrarleyfi til bráðabirgða og þeim sem hafa gert athugasemdir við tillögu um afgreiðslu rekstrarleyfis til bráðabirgða. Matvælastofnun skal

auglýsa á vef sínum útgáfu og gildistöku rekstrarleyfis til bráðabirgða. Birting á vef Matvælastofnunar telst vera opinber birting. Í auglýsingunni skal tilgreina hvar greinargerð um afgreiðslu leyfis er aðgengileg og tilgreina um kærueimild og kærufrest.

Ákvörðun Matvælastofnunar um veitingu rekstrarleyfis til bráðabirgða er kæránleg til úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála innan mánaðar frá því að ákvörðun var birt opinberlega.

Ráðherra er heimilt að setja nánari ákvæði í reglugerð um umsókn, málsmeðferð og skilyrði sem þurfa að vera fyrir hendi fyrir veitingu rekstrarleyfis til bráðabirgða samkvæmt þessari grein.

122. gr.

Stjórnvaldssektir.

Matvælastofnun getur lagt stjórnvaldssektir á aðila sem brýtur gegn einhverju eftirtalinna ákvæða laga þessara um:

1. lífmassa í eldi á hverjum tíma skv. 3. mgr. 5. gr. og 2. mgr. 87. gr.,
2. lífmassa frjórta laxa í eldi á hverjum tíma skv. 6. gr. og 39. gr.,
3. eldi í sjókvíum á bannsvæðum skv. 8. gr.,
4. bann við sleppingum eldisfisks í fiskrækt eða hafbeit skv. 10. gr.,
5. bann við sjókvíaeldi fleiri en eins aðila á smitvarnasvæði skv. 2. mgr. 13. gr.,
6. hvíld smitvarnasvæða skv. 1. mgr. 14. gr.,
7. bann við eldi fleiri en einnar kynslóðar í senn á smitvarnasvæði skv. 1. mgr. 14. gr.,
8. bann við flutningi farartækja og/eða búnaðar milli svæða skv. 15. og 70. gr.,
9. bann við flutningi og útsetningu fisks skv. 2.–4. mgr. 16. gr. og 1. og 2. mgr. 71. gr.,
10. hámarkslífmassa í landeldi og fjölda fiska og þéttleika fisks í sjókvíum skv. 18. og 74. gr.,
11. bann við móttöku eða afhendingu fiska án skimunar með niðurstöðu um smitleysi skv. 1. mgr. 19. gr. og 1. mgr. 75. gr.,
12. bann við innflutningi á notuðum eldisbúnaði án leyfis Matvælastofnunar skv. 1. mgr. 21. gr. og 1. mgr. 78. gr.,
13. bann við rekstri sjókvíaeldis eða landeldis án rekstrarleyfis eða skráningar, sbr. 1. mgr. 26. gr., 1. mgr. 81. gr. og 1. mgr. 82. gr.,
14. bann við flutningi fisks í sjókvíaeldisstöð án stöðvarskírteinis skv. 3. mgr. 35. gr. eða landeldisstöð án rekstrarleyfis skv. 2. mgr. 90. gr.,
15. skyldu til að tilkynna um stök á fiski skv. 1. mgr. 44. gr.,
16. bann við eldi fisks ef lúsasmit er yfir viðmiðunarmörkum skv. 1. mgr. 53. gr.,
17. bann við eldi kynþroska fisks skv. 1. mgr. 54. gr.,
18. skyldu til að viðhafa búnað og verkferla í landeldi sem vakta stök og ástand eldiseininga sem og lagna sem liggja að og frá eldiseiningum skv. 91. gr.,
19. bann við viðskiptum við þjónustuaðila eða verktaka sem ekki uppfylla sömu kröfur og rekstrarleyfishafi skv. 2. mgr. 108. gr.,
20. bann við framsali, leigu og veðsetningu á rekstrarleyfi án skriflegs samþykkis Matvælastofnunar skv. 1. mgr. 109. gr.

Sektir samkvæmt grein þessari geta numið frá 100.000 kr. til 500.000.000 kr. Við ákvörðun sekta skal m.a. taka tillit til eðlis, umfangs og alvarleika brots, hvað það hefur staðið lengi, samstarfsvilja hins brotlega aðila og hvort um ítrekað brot er að ræða. Jafnframt skal líta til þess hvort ætla megi að brotið hafi verið framið í þágu hagsmuna fyrirtækisins. Þrátt fyrir 1. másl. er Matvælastofnun er heimilt að ákveða hærri sektir hafi aðili hagnast á broti.

Sekt fyrir hvern kynþroska fisk úr sjókvíaeldi sem finnst við slátrun, og sem ekki hefur verið fargað eða slátrað að tilmælum Matvælastofnunar, skal nema 50 kr. á hvern kynþroska fisk. Frá sektarfjárhæð sem reiknuð er skv. 1. másl. skal draga frá fjölda fiska sem nemur 5% af heildarfjölda fiska í viðkomandi slátrun.

Unnt er að lækka sektir ef einstaklingur eða lögaðili hefur haft frumkvæði að því að láta Matvælastofnun í té upplýsingar eða gögn sem að mati stofnunarinnar eru mikilvæg til að upplýsa brotið og að uppfylltum nánari skilyrðum sem mælt skal fyrir um í reglugerð skv. 8. mgr.

Gjalddagi stjórnvaldssektar er 30 dögum eftir að ákvörðun um sektina var tekin. Hafi stjórnvaldssekt ekki verið greidd innan 15 daga frá gjalddaga skal greiða dráttarvexti af fjárhæð sektarinnar frá gjalddaga. Ákvörðun Matvælastofnunar um stjórnvaldssekt er aðfararhæf og renna sektir í ríkissjóð að frádregnum kostnaði við álagningu og innheimtu. Um ákvörðun og útreikning dráttarvaxta fer eftir lögum um vexti og verðtryggingu.

Stjórnvaldssektum skal beitt óháð því hvort lögbrot eru framin af ásetningi eða gáleysi.

Ákvörðun Matvælastofnunar er endanleg á stjórnvíslystugi. Aðili máls getur skotið ákvörðun um stjórnvaldssekt til dómstóla og er málshöfðunarfrestur þrjú mánuðir frá því að tilkynnt var um ákvörðun. Málskot frestar aðför.

Ráðherra er heimilt að setja ákvæði í reglugerð um viðmið um fjárhæð stjórnvaldssekta vegna brota á einstökum ákvæðum laga þessara og reglugerðum settum samkvæmt þeim innan þess ramma sem ákveðinn er í 2. mgr.

123. gr.

Sátt.

Hafi aðili brotið gegn ákvæðum laga þessara eða ákvörðunum Matvælastofnunar á grundvelli þeirra er Matvælastofnun heimilt að ljúka málinu með sátt gangist hinn brotlegi aðili við broti og óski eftir því að ljúka málinu með þeim hætti, enda sé ekki um að ræða meiri háttar brot. Slík sátt getur eftir atvikum falið í sér að hinn brotlegi greiði stjórnvaldssekt. Sátt er bindandi fyrir málsaðila þegar hann hefur samþykkt og staðfest efni hennar með undirskrift sinni. Matvælastofnun er heimilt að setja reglur um framkvæmd þessa ákvæðis.

124. gr.

Réttur einstaklinga til að fella ekki á sig sök.

Í máli sem beinist að einstaklingi og lokið getur með álagningu stjórnvaldssektar eða kæru til lögreglu hefur maður sem rökstuddur grunur leikur á að hafi gerst sekur um lögbrot rétt til að neita að svara spurningum eða afhenda gögn eða muni nema hægt sé að útiloka að það geti haft þýðingu fyrir ákvörðun um brot hans. Matvælastofnun skal leiðbeina hinum grunaða um þennan rétt.

125. gr.

Um refsingar.

Það varðar stjórnarmenn og framkvæmdastjóra rekstrarleyfishafa eða skráningarskyldan aðila sektum eða fangelsi allt að tveimur árum, ef brot er stórfellt:

- a. ef eldisfiskur sleppur úr sjókvíaeldisstöð þar sem umbúnaði við sjókvíaeldið hefur verið áfátt vegna athafna eða athafnaleysis þeirra sem framið hefur verið af ásetningi eða gáleysi,
- b. ef þeir brjóta gegn ákvæðum 1. mgr. 44. gr. af ásetningi eða gáleysi,

- c. ef sjókvíaeldisstöðvar gefa ekki lögboðnar skýrslur um starfsemi sína eða veita eftirlitsmönnum vísitandi rangar upplýsingar.

126. gr.

Valdmörk stofnana.

Umhverfis- og orkustofnun hefur ekki heimild til að beita þvingunar- og refsíúrræðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir vegna sömu atvika og kynnu að varða þvingunar- og refsíúrræðum af hálfu Matvælastofnunar samkvæmt lögum þessum. Umhverfis- og orkustofnun er þó rétt og skylt að koma gögnum, upplýsingum og ábendingum á framfæri við Matvælastofnun sem kynnu að verða þess valdandi að Matvælastofnun beiti þvingunar- og refsíúrræðum.

Umhverfis- og orkustofnun skal beita þvingunar- og refsíúrræðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir vegna þeirra skilyrða sem rekstrarleyfi tilgreinir að stofnunin skuli hafa eftirlit með, sbr. 37. og 93. gr.

127. gr.

Gildistaka.

Lög þessi öðlast gildi 1. september 2026.

Jafnframt falla úr gildi frá sama tíma lög um fiskeldi, nr. 71/2008, nema 20. gr. a, 20. gr. b, 20. gr. c, 20. gr. d og 20. gr. g sem falla úr gildi 15. mars 2027 og lög um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019, nema 4.–7. gr. sem falla úr gildi 15. mars 2027.

Fjármunir Umhverfissjóðs sjókvíaeldis samkvæmt lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, skulu við gildistöku laga þessara renna í ríkissjóð. Þrátt fyrir 1. másl. er stjórn sjóðsins heimilt að starfa áfram samkvæmt ákvæðum 20. gr. a, 20. gr. b, 20. gr. c, 20. gr. d og 20. gr. g laga um fiskeldi, nr. 71/2008, þar til þau ákvæði falla úr gildi skv. 2. mgr. til þess að ljúka megi greiðslum vegna umsókna um styrki sem hafa verið samþykktar fyrir gildistöku laga þessara.

Fjármunir Fiskeldissjóðs samkvæmt lögum um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019, skulu við gildistöku laga þessara renna í ríkissjóð og skulu engar umsóknir um styrki samþykktar samkvæmt lögum um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóðs, nr. 89/2019, eftir gildistöku laga þessara. Þrátt fyrir 1. másl. er stjórn sjóðsins heimilt að starfa áfram skv. 7. gr. laga nr. 89/2019 þar til það ákvæði fellur úr gildi skv. 2. mgr. til þess að ljúka megi greiðslum vegna umsókna um styrki sem hafa verið samþykktar fyrir gildistöku laga þessara.

Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. skulu eftirfarandi ákvæði taka gildi 1. janúar 2028:

1. Viðmiðunartímabil vegna innköllunar laxahlutar skv. 1. másl. 1. mgr. 41. gr.
2. 56. gr. um forsendubrest.

Þrátt fyrir ákvæði 58. gr. reiknast affallagjald fyrst vegna eldis og slátrunar þeirrar kynslóðar fiska sem sett er út árið 2027.

Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. 58. gr. skal hlutfall af fjölda útsettra seiða sem dregið er frá vegna væntrar skekkju í talningartækjum og væntra affalla vera 20% vegna kynslóðar sem sett er út árið 2027, 17% vegna kynslóðar sem sett er út árið 2028 og 14% vegna kynslóðar sem sett er út árið 2029.

Þrátt fyrir ákvæði 13. gr. skal tveimur eða fleiri rekstrarleyfishöfum sem hafa í gildi rekstrarleyfi við gildistöku laga þessara vera heimilt að starfrækja sjókvíaeldi á sama smitvarnasvæði. Slíkt er háð því skilyrði að rekstrarleyfishafar viðhafi samræmda útsetningu fiska og seiða og hvíld eldissvæða innan smitvarnasvæðis. Jafnframt er það skilyrði að rekstrarleyfishafar vinni sameiginlega að smitvörnum, viðbrögðum við sjúkdómum og vöktun

laxalúsar, allt í samræmi við ákvæði laga þessara. Heimilt er að endurnýja rekstrarleyfi á smitvarnasvæðum þar sem tveir eða fleiri starfrækja sjókvíaeldi.

Ef aðeins einn rekstrarleyfishafi er með starfsemi á tilteknu smitvarnasvæði við gildistöku laga þessara skal miða við að lífmassi samkvæmt rekstrarleyfum sem þá eru í gildi sé leyfilegur lífmassi samkvæmt lögum þessum en að rekstrarleyfishafa sé heimilt að sækja um hækkun á leyfilegum lífmassa, hvort heldur sem er vegna endurmats burðarþols skv. 33. gr. eða vegna þess að fyrirbyggjandi hámarkslífmassi við gildistöku laga þessa er meiri en leyfilegur lífmassi.

Ef fleiri en einn aðili starfa á smitvarnasvæði við gildistöku laga þessara skal miða við að lífmassi samkvæmt rekstrarleyfum sem þá eru í gildi sé leyfilegur lífmassi samkvæmt lögum þessum. Ekki er heimilt að hækka leyfilegan lífmassa rekstrarleyfishafa þegar fleiri en einn rekstrarleyfishafi starfa á smitvarnasvæði.

Um meðferð og afgreiðslu umsókna um rekstrarleyfi eða breytingar á rekstrarleyfi fyrir sjókvíaeldi sem bærust Matvælastofnun fyrir 1. júlí 2025 en hafa ekki verið endanlega afgreiddar fyrir gildistöku laga þessara skal fara samkvæmt eldri lögum sem halda gildi sínu að því marki sem nauðsynlegt er til að leysa megi úr umsókn. Um meðferð og afgreiðslu umsókna um rekstrarleyfi eða breytingar á rekstrarleyfi fyrir sjókvíaeldi sem bærust Matvælastofnun 1. júlí 2025 og síðar en hafa ekki verið endanlega afgreiddar fyrir gildistöku laga þessara skal fara samkvæmt lögum þessum.

128. gr.

Breytingar á öðrum lögum.

Við gildistöku laga þessara verða eftirfarandi breytingar á öðrum lögum:

1. *Lög um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006:*

a. 2. mgr. 4. gr. laganna orðast svo:

Matvælastofnun til ráðgjafar við framkvæmd laga þessara er fisksjúkdómanefnd. Ráðherra skipar þriggja manna fisksjúkdómanefnd, einn samkvæmt tilnefningu Tilraunastöðvar Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum, sem jafnframt skal vera formaður nefndarinnar, einn samkvæmt tilnefningu Hafrannsóknastofnunar og einn samkvæmt tilnefningu Fiskistofu. Varamenn skulu skipaðir með sama hætti. Matvælastofnun skal hafa forgöngu um að stundaðar séu fisksjúkdómarannsóknir og gera tillögur til ráðherra um aðferðir til varnar gegn útbreiðslu fisksjúkdóma, sem getur um í lögum þessum, og annað er að fisksjúkdómum lýtur.

b. 10. gr. laganna orðast svo, ásamt fyrirsögn:

Viðbrögð vegna sjúkdóma í veiðivatni eða fiskeldisstöð.

Ef upp kemur smitandi sjúkdómur í veiðivatni eða fiskeldisstöð er Matvælastofnun heimilt, að höfðu samráði við fisksjúkdómanefnd og með hliðsjón af lögum um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim, að grípa til nauðsynlegra ráðstafana til að hefta útbreiðslu sjúkdómsins. Við framkvæmd slíkra ráðstafana skal þar að auki og eftir föngum haft samráð við viðkomandi veiðifélag, veiðiréttarhafa, hafi veiðifélag ekki verið stofnað, eða rekstrarleyfishafa fiskeldis- eða hafbeitarstöðvar. Sé um að ræða ráðstafanir vegna sjúkdóma í sjókvíaeldi skal leita samráðs um ráðstafanir við Hafrannsóknastofnun og Tilraunastöð Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum.

c. Við 2. mgr. 11. gr. laganna bætist nýr málslíður, svohljóðandi: Þá skal í reglugerð mælt fyrir um heimild Matvælastofnunar til útgáfu heilbrigðisvottorðs vegna útflutnings á lagardýrum.

2. *Lög um Rannsóknadeild fisksjúkdóma, nr. 50/1986:*

- a. Eftirfarandi breytingar verða á 2. gr. laganna:
 - 1. Orðin „útgáfu heilbrigðisvottorða“ í 1. mgr. falla brott.
 - 2. 2. mgr. fellur brott.
 - b. 5. tölul. 5. gr. laganna fellur brott.
 - c. 10. gr. laganna fellur brott.
 - d. 3. másl. 1. mgr. 11. gr. laganna fellur brott.
 - e. 14. gr. laganna fellur brott.
 - f. Eftirfarandi breytingar verða á 16. gr. laganna:
 - 1. 3. másl. 1. mgr. fellur brott.
 - 2. 2. mgr. fellur brott.
3. *Lög um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri, nr. 34/1991:*
- a. Við 2. gr. laganna bætist ný orðskýring, svohljóðandi: *Heimiluð lögsaga: Ísland, aðildarríki sammingsins um Evrópska efnahagssvæðið, aðildarríki stofnsammings Fríverslunarsamtaka Evrópu og Færeyjar.*
 - b. 3. tölul. 1. mgr. 4. gr. laganna orðast svo: Matvælastofnun er einungis heimilt að gefa út rekstrarleyfi og tilraunaleyfi til sjókvíaldis og hafeldis til eftirtalinna aðila:
 - a. Ríkisborgara í heimilaðri lögsögu og annarra aðila í heimilaðri lögsögu.
 - b. Lögaðila í heimilaðri lögsögu sem að öllu leyti eru í eigu aðila í heimilaðri lögsögu eða lögaðila í heimilaðri lögsögu sem uppfylla eftirfarandi skilyrði:
 - i. Eru undir yfirráðum aðila í heimilaðri lögsögu.
 - ii. Eru ekki í eigu aðila utan heimilaðrar lögsögu að meira leyti en 25% sé miðað við hlutfé eða stofnfé.
 - iii. Eru að öðru leyti í eigu ríkisborgara í heimilaðri lögsögu eða lögaðila í heimilaðri lögsögu sem eru undir yfirráðum aðila í heimilaðri lögsögu.
- Með aðila í heimilaðri lögsögu er í þessari grein átt við:
- a. Ríkissjóð og sveitarfélög, svo og stofnanir, fyrirtæki og sjóði í heimilaðri lögsögu í fullri eigu þeirra.
 - b. Ríkisborgara í heimilaðri lögsögu sem eiga lögheimili í heimilaðri lögsögu.
 - c. Lögaðila sem eiga heimili í heimilaðri lögsögu og eru að öllu leyti í eigu:
 - i. Opinberra aðila í heimilaðri lögsögu.
 - ii. Ríkisborgara í heimilaðri lögsögu sem eiga lögheimili í heimilaðri lögsögu.
 - iii. Annarra lögaðila sem eiga heimili í heimilaðri lögsögu og eru að öllu leyti í eigu ríkisborgara í heimilaðri lögsögu sem eiga lögheimili í heimilaðri lögsögu.
- Lúti rekstrarleyfishafi yfirráðum annarra aðila en sem greinir í þessari grein skal Matvælastofnun fella rekstrarleyfi eða tilraunaleyfi úr gildi að gefnum 12 mánaða fresti til úrbóta.
4. *Lög um hollustuhætti og mengunarvarnir, nr. 7/1998:*
- a. Á eftir orðunum „Eldi sjávar- og ferskvatnslífvera“ í 2. tölul. í viðauka II kemur: þó ekki eldi sem Matvælastofnun gefur út rekstrarleyfi fyrir samkvæmt lögum um lagareldi.
 - b. Við 1. mgr. 53. gr. laganna bætist nýr töluliður, svohljóðandi: Bindandi umsagnir og tilmæli samkvæmt lögum um lagareldi.

c. Á eftir 54. gr. a laganna kemur ný grein, 54. gr. b, ásamt fyrirsögn, svohljóðandi:

Heimildir vegna lagareldisstarfsemi

Umhverfis- og orkustofnun skal hafa allar sömu heimildir til eftirlits, gjaldtöku, ákvörðunar viðurlaga og þvingunarráðstafana gagnvart rekstrarleyfishafa samkvæmt lögum um lagareldi eins og stofnunin hefur gagnvart starfsleyfishöfum samkvæmt lögum þessum.

Ákvæði til bráðabirgða.

I.

Tilkynni rekstrarleyfishafi Matvælastofnun fyrir 1. júlí 2031 að hann hafi komist að samkomulagi við aðra rekstrarleyfishafa um að einn eða fleiri samkomulagsaðili hætti sjókvíaeldi á tilteknu smitvarnasvæði gegn því að fá að hefja sjókvíaeldi á öðru smitvarnasvæði skal Matvælastofnun gefa út nýtt rekstrarleyfi til samkomulagsaðila sem endurspeglar samkomulag þeirra, enda sé samkomulagið og það fyrirkomulag rekstrarleyfa og sjókvíaeldis sem þar er gert ráð fyrir í samræmi við þau lög og reglur sem um starfsemina gilda. Við útgáfu nýs rekstrarleyfis skal gæta ákvæða 4. mgr. 27. gr. og eldra starfsleyfi skal jafnframt fellt úr gildi. Nýtt rekstrarleyfi sem gefið er út samkvæmt þessu ákvæði skal auglýst með hefðbundum hætti en úthlutun smitvarnasvæða er engu að síður undanþegin útboðsskyldu skv. 25. gr. Nýtt rekstrarleyfi sem gefið er út samkvæmt þessu ákvæði skal ekki háð umhverfismati framkvæmda enda rúmist framleiðsla og önnur starfsemi samkvæmt nýju rekstrarleyfi innan eldri rekstrar- og starfsleyfa á viðkomandi smitvarnasvæðum auk þess að vera í samræmi við viðkomandi framkvæmdir sem hlutu málsmeðferð samkvæmt lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Þá skal nýtt leyfi einnig vera í samræmi við strandsvæðaskipulag.

Þrátt fyrir ákvæði 12. gr. laga þessara getur ráðherra, án aðkomu eða umsagna Hafrannsóknastofnunar eða Matvælastofnunar, ákveðið skiptingu hafsvæða í smitvarnasvæði með reglugerð og gildir sú heimild til 1. júlí 2031.

II.

Við gildistöku laga þessara skal Matvælastofnun breyta og aðlaga gildandi rekstrarleyfi til samræmis við ákvæði laga þessara um smitvarnasvæði, m.a. þannig að tilgreint sé í rekstrarleyfum fyrir hvaða smitvarnasvæði þau gildi. Sé rekstrarleyfishafi með fleiri en eitt rekstrarleyfi í gildi við gildistöku laganna á sama smitvarnasvæðinu skal sameina slík rekstrarleyfi. Gildistími sameinaðs rekstrarleyfis skal vera sá sami og gildistími þess leyfis sem lengra átti eftir af gildistíma sínum.

Við gildistöku laga þessara skal Umhverfis- og orkustofnun breyta og aðlaga gildandi starfsleyfi til samræmis við ákvæði laganna um smitvarnasvæði, m.a. þannig að tilgreint sé í starfsleyfum fyrir hvaða smitvarnasvæði þau gildi.

Í þeim tilfellum þegar gildistími þeirra rekstrarleyfa skv. 1. mgr. og starfsleyfa skv. 2. mgr. sem eru í gildi við gildistöku laga þessara er ekki sá sami skal rekstrarleyfishafi sækja um endurnýjun leyfis þremur árum fyrir lok gildistíma þess leyfis sem hefur skemmri gildistíma. Sé fallist á umsókn rekstrarleyfishafa skal gefið út nýtt rekstrarleyfi en ekki sérstakt starfsleyfi, sbr. 4. mgr. 27. gr.

III.

Þegar fyrsta reglugerð um heildarlaxamagn skv. 2. másl. 1. mgr. 6. gr. hefur verið gefin út samkvæmt lögum þessum skal laxahlutur einstakra rekstrarleyfishafa reiknaður á grundvelli

lífmassa frjós lax samkvæmt rekstrarleyfi sem hlutfall af heildarlífmassa áhættumats erfðablöndunar.

IV.

Framleiðslugjald vegna gjaldaársins 2026 verður lagt á í samræmi við ákvæði laga um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019. Framleiðslugjald vegna rekstrar- mánaðanna júlí og ágúst 2026 verður lagt á hinn 15. febrúar 2027 í samræmi við ákvæði laga um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019, sbr. 2. mgr. 127. gr. laga þessara.

V.

Lög þessi skal endurskoða eigi síðar en 1. júní 2030. Við endurskoðunina skal m.a. líta til sjókvíaeldis, hafeldis og fjarðabeitar að fenginni reynslu af rannsóknum, útgáfu tilraunaleyfa, framkvæmd og rekstri, eftir því sem við á. Þá skal einnig endurmeta reynslu af starfsemi tveggja eða fleiri aðila á sama smitvarnasvæði. Einnig skal endurskoða forsendur fyrir gjaldtöku skv. XIV. kafla og skal þá m.a. litið til þróunar í rekstrarafkomu rekstrarleyfishafa.

Greinargerð.

Efnisskipan.

1. Inngangur.
2. Tilefni og nauðsyn lagasetningar.
 - 2.1. Sjókvíaeldi.
 - 2.2. Landeldi, hafeldi og fjarðabeit.
3. Meginefni frumvarpsins.
 - 3.1. Sjókvíaeldi
 - 3.1.1. Breytt fyrirkomulag á útfærslu og framkvæmd áhættumats erfðablöndunar.
 - 3.1.2. Vöktun í ám.
 - 3.1.3. Skýrara hlutverk Hafrannsóknastofnunar.
 - 3.1.4. Hvatar til nýtingar lokaðs búnaðar og ófrjós lax.
 - 3.1.5. Skilvirk stjórnsýsla.
 - 3.1.6. Áhættustýrt skipulag með innleiðingu smitvarnasvæða.
 - 3.1.7. Breytt fyrirkomulag úthlutunar.
 - 3.1.8. Aukið eftirlit Matvælastofnunar.
 - 3.1.9. Viðbrögð vegna stroks.
 - 3.1.10. Aðhald og viðbrögð vegna lúsasmits og affalla.
 - 3.1.11. Hertar reglur um kynþroska fisks.
 - 3.1.12. Breytt álagning framleiðslugjalds.
 - 3.1.13. Breytt fyrirkomulag á úthlutun til sveitarfélaga – samfélagsframlag.
 - 3.1.14. Skýrara hlutverk fisksjúkdómanefndar.
 - 3.1.15. Samræmd hugtakanotkun.
 - 3.2. Landeldi.
 - 3.3. Hafeldi.
 - 3.4. Fjarðabeit.
4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.
 - 4.1. Almennt.
 - 4.2. Ákvæði VII. kafla um laxahlut.
 - 4.3. Ákvæði X. kafla um lús.

- 4.4. Ákvæði XI. kafla um kynþroska lax.
 5. Samráð.
 6. Mat á áhrifum.
 - 6.1. Áhrif á almannhagsmuni.
 - 6.2. Helstu hagsmunaaðilar.
 - 6.3. Áhrif á stjórnslu ríkis.
 - 6.4. Mat á fjárhagsáhrifum.
 - 6.4.1. Útgjaldabreytingar.
 - 6.4.2. Tekjubreytingar.
 - 6.4.3. Áhrif á fjárhag sveitarfélaga.
 - 6.5. Mat á jafnréttisáhrifum.
 - 6.6. Mat á áhrifum á persónuvernd.
- Um einstakar greinar frumvarpsins.

1. Inngangur.

Frumvarp þetta er samið í atvinnuvegaráðuneytinu. Með því er lagt til að sett verði ný heildarlög um lagareldi sem nái til sjókvíaeldis, landeldis, hafeldis og fjarðabeitar. Markmið frumvarpsins er að styrkja lagaramma greinarinnar, sporna gegn neikvæðum umhverfisáhrifum með því að innleiða hvata og þannig skapa traustari grundvöll fyrir sjálfbæra verðmætasköpun í samræmi við stefnuýfirlýsingu ríkisstjórnar Samfylkingar, Viðreisnar og Flokks fólksins frá desember 2024.

Á undanförunum árum hefur lagareldi vaxið hratt og fest sig í sessi sem ein af öflugustu útflutningsgreinum þjóðarinnar. Vöxturinn hefur að mestu byggst á uppgangi sjókvíaeldis þar sem ársframleiðsla hefur farið úr tæpum 4.000 tonnum í um 50.000 tonn. Þessi vöxtur hefur haft mikil og jákvæð áhrif á byggðaðróun og eflt atvinnulíf, þá sérstaklega á Vestfjörðum og Austfjörðum þar sem greinin hefur orðið ein af meginburðarstöðum í atvinnulífinu. Stjórnsluúttekt Ríkisendurskoðunar, Sjókvíaeldi: Lagaframkvæmd, stjórnslu og eftirlit, frá árinu 2023 leiddi í ljós að stjórnslu og eftirlitsaðilar hafa þó ekki náð að fylgja auknum umsvifum greinarinnar eftir nægjanlega vel. Það er því eitt af meginmarkmiðum þessa frumvarps að ná betur utan um vöxt greinarinnar, svo sem með bættri stjórnslu og eftirliti, líkt og bent var á í úttekt Ríkisendurskoðunar.

Landeldi er grein sem hefur alla burði til að styrkja enn frekar útflutningsstöðir íslensks efnahagskerfis enda eru stór áform uppi um aukið landeldi utan þeirra svæða þar sem hefðbundið sjókvíaeldi er stundað. Á Íslandi hefur landeldi verið stundað um árabil en þau áform sem nú eru uppi eru stór í sniðum, fjárfestingar nema tugum milljarða króna og gæti framleiðsla eldis hér á landi margfaldast nái þau fram að ganga. Miðað við þann árangur sem þegar hefur náðst er hægt að halda því fram að tækifærin séu mikil. Það er því mikilvægt að búa landeldi viðeigandi lagaumgjörð frá upphafi. Samleið landeldis og sjókvíaeldis er einnig mikil þar sem tækifæri geta skapast til þess að ala fiskinn í lengri tíma á landi áður en eldisferillinn er kláraður í sjó. Þannig væri unnt að draga úr umhverfisáhrifum sjókvíaeldis en um leið nýta ýmsa kosti sjókvíaeldis umfram landeldi.

Hafeldi er sú grein lagareldis sem hefur vakið athygli síðastliðin ár en með hafeldi er átt við lagareldi á hafsvæðum utan fjarða þar sem hefðbundið sjókvíaeldi er stundað. Þróun greinarinnar er þó tiltölulega skammt á veg komin í samanburði við sjókvíaeldi og landeldi. Svo af þróun greinarinnar geti orðið er nauðsynlegt að setja skýran lagaramma um hana sem felur m.a. í sér auknar rannsóknir og útgáfu tilraunaleyfa.

Loks er að finna nýmæli í frumvarpinu sem er fjarðabeit. Tæknilega séð er ekki um að ræða fiskeldi enda er fiskurinn ekki fóðraður með beinum hætti. Í fjarðabeit er komið fyrir ljósum í neðansjávarbúrum og ljósáta löðuð að búrinu. Sú fjarðabeit sem hér er höfð til hliðsjónar er tilraunastarfsemi í Steingrímsfirði sem byggist á tilraunaleyfi sem veitt var í desember 2024 með lagastoð í 13. gr. laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997. Hér er þó ekki ætlunin að skapa heildarramma um fjarðabeit en lagt til að veita tilraunum með fjarðabeit styrkari lagastoð, enda er þessi grein enn á frumstigi. Sú reynsla sem fæst með slíkum tilraunum kann seinna meir að verða tilefni til að setja ítarlegri reglur um slíkan rekstur en lagðar eru til í frumvarpi þessu.

2. Tilefni og nauðsyn lagasetningar.

Samkvæmt bráðabirgðaákvæði VIII við lög um fiskeldi, nr. 71/2008, átti að endurskoða löginn fyrir 1. maí 2024. Samkvæmt nefndarálini meiri hluta atvinnuveganefndar (647. mál, þskj. 1573 á 149. löggjafarþingi) var ástæða endurskoðunarákvæðisins m.a. sú að mikilvægt væri við uppbyggingu atvinnugreinarinnar hér á landi að ætíð yrði stuðst við bestu fánlegu tækni, með hagsmunum náttúrunnar í huga, og að löginn yrðu því endurskoðuð út frá því sjónarmiði auk annarra. Er frumvarp þetta m.a. afrakstur þeirrar endurskoðunar og markmið þess að skapa lagareldi á Íslandi skilyrði til aukinnar verðmætasköpunar með sjálfbæra nýtingu og vistkerfisnálgun að leiðarljósi.

Í frumvarpi þessu er fjallað um sjókvíaeldi, landeldi, hafeldi og fjarðabeit en nauðsyn fyrir lagasetningu er mismunandi milli greinanna líkt og fjallað er um í köflum 2.1 og 2.2.

Vegna frumvarps þessa er nauðsynlegt að gera afleiddar breytingar á öðrum lögum, þ.e. lögum um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006, lögum um Rannsóknadeild fisksjúkdóma, nr. 50/1986, lögum um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri, nr. 34/1991, og lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, nr. 7/1998.

2.1. Sjókvíaeldi.

Af þeim greinum lagareldis sem frumvarp þetta nær til er sjókvíaeldi sú grein sem komin er lengst á veg með tilliti til framleiðslu og verðmætasköpunar. Greinin á sér meira en fimm áratuga sögu en segja má að fyrir rúmlega áratug hafi fyrst orðið verulegur vöxtur í sjókvíaeldi. Nú hafa verið gefin út leyfi fyrir eldi á samtals 116.000 tonnum í sjó, þar af fyrir um 90.000 tonna eldi á frjóum laxi. Gefin hafa verið út leyfi á Vestfjörðum og Austfjörðum en miklar takmarkanir eru á staðsetningu sjókvíaeldis utan þeirra svæða vegna mögulegra umhverfisáhrifa, einkum vegna hættu á blöndun við villta laxastofna og útbreiðslu sjúkdóma og sníkju-dýra.

Vöxtur sjókvíaeldis síðastliðin ár hefur leitt til þess að atvinnugreinin er orðin mikilvæg stoð í efnahag landsins en í dag eru útflutningsverðmæti hennar um 55 milljarðar kr. árlega og starfa um 900 manns í greininni. Ársframleiðsla í sjókvíaeldi hefur farið vaxandi, var á bilinu 3–5.000 tonn árin 2011–2015 en hefur verið um 50.000 tonn á síðustu árum.

Árið 2008 samþykkti Alþingi lög um fiskeldi, nr. 71/2008, sem sameinuðu í einn lagabálk ákvæði laga um eldi vatnafiska og eldi nytjastofna sjávar. Um var að ræða fyrstu heildarlöggjöf um fiskeldi og var markmið hennar að skapa skilyrði til uppbyggingar fiskeldis og efla þannig atvinnulíf og byggð í landinu. Löginn endurspegluðu jafnframt það markmið að vöxtur atvinnugreinarinnar mætti ekki eiga sér stað á kostnað viðgangs og nýtingar villtra fiskistofna.

Tvær viðamiklar breytingar hafa verið gerðar á lögnum, annars vegar með lögum nr. 49/2014 og hins vegar með lögum nr. 101/2019 en með þeim voru innleiddar ýmsar mikil-

vægar breytingar á lagamma sjókvíaeldis, svo sem burðarþol fjarða og áhættumat erfða-blöndunar. Tilgangur breytinganna frá árinu 2019 var að styrkja lagaumgjörð og stjórnsýslu sjókvíaeldis og ýta undir að sjókvíaeldi yrði sterk og öflug atvinnugrein þar sem sjálfbær þróun og vernd lífríkis yrði höfð að leiðarljósi. Með breytingunum var leitast við að ná aukinni sátt um uppbyggingu greinarinnar til framtíðar. Með breytingalögum frá 2019 var enn fremur samþykkt bráðabirgðaákvæði, að frumkvæði atvinnuveganefndar, þess efnis að lög um fiskeldi skyldu endurskoðuð eigi síðar en 1. maí 2024.

Þrátt fyrir að framangreind löggjöf hafi verið til bóta hefur tíminn leitt í ljós að lögin hafa ekki að fullu náð markmiðum sínum. Þessa sér stað í niðurstöðum stjórnsýsluúttektar Ríkisendurskoðunar þar sem segir:

„Stjórnsýsla og eftirlit með sjókvíaeldi hafa reynst veikburða og brotakennd og vart í stakk búin til að takast á við aukin umsvif greinarinnar á síðustu árum. Breytingum á lögum um fiskeldi sem var ætlað að stuðla að vexti og viðgangi greinarinnar í sátt við bæði samfélag og umhverfi var ekki fylgt eftir með því að styrkja stjórnsýslu og eftirlit þeirra stofnana sem mæðir mest á. Þær breytingar sem gerðar voru á lögum um fiskeldi árin 2014 og 2019 hafa að takmörkuðu leyti náð markmiðum sínum. Hvorki hefur skapast aukin sátt um greinina né hafa eldissvæði eða heimildir til að nýta þann lífmassa sem talið er óhætt að ala á tilteknum hafsvæðum verið úthlutað með útboði af hálfu matvælaráðherra. Við úttekt Ríkisendurskoðunar kom raunar í ljós að hvorki hagsmunaaðilar, viðkomandi ráðuneyti né þær stofnanir sem koma að stjórnsýslu sjókvíaeldis eru fyllilega sátt við stöðu mála og þann ramma sem stjórnsýslu og skipulagi sjókvíaeldis hefur verið markaður.“

Stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar var viðamikil og komu fram 23 ábendingar sem beindust að þeim stofnunum sem hafa aðkomu að sjókvíaeldi, þ.e. atvinnuvegaráðuneytinu (þá matvælaráðuneytinu), umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytinu, Matvælastofnun, Hafrannsóknastofnun, Umhverfis- og orkustofnun (þá Umhverfisstofnun), Fiskistofu og Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnun (þá Skipulagsstofnun).

Til þess að bregðast við ábendingum Ríkisendurskoðunar var talið nauðsynlegt að sett yrðu ný heildarlög um fiskeldi þar sem umfangsmiklar breytingar yrðu gerðar á núgildandi löggjöf.

2.2. Landeldi, hafeldi og fjarðabeit.

Eðli máls samkvæmt er nauðsyn og tilefni frumvarpsins talsvert annars eðlis þegar kemur að greinum landeldis, hafeldis og fjarðabeitar. Landeldi er grein þar sem stór áform eru uppi en greinin er enn smá í sniðum samanborið við sjókvíaeldi. Regluverk greinarinnar byggist í dag að mestu leyti á lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, sem og samnefndri reglugerð nr. 540/2020. Gildandi lagaákvæði um fiskeldi eru einkum skrifuð með þarfir sjókvíaeldis í huga og ná illa utan um sérstöðu landeldis, svo sem leyfisveitingar, eftirlit og dýravelferð.

Hafeldi er grein sem enn er á hugmyndastigi hér á landi en aukinn áhugi hefur verið á slíkri starfsemi síðastliðin ár. Til að komast að því hvort og hvar hafeldi sé vænlegt í íslenskri lögsögu þarf að ráðast í fjölmargar og ítarlegar rannsóknir. Sníða þarf ramma um þær rannsóknir og leyfisveitingaferlið en miklu máli skiptir að fyrirsjáanleiki og skýr löggjöf sé fyrir hendi til að styðja við fyrstu skref greinarinnar.

Að endingu er um að ræða svonefnda fjarðabeit. Í hnotskurn felst í fjarðabeit í að rækta fisk sem er haldið í lokuðu búri á talsverðu dýpi og nærast fiskurinn eingöngu á náttúrulegu dýrasvifi sem er laðað að búrinu með ljóstækni. Eitt fyrirtæki í samstarfi við Hafrannsóknastofnun hefur hafið slíka ræktun í Steingrímsfirði. Líkt og á við um greinar landeldis og hafeldis þá nær núgildandi löggjöf um fiskeldi ekki nógu vel utan um starfsemina og er við því brugðist með frumvarpi þessu.

3. Meginefni frumvarpsins.

Með frumvarpi þessu eru lögð til ný heildarlög um greinar lagareldis á Íslandi. Frumvarpið skiptist í sex þætti:

1. Gildissvið, stjórnsýslu o.fl.
2. Sjókvíaeldi.
3. Landeldi.
4. Hafeldi.
5. Fjarðabeit.
6. Sameiginleg ákvæði.

3.1. Sjókvíaeldi.

Með frumvarpi þessu eru lagðar til ýmsar breytingar frá gildandi lögum um fiskeldi. Í samræmi við stefnu stjórnvalda er ætlunin að styrkja lagaramma greinarinnar, sporna gegn neikvæðum umhverfisáhrifum og skapa traustari grundvöll fyrir sjálfbæra verðmætasköpun.

Meginefnisbreytingar eða nýmæli frumvarpsins frá gildandi lögum um fiskeldi varða eftirfarandi:

- Breytt fyrirkomulag á útfærslu og framkvæmd áhættumats erfðablöndunar.
- Vöktun í ám.
- Skýrara hlutverk Hafrannsóknastofnunar.
- Hvatar til nýtingar lokaðs búnaðar og ófrjós lax.
- Skilvirk stjórnsýsla.
- Áhættustýrt skipulag með innleiðingu smitvarnasvæða.
- Breytt fyrirkomulag úthlutunar.
- Aukið eftirlit Matvælastofnunar.
- Viðbrögð vegna stroks.
- Aðhald og viðbrögð vegna lúsasmits og affalla.
- Hertar reglur um kynþroska fisks.
- Breytt álagning framleiðslugjalds.
- Breytt fyrirkomulag á úthlutun til sveitarfélaga – samfélagsframlag.
- Skýrara hlutverk fisksjúkdómanefndar.
- Samræmd hugtakanotkun.

Lagt er til að taka upp í frumvarpið ýmis ákvæði úr gildandi lögum um fiskeldi óbreytt eða lítillega breytt. Ákvæði í gildandi lögum sem ekki eru talin þjóna tilgangi sínum lengur, ýmist vegna breyttra áherslna eða breytts fyrirkomulag, eru ekki tekin upp í frumvarp þetta. Sé breyting eða niðurfelling ákvæðis þess eðlis að nauðsynlegt þykir að gera grein fyrir því er slíkt gert í skýringum við einstakar greinar frumvarpsins.

3.1.1. Breytt fyrirkomulag á útfærslu og framkvæmd áhættumats erfðablöndunar.

Samkvæmt lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, er áhættumat erfðablöndunar gefið út í magni frjórna laxa, mælt í lífmassa. Áhættumatið byggist á líkani sem hefur það að markmiði að geta spáð fyrir um dreifingu eldislaxa sem strjúka frá hverjum stökum eldisstað og áætlað hve mikið af þeim fiski mun ganga í hverja á. Í frumvarpinu er lagt til að áfram verði byggt á áhættumati erfðablöndunar frá Hafrannsóknastofnun við stjórn eldis á frjóum laxi en með nokkrum breytingum.

Í fyrsta lagi er lögð til breyting sem felur í sér að í stað þess að tillaga Hafrannsóknastofnunar að áhættumati erfðablöndunar sé bindandi fyrir ráðherra er lagt til að um ráðgjöf sé

að ræða, sem ekki yrði bindandi, og að ráðherra yrði síðan falið að ákvarða heildarlaxamagn í reglugerð.

Í öðru lagi er lagt til að Hafrannsóknastofnun leggi ekki til skiptingu á heildarlaxamagni milli einstakra fjarða eins og nú er gert, sbr. auglýsingu um staðfestingu á áhættumati erfðablöndunar, nr. 268/2022.

Í þriðja lagi geta tímasetningar og frestir leitt til þess að lífmassi laxa í sjó fari tímabundið yfir heildarlaxamagn hverju sinni. Gerist það einkum vegna þess að rekstrarleyfishafar geta fengið að ljúka eldi á tiltekinni kynslóð laxa áður en lækkun á laxamagni kæmi til framkvæmda vegna lækkunar á heildarlaxamagni samkvæmt reglugerð ráðherra. Samkvæmt gildandi lögum skal „gefinn hæfilegur frestur til aðlögunar“ þegar áhættumati erfðablöndunar er breytt svo segja má að efnislega sé ekki um breytingu að ræða þótt orðalagi sé breytt.

Í fjórða lagi eru með frumvarpinu skapaðar forsendur til skilvirkari nýtingar á eldisheimildum en nú er samkvæmt gildandi lögum. Einkum gerist það með því að rekstrarleyfishafa er nú gert kleift að flytja heimildir sínar til eldis á laxi milli smitvarnasvæða og eldissvæða sem hann hefur yfir að ráða. Við flutning á laxamagni milli smitvarnasvæða skal Matvælastofnun afla ráðgjafar hjá Hafrannsóknastofnun. Ein breytan í útreikningum Hafrannsóknastofnunar við áhættumat erfðablöndunar er fjarlægð frá veiðiám líkt og fram kemur í fylgiskjali með auglýsingu nr. 268/2022. Af því leiðir að fleiri laxa má ala í fjörðum sem fjær eru laxveiðiám heldur en fjörðum sem eru nær laxveiðiám. Með öðrum orðum væri hámark lífmassa, sem leyfilegt er að ala í sjókvíeldi, hærra eftir því sem eldi er fjær ám þar sem villta nytjastofna er að finna. Af þessu leiðir jafnframt að lífmassi fiska er ekki föst stærð heldur breytileg tala sem tekur mið af staðsetningu eldis hverju sinni. Því er lagt til í frumvarpinu að þegar óskað er flutnings á laxamagni þá skuli Matvælastofnun leita ráðgjafar Hafrannsóknastofnunar um skiptihlutfall sem felur í sér umreikningstuðul milli smitvarnasvæða. Þannig mætti hugsa sér t.d. að hámarks magn laxa samkvæmt ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar væri 100.000 tonn. Tiltekinn rekstrarleyfishafi hefði heimild til þess að ala 10% af þeirri tölu, eða 10.000 tonn. Ef viðkomandi rekstrarleyfishafi myndi setja allan þann fisk út í sjó í t.d. Patreksfirði þá væri stuðullinn 1, þ.e. hann fengi að setja öll 10.000 tonninn þar út. Ef sami rekstrarleyfishafi ætlaði þess í stað að setja 10.000 tonn út í sjó í Ísafjarðardjúpi, þá yrði stuðullinn að öllum líkindum lægri en 1 og því mætti setja minna en 10.000 tonn út. Ástæðan væri sú að Ísafjarðardjúp er nær ám með villtum nytjastofnum heldur en Patreksfjörður.

Þá er með frumvarpinu jafnframt búinn til grundvöllur fyrir framsali og leigu laxahlutar milli rekstrarleyfishafa að fengnu samþykki Matvælastofnunar. Þannig gætu rekstrarleyfishafar t.d. samið um að flytja laxahlut tímabundið milli smitvarnasvæða með leigu ef einstakir rekstrarleyfishafar búa tímabundið við takmarkanir, svo sem vegna hvíldar smitvarnasvæða, skorts á seiðum eða því um líkt. Einnig væri er hægt að semja um varanlegt framsal á laxahlut ef rekstrarleyfishafi hyggur t.d. á breytingar á sínum rekstri til frambúðar. Í öllu falli þyrftu rekstrarleyfishafar að hafa í gildi rekstrarleyfi sem heimilar eldi á laxi á viðkomandi svæðum og fara að ákvæðum laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

Í fimmta lagi, og í framhaldi af því sem segir hér að framan um skilvirka nýtingu laxahlutar, er gert ráð fyrir að ráðherra geti með reglugerð skilgreint tiltekna landshluta og að flutningur heimilda frá þeim landshluta sé óheimill þótt flutningur laxamagns innan landshlutans sé frjáls. Með vísan til 40. gr. frumvarpsins er flutningur laxamagns bannaður t.d. milli Austfjarða og Vestfjarða.

Í sjötta lagi er gert ráð fyrir að ónýttur laxahlutur verði innkallaður ef laxahlutur er ekki nýttur af viðkomandi rekstrarleyfishafa eða leigutaka eða ef rekstrarleyfishafi hefur misst öll

rekstrarleyfi sín til sjókvíaeldis. Er því nauðsynlegt að rekstrarleyfishafar skipuleggi rekstur sinn vel, bæði með tímanlegri eigin nýtingu og skipulagningu leigu vel fram í tímann. Hér verður að hafa í huga að í frumvarpinu er gert ráð fyrir að rekstrarleyfishafar útbúi tveggja ára framleiðsluáætlanir og er nýting laxahlutar án efa eitt af þeim atriðum sem rekstrarleyfishafar þurfa að hafa í huga. Þá er lagt til að Matvælastofnun bjóði út óráðstafaðan laxahlut samkvæmt nánari fyrirætlunum í reglugerð.

Í sjöunda lagi er lagt til að skapist meira svigrúm til eldis á frjóum laxi, með afmörkun nýrra smitvarnasvæða utan þeirra svæða sem þegar hefur verið úthlutað laxahlut, verði slík aukning í laxahlut boðin út í stað þess að hún renni til þeirra rekstrarleyfishafa sem fyrir eru. Almenna reglan verði að sú aukning í laxahlut sem verður til við afmörkun nýrra svæða verði einungis nýtt á þeim svæðum.

3.1.2. Vöktun í ám.

Vorið 2023 skilaði starfshópur sem falið var að rýna gildandi regluverk um stök og veiði á eldislaxi skýrslu um stök úr sjókvíaeldi til ráðherra. Í skýrslu hópsins voru alls 24 tillögur sem flestar lutu að auknu eftirliti og hertari kröfum en einnig var mælt fyrir aukinni vöktun í ám. Hópurinn rýndi sérstaklega regluverk í Noregi en þar hefur frá árinu 2016 verið starfræktur sérstakur sjóður sem kostar aðgerðir við að fjarlægja eldisfiska úr ám sem ekki er hægt að rekja til einstakra strokatburða. Sjóðurinn, sem er fjármagnaður af eldisfyrirtækjum, greiðir kostnað við að fjarlægja eldisfiska úr ám þar sem hlutfall er hærra en 10%. Sé hlutfall eldisfiska 4% eða hærra ber sjóðnum að meta hvort aðgerða sé þörf. Eldisfiskarnir eru fjarlægðir af fagaðila sem í samvinnu við veiðiréttarhafa koma sér saman um aðgerðir. Starfshópurinn taldi mjög mikilvægt að fylgst yrði með hvort og í hvaða magni strokulaxar ganga í ár. Því þótti brýnt að útfært yrði með nánari hætti í löggjöf hvernig slíkri vöktun yrði háttáð, svo sem um hver skuli hafa umsjón með verkefninu, hvað ráði því hvaða ár skuli vaktáðar og hvernig fjármögnun verkefnisins yrði tryggð.

Áhættumat erfðablöndunar skal endurskoða að lágmarki á þriggja ára fresti. Í aðdraganda endurskoðunar á áhættumati erfðablöndunar árið 2025 var þess farið á leit við Alþjóða-hafrannsóknaráðið (ICES) að ráðið myndi rýna aðferðafræðina á bak við áhættumat Hafrannsóknastofnunar. ICES skilaði niðurstöðum sínum í mars 2025 og benti á að núverandi gagnaöflun í kjölfar strokatburða væri ekki talin fullnægjandi og ráðlagði að sett yrði á laggirnar kerfisbundin vöktun og eftirlit með ám, óháð strokatburðum, sem myndi leiða til bættrar gagnasöfnunar áhættumatslíkansins.

Í samræmi við framangreint er í frumvarpinu lagt til að Hafrannsóknastofnun gefi út vöktunaráætlun sem kveður á um kerfisbundna vöktun ákveðinna áa með rekköfun samkvæmt norskri fyrirmynd sem felur í sér að stærð hrygningarstofna laxfiska verði metin, fjöldi eldislaxa metinn og þeir fjarlægðir eins og kostur er. Vöktunaráætlun Hafrannsóknastofnunar mun byggjast á reynslu sem fengist hefur af þjálfunarverkefni Hafrannsóknastofnunar og NORCE (Norwegian Research Centre) í rekköfun á Vestfjörðum haustin 2024 og 2025. Einnig mun áætlunin byggjast á fyrirliggjandi upplýsingum um veiðar á strokulöxum, seiðarannsóknnum í litlum ám, rannsóknnum á erfðablöndun og landfræðilegri dreifingu. Umrædd vöktunaráætlun verður mikilvægt innlegg í gerð áhættumats erfðablöndunar og mun gagnasöfnunin koma til móts við þær ábendingar sem ICES hefur sett fram vegna núverandi gerðar þess.

Þá munu með vöktunaráætluninni fást mikilvægar upplýsingar um vatnsföll sem nýtast við flokkun og forgangsröðun stjórnunar og hægt verður að greina á kerfisbundinn hátt á milli vatnsfalla sem hýsa sjálfbæra laxastofna og þeirra þar sem lax finnst aðeins í takmörkuðu

magni. Viðmið fyrir slíka flokkun byggjast á vatnsrennsli, tilvist stöðuvatna, flatarmáli fisk-gengra svæða og framleiðni og hægt að sameina líffræðileg, vistfræðileg og hagnýt sjónarmið í því sambandi.

3.1.3. Skýrara hlutverk Hafrannsóknastofnunar.

Í frumvarpinu er lögð áhersla á að verkefni Hafrannsóknastofnunar er lúta að sjókvíaeldi séu í ríkari mæli í formi rannsókna og ráðgjafar í samræmi við lög um Hafrannsóknastofnun, rannsókn- og ráðgjafarstofnun hafs og vatna, nr. 112/2015.

Hlutverk Hafrannsóknastofnunar samkvæmt gildandi lögum um fiskeldi hefur verið gagnrýnt nokkuð þar sem hlutverki stofnunarinnar er í mörgum tilvikum talið svipa til stjórnsýsluhlutverks en mikilvægt er að ekki leiki vafi á stjórnsýslulegri stöðu stofnunarinnar. Þessi gagnrýni kom til að mynda fram í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar sem benti á að úthlutun og skipting á hámarkslífmassa á milli fjarða sé ákvörðun um skiptingu verðmæta milli svæða og í sumum tilfellum milli fyrirtækja sem hljóti að teljast stjórnvaldsákvörðun. Það sama eigi einnig við um skiptingu eldissvæða.

Til að bregðast við framangreindu er í frumvarpi þessu lagt til að verkefni Hafrannsóknastofnunar er lúta til að mynda að áhættumati erfðablöndunar og burðarþolsmati séu í formi ráðgjafar. Hin endanlega stjórnvaldsákvörðun mun eftir atvikum verða í höndum stjórnvalda eða ráðherra. Þá er gert ráð fyrir að Hafrannsóknastofnun komi á laggirnar vöktunaráætlun í ám sem hafi það meginhlutverk að afla rannsóknargagna um erfðablöndun villtra nytjastofna og stöðu þeirra.

Til viðbótar við frumvarpið er unnið að frekari afmörkun verkefna Hafrannsóknastofnunarinnar innan stjórnsýslu lagareldis. Hafrannsóknastofnun hefur sérhæft hlutverk við mat á vistfræðilegu ástandi hafs og vatna og getu vistkerfa til að taka við álagi af völdum lagareldis. Sinnir stofnunin því hlutverki m.a. með burðarþolsmati í tilviki sjókvíaeldis og hafeldis. Sú aðferðafræði sem skilgreinir burðarþolsmat grundvallast ekki af lögum um stjórn vatnamála. Í umsögn Hafrannsóknastofnunar við frumvarpið var m.a. lögð áhersla á að vöktun á vatnshlotum á strandsvæðum, í samræmi við lög um stjórn vatnamála, sé takmarkaðri en sú vöktun sem stofnunin telur nauðsynlegt að viðhafa á þeim hafsvæðum þar sem sjókvíaeldi er stundað, sérstaklega innan fjarða. Þörf er á að mæla fleiri og sértækari umhverfisþætti í tengslum við sjókvíaeldi. Vöktunin þarf að vera hönnuð með tilliti til viðunandi næmni til að meta snemma merki um umhverfisáhrif sjókvíaeldis svo hægt sé að bregðast við með viðunandi hætti. Til að bregðast við framangreindu er í frumvarpi þessu lagt til að ekki sé vísað til til laga um stjórn vatnamála í 3. tölul. 3. gr. frumvarpsins, líkt og gert í orðskýringu burðarþolsmats í gildandi lögum um fiskeldi. Þess skal jafnframt getið að Hafrannsóknastofnun vinnur nú að endurskoðun á aðferðafræði burðarþolsmats með það að markmiði að láta matið taka mið af öllum viðeigandi álagsþáttum, ekki eingöngu þeim sem teljast lífrænir í hefðbundnum skilningi. Sú vinna mun styrkja faglegan grunn burðarþolsmatsins og nýttast við frekari mótun regluverks.

3.1.4. Hvatar til nýtingar lokaðs búnaðar og ófrjós lax.

Í samræmi við stefnuýfirlýsingu Samfylkingar, Viðreisnar og Flokks fólksins frá árinu 2024 eru í frumvarpinu innleiddir margvíslegir hvatar til eldis á ófrjóum laxi og til eldis í lokuðum kvíum til að sporna gegn neikvæðum áhrifum á lífríki.

Með frumvarpinu eru í fyrsta lagi innleiddar frekari heimildir fyrir einkaaðila til að stunda tímabundnar rannsóknir á eldisbúnaði og eldistegundum að fengnu leyfi ráðherra, sbr. 11. gr. Má hugsa sér að slíkar rannsóknir muni til að mynda fela í sér tilraunir með lokaðan og

hálflokaðan eldisbúnað sem og ófrjóan lax. Mikilvægur þáttur ákvæðisins er að slíkar rannsóknir geti að fengnu samþykki ráðherra verið undanþegnar burðarþolsmati og áhættumati erfðablöndunar og þannig skapað frekari hvata til tilrauna og þar með framþróunar greinarinnar. Er með ákvæðinu þannig að nokkru leyti litið til laga um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, þar sem afli sem veiddur er í rannsóknarskygni á vegum Hafrannsóknastofnunar reiknast ekki til heildarafla.

Í öðru lagi er í frumvarpinu kveðið á um heimild ráðherra, að fenginni umsögn Hafrannsóknastofnunar, til að leyfa sjókvíaeldi í lokuðum eða hálflokuðum búnaði innan svæða þar sem eldi hefur verið takmarkað eða bannað. Sem endranær þyrfti þó að fullnægja öðrum skilyrðum frumvarpsins, svo sem um úthlutun smitvarnasvæða, burðarþolsmat o.fl.

Í þriðja lagi er með frumvarpinu innleiddur sá hvati fyrir eldi í lokuðum eða hálflokuðum búnaði að skertan eða engan laxahlut þurfi til eldis á frjóum laxi í slíkum búnaði, sé kveðið á um slíkt í reglugerð. Skilyrði fyrir slíku er þó að eldisbúnaðurinn dragi sannanlega úr hættu á stroki og uppfylli þau tæknilegu viðmið sem sett eru í reglugerð. Með þessu móti er leitast við að tryggja að hvatinn nái aðeins til búnaðar sem telst raunhæfur kostur til að minnka áhættu á erfðablöndun við villta nytjastofna en tryggja um leið sjálfbæra þróun lagareldis.

Í fjórða lagi er í 14. gr. kveðið á um reglugerðarheimild til handa ráðherra til að heimila skemmri hvíldartíma á eldissvæði ef notast er við lokaðan eða hálflokaðan eldisbúnað. Hvíldartími er sá tími sem svæði þarf að standa tóm eftir að eldi lýkur, m.a. til að minnka uppsöfnun lífræns álags og til að tryggja að sníkjudýr nái ekki fótfestu. Með notkun lokaðs eða hálflokaðs búnaðar má ætla að þörf fyrir hvíldartíma svæða geti styst umtalsvert.

Í fimmta lagi er í frumvarpinu að finna verulega fjárhagslega hvata til þess að stunda eldi í lokuðum eða hálflokuðum búnaði eða með ófrjóum laxi. Samkvæmt ákvæðum frumvarpsins er fyrsta kynslóð fískis, sem alin er með þessum aðferðum, undanþegin framleiðslugjaldi. Að þeim tíma loknum er veittur fastur afsláttur af gjaldinu sem ræðst af þeirri aðferð sem beitt er.

3.1.5. Skilvirk stjórnsýsla.

Eitt af meginmarkmiðum frumvarps þessa er að einfalda stjórnsýslu lagareldis eins og kostur er og eru í þessum kafla teknar saman helstu breytingar frumvarpsins sem að því lúta.

Leyfisútgáfa.

Í atvinnuvegaráðuneytinu hefur í samvinnu við umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið og tengdar stofnanir farið fram undirbúningsvinna um það hvernig megi einfalda regluverk enn frekar er varðar leyfisveitingar og eftirlit fyrir fiskeldi. Er þá m.a. verið að bregðast við athugasemdum í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar á sjókvíaeldi frá janúar 2023.

Í gildandi lögum um fiskeldi hefur frá árinu 2019 verið gert ráð fyrir að rekstrarleyfi Matvælastofnunar og starfsleyfi Umhverfis- og orkustofnunar séu unnin samhliða og að þau séu auglýst og gefin út á sama tíma. Það fyrirkomulag var til bóta en hefur haft sína annmarka. Segir m.a. í úttekt Ríkisendurskoðunar að þrátt fyrir samstarf stofnananna við leyfisútgáfu hafi framkvæmdin ekki verið algjörlega samhent og snurðulaus, einkum varðandi breytingar, en útgáfa leyfanna hvílir á tveimur ólíkum lagabálkum á ábyrgðarsviði tveggja ráðuneyta. Þá eru valdmörk stofnananna ólík. Í úrskurði úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála nr. 36/2022 kemur fram að Umhverfis- og orkustofnun sé til að mynda óheimilt að útfæra efni starfsleyfa með hliðsjón af skilyrðum sem sett eru í lögum um fiskeldi eða reglugerðum settum með stoð í þeim, að undanskildum ákvæðum um burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar. Því hafi stofnunin ekki haft heimild til að hafna leyfi til sjókvíaeldis á grundvelli ákvæða um

fjarlægðarmörk frá ám með villta laxastofna sem eingöngu var að finna í reglugerð um fiskeldi.

Þessi niðurstaða leiðir til þess að rekstraraðilar geta fengið útgefið starfsleyfi, sem er ónothæft eitt og sér, án þess að fá útgefið rekstrarleyfi. Í frumvarpi þessu er því leitast við að gera afgreiðslu leyfisveitinga fyrir fiskeldi enn skilvirkari en þó með sömu markmið um starfsemina sjálfa, umhverfi hennar, sjálfbærni og aðkomu almennings.

Þannig er gert ráð fyrir að Matvælastofnun geti gefið út rekstrarleyfi fyrir fiskeldi sem nái til þeirra þátta sem nú er fjallað um í rekstrarleyfi en einnig í starfsleyfi Umhverfis- og orkustofnunar. Með frumvarpinu er lagt til að þeir þættir rekstrarleyfis sem falla undir starfsleyfi muni byggjast á bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar, og er því afgreiðslan sameinuð í eitt leyfi. Markmiðið er að vinna að hugmyndafræði um einn afgreiðslustað (e. one stop shop), þ.e. einn afgreiðslustað stjórnsýslu gagnvart umsækjanda eða leyfishafa. Það mun ekki einungis geta samræmt leyfisveitingar heldur einnig stýtt heildartíma afgreiðsluferla, kæruleiða og tengdra ákvarðana og því betur tryggt vandaða, skilvirka, aðgengilega og gagnsæja stjórnsýslu. Þá mun þetta fyrirkomulag fyrirbyggja að gildistími leyfa fyrir sömu starfsemi skarist sem hefur eins og áður sagði valdið nokkrum vandkvæðum í framkvæmd.

Eftirlit.

Með frumvarpinu er sömuleiðis lagt upp með að gera eftirlit með sjókvíaeldi skilvirkara en áður. Þannig er kveðið á um að Matvælastofnun og Umhverfis- og orkustofnun skuli útbúa og birta sameiginlegar starfsreglur varðandi samræmt eftirlit. Er með þessu komið til móts við athugasemdir rekstrarleyfishafa um að stofnanirnar séu oft á tíðum að sinna sama eftirlitinu og óska eftir sömu upplýsingunum. Með þetta að leiðarljósi er í frumvarpinu jafnframt kveðið á um að starfrækt skuli miðlægt gagnakerfi sem móttekur öll gögn frá rekstrarleyfishöfum, svo sem vegna eftirlits, en ljóst er að óskilvirkt er að hinir ýmsu leyfisveitendur safni sömu upplýsingum ítrekað frá rekstrarleyfishöfum.

Einfaldara fyrirkomulag á fjárveitingum til sveitarfélaga og Hafrannsóknastofnunar.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir verulegri einföldun frá gildandi lögum um fiskeldi þegar kemur að fjárveitingu til sveitarfélaga og Hafrannsóknastofnunar. Þannig er lagt til að Umhverfissjóður sjókvíaeldis verði lagður niður en stór hluti af fjárveitingum þess sjóðs hefur iðulega runnið til Hafrannsóknastofnunar.

Þess í stað er gert ráð fyrir að framleiðslugjald sem innheimt verður skv. XIV. kafla frumvarpsins muni að hluta til verða nýtt til að standa straum af kostnaði við tiltekin rannsóknarverkefni Hafrannsóknastofnunar, einkum burðarþolsmat og ný verkefni á sviði vöktunar í ám sem styðja við áhættumat erfðablöndunar. Mun stofnunin því ekki þurfa að sækja það fjármagn í samkeppnissjóð.

Þá verður Fiskeldissjóður sömuleiðis lagður niður með það að markmiði að gera úthlutanir til sveitarfélaga skilvirkari. Með breytingunni munu sveitarfélög ekki þurfa að sækja sérstaklega um styrki til sérstaks sjóðs heldur mun úthlutun ráðast af fyrirframskilgreindum viðmiðum. Um þetta atriði er sérstaklega fjallað í kafla 3.1.13.

3.1.6. Áhættustýrt skipulag með innleiðingu smitvarnasvæða.

Reynsla annarra þjóða af sjókvíaeldi hefur sýnt að skipulag rekstrarleyfa getur ráðið miklu um rekstraröryggi, smitvarnir, dýravelferð og framleiðslugæði afurða. Að öllum líkindum er faraldur blóðþorra í Færeyjum, sem kom fyrst upp árið 2000, skýrasta dæmið um hvaða áhrif skipulag rekstrarleyfa getur haft. Á þeim tíma störfuðu margir rekstraraðilar á sama svæði en

fáum árum eftir að faraldurinn kom upp dróst framleiðsla Færeyja á eldislaxi saman um 90%. Eftir þessa miklu röskun á rekstri sjókvíaeldis, með tilheyrandi neikvæðum áhrifum á dýravelferð og samfélag, voru rekstrarleyfi í Færeyjum endurskipulögð svo nú starfar aðeins einn aðili á hverju skilgreindu svæði. Hefur þetta skilað þeim árangri að blóðþorri hefur ekki komið upp í verulegum mæli eftir þá endurskipulagningu. Með sama hætti eru sterkar vísendingar frá Noregi um að þar séu dýraheilbrigði og framleiðslugæði lakari þar sem fleiri aðilar starfa á sama svæði líkt og kemur fram í skýrslu frá Ríkisendurskoðun Noregs (n. Myndighetenes arbeid med fiskehelse og fiskevelferd i havbruksnæringen, dags. 8. júní 2023). Á þeim svæðum eru til að mynda meiri afföll, meiri útbreiðsla sjúkdóma og meiri lús.

Blóðþorri var í fyrsta sinn staðfestur í laxeldi á Íslandi í nóvember 2021 en fram að því hafði heilbrigði almennt verið gott. Þetta var í fyrsta sinn sem alvarlegur veirusjúkdómur kom upp og þurfti að tæma öll smituð svæði í Reyðarfirði og Berufirði og setja í hvíld. Faraldsfræðilegar rannsóknir leiddu í ljós að veiran hafði tekið sér far með eldisbúnaði sem hafði farið á milli fjarða vikunnar áður en veirusmitið uppgötvaðist. Í kjölfar smitsins skipaði matvælaráðherra starfshóp sem falið var að rýna gildandi regluverk um smitvarnir í sjókvíaeldi og vega og meta hvort þörf væri á breyttri nálgun héraendis. Í hópnum voru fulltrúar frá Matvælastofnun, Hafrannsóknastofnun, Tilraunastöð Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum og Samtökum fyrirtækja í sjávarútvegi ásamt tveimur fulltrúum frá matvælaráðuneytinu. Hópurinn skilaði tillögum sínum til matvælaráðherra í janúar 2023 í formi minnisblaðs en þær sneru að breytingum á regluverki, viðbragðsáætlunum, eftirliti, vöktun og skipulagningu á starfsemi sjókvíaeldis.

Meðal mikilvægustu tillagna hópsins er innleiðing smitvarnasvæða. Í gildandi lögum um fiskeldi er að finna hugtakið „sjókvíaeldissvæði“ sem er skilgreint sem fjörður eða afmarkað hafsvæði fyrir sjókvíaeldi þar sem er gert ráð fyrir einum árgangi eldisfisks hverju sinni. Samkvæmt skilgreiningu á hugtakinu er jafnframt gert ráð fyrir þeim möguleika að fleiri en einn rekstrarleyfishafi geti starfrækt sjókvíaeldi á sama sjókvíaeldissvæði með skilyrtri samræmingu í útsetningu seiða og hvíld svæðisins.

Áður nefndur starfshópur taldi brýnt að breyta hugtakinu „sjókvíaeldissvæði“ í „smitvarnasvæði“ til þess að leggja áherslu á tilgang þess og bæta við skilgreininguna að fjarlægð milli sjókvíaeldisstöðva á mismunandi smitvarnasvæðum verði að lágmarki 5 km. Starfshópurinn lagði til skiptingu fjarða í ákveðinn fjölda smitvarnasvæða en í ljósi flókins samspils leyfisveitinga og fjölda umsókna um rekstrarleyfi í Ísafjarðardjúpi náðist ekki samstaða innan hópsins um að leggja fram þá tillögu að aðeins einn rekstraraðili fengi að starfa innan hvers smitvarnasvæðis. Því ályktaði starfshópurinn í þá veru að mögulega gæti fleiri en einn aðili starfað innan smitvarnasvæðis með því skilyrði að leyfishafar viðhafi samræmda útsetningu seiða og hvíld eldisvæða innan smitvarnasvæðis. Jafnframt að skilyrt yrði að leyfishafar vinni sameiginlega að smitvörnum, viðbrögðum við sjúkdómum og vöktun laxalúsar.

Eftir að niðurstöður starfshópsins um smitvarnir lágu fyrir kom upp lúsafaraldur í Tálknafirði og Patreksfirði haustið 2023. Alls drápu 1.350.313 fiskar og 317.541 fiskur var að auki aflífaður og fargað. Ef þessum fjölda hefði verið slátrað með eðlilegum hætti sem 5 kg fiski þá má áætla sláturþyngdina um 8.000 tonn sem samsvarar um 20% af ársframleiðslu síðastliðinna ára. Ljóst er að um mikið tap var að ræða fyrir rekstraraðila en ekki síður fyrir nærsamfélagin og þjóðarþúið í heild. Lengi vel var talið að lús yrði ekki vandamál í íslensku laxeldi en með vaxandi umfangi sjókvíaeldis hefur viðvera laxalúsar aukist. Fyrst var meðhöndlað með lyfjum árið 2017 og á árabílinu 2017–2022 voru lyf notuð í 32 skipti. Þetta gildir fyrir Vestfirði en lúsar hefur varla orðið vart á Austfjörðum. Það kann að skýrast af lægri sjávarhita en mögulega einnig af þeirri einföldu ástæðu að ekki hefur enn náðst upp þéttleiki

í laxeldi á Austfjörðum. Matvælastofnun hefur gefið út skýrslu þar sem atburðarás lúsa-faraldursins á Vestfjörðum var greind. Þar kemur m.a. fram að stofnunin telji að rekstraraðilar hefðu mátt bregðast við af meiri fyrirhyggju, að lyfjaval hafi verið rangt, meðhöndlun hafi dregist og verið takmörkuð og slátrun fisks hafi dregist vegna tafa við byggingu slátruhúss. Matvælastofnun telur jafnframt að hægt hefði verið að koma í veg fyrir þessa atburði ef viðbrögð rekstraraðila hefðu verið samræmd og ítarleg. Þá telur stofnunin nauðsynlegt að breyta lagaumhverfi á þann hátt að settur verði heildstæður rammi fyrir varnir gegn sjúkdómum og sníkjudýrum í fiskeldi, með það að leiðarljósi að áhersla verði sett á fyrirbyggjandi aðgerðir og skjót viðbrögð sem stuðla að sjálfbæru og ábyrgu fiskeldi.

Í ljósi framangreindra atburða, þ.e. blóðþorrafaraldursins og lúsafaraldursins, er talið nauðsynlegt að bregðast við með afgerandi hætti og innleiða smitvarnasvæði þar sem einungis einn aðili starfar. Í frumvarpi þessu er því gengið lengra en tillögur starfshópsins um smitvarnir gerðu ráð fyrir með því að aðeins einum rekstrarleyfishafa verði heimilt að starfrækja sjókvíaeldi á hverju smitvarnasvæði. Þetta fyrirkomulag minnkar áhættu og frávik eins rekstraraðila hafa ekki endilega áhrif á aðra rekstraraðila. Í gildistökuákvæði er þó gert ráð fyrir því að tveimur eða fleiri rekstraraðilum, sem hafa gild rekstrarleyfi til sjókvíaeldis við gildistöku laga þessara, verði frumvarpið samþykkt óbreytt, verði áfram heimilt að starfrækja sjókvíaeldi á sama smitvarnasvæði með þeim skilyrðum að allt skipulag og rekstur, smitvarnir og vöktun lúsar sé samræmd. Í ákvæði til bráðabirgða V er lagt til að lögin, verði frumvarpið að lögum, verði endurskoðuð og þá mun gefast tækifæri til að endurmeta reynslu af starfsemi tveggja eða fleiri aðila á sama smitvarnasvæði. Ef í ljós kemur að frávik á slíkum svæðum séu með verulega lakari hætti en á smitvarnasvæðum þar sem einn aðili starfrækir eldi, gæti það orðið tilefni til að banna alfarið að fleiri en einn rekstraraðili starfi á sama smitvarnasvæði.

Ef aðeins einn aðili er á hverju smitvarnasvæði er auðveldara að finna upptök frávik á rekstri. Þannig er auðveldara að ákvarða nauðsynlegar úrbætur og viðurlög vegna slíkra frávik. Einnig má halda því fram að það sé aukin hvatning fyrir rekstraraðila til að stunda starfsemi sína á ábyrgan hátt þar sem lífrænt álag er undir hverjum og einum rekstraraðila komið. Áætlanir um að aðeins einn rekstraraðili sé á hverju smitvarnasvæði ríma vel við þær ábendingar og tillögur sem komu fram í stjórnsluúttekt Ríkisendurskoðunar. Þannig sagði í úttekt Ríkisendurskoðunar að marka þyrfti skýra stefnu um mögulega endurskipulagningu fyrirbyggjandi eldissvæða og endurskoðun þeirra rekstrarleyfa sem þeim fylgja með tilliti til þess að ná fram bestu heildarnýtingu auðlindarinnar.

3.1.7. Breytt fyrirkomulag úthlutunar.

Með frumvarpinu er lagt til nýtt fyrirkomulag úthlutunar á svæðum. Samkvæmt gildandi lögum getur ráðherra úthlutað eldissvæðum þegar burðarþolsmat, áhættumat um erfðablöndun og svæðaskipting Hafrannsóknastofnunar liggur fyrir. Til að ná fram markmiðum frumvarps þessa, m.a. um að aðeins einn rekstrarleyfishafi sé á hverju smitvarnasvæði, er nauðsynlegt að heimild ráðherra til úthlutunar nái til smitvarnasvæðis en ekki eldissvæðis.

Ef fyrirætlun þess aðila sem fær smitvarnasvæðinu úthlutað er að ala frjóan lax er honum nauðsynlegt að hafa yfir að ráða laxahlut. Í frumvarpinu er kveðið á um að ef heildarlaxamagn eykst vegna afmörkunar nýrra smitvarnasvæða þá skuli sú viðbót ekki koma til aukningar á laxamagni þeirra rekstrarleyfishafa sem þegar hafa yfir að ráða laxahlut heldur skuli sú viðbót mynda óráðstafaðan laxahlut sem boðinn skal út. Einungis aðilar sem hafa fengið úthlutað smitvarnasvæði í viðkomandi landshluta eða hafsvæði geta boðið í óráðstafaðan laxahlut. Með þessu móti er hinum nýja eða tilvonandi rekstrarleyfishafa smitvarnasvæðisins gert kleift að kaupa laxahlut sem þarf til að ala frjóan lax á smitvarnasvæði.

Um fyrirkomulag úthlutunar vísast að öðru leyti til skýringa við V. kafla sem og skýringa við einstaka ákvæði þess kafla.

3.1.8. Aukið eftirlit Matvælastofnunar.

Í frumvarpinu er að finna fjölmörg ákvæði sem miða að því að efla eftirlit Matvælastofnunar og er stofnuninni ætlað stórt hlutverk. Mörg þessara ákvæða eru nýmæli frá gildandi lögum um fiskeldi. Í 15. gr. eru settar takmarkanir á flutning farartækja og búnaðar milli smitvarnasvæða sem er óheimill án leyfis Matvælastofnunar. Í 16. gr. er tiltekið að Matvælastofnun heimili útsetningu fiska í eldiskvíar og að allur flutningur á fiski milli sjókvíaeldisstöðva innan smitvarnasvæðis sé háður leyfi stofnunarinnar. Í 17. gr. er gert ráð fyrir heimild Matvælastofnunar til að krefjast talningar fisks upp úr sjókví ef ríkt tilefni er til og gæti ákvæðið því til að mynda mögulega átt við í tilviki stroks. Í 21. gr. er kveðið á um heimild Matvælastofnunar að banna innflutning á bátum og búnaði sem hefur verið notaður í tengslum við tilkynningarskylda sjúkdóma eða sníkjudýr. Í 23. gr. er kveðið á um hættusvæði í kringum sjókvíar, komi upp tilkynningarskyldur atburður, og að öll umferð og aðgerðir rekstraraðila á svæðinu séu háðar samþykki frá Matvælastofnun. Í 37. gr. er kveðið á um eftirlit og skýrslugjöf til Matvælastofnunar. Þar er áskilið að rekstraraðili sendi árlega inn framleiðsluáætlun sína sem nær til 24 mánaða en þetta gefur Matvælastofnun yfirsýn varðandi fyrirhugaða starfsemi hans og tækifæri til að skipuleggja eftirlit. Í greininni er einnig talað um skýrslugjöf rekstraraðila sem lýsir starfsemi hans og að Matvælastofnun sé heimilt að kalla eftir frekari gögnum ef ástæða þykir til. Í greininni er lagt til að veita Matvælastofnun óheftan aðgang til skoðunar, eftirlits, sýnatöku og myndatöku og aðgang að atvikaskrá ásamt aðgangi að upptökum úr eftirlitsmyndavélum. Í greininni er jafnframt lagt til að skylda rekstraraðila til að veita fyrirvaralausn og endurgjaldslausn aðgang að farartækjum til flutnings í sjókvíaeldisstöðvar svo hafa megi eftirlit með sjókvíum. Þá er það nýmæli að finna í greininni að Matvælastofnun geti krafist þess að rekstrarleyfishafi komi fyrir myndgreiningarbúnaði í sjókvíum til að hægt sé að vakta velferð og fjölda eldisfiska. Í 44. gr. er lagt til að færa ábyrgð og umsjón með stroki frá Fiskistofu til Matvælastofnunar. Í 45. gr. er kveðið á um samráð Matvælastofnunar og Fiskistofu, veiðifélaga og veiðiréttarhafa um hvort leit að strokufiski færist upp í ár og vatnasvæði á landi. Í 51. gr. er að finna auknar heimildir Matvælastofnunar hvað varðar eftirlit með lús og lúsatalningum, þ.m.t. óboðað eftirlit. Í 53. gr. er að finna heimildir Matvælastofnunar til að fyrirskipa frekari meðhöndlun vegna lúsar en jafnframt um slátrun og förgun, reynist árangur af meðhöndlun ekki fullnægjandi. Í 54. og 55. gr. er fjallað um kynþroska lax í eldi og er Matvælastofnun ætlað að hafa eftirlit með áætlun rekstrarleyfishafa og framgangi hennar í þeirri viðleitni að koma í veg fyrir og seinka kynþroska. Í reglugerð verður kveðið á um þetta eftirlit þar sem hægt verður að fyrirskipa slátrun á kynþroska fiski en Matvælastofnun fær heimildir til eftirlits með hlutfalli kynþroska fiska í eldiskvíum og í sláturhúsum.

3.1.9. Viðbrögð vegna stroks.

Lögð er áhersla á það í frumvarpinu að koma í veg fyrir að alvarlegir strokatburðir verði, m.a. með því að efla eftirlit og innleiða frekari fyrirbyggjandi aðgerðir, þ.m.t. vöktun í ám. Eftir sem áður þykir nauðsynlegt að til séu skýrir og samræmdir ferlar um hvernig bregðast skuli við ef strok verður. Skiptir þar mestu að komið sé í veg fyrir verulegt vistfræðilegt tjón með því að lágmarka líkur á erfðablöndun.

Lagt er til að stjórn aðgerða færist frá Fiskistofu til Matvælastofnunar en vegna þeirrar sérþekkingar sem Fiskistofa býr yfir er þó áfram gert ráð fyrir aðkomu hennar að aðgerðum.

Gert er ráð fyrir því að um leið og upplýsingar liggi fyrir um umfang og eðli stroks taki Matvælastofnun ákvörðun um hvort nauðsynlegt sé að hún, eða verktakar á hennar vegum, ráðist í aðgerðir í veiðiam eða vötnum. Þá er lagt til að Matvælastofnun og Fiskistofa geri sameiginlega fyrirframákveðna viðbragðsáætlun sem veiðifélög eða veiðiréttarhafar geta stuðst við þegar strokatburður verður, sbr. nánari umfjöllun í skýringum við 45. gr.

3.1.10. Aðhald og viðbrögð vegna lúsasmits og affalla.

Hér á landi, sem og í öðrum löndum þar sem sjókvíaelði er stundað, hafa afföll og lús verið með stærri áskorunum greinarinnar. Eftir því sem sjókvíaelði hefur vaxið hér á landi hafa hækkandi afföll og lúsatölur sýnt að nauðsynlegt er að gripíð sé til ráðstafana til að tryggja aukna dýravelferð svo að greinin geti vaxið á sjálfbæran hátt.

Lúsasmit.

Lúsasmit hefur ágerst hér á landi eftir því sem framleiðslan hefur aukist. Laxa- og fiskilúsasmit, líkt og aðrir sjúkdómsvaldar, veikja ónæmiskerfi fiska og gerir þá móttækilega fyrir hvers kyns smitsjúkdómum, svo sem veirusjúkdómum, en einnig tækifærissýklum á borð við bakteríur sem berast í sár fiska og auka verulega umfang þeirra. Álag vegna lúsasmits getur enn fremur valdið lysterleysi hjá fiskum sem hefur áhrif á vöxt og almennt heilsufar þeirra.

Hér á landi voru fiskar fyrst meðhöndlaðir gegn lúsasmiti árið 2017 en síðan þá hefur það verið gert nokkuð reglulega, þótt umtalsverður munur sé milli ára. Nokkrar aðferðir eru til að meðhöndla lús. Hægt er að nýta tæknilegar aðferðir til að fjarlægja lús en það eru aðferðir eins og t.d. ferskvatnsmeðhöndlun og hitameðferð. Einnig er hægt að beita lyfjameðferð gegn lús, bæði með lyfjafóðri og lyfjaböðun. Lyfjameðhöndlun er minna streituvaldandi fyrir fiskinn en tæknilegar aðferðir en hætta er á að lúsinn myndi ónæmi gegn lyfjum. Þá getur lyfjameðhöndlun haft í för með sér neikvæð umhverfisáhrif. Tæknilegum aðferðum er eingöngu hægt að beita þegar sjávarhiti er hagstæður. Til lengri tíma litið er mikilvægt að halda lyfjameðhöndlun í lágmarki svo ekki komi upp sú staða að ónæmi gegn lúsalyfjum verði það mikið að ekki verði hægt að beita lyfjum, líkt og reynsla annarra landa hefur sýnt.

Um lúsasmit og viðbrögð gegn því er einkum fjallað í reglugerð um fiskeldi, nr. 540/2020. Áfram er gert ráð fyrir því að ábyrgð á lúsasmiti og vörnum gegn því sé fyrst og fremst á ábyrgð rekstrarleyfishafa. Þannig á rekstrarleyfishafi að halda lús í lágmarki og fylgjast með lúsasmiti auk þess að starfa eftir forvarna- og viðbragðsáætlun. Þá er gengið út frá þeirri meginreglu að eldi lúsasmitaðs fisks sé óheimilt ef lúsasmit fer yfir viðmiðunarmörk þrátt fyrir tilraunir til meðhöndlunar. Þessi viðmiðunarmörk eru ekki skilgreind í frumvarpinu heldur er gert ráð fyrir að þau séu sett í reglugerð.

Afföll.

Eðli máls samkvæmt gefa afföll í sjókvíaelði sterka vísbendingu um dýravelferð. Afföll á eldisfiski í sjókvíum á Íslandi hafa hingað til aðallega stafað frá ólífvænlegum seiðum sem sett eru út í kvíar, t.d. þegar sigling frá seiðaeldisstöð að eldissvæði er löng eða aðlögun seiða að lífi í sjó er ábótavant, en einnig geta sjúkdómar, laxalúsameðferðir og lök umhverfisskilyrði leitt af sér afföll.

Með frumvarpinu er lögð sú skylda á rekstrarleyfishafa að halda afföllum í lágmarki sem og að veita Matvælastofnun nánar tilgreindar upplýsingar um afföll. Þá er í frumvarpinu gert ráð fyrir ákveðnum hvata til þess að halda afföllum í lágmarki þar sem afföll geta leitt til álagningar affallagjalds, sbr. XIII. kafla.

3.1.11. Hertar reglur um kynþroska fisks.

Í ágúst 2023 uppgötvaðist að mikill fjöldi laxa hafði strokið úr sjókvíum Arctic Fish í Kvígindisdal í Patreksfirði og er talið að yfir 3.000 laxar í sláturstærð hafi strokið. Fljótlega fór að bera á eldislaxi í ám og hefur eldislax fundist á stóru svæði frá Kálfá í suðri að Fnjóská í norðri. Í gang fóru umfangsmiklar aðgerðir, reynt var að veiða strokufiska og þeir síðan færðir Hafrannsóknastofnun til erfðagreiningar sem gerir kleift að rekja einstaka fiska til kvía rekstraradila. Í ljós kom að stór hluti þessara strokufiska reyndist vera kynþroska sem þótti skýra víðtæka útbreiðslu þeirra. Hátt hlutfall kynþroska fiska þótti vera vísbending um að ljósastýringu, sem er mótvægisáðgerð sem miðar að því að halda kynþroska í lágmarki og hefur verið bundin í rekstrarleyfi fyrirtækja, hafi verið ábótavant. Nánari skoðun á laxi hjá mismunandi rekstraradilum, bæði í kvíum á svæðinu og í sláturhúsum, þykir styðja við þessa kenningu. Í gildandi lögum fiskeldi er ekkert fjallað um kynþroska fiska en þar sem lágt kynþroskastig er enn fremur mikilvæg breyta við útreikninga Hafrannsóknastofnunar á áhættumati erfðablöndunar er nú lagt til í frumvarpi þessu að fjalla um kynþroska fiska í sérstökum kafla, þ.e. XI. kafla. Í þeim kafla er tiltekið að rekstrarleyfishafa verði skylt að viðhafa áætlun til að koma í veg fyrir og seinka kynþroska eldislax en fari hlutfall hans yfir ákveðin mörk skuli allir kynþroska fiskar fjarlægðir úr eldiskvíum. Þá er lagt til að Matvælastofnun hafi heimild til að hafa eftirlit með hlutfalli kynþroska fiska við slátrun þar sem hlutfallssýni verður tekið úr slátruðum fisk á eldissvæði og hlutfall kynþroska fisks athugað. Í frumvarpinu er jafnframt að finna sektarákvæði í 3. mgr. 122. gr. þar sem heimilt verður að sekta fyrir hvern kynþroska fisk sem finnst við slátrun.

3.1.12. Breytt álagning framleiðslugjalds.

Í þessu frumvarpi er lagt til að framleiðslugjald samkvæmt lögum um töku gjalds fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019, og umhverfissgjald samkvæmt gildandi lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, verði sameinuð í eitt gjald. Markmið þessa er að einfalda regluverk og þar með minnka umstang og umsýslu í kringum gjaldheimtuna, en einnig að gera sérstaka gjaldheimtu á sjókvíaeldi gagnsærri. Samkvæmt frumvarpinu yrði lagt afkomutengt gjald á hvert framleitt kílógramm laxfiska sem byggt væri á meðaltalsútreikningum um rekstrarhagnað rekstrarleyfishafa í sjókvíaeldi. Er sú aðferðafræði sambærileg þeirri sem kemur fram í lögum um veiðigjald, nr. 145/2018. Þannig verður horfið bæði frá veltutengdu framleiðslugjaldi á hvert kílógramm, sem nú er í lögum um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019, sem og árgjaldi í umhverfissjóð sjókvíaeldis sem er fast gjald fyrir hvert tonn leyflegs hámarkslífmassa sem rekstrarleyfishafa ber að greiða skv. 20. gr. e í lögum um fiskeldi, nr. 71/2008. Ákveðnir vankantar eru á aðferðafræði í núverandi löggjöf um framleiðslugjald þar sem gjaldið er mjög næmt fyrir verðbreytingum en tekur ekki tillit til breytinga á kostnaði og afkomu rekstrarleyfishafa. Hefur gjaldið sætt gagnrýni vegna þessara atriða og er frumvarpinu ætlað að taka tillit til þeirrar gagnrýni. Fyrirtæki í sjókvíaeldisstarfsemi eru í alþjóðlegri samkeppni um afurðir, fjármagn og vinnuafli og því mikilvægt að sérstakt gjald á sjókvíaeldisstarfsemi taki mið af afkomu fyrirtækjanna en ekki aðeins veltu. Sömu sjónarmið eiga við varðandi árgjald í umhverfissjóð sjókvíaeldis, þ.e. við álagningu þess er tekið mið af umfangi hámarkslífmassa samkvæmt leyfum en ekki framleiðslu eða afkomu. Þykir til bóta að sameina gjöldin í eitt enda markmið beggja gjalda samrýmanleg. Samkvæmt gildandi lögum er markmið gjaldtökkunnar einkum tvíþætt. Annars vegar að tryggja ríkissjóði beint endurgjald vegna nýtingar hafsvæða í íslensku lögsögu sem geti jafnframt komið til móts við kostnað ríkisins við stjórnsýslu í kring um greinina. Hins vegar að styrkja innviðauppbýggingu sveitarfélaga þar sem fiskeldi í sjókvíum er stundað. Með frumvarpi þessu er lagt til að

markmið gjaldtökkunnar felist jafnframt í því að lágmarka umhverfisáhrif, sem er markmið árgjalds í umhverfissjóð samkvæmt gildandi lögum, sem og að stuðla að bættri dýravelferð enda felur gjaldtakan í sér ríka fjárhagslega hvata til slíks.

Í frumvarpinu er lagt til að gjaldið verði reiknað út í fjórum skrefum.

1. *Söfnun upplýsinga:* Rekstrarleyfishafa ber að skila til Matvælastofnunar rekstrarlegum upplýsingum, t.d. á sérstöku eyðublaði samhliða skattframtali. Í eyðublaðinu yrði að sundurliða veltu, þ.e. tekjur vegna sölu á eldisafurðum, tekjur vegna sölu á seiðum og vegna slátrunar. Með sama hætti yrði að sundurliða kostnað þeirra sem eru gjaldskyldir, þ.e. kostnaðarverð seldra vara, launakostnað, annan kostnað sem og bókhaldslegar afskriftir af fastafjármunum sem nýttir eru í sjókvíeldi. Á eyðublaði væri einnig hægt að krefjast sundurliðunar á afskriftum fastafjármuna.
2. *Úrvinnsla upplýsinga:* Matvælastofnun vinnur úr upplýsingum sem veittar eru með eyðublaði eða öðrum hætti í skrefi 1 og tekur samtölu allra rekstraraðila og reiknar út rekstrarhagnað (EBIT) sjókvíeldis fyrir alla gjaldskylda aðila. Ákveðinn freistnivandi gæti myndast fyrir rekstraraðila að vanmeta tekjur og ofmeta kostnað, sérstaklega þegar rekstraraðilar eru hluti af stærri samstæðu. Matvælastofnun hefur heimild til að staðreyna allar upplýsingar og þá eftir atvikum leiðréttu eyðublað komi í ljós að það ranglega útfyllt eða fullnægjandi skýringar skortir. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að ef uppgefnar tekjur á hvert framleitt kílógramm séu lægri en 90% af tekjum á hvert framleitt kílógramm samkvæmt tollskránumeri 03021401 - Ferskur, heill eldis atlantshafs- og dónárlax) samkvæmt upplýsingum frá Hagstofu Íslands skuli Matvælastofnun leiðréttu tekjur rekstrarleyfishafa þannig að þær séu ekki lægri en 90% af verðmæti afurða samkvæmt tollskránumeri 03021401. Með þessu er ætlunin að setja skýrari mörk er varðar milli-verðlagningu af hálfu rekstraraðila innan stærri samstæðu.
3. *Reiknistofn gjaldsins:* Matvælastofnun tekur saman slátrað heildarmagn (hausað og slægt) fyrir allra rekstraraðila og deilir því magni í niðurstöður um rekstrarhagnað í öðru skrefi sem myndar þá reiknistofn gjaldsins sem sett er fram sem krónur á kílógramm.
4. *Fjárhæð gjaldsins:* Matvælastofnun miðar við 20% af reiknistofninum í skrefi þrjú sem myndar þá gjald á hvert kílógramm til álagningar á næsta almanaksári.

Með þessari aðferðafræði næst betur utan um raunverulegan kostnað og tekjur í sjókvíeldi og þar með afkomu greinarinnar. Er sú aðferðafræði sem nú er lögð til í frumvarpinu talin betri en bæði núverandi gjaldheimta sem og sú aðferðafræði sem lagt var upp með í frumvarpinu sem var birt í samráðsgátt 22. desember 2025 og sem byggðist á kostnaðarverðsvísitölu sjókvíeldis. Þannig er betur náð utan um hagnað og þar með svigrúm fyrirtækjanna að greiða sérstakt gjald fyrir nýtingu á auðlindum Íslands og til að standa straum af þeim kostnaði sem til fellur við stýringu og stjórnun sjókvíeldissvæða.

Við gerð frumvarpsins var sérstaklega leitað til KPMG með afmarkaða þætti þessarar aðferðafræði. Var þar á meðal leitað eftir skýringum á ákveðnum kostnaðarliðum sem aðferðafræðin tekur mið af og atriðum til frekari skýringa. Í minnisblaði frá KPMG kemur fram að mikilvægt sé að opinberar tölur úr rekstri félaga gefi sem réttasta mynd af raunverulegum tekjum og kostnaði starfseminnar sem gjaldtaka tekur tillit til.

Þeir rekstrarleyfishafar sem eru með leyfi til að framleiða laxfiska í sjó eru í öllum tilvikum, eins og staðan er þegar þetta frumvarp er ritað, einnig með leyfi til að starfrækja seiðaeldisstöðvar sem framleiða seiði til áframeldis í sjó. Mörg fyrirtæki eru einnig með eigin sláturhús sem notuð eru við slátrun þegar eldisfiskur er tilbúinn til slátrunar. Í frumvarpi þessu telst allt þetta til tekna af sjókvíeldi, þ.e. framleiðsla á seiðum, sú framleiðsla sem fer fram í

sjó og tekjur af slátrun. Verulegt flækjustig gæti myndast við að afmarka kostnað og fjárfestingar eingöngu við sjálfa sjóskviældisframleiðsluna. Miklar fjárfestingar þurfa að eiga sér stað við eldi á laxfiskum og aðeins hlutfallslega lítill hluti af fjárfestingunum sem á sér stað í eldinu í sjónum. Fjárfestingar sem tengjast eldi á seiðum á landi eru þó verulegar sem og starfræksla slátruhúsa. Í þessu frumvarpi er gert ráð fyrir að þeir rekstraraðilar, sem eru ekki í seiðaframleiðslu eða sjálfir með slátruhús, bókfæri seiða- og sláturkostnað sem hluta af kostnaðarverði seldra vara. Sundurliða yrði í upplýsingagjöf, t.d. á þar til gerðu eyðublaði, þær tekjur sem rekstraraðilar hefðu af sölu seiða eða slátrun fyrir annan rekstraraðila sem gjaldskyldur er skv. 63. og 64. gr. þessa frumvarps. Ef rekstraraðili B kaupir seiði af rekstraraðila A og báðir aðilar eru gjaldskyldir, þá kemur kostnaður við seiðin inn í kostnaðarverð seldra vara hjá rekstraraðila B en sem tekjur hjá aðila A. Þar með hefðu þessi viðskipti milli gjaldskyldra rekstraraðila engin áhrif á heildarniðurstöðu skv. 63. gr. þessa frumvarps. Kostnaðarverð seldra vara á við um allan kostnað sem fellur til við framleiðslu lokaafurðar ef rekstraraðili er einnig í þeim rekstri. Kostnaðarverð seldra vara er allur beinn efniskostnaður, óbeinn framleiðslukostnaður og beinn launakostnaður. Kostnaðurinn er ekki gjaldfærður strax, heldur er hann eignfærður og svo gjaldfærður þegar varan er seld. Í upplýsingagjöf, t.d. á eyðublaði, yrði gert ráð fyrir öðrum launakostnaði og er það þá launakostnaður sem varðar ekki framleiðslu vörunnar með beinum hætti. Til þess liðar heyrðu t.d. laun stjórnenda. Annar kostnaður er ýmis fastur og eða breytilegur kostnaður sem fellur ekki beint til við framleiðslu þannig að hægt sé að fella hann undir kostnaðarverð seldra vara. Til afskrifta teljast afskriftir af öllum fastafjármunum sem eru nýttir við framleiðslu á afurðinni, þ.m.t. seiðastöðvar, fóðurprámmar, þjónustubátar, brunnbátar, nótapoki, nóta-hringur og aðrir fastafjármunir, svo sem myndavélabúnaður og leysigeislabúnaður. Í þessu frumvarpi er því litið til þeirra tekna og kostnaðar sem falla til í allri virðisdeðjunnar innan fyrirtækisins. Ekki er gerð tilraun til þess að einangra sjóskviældishluta starfsemi rekstrarleyfishafa þar sem slíkt mundi kalla á aukið eftirlit, matskenndar ákvarðanir um gjaldskyldu og kynni skapa hvata til þess að framleiðslu yrði hagað með tilteknum hætti svo komast mætti hjá gjaldskyldu. Eftirlit með milliverðlagningu í virðisdeðjunnar frá seiðaeldi til sjóskviældis, og síðan frá sjóskviældi til seiðaeldis, yrði torvelt. Þá er verður að skoða nýtingu fastafjármuna í samhengi við alla virðisdeðjuna en stór hluti fjárfestinga er utan beins sjóskviældis. Sem fyrr segir á að forðast að meta ákveðnar stærðir og þess í stað horft heildstætt á raunverulega tekjumyndun og kostnað við eldi og slátrun. Flækjustig er minna og gjaldtakan verður gagnsærri því flestar stærðir sem veita þarf upplýsingar um eru nú þegar í ársreikningum rekstraraðilanna. Eitt af markmiðum með skipulegri upplýsingagjöf, til að mynda með sérstöku eyðublaði, er að tryggja að önnur starfsemi sem rekstraraðilar stunda, alls ótengd sjóskviældi, sé ekki andlag gjaldskyldu. Miðað við núverandi starfsemi rekstrarleyfishafa í sjóskviældi eru viðkomandi aðilar aðeins í framleiðslu á laxfiski en ef rekstraraðilar myndu fjárfesta í óskyldum iðnaði þá yrði sú starfsemi ekki andlag gjaldskyldu.

Með frumvarpinu er lagt til að framleiðslugjald innifeli hvata til að taka upp framleiðsluaðferðir sem draga úr þeirri kerfislegu áhættu sem fólgin er í að ala fisk í opnum sjókvíum. Í því sambandi má m.a. benda á hvata til að innleiða lokaðan eldisbúnað, eldi á ófrjóum laxi, útsetningu stærri seiða, hvata til að stytta eldistíma í sjókvíum og hvata til nýtingar annarra tæknilausna sem ekki eru sérstaklega útlistaðar í frumvarpinu en hafa sama tilgang. Með þessu móti er tekið tillit til nýjunga sem ekki eru endilega augljósar en kunna að skila bættri umgengni og aukinni dýravelferð.

Umhverfishvatar fela í sér hagræna hvata til fjárfestinga í búnaði, þekkingu og þróun lausna sem flýta fyrir notkun á framleiðsluaðferðum sem stuðla að bættri umgengni um

umhverfi og aukinni dýravelferð. Þar má nefna minna lífrænt álag og minni hættu á stroki ásamt minni afföllum. Markmiðið er þannig að veita rekstraraðilum fjárhagslegt svigrúm til að standa undir fjárfestingum og þróunarkostnaði sem þarf til að hafa jákvæð áhrif á umhverfi og dýravelferð.

Eins er gert ráð fyrir að framleiðslugjaldi samkvæmt frumvarpinu sé ætlað að standa undir þeim verkefnum Hafrannsóknastofnunar sem umhverfisgjaldi er ætlað að styðja samkvæmt núgildandi lögum. Gjaldinu er m.a. ætlað að fjármagna burðarþolsmat og ný verkefni á sviði vöktunar í ám sem styðja við áhættumat erfðablöndunar. Nýting á burðarþoli getur þannig kallað á aukna vöktun á lífrænu álagi en einnig getur mögulegur mismunur á fjölda fiska sem settir eru í kví og sem slátrað er geti bent til þess að stök hafi átt sér stað, sem aftur gerir það að verkum að fylgjast þarf betur með ám. Af þessu má sjá að verkefni Hafrannsóknastofnunar sem gjaldinu er ætlað að standa straum af eru mikilvæg. Er brýnt að hluti hins innheimta gjalds skili sér til umræddra verkefna Hafrannsóknastofnunar. Með fyrirkomulagi gjaldsins er þannig hugmyndin að hluti gjaldsins endurspegli að einhverju leyti þá umhverfisáhættu sem fylgir rekstri sjókvíaeldis.

Þeir umhverfishvatar sem lagðir eru til með frumvarpinu krefjast viðbótarfjárfestingar af hálfu rekstraraðila auk þess sem þeim getur fylgt rekstrarleg áhætta. Sumar þeirra leiða sem nefndar eru hafa ekki verið fullreynðar sem skapar óvissu um fjárfestinguna sem slíka. Þá er líklegt að rekstraraðilar hafi minni þekkingu á notkun nýrra eldisaðferða sem mögulega orsakar tímabundið verri rekstrarniðurstöðu. Því er ákveðin áhætta fyrir rekstraraðila að fara út í aðrar eldisaðferðir sem eru minna útbreiddar, svo sem lokaðan búnað, hálflokaðan búnað eða ófrjóan lax. Fjárhagslegir hvatar auka hins vegar líkur á að rekstraraðilar nýti eldisaðferðir sem draga úr mögulegum umhverfisáhrifum og auka dýravelferð. Er lagt upp með að rekstraraðilar séu undanþegnir gjaldinu við eldi fyrstu kynslóðar fisks þar sem notaður er sá búnaður eða rekstraraðferðir sem hafa verið nefndar, svo sem hálflokaður búnaður, lokaður búnaður og ófrjór lax. Rekstraraðilar óska eftir því skriflega til Matvælastofnunar að fá afslátt, og fer Matvælastofnun yfir beiðni og hafnar og eða samþykkir eftir því sem við á. Matvælastofnun getur óskað eftir ítarlegri upplýsingum telji hún að þörf sé á því.

Sjókvíaeldi er fjármagnsfræk atvinnugrein, mikill stofnkostnaður er í seiðaframleiðslu búnaði á sjó, slátrun og vinnslu. Miklar fjárfestingar hafa verið í atvinnugreininni hingað til, en samkvæmt ársreikningum sjókvíaeldisfyrirtækja hér á landi má áætla að fjárfestingar hafi numið um 35–40 milljörðum kr. á tímabilinu 2018–2022. Samkvæmt áætlunum rekstraraðila er gert ráð fyrir að fjárfestingar í atvinnugreininni á árunum 2025–2030 verði um 137 milljarðar kr. Áætlanirnar gera ráð fyrir fjárfestingum sem tengjast rekstri sjókvía og starfsemi á fjörðum úti, svo sem kvíum, kvíafestingum, akkerum, þjónustubátum, fóðurkerfum, myndavélakerfum og ýmsum öðrum tækjabúnaði, auk uppbyggingar á landi með seiðaframleiðslu og slátur- og vinnsluhúsum. Þá er einnig gert ráð fyrir fóðurframleiðslu síðar á tímabilinu. Ljóst er því að enn er fyrir hendi mikil fjárfestingarþörf til frekari uppbyggingar.

Við gerð þessa frumvarps var sérstaklega horft til þess hvernig skatta- og gjaldaumhverfið er í Færeyjum og Noregi. Í Færeyjum hefur verið tekið upp sambærilegt fyrirkomulag og lagt var upp með í frumvarpinu sem birt var í samráðsgátt en þar eru fimm gjaldhlutföll sem miðast við áætlaðan framleiðslukostnað og verð samkvæmt verðvísitölu (Sitagri Salmon Index). Á árinu 2025 var áætlaður framleiðslukostnaður tæplega 900 kr./kg í Færeyjum en þessu til viðbótar er lagður á sérstakur 12% tekjuskattur á hagnað af starfsemi. Í Noregi eru umfram framleiðsluheimildir seldar á uppboði, fast lágmarksgjald en einnig lagður sem nemur um 13 kr. á framleitt kg, og eins er fast markaðsgjald sem er 0,6% af útflutningsverðmæti. Til viðbótar er sérstakur skattur lagður á hagnað sem verður til af starfsemi sjókvíaeldis sem

nemur um 25%. Í Noregi hafa komið upp ákveðnir vankantar við að aðgreina sjókvíaeldisstarfsemina frá öðrum þáttum innan virðis_keðjunnar.

Í ljósi þess að sjókvíaeldi er komið mun skemmra á veg hér á landi en í Færeyjum og Noregi og að afkoma greinarinnar var neikvæð á árinu 2024 samkvæmt nýbirtum upplýsingum frá endurskoðunarfyrtækinu Deloitte, og reikna má með sambærilegum niðurstöðum fyrir árið 2025, er í þessu frumvarpi lagt að notast verði við lágmarksgjald sem nemur 25 kr. á hvert kg árin 2027 og 2028. Það tryggir fyrirtækjunum meiri fyrirsjáanleika og svigrúm til fjárfestinga. Er gert ráð fyrir að innheimt verði með þeirri aðferð sem lagt er upp með í frumvarpinu árið 2029 vegna rekstrarársins 2028. Þó er gert ráð fyrir að rekstraraðilar skili til Matvælastofnunar öllum upplýsingum þannig að hægt verði að sjá fyrir þróun og gagnaskil varðandi gjaldið. Eins er gert ráð fyrir endurskoðunarákvæði í bráðabirgðaákvæði V við frumvarp þetta. Þannig gefst tækifæri til að breyta aðferðafræði, gjaldhlutfalli og þar með fjárhæð gjaldsins ef í ljós kemur að gjaldið sé ekki í takt við afkomu í sjókvíaeldi hvort sem væri til hækkunar eða lækkunar á gjaldinu. Í Færeyjum hefur gjaldinu tvisvar sinnum verið breytt síðan gjaldið var fyrst lagt á árið 2014. Gjaldið í Noregi hefur sætt mikilli gagnrýni þar sem auðlindaskatturinn hefur leitt til þess fyrirtæki hafa skipt upp samstæðum og vegna þess að aðferðafræðin við gjaldtökuna byggist mikið á metnum stærðum.

Breytingum á því gjaldafyrirkomulagi sem lagt er upp með í þessu frumvarpi er ætlað að stuðla að því að fyrirtæki í rekstri sjókvíaeldis borgi eðlilegt afgang til nýtingar náttúruauðlinda á Íslandi og standi straum af þeim kostnaði sem fellur til við rannsóknir, vöktun og eftirlit með nýtingu á hafsvæðum til sjókvíaeldis á Íslandi. Gjaldinu er ætlað að stuðla að nýtingu nýrrar tækni og eldisaðferða sem ætlað er að draga úr kerfislegri áhættu við sjókvíaeldi með tilliti til umhverfis og dýravelferðar. Með því að notast við aðferðafræði sem tekur tillit til afkomu fyrirtækja er samkeppnishæfni atvinnugreinarinnar styrkt til lengri tíma.

3.1.13. Breytt fyrirkomulag á úthlutun til sveitarfélaga – samfélagsframlag.

Með frumvarpinu er lagt til að Fiskeldissjóður verði lagður niður í núverandi mynd. Markmið sjóðsins samkvæmt gildandi lögum er að styrkja uppbyggingu innviða þar sem fiskeldi í sjókvíum er stundað og þar með styrkja samfélög og stoðir atvinnulífs á þeim svæðum. Sveitarfélög þar sem sjókvíaeldi er stundað hafa gagnrýnt fyrirkomulag úthlutunar úr sjóðnum og hefur gagnrýnin að meginefni til varðað eftirfarandi:

1. Sveitarfélög þurfa að sækja um í samkeppnissjóð, þ.e. sveitarfélög þurfa að keppa um takmarkaða fjármuni. Tími og fjármunir fara í gerð umsókna um fjárfestingarverkefni en sveitarfélög eru misjöfn að stærð og hafa því mismunandi burði fyrir slíkt ferli.
2. Sveitarfélög hafa lítinn fyrirsjáanleika varðandi úthlutun, t.d. þegar kemur að umsóknum um styrki til stórra fjárfestingarverkefna. Slík verkefni eru oftast unnin yfir lengra tímabil, þ.e. taka meira en ár, en fjármunum sjóðsins er úthlutað árlega og engin trygging er fyrir því að verkefni fái aftur úthlutun að ári. Við framkvæmd slíkra fjárfestingarverkefna getur fjöldi atriða, sem ekki eru á valdi sveitarfélaga, orðið þess valdandi að töf verði á styrktum verkefnum, svo sem veður, vinnuafllsskortur og töf í skipulagsmálum.
3. Sveitarfélög telja mörg hver að núverandi fyrirkomulag sé of miðstýrt að því leyti að það sé ekki endilega heppilegasta fyrirkomulagið að stjórn þriggja aðila meti innviða- og fjárfestingarþörf einstakra sveitarfélaga.

Framangreind gagnrýni rímar einnig við ábendingar sem fram komu í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar á málefnum sjókvíaeldis sem og skýrslu Boston Consulting Group um stöðu og framtíð lagareldis á Íslandi. Atvinnuvegaráðuneytið tekur undir þær ábendingar en benda má á að skil á lokaskýrslum hafa oft dregist verulega og þar af leiðandi er fjöldi verkefna

sem enn hefur ekki fengið að fullu greitt úr sjóðnum, t.d. vegna tafa á verkefnum. Yfirsýn og umsýsla er jafnframt óljós í þessum efnum, t.d. ákvarðanir um það hvenær verkefni er formlega lokið. Eins er töluverður kostnaður við að starfrækja sjóðinn.

Með hliðsjón af framangreindu þykir því rétt að hverfa frá núverandi úthlutunarfyrirkomulagi. Með því fyrirkomulagi sem lagt er til í frumvarpi þessu verður ekki starfræktur sérstakur sjóður heldur mun úthlutun ráðast af fyrirframskilgreindum mælikvörðum og sveitarfélögum síðan í sjálfsveld sett hvernig þau verja fjármunum sem þau fá úthlutað. Við útreikning á skiptingunni verði í fyrsta lagi litið til hlutdeildar sjókvíaeldis innan hvers landshluta í heildargjaldstofni til álagningar gjalds. Þegar hlutfall hvers landshluta hefur verið reiknað út skal því næst reikna skiptingu úthlutunarfrjár milli sjókvíaeldisbyggða samkvæmt nánari fyrirmælum sem sett verða í reglugerð.

Áfram er gert ráð fyrir að úthlutun til sjókvíaeldisbyggða muni njóta framlaga af fjárlögum sem svari til þriðjungs tekna af framleiðslugjaldi því sem ráðgert er að heimtist í ríkissjóð.

3.1.14. Skýrara hlutverk fiskisjúkdómanefndar.

Í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar er ábending þess efnis að skýra þurfi betur hlutverk og stöðu fiskisjúkdómanefndar gagnvart Matvælastofnun svo hún geti sem best þjónað tilgangi sínum og haldi sjálfstæði sínu gagnvart stofnuninni. Í úttektinni er bent á að samskipti nefndarinnar við Matvælastofnun séu mikil og að ráðgjöfin sé að hluta til byggð á upplýsingum frá stofnuninni sjálfri. Með frumvarpi þessu er því lagt til að skipun í nefndina verði breytt svo aukin fjarlægð sé milli Matvælastofnunar og nefndarinnar. Með frumvarpinu er lagt til að ráðherra skipi þriggja manna nefnd, einn samkvæmt tilnefningu Tilraunastöðvar Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum, sem jafnframt skal vera formaður nefndarinnar, einn samkvæmt tilnefningu Hafrannsóknastofnunar og einn samkvæmt tilnefningu Fiskistofu.

Enn fremur er gert ráð fyrir því í frumvarpinu að hlutverki nefndarinnar verði breytt þegar kemur að ráðstöfunum rekstraraðila gagnvart sníkjudýrum. Samkvæmt gildandi lögum um varnir gegn fiskisjúkdómum, nr. 60/2006, er Matvælastofnun heimilt, að höfðu samráði við fiskisjúkdómanefnd og með hliðsjón af lögum um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim, að grípa til nauðsynlegra ráðstafana til að hefja útbreiðslu sníkjudýra. Í dag er framkvæmdin sú að það er á herðum rekstraraðila að viðhafa innra eftirlit sem felur m.a. í sér vöktun á viðkomu sníkjudýra. Í þessari skyldu felst m.a. að rekstrarleyfishafa ber að hafa í gildi viðbragðsáætlun sem feli m.a. í sér aðgerðir vegna viðkomu sníkjudýra í eldinu. Fari fjöldi lúsa yfir ákveðið viðmið skal viðbragðsáætlunin virkjuð og tillögur að aðgerðum sendar Matvælastofnun. Geta viðbrögð rekstrarleyfishafa til að mynda falist í ósk um lyfjameðhöndlun.

Þegar tekin er afstaða til tillagna rekstrarleyfishafa skal Matvælastofnun samkvæmt gildandi lögum um varnir gegn fiskisjúkdómum hafa samráð við fiskisjúkdómanefnd. Tekur fiskisjúkdómanefnd málið fyrir og veitir Matvælastofnun ráðgjöf, með tilliti til aðstæðna hverju sinni, um hvort veita beri heimild til lyfjameðhöndlunar. Sömuleiðis skal Matvælastofnun samkvæmt gildandi lögum um fiskeldi leita umsagnar Hafrannsóknastofnunar áður en ákvörðun er tekin.

Til þess að tryggja velferð eldisfiska og lágmarka áhrif á göngufiska er nauðsynlegt þegar upp kemur lúsafaraldur að hægt sé að grípa tímanlega inn í ferlið svo lágmarka megi útbreiðslu. Það ferli sem lýst var hér að framan getur tekið langan tíma. Með frumvarpi þessu er því lögð til sú breyting að Matvælastofnun hafi þrjá virka daga til að taka afstöðu til þeirra aðgerða sem rekstrarleyfishafi leggur til og geti innan þess frests synjað um beitingu fyrirhugaðra aðgerða, sbr. 2. mgr. 51. gr. Enn fremur er sú breyting lögð til að Matvælastofnun

sé heimilt en ekki skylt að leita umsagnar fisksjúkdómanefndar og Hafrannsóknastofnunar áður en afstaða er tekin.

3.1.15. Samræmd hugtakanotkun.

Í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar er bent á að brýnt sé að samræma notkun á hugtökunum „burðarþolsmat“ og „sjókvíaeldissvæði“. Samkvæmt gildandi lögum um fiskeldi er hugtakið burðarþolsmat skilgreint sem mat á þoli fjarða eða afmarkaðra hafsvæða til að taka á móti auknu lífrænu álagi án þess að það hafi óæskileg áhrif á lífríkið og þannig að viðkomandi vatnshlot uppfylli umhverfismarkmið sem sett eru fyrir það samkvæmt lögum um stjórn vatnamála, nr. 36/2011. Í tilteknum ákvæðum laga nr. 49/2014, sem breyttu lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, er aftur á móti gjarnan vísað til burðarþolsmats fyrir viðkomandi sjókvíaeldissvæði. Vísað er til að mynda bæði í 10. og 15. gr. gildandi laga nr. 71/2008 til burðarþols sjókvíaeldissvæða.

Með frumvarpi þessu er lagt til að burðarþolsmat Hafrannsóknastofnunar nái til vatnshlota eða annarra afmarkaðra hafsvæða. Hugtakið vatnshlot er í frumvarpi þessu skilgreint með sama hætti og hugtakið er skilgreint í lögum um stjórn vatnamála, nr. 36/2011, þ.e. eining vatns, svo sem allt það vatn sem er finna í stöðuvatni, á eða strandsjó. Með því að vísa til annarra afmarkaðra hafsvæða er tryggt að burðarþolsmat geti farið fram fyrir svæði sem ekki hafa verið skilgreind sem vatnshlot. Þá er lagt til að hugtakið sjókvíaeldissvæði verði ekki tekið upp í frumvarpi þessu en þess í stað notað hugtakið smitvarnasvæði þar sem það þykir ná betur fram tilgangi ákvæðisins. Ekki er þó einungis um breytt heiti að ræða heldur er með frumvarpinu jafnframt lögð til sú breyting að meginreglan sé sú að einum rekstrarleyfishafa verður heimilt að starfrækja sjókvíaeldi á hverju smitvarnasvæði en hugtakið sjókvíaeldissvæði heimilar fleiri en einum rekstrarleyfishafa að starfa á svæðinu sé útsetning og hvíld svæðisins samræmd.

Líkt og kemur fram í 12. gr. skal miða við að hvert einstakt vatnshlot sé eitt smitvarnasvæði en þó verði heimilt að skipta vatnshloti í fleiri en eitt smitvarnasvæði ef slíkt er mögulegt með tilliti til rekstraröryggis og smitvarna. Með sama hætti megi ákveða að smitvarnasvæði nái yfir fleiri en eitt vatnshlot eða hluta vatnshlota.

3.2. Landeldi.

Með þessu frumvarpi er í fyrsta sinn fjallað sérstaklega um landeldi og er það gert í 3. þætti frumvarpsins sem skiptist í fjóra kafla. Viðamesti hluti umfjöllunarinnar varðar smitvarnir og dýraheilbrigði og er að finna í XV. kafla eða alls ellefu greinar en að öðru leyti gilda áfram ákvæði laga um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006, og ákvæði laga um velferð dýra, nr. 50/2013. Um starfrækslu og eftirlit landeldisstöðva er fjallað í XVII. kafla. Um útgáfu rekstrarleyfis til landeldis og afturköllun þess er fjallað í köflum XVI. og XVIII. Hér er reynt að draga fram þau sérkenni sem skilja landeldi frá sjókvíaeldi sem helgast af ólíku eldisumhverfi og ólíkum áskorunum, jafnt fyrir rekstraraðila og Matvælastofnun sem annast eftirlit með framkvæmd laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum.

3.3. Hafeldi.

Í 4. þætti frumvarpsins er fjallað um hafeldi sem skiptist í tvo kafla; XIX. kafla (almennt um hafeldi) og XX. kafla (grunnrannsóknir vegna hafeldis).

Í fyrnefnda kaflanum er almennt fjallað um skilyrði þess að hafeldi geti hafist hér á landi. Grunnforsendur hafeldis, líkt og sjókvíaeldis, eru að fyrir hendi sé burðarþolsmetið vatnshlot

eða annað afmarkað hafsvæði, afmarkað smitvarnasvæði og áhættumat erfðablöndunar. Í kaflanum er jafnframt tekið fram að ákvæði 2. þáttar frumvarpsins, sem lýtur að sjókvíaeldi, skuli gilda um hafeldi, eftir því sem við á. Þannig lýtur til að mynda úthlutun smitvarnasvæðis og umsókn um rekstrarleyfi til hafeldis sömu skilyrðum og fjallað er um þar. Þá er í kaflanum kveðið á um tilraunaleyfi í hafeldi.

Í XIX. kafla er einnig að finna ákvæði um hvernig gjaldtöku fyrir hafeldi skuli háttáð. Ljóst er að hafeldi krefst verulegra fjárfestinga og því mikilvægt að fyrirsjáanleiki sé fyrir hendi um mögulega gjaldtöku í greininni. Kveðið er á um að greiða skuli annars vegar gjald til ríkissjóðs samkvæmt ákvæðum XIII. kafla sem fjallar um affallgjald sem og samkvæmt ákvæðum XIV. kafla sem fjallar um framleiðslugjald og samfélagsframlag. Greiðsluskylda rekstrarleyfishafa hafeldis hefst þó ekki fyrr en að loknu eldi þriggja kynslóða fisks en í síðasta lagi sex árum frá fyrstu útsetningu.

Í XX. kafla er fjallað um grunnrannsóknir vegna hafeldis. Til að komast að því hvort og hvar hafeldi sé vænlegt í íslenski lögsögu þarf að ráðast í fjölmargar og ítarlegar rannsóknir. Í kaflanum er kveðið á um að Hafrannsóknastofnun geti sjálf, eða í samvinnu við aðra, stundað grunnrannsóknir á mögulegum svæðum til hafeldis. Óski einkaaðili eða opinber aðili eftir samvinnu við Hafrannsóknastofnun við gerð slíkra rannsókna skal hann sækja um heimild til slíkrar samvinnu til ráðherra. Sé það mat ráðherra að skilyrði séu fyrir samvinnu skulu umsækjandi og Hafrannsóknastofnun gera með sér samning um samvinnuna þar sem m.a. er fjallað um greiðslu umsækjanda á kostnaði.

Sem hvati fyrir aðila til að leggja í slíkan kostnað er í kaflanum kveðið á um að kostnaður af grunnrannsóknum skuli koma til frádráttar tilboðsfjárhæð aðilans ef hann býður í smitvarnasvæðið við úthlutun. Miðað verður við að kostnaður umsækjanda verði fimmfaldaður þegar frádráttur er reiknaður.

3.4. Fjarðabeit.

Í 5. þætti frumvarpsins er fjallað um fjarðabeit. Fjarðabeit byggist á tækni þar sem fiskur er alinn í lokuðum búrum á talsverðu dýpi. Fiskurinn nærast á dýrasvífi sem er laðað að búrinu með ljóstækni og er því ekki um hefðbundið sjókvíaeldi að ræða í skilningi gildandi laga um fiskeldi þar sem fiskurinn er ekki fóðraður. Fjarðabeit fellur því ekki undir núgildandi lög um fiskeldi en um þessar mundir er eldisaðferðin enn á tilraunastigi.

Til þess að stuðla að frekari þróun tækninnar er lagt til að 5. þáttur frumvarpsins fjalli um fjarðabeit. Frumvarpinu er þó ekki ætlað að skapa heildarramma um fjarðabeit til langrar framtíðar heldur einungis að veita tilraunum með fjarðabeit lagastoð.

4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

4.1. Almenn.

Við samningu frumvarpsins var sérstaklega skoðað hvort efni þess samræmdist stjórnarskrá og alþjóðlegum skuldbindingum íslenska ríkisins.

Með frumvarpinu er lögð til heildarumgjörð um lagareldi. Frumvarpið hefur að geyma reglur m.a. um þau skilyrði sem þarf að uppfylla til að stunda atvinnurekstur á þessu sviði og reglur sem leyfishafar í greininni þurfa að fylgja í starfsemi sinni. Slíkar reglur fela eðli máls samkvæmt í sér takmarkanir á atvinnufrelsi og þurfa sem slíkar að uppfylla þær kröfur sem gerðar eru til takmarkana á atvinnufrelsi skv. 75. gr. stjórnarskrárinnar. Eftir atvikum verða atvinnuréttindi jafnframt metin til fjárhagslegra gæða og geta þá einnig notið verndar eignarréttarákvæðis 72. gr. stjórnarskrárinnar þótt almennt sé talið að vernd atvinnuréttinda sé takmarkaðri en vernd hefðbundinna eignarréttinda. Undir slíka vernd kunna m.a. að geta fallið

réttmætar væntingar leyfishafa um að hann haldi áfram leyfi til atvinnustarfseminnar meðan hann uppfyllir þau skilyrði sem því eru sett.

Efni frumvarpsins tekur mið af framangreindum reglum stjórnarskrárinnar og er talið vera í samræmi við þær. Í frumvarpinu er skýrt kveðið á um þau skilyrði sem þarf að uppfylla til að geta hlotið leyfi til að stunda lagareldi. Efni þessara skilyrða tekur mið af þeim almannahagsmunum sem búa þeim að baki. Þessir hagsmunir tengjast einkum dýravelferð, umhverfisvernd, sjálfbærni og því eftirliti sem nauðsynlegt er að viðhafa til að tryggja þá. Hið sama gildir um þær reglur sem gilda um starfsemi leyfishafa eftir að leyfi er gefið út, þ.m.t. um breytingar á leyfum og afturköllun þeirra.

Þótt atvinnuréttindi falli undir vernd 72. gr. stjórnarskrárinnar að því marki sem þau verða metin til fjárhagslegra gæða er mikilvægt að taka fram að hvorki í gildandi lögum né í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að leyfi útgefin á grundvelli þeirra myndi eign umfram það sem leiðir af þessari almennu vernd. Sérstaklega ber að taka fram að frumvarpinu er ekki ætlað að stofna til nýrra eignarréttinda fyrir þá aðila sem hafa eða öðlast leyfi til að stunda atvinnustarfsemi sem fellur undir þau. Réttindi aðila á grundvelli frumvarpsins ráðast af efni þeirra leyfa sem útgefin eru hverju sinni og þeim reglum sem um þau gilda á hverjum tíma. Leyfi samkvæmt frumvarpinu fela í sér rétt til að stunda þá atvinnustarfsemi sem frumvarpið tekur til í samræmi við reglur þess en fela ekki í sér sjálfstæðan framleiðslu- eða nýtingarrétt sem aðskilinn verður frá þeirri starfsemi sem leyfishafi stundar. Sem dæmi má nefna að leyfi á grundvelli frumvarpsins felur í sér rétt til að stunda starfsemi en ekki rétt til tiltekins ávinnings af henni. Það ræðst af árangri starfseminnar hvort og að hvaða marki leyfishafi hefur af henni ávinning og engin afstaða er tekin til þess með útgáfu leyfis. Það er leyfishafa að meta áður en sótt er um leyfi eða starfsemi hafin hvort hann telur sig hafa hag af því að stunda leyfiskylda starfsemi að uppfylltum þeim skilyrðum og reglum sem mælt er fyrir um í frumvarpinu.

Í 2. mgr. 7. gr. er kveðið á um að landeigendum sé skylt að veita Hafrannsóknastofnun og þeim sem grípa til aðgerða samkvæmt vöktunaráætlun aðgang að ám og veiðistöðum. Í því felst almenn takmörkun á eignarrétti sem landeigendur verða að þola bótalaust. Veigamiklir almannahagsmunir búa að baki því markmiði að tryggja vernd villtra laxastofna. Hefur löggjafanum verið játað töluvert svigrúm til almennra eignarskerðinga sem hafa slíka vernd fiskistofna að markmiði, sbr. t.d. Hrd. 1997, bls. 2488 (456/1996) og dóm Mannréttindadómstóls Evrópu í máli *Posti og Rahko* gegn Finnlandi. Þá er víða í lögum að finna sambærilegar heimildir eftirlitsstjórnvalda til aðgangs að eignarlandi, sbr. t.d. 2. mgr. 78. gr. náttúruverndarlaga, nr. 60/2013, og 2. mgr. 17. gr. laga um umhverfisábyrgð, nr. 55/2012. Með þetta í huga, og með hliðsjón af því að um tiltölulega vægt inngrip er að ræða, er talið að skerðingin fullnægi þeim kröfum fyrir almennum takmörkunum á eignarréttindum að almannahagsmunir séu fyrir hendi og að ekki sé gengið lengra en nauðsyn krefur. Verður þannig ekki séð að önnur vægari úrræði myndu ná því markmiði sem að er stefnt, þ.e. að tryggja viðunandi vöktun á stöðu laxastofna í ám. Við setningu reglna af því tagi sem hér eru lagðar til er verkefni löggjafans að tryggja að þær séu skýrar og fyrirsjáanlegar og að með þeim sé ekki gengið lengra en nauðsynlegt er til að tryggja þá almannahagsmuni sem reglunum er ætlað að þjóna. Í samræmi við það eru með frumvarpinu lagðar til skýrar og fyrirsjáanlegar reglur um þau skilyrði sem uppfylla þarf í lagareldi til þess að það fái samrýmst undirliggjandi markmiðum frumvarpsins um dýravelferð, umhverfisvernd og sjálfbærni.

4.2. Ákvæði VII. kafla um laxahlut.

Nokkur álitæfni vakna varðandi samspil ákvæða VII. kafla við 72. og 75. gr. stjórnarskrárinnar.

Í fyrsta lagi er um framleiðsluheimild, eða framleiðslutakmörkun, að ræða. Jafnvel mætti líta á laxahlut sem nokkurs konar mengunarheimild, þ.e. samanlögð mengunaráhætta vegna eldis á frjóum laxi í formi erfðablöndunar við villta nytjastofna má ekki fara yfir þau viðmið sem sett eru með áhættumati erfðablöndunar. Hvernig sem lítið er á þær heimildir sem felast í laxahlut þá er ljóst að um takmörkuð verðmæt gæði er að ræða. Þegar takmörkuðum verðmætum gæðum er úthlutað felst í því skerðing atvinnuréttinda þeirra sem ekki fá slíkum gæðum úthlutað. Frumvarpið byggist m.a. á þeirri forsendu að nauðsynlegt sé að takmarka erfðablöndun við villta nytjastofna, sbr. einkum 6. gr. Fjöldi villtra laxa við Ísland verður mögulega ekki talinn nema í tugum þúsunda á meðan fjöldi eldislaxa er talinn í mörgum milljónum á hverju svæði og jafnvel tugum milljóna í heild, allt eftir árstíma. Vega verður hættuna á því að eldislaxar sleppi og valdi tjóni með erfðablöndun við villta nytjastofna á móti þeirri almennu takmörkun sem felst í úthlutun laxahlutar til tiltekinnar rekstrarleyfishafa. Hér verður talið, þegar á heildina er lítið, að sú almenna skerðing atvinnuréttinda sem felst í úthlutun laxahlutar til tiltekinnar og jafnvel fárra rekstrarleyfishafa réttlætist af þeim umhverfshagsmunum sem leitast er við að vernda með frumvarpinu.

Í öðru lagi vaknar sú spurning hvort úthlutun laxahlutar feli í sér eignarrétt eða óafturkallanlegt forræði einstakra aðila yfir heimildum til eldis á frjóum laxi. Í 2. mgr. 39. gr. er tekinn af allur vafi um að svo sé ekki. Líkt og greinir að framan þá er allt eins hægt að líta á laxahlut sem framleiðslutakmörkun eða mengunarheimild og er illmögulegt að líta á slíkt sem eignarréttindi.

Í þriðja lagi er það álítaefni hvort úthlutun laxahlutar njóti, þrátt fyrir það sem að framan segir um eignarrétt og óafturkallanlegt forræði, svo ríkrar verndar skv. 75. gr. stjórnarskrárinnar að 72. gr. stjórnarskrárinnar virkist með sama hætti, einkum ef um umfangsmiklar fjárfestingar rekstrarleyfishafa er að ræða sem miða að nýtingu laxahlutar og kynnu að glatast við innköllun laxahlutar eða aðrar meiri háttar breytingar. Ímynda má sér dæmi, sem þó eiga sér ekki stoð í þessu frumvarpi, þar sem stjórnvöld eða löggjafinn gætu sett reglur sem skertu svo heimildir til eldis á frjóum laxi að slíkt teldist ólöglegt samkvæmt ákvæðum stjórnarskrár eða gæti varðað bótaskyldu. Hér verður talið að þær skerðingar sem mögulegar eru samkvæmt t.d. 41. gr. frumvarpsins geti trauðla valdið bótaskyldu ríkisins. Skiptir þar miklu máli að gefinn er rúmur frestur til nýtingar og að ríki, sveitarfélög og samfélög á sjókvíaeldissvæðum hafa hagsmuni af því að laxahlutur sé nýttur. Leið rekstrarleyfishafa til þess að halda á laxahlut er einfaldlega að nýta hann.

Að teknu tilliti til framangreindrar umfjöllunar er talið að úthlutun og möguleg innköllun laxahlutar miði að málefnalegum markmiðum á grundvelli almennra og fyrirsjáanlegra reglna.

4.3. Ákvæði X. kafla um lús.

Hér skal einnig vikið að íþyngjandi ákvæðum 53. gr. frumvarpsins sem fjallar um fjarlæggingu á lúsasmituðum fiski. Í því tilliti verður að líta til þess að atvinnustarfsemi, sem ber með sér hættu á smitsjúkdómum og sníkjudýrum í eldisdýrum, verður að þola aðgerðir sem miða að því að binda enda á þjáningar sýktra og smitaðra dýra. Hér verður talið að 72. og 75. gr. stjórnarskrárinnar sæti málefnalegum takmörkunum þegar kemur að dýravelferð og að ákvæði frumvarpsins hvað varðar lúsasmit séu vel innan þeirra almennu takmarkana sem rekstrarleyfishafar verða að þola bótalaust.

4.4. Ákvæði XI. kafla um kynþroska lax.

Kynþroski eldislax er a.m.k. tvíþætt vandamál. Annars vegar dregur kynþroski lax úr verðmæti afurða og hins vegar er meiri hættu á því að kynþroska lax blandist við villta laxastofna

ef kynþroska lax á annað borð sleppur. Það er því allra hagur að fylgjast með og koma í veg fyrir kynþroska.

Í ljósi þeirrar áhættu sem felst í stroki kynþroska laxa er lögð skylda á rekstrarleyfishafa að fjarlægja kynþroska lax úr sjókví. Oft myndi slík skylda leiða til þess að öllum fiski úr kví yrði slátrað. Hér er þó til þess að líta að stærð eða þyngd lax annars vegar og kynþroski hins vegar eru nátengd atriði enda eru stærri laxar almennt líklegri til að vera kynþroska. Talið er að í ljósi þeirra umhverfshagsmuna sem felast í því að koma í veg fyrir stök kynþroska eld-islaxa séu ákvæði 54. gr. málefnaleg og rúmist innan meðalhófsreglu og þeirra almennu takmarkana sem rekstrarleyfishafar verða að þola bótalaust.

5. Samráð.

Áform um lagasetningu ásamt frummati á áhrifum voru birt 1. desember 2025 í samráðsgátt stjórnvalda (mál nr. S-235/2025). Helstu hagsmunaaðilum var gert viðvart um áformin og var gefinn frestur til 15. desember til athugasemda. Alls bárust 14 umsagnir við áformin. Auk þess var haft samráð við helstu hagaðila greinarinnar áður en frumvarpsdrögin voru birt.

Við vinnslu frumvarpsins var jafnframt haft samráð við önnur ráðuneyti, þar á meðal umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið, félags- og húsnæðismálaráðuneytið og innviðaráðuneytið. Einnig var haft samráð við Hafrannsóknastofnun, Matvælastofnun og Fiskistofu um einstaka þætti frumvarpsins. Enn fremur var haft samráð við starfshóp atvinnuvegaráðherra um fyrirkomulag og framkvæmd á vöktun með laxveiðiám, sérstaklega hvað varðar 7. gr.

Drög að frumvarpinu voru birt í samráðsgátt stjórnvalda 22. desember 2025 og veittur var frestur til að skila inn umsögn til 26. janúar 2026 (mál nr. S-252/2025). Alls bárust 923 umsagnir frá einstaklingum, fyrirtækjum, hagsmunaaðilum, stjórnvöldum, einstökum sveitarfélögum og samtökum þeirra. Rétt er að benda á að í einhverjum tilvikum hafa samtímis hlaðist inn fleiri en ein útgáfa umsagnar frá sama umsagnaraðila. Sé litið til þess og að hver umsögn frá hverjum aðila telji aðeins einu sinni í samtölunni, þá lækkar heildartala umsagna sem bárust í samráðsgátt stjórnvalda um 100.

Mikill fjöldi innsendra umsagna sem bárust í samráðsgátt stjórnvalda, eða 477 talsins, var tilkominn með stöðluðu formi frá vefsíðu og voru ýmist á íslensku eða ensku. Í þeim var m.a. lagt að stjórnvöldum að stöðva frekari útgáfu leyfa fyrir opið sjókvíaeldi og setja sólarlagsákvæði fyrir útfösun þeirrar framleiðsluaðferðar. Þá bárust um 150 umsagnir þar sem umsagnaraðilar settu fram eigin texta þar sem því var efnislega beint til stjórnvalda að hætta eldi í opnum sjókvíum, ekki koma á kvótakerfi í sjókvíaeldi en einnig allnokkrar umsagnir þar sem hvatt var til lögfestingar friðunarsvæða með friðun Eyjafjarðar, Öxarfjarðar og Seyðisfjarðar fyrir sjókvíaeldi. Jákvæðar undirtektir voru í nokkrum umsögnum og sagt að frumvarpsdrögin væru talin skapa aukinn fyrirsjáanleika og stöðugleika fyrir rekstrarumhverfi lagareldis sem og ýta undir jákvæða byggðaðþróun.

Utan samráðsgáttar stjórnvalda bárust alls 1.635 umsagnir, þ.e. frá aðilum sem ekki gátu auðkennt sig með rafrænum skilríkum við innskráningu í hið eiginlega vefumsjónarform gáttarinnar. Hér er um að ræða umsagnir frá erlendum aðilum í gegnum staðlað form frá vefsíðu með sömu skilaboðum og lýst hér á undan, þ.e. engin ný leyfi til eldis í opnum sjókvíum og útfösun þeirra með sólarlagsákvæði.

Að loknu mati á framangreindum umsögnum og yfirferð á þeim sjónarmiðum sem þar komu fram voru gerðar ýmsar breytingar á frumvarpinu. Eftirfarandi eru helstu breytingar sem gerðar voru:

- Í markmiðsákvæði 1. gr. og í orðskýringu 42. tölul. 3. gr. hefur verið bætt við hugtakinu villtur fiskstofn til samræmis við gildandi lög um fiskeldi.
- Í 3. tölul. 3. gr. var felld brott tilvísun til laga nr. 36/2011 í orðskýringu hugtaksins burðarþolsmat. Í umsögn Hafrannsóknastofnunar um frumvarpsdrögin var gerð athugasemd við þessa tengingu burðarþolsmats við lög um stjórn vatnamála og lagt til að hún yrði felld brott, enda kalli sjókvíaelði á sértækari vöktun með burðarþolsmati. Líffræðilegir og efna- og eðlisfræðilegir matsþættir vistkerfa væru að hluta ólíkir eftir því hvort unnið væri á grundvelli burðarþolsmats annars vegar og laga um stjórn vatnamála hins vegar. Jafnframt var bent á að núverandi starfsleyfi, og fyrirhuguð rekstrarleyfi, verði frumvarp þetta að lögum, byggi útgáfu sína á vöktun gæðaðátta í samræmi við lög um stjórn vatnamála.
- Breytt var skilgreiningu hugtaksins fiskrækt í 8. tölul. 3. gr. þannig að fiskrækt taki einungis til líffræðilegra þátta.
- Í 18. tölul. 3. gr. var gerð breyting á orðskýringu hugtaksins kynslóð og er nú miðað við alla þá fiska sem settir eru út í sjó á sama 12 mánaða tímabili, frá útsetningu fyrsta fisks, í stað alls fisks sem settur er út í sjó sama almanaksárið líkt og frumvarpsdrögin gerðu ráð fyrir.
- Gerð var breyting á 7. gr. um vöktun í ám á þann veg að Hafrannsóknastofnun sé heimilt að fela einkaaðilum tiltekna þætti vöktunaráætlunar.
- Felld hefur verið brott 4. mgr. 8. gr. sem fjallaði um bótarétt vegna staðbundinnar lokunar. Um mögulegan bótarétt fer því samkvæmt almennum reglum skaðabótaréttar.
- Í 11. gr. er nú mælt fyrir um að Tilraunastöð Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum geti verið meðal þeirra stofnana sem Hafrannsóknastofnun á samvinnu við.
- Við 2. mgr. 16. gr. var ástandi sjávarbotns bætt inn sem einu þeirra atriða sem kynni að réttlæta lengri hvíldartíma.
- Við 23. gr. var bætt að efni greinarinnar um hættusvæði og áhættusvæði geti einnig náð til eldissvæða.
- Bætt var málslið við 5. mgr. 25. gr. sem fjallar um endurgreiðslu tilboðsfjárhæðar ef sá sem greitt hefur fyrir úthlutun smitvarnasvæðis fær ekki rekstrarleyfi útgefið vegna tafa hjá leyfisveitanda með þeim afleiðingum að úthlutun smitvarnasvæðis gengur til baka.
- Í 6. mgr. 25. gr. var bætt við ákvæði sem skyldar ráðherra til að setja ákvæði í reglugerð varðandi mögulega endurgreiðslu tilboðsfjárhæðar eða afslátt af tilboðsfjárhæð vegna t.d. brostinna forsendna af ýmsu tagi.
- Í 5. mgr. 27. gr. er nú tekið skýrt fram að útgáfa bindandi umsagnar af hálfu Umhverfis- og orkustofnunar sætir kæru sem hluti af rekstrarleyfi samkvæmt lögum um lagareldi en ekki sérstakri kæru samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Sama gildir um endurskoðun eða staðfestingu bindandi umsagnar samkvæmt öðrum ákvæðum laga þessara. Er þetta gert til þess að skerpa á ábyrgð viðkomandi stofnana varðandi stjórnsýslu og kæruleiðir.
- Bætt var við ákvæði 2. mgr. 28. gr. og 2. mgr. 84. gr. um að meðal þeirra gagna sem skila þyrfti til Umhverfis- og orkustofnunar væru gögn sem afla þyrfti samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, nr. 7/1998, og reglugerðum sem eiga stoð í þeim lögum, svo sem reglugerð um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit, nr. 550/2018.

- Við 1. mgr. 30. og 1. mgr. 86. gr. var bætt málslið sem kveður skýrt á um að Matvælastofnun skuli hafa samráð við Umhverfis- og orkustofnun við vinnslu umsókna um rekstrarleyfa.
- Breytingar voru gerðar á 32. og 88. gr. til að áréttu að Umhverfis- og orkustofnun skuli höfð með í ráðum um breytingar á rekstrarleyfum og geti auk þess haft frumkvæði að endurskoðun og breytingu leyfa.
- Gerðar voru breytingar á 34. og 89. gr. um endurnýjun rekstrarleyfis.
- Bætt var við 34. gr. og 89. gr. ákvæði þess efnis að Matvælastofnun skuli afla nýrrar bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar við endurnýjun rekstrarleyfis.
- Gerð var sú breyting að 2. mgr. 36. gr. var efnislega færð í 51. gr. frumvarpsins.
- Við 2. mgr. 35. gr. hefur verið bætt við málslið um að áður en stöðvarskirteini er veitt fyrir sjókvíaeldisstöð þá skuli liggja fyrir staðfest áhættumat siglinga sé þess krafist samkvæmt öðrum lögum.
- Við 37. gr. var bætt nýrri 9. mgr. og við 93. gr. var bætt við nýrri 8. mgr. til þess að áréttu hlutverk og eftirlit Umhverfis- og orkustofnunar og lagagrundvöll slíks eftirlits.
- Til samræmis við ákvæði 46. gr. a í reglugerð um fiskeldi, nr. 540/2020, er nú í 2. mgr. 55. gr. frumvarpsins miðað við að sérstakar aðgerðir skulu viðhafðar fari hlutfall kynþroska eldislaxa yfir 1% í stað 0,5%.
- 3. mgr. 57. gr. og 3. mgr. 94. gr. hefur verið breytt með þeim hætti að Umhverfis- og orkustofnun getur beint tilmælum til Matvælastofnunar um afturköllun rekstrarleyfis sem Matvælastofnun er skylt að verða við enda samræmist slík tilmæli lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.
- Ákvæðum XIII. kafla hefur verið breytt þannig að kaflinn fjallar ekki lengur um umhverfisgjald heldur einungis affallagjald sem lagt er á reiknuð afföll. Umhverfisgjald hefur samhliða þeirri breytingu verið reiknað inn í framleiðslugjald skv. XIV. kafla.
- Markmiðum gjaldskyldu í 62. gr. var breytt með þeim hætti að markmið álagningar framleiðslugjalds er að tryggja þjóðinni í heild endurgjald af takmörkuðum auðlindum sjávar sem nýttar eru í sjókvíaeldi, standa straum af kostnaði við rannsóknir og eftirlit og stuðla að bættri umgengni við umhverfi og aukinni velferð eldisfiska.
- Í 63. gr. hafa verið settar fram reglur fyrir útreikning nýs reiknistofns til álagningar framleiðslugjalds. Reiknistofn frumvarpsins byggist á svipuðum sjónarmiðum og reiknistofn skv. 5. gr. laga um veiðigjald, nr. 145/2018, en er útfærður með öðrum hætti. Afsláttarákvæði vegna umhverfishvata sem áður var að finna í 63. gr. hafa verið flutt í 64. gr.
- Í 64. gr. er nú mælt fyrir um gjaldhlutfall framleiðslugjalds og afslætti af fjárhæð framleiðslugjalds vegna umhverfishvata.
- Í 65. gr. er mælt fyrir um greiðslu grunnframleiðslugjalds sem greiðist ef framleiðslugjald, reiknað skv. 63. og 64. gr., nær ekki lágmarksfjárhæð.
- Frekari skýringum var bætt við 73. gr. varðandi skyldu rekstrarleyfishafa til að fjarlægja fisk úr eldiseiningum.
- Lagfært var orðalag 74. gr. sem kveður á um að miða skuli við hámarkslífmassa í stað þéttleika.
- 75. gr. sem fjallaði um meðhöndlun frárennslis frá landeldisstöð var felld brott þar sem fjallað er efnislega um kröfur sem gerðar eru til hreinsunar frárennslisvatns frá landeldisstöðum í reglugerð um fráveitur og skólphreinsun, nr. 1450/2025, sem sett er

- með stoð í lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, nr. 7/1998. Kröfur um meðhöndlun frárennslis kunna því, eftir atvikum, að koma fram í bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar á grundvelli framangreindrar reglugerðar.
- Í 76. gr. hefur verið bætt við ákvæðið orðalagi sem gerir Matvælastofnun kleift að undanþiggja rekstrarleyfishafa frá sérstöku eftirliti með afföllum í landeldi. Er hér um að ræða breytingu sem tekur tillit til þess að búnaður landeldisstöðva getur gert þeim kleift að fylgjast náið með aðstæðum í eldiseiningum.
 - Í 77. gr. hefur verið bætt við ákvæði sem gerir Matvælastofnun kleift að undanþiggja rekstrarleyfishafa frá reglulegri upplýsingagjöf með afföllum í landeldi. Er hér um að ræða breytingu sem tekur tillit til þess að búnaður landeldisstöðva getur gert þeim kleift að fylgjast náið með aðstæðum í eldiseiningum.
 - Felld var brott 79. gr. sem fjallaði um hættusvæði vegna sjúkdóma í landeldi. Sambærilegar reglur er nú þegar að finna í öðrum lögum og reglum og því ekki talin þörf á ákvæðinu.
 - Lagfært var orðalag í 109. gr. um að veðsetning á rekstrarleyfi sé óheimil án skriflegs samþykkis Matvælastofnunar. Er ákvæði 109. gr. um framsal, leigu og veðsetningu rekstrarleyfa því efnislega óbreytt frá 17. gr. gildandi laga.
 - Við 113. gr. hefur verið bætt málsgrein sem tekur af vafa að um gjaldtökuheimildir Umhverfis- og orkustofnunar fari samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.
 - Í 116. gr. er áréttuð skylda rekstrarleyfishafa til að afla sér váttrygginga samkvæmt öðrum lögum sem kunna að gilda um starfsemina.
 - Gerð hefur verið breyting á 127. gr. um gildistöku tiltekinna ákvæða frumvarpsins þannig að viðmiðunartímabil vegna innköllunar á laxahlut skv. 1. másl. 1. mgr. 41. gr. og ákvæði 56. gr. um forsendubrest taki gildi 1. janúar 2028 í stað 1. janúar 2027.
 - Í 3. tölul. 128. gr., sem fjallar um breytingar á lögum um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri, er nú kveðið á um að takmörkun á heimild Matvælastofnunar til útgáfu rekstrarleyfa taki einungis til sjókvíaeldis og hafeldis. Skilyrðin ná því ekki til útgáfu rekstrarleyfa vegna landeldis.
 - Bætt var við nýjum 4. tölul. 128. gr. um breytingu á lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, nr. 7/1998, til þess að taka af vafa um að ekki skuli gefa út starfsleyfi samkvæmt þeim lögum vegna starfsemi sem Matvælastofnun gefur út rekstrarleyfi fyrir samkvæmt lögum um lagareldi. Jafnframt var gerð sú breyting á 4. tölul. 128. gr. að bætt var við gjaldtökuheimild fyrir Umhverfis- og orkustofnun vegna nýrra verkefna sem stofnuninni er falið samkvæmt frumvarpi þessu.
 - Við bráðabirgðaákvæði IV hefur verið bætt við umfjöllun um að sé rekstrarleyfishafi með fleiri en eitt rekstrarleyfi í gildi við gildistöku laga þessara á sama smitvarnasvæðinu skuli sameina slík rekstrarleyfi.
 - Gerð var sú breyting á bráðabirgðaákvæði V, sem fjallar um endurskoðun laganna, að ákvæðið taki ekki til landeldis. Ekki er talin sama þörf á endurskoðun á þeim kafla frumvarpsins og til að mynda á kafla um sjókvíaeldi þar sem hraðar tæknibreytingar á búnaði og reynsla af smitvarnasvæðum kalla á örfari endurskoðun.

6. Mat á áhrifum.

6.1. Áhrif á almannahagsmuni.

Lagareldi er ört vaxandi atvinnugrein og má segja að hún sé orðin ein af mikilvægustu burðarstöðum íslensks efnahagslífs. Með frumvarpi þessu er stefnt að því að skapa greininni frekari skilyrði til verðmæta- og atvinnusköpunar en á sama tíma lágmarka neikvæð áhrif hennar á umhverfið.

Jákvæð áhrif lagareldis á efnahagslífið eru umtalsverð. Árið 2024 voru útflutningsverðmæti greinarinnar, þar sem lax er meginuppistaðan, tæplega 55 milljarðar kr. Samhliða aukinni framleiðslu hefur fjöldi starfsmanna í greininni einnig aukist. Þannig störfuðu um það bil 900 einstaklingar við lagareldi árið 2024. Í ljósi þessa er brýnt að tryggja áframhaldandi vöxt í greininni. Almennigur og samfélög þar sem lagareldi er fyrirhugað, eða nú þegar stundað, hafa verulega hagsmuni af því að greinin byggist upp. Sú uppbygging þarf að eiga sér stað með sjálfbærum hætti þar sem varúðar- og vistkerfisnálgun er höfð að leiðarljósi. Heildarlög þau er frumvarpið leggur til hafa þetta að markmiði. Þannig er m.a. leitast við að tryggja skilvirkt eftirlit, öflugar rannsóknir og fyrirsjáanleika í regluverki.

Lagareldi líkt og önnur matvælaframleiðsla hefur áhrif á umhverfið. Hagsmunir almennings krefjast þess að skýr lagaumgjörð sé fyrir hendi um lagareldi sem hefur það að markmiði að lágmarka neikvæð áhrif hennar á umhverfið. Með þetta í huga eru í frumvarpi þessu lagðar til ýmsar breytingar frá núverandi framkvæmd. Þær eru raktar ítarlega í 3. kafla en nefna má sérstaklega aukið eftirlit Matvælastofnunar og kerfisbundna vöktun í ám. Áhrif á umhverfið má jafnframt milda með því að hvetja fyrirtæki til þess að nýta sér aðrar og umhverfisvænni aðferðir við eldi fisks og er því í frumvarpi þessu lagt til að innleiddir verði hvatar til nýtingar lokaðs búnaðar og ófrjós lax. Allar þessar breytingar miða að því að tryggja vernd vistkerfisins og villtra nytjastofna.

6.2. Helstu hagsmunaaðilar.

Rekstraraðilar í lagareldi hafa verulegra hagsmuna að gæta af því að um starfsemina sé settur skýr lagarammi. Hefur frumvarpið það að markmiði að tryggja fyrirsjáanleika í rekstri en slíkt er m.a. forsenda þess að hægt sé að taka upplýsta ákvörðun um fjárfestingu í greininni til lengri tíma. Jafnframt eru í frumvarpi þessu lagðar til ýmsar breytingar sem hafa það að markmiði að gera leyfisveitingarferlið skilvirkara. Með því að samræma framkvæmd leyfisveitinga er þannig brugðist við þeim athugasemdum sem fram hafa komið um flókið regluverk og endurtekna málsmeðferð hjá fleiri en einu stjórnvaldi. Frumvarpið felur þó í sér skýrari kröfur til endurnýjunar á leyfum til sjókvíaeldis og eru afturköllunarheimildir á leyfistímanum hertar. Óljóst er hvaða áhrif þetta hefur til lengri tíma. Að lokum hafa rekstraraðilar að miklu leyti hag af þeim breytingum sem frumvarpið leggur til í tengslum við neikvæð áhrif atvinnugreinarinnar á umhverfið, enda er það sem fyrr segir í þágu allra hlutaðeigandi að um hana skapist samfélagsleg sátt.

Lagareldi er atvinnugrein sem er að miklu leyti stunduð á landsbyggðinni. Hefur sjókvíaeldi þegar haft mikil og jákvæð áhrif á sveitarfélög á Vestfjörðum og Austfjörðum sem sum hver hafa búið við einhæft og ótryggt atvinnulíf. Það er samfélagslega mikilvægt að greinin byggist upp með sjálfbærum hætti og efli um leið efnahagslegan og samfélagslegan viðnámsþrótt byggðanna. Hefur frumvarpið verið samið með þetta í huga en telja verður að sá sjálfbæri vöxtur í lagareldi sem leitast er við að tryggja með frumvarpinu muni án efa efla enn frekar samfélög á landsbyggðinni, m.a. með fjölgun starfa og uppbyggingu innviða. Um áhrif frumvarpsins á fjárhag sveitarfélaga vísast til kafla 6.4.3.

Veiðifélög hafa lengi haft áhyggjur af áhrifum sjókvíaeldis á villta laxastofninn. Hafa þau m.a. gagnrýnt eldi í opnum sjókvíum og notkun á frjóum laxi, sem og brotalamir í eftirliti með greininni. Þær breytingar frá núverandi framkvæmd sem lagðar eru til í frumvarpi þessu lúta að miklu leyti að þessum atriðum og hefur áhersla verið lögð á að skapa þannig lagaramma um atvinnugrein lagareldis að neikvæð áhrif hennar á villta laxastofninn verði sem minnst. Þannig er sem fyrr segir lagt til að eftirlit Matvælastofnunar verði eflt verulega og að innleiddir verði hvatar til nýtingar lokaðs búnaðar og ófrjós lax. Jafnframt eru lagðar til hertar reglur um kynþroska fisks og um kerfisbundin vöktun í ám. Þá skal þess getið að í frumvarpinu er lagt til að Matvælastofnun og Fiskistofa skuli í sameiningu gera fyrirframákveðna viðbragðsáætlun um til hvaða aðgerða veiðifélögum eða öðrum veiðiréttarhöfum sé heimilt að ráðast í vegna strokatburðar á kostnað þess rekstraraðila sem ber ábyrgð á honum. Tryggir það aukinn fjárféðleika fyrir viðkomandi veiðifélög eða veiðiréttarhafa og styrkir réttarstöðu þeirra við endurheimt kostnaðar vegna aðgerðanna.

Samkvæmt framangreindu miðar frumvarpið að því að tryggja jafnvægi milli ólíkra hagsmuna. Á þeim grundvelli einum getur sátt skapast um atvinnugreinina sem getur, ef rétt er staðið að málum, lagt enn frekar af mörkum í þágu íslensks samfélags og efnahagslífs.

6.3. Áhrif á stjórnsýslu ríkis.

Verði frumvarpið að lögum má gera ráð fyrir að verkefni stjórnsýslunnar muni aukast talsvert. Að sama skapi munu aukast eftirlitsheimildir þeirra stofnana sem einkum hafa með stjórnsýslu lagareldis að gera. Gerðar verða ríkari kröfur um tíðni endurskoðunar burðarþolsmats af hálfu Hafrannsóknastofnunar. Samkvæmt gildandi lögum ber stofnuninni að endurskoða matið eins oft og þurfa þykir en verði frumvarpið samþykkt skal það gert eigi sjaldnar en á sex ára fresti. Þá eru Hafrannsóknastofnun falin ýmis ný vöktunar- og rannsóknaverkefni og aukið ráðgjafahlutverk, svo sem um skiptingu hámarkslífsmassa vatnshlots sé því skipt upp í fleiri en eitt smitvarnasvæði, kortlagningu á dreifingu lúsa, vöktun í ám og grunnrannsóknir vegna hafeldis. Eftirlitsverkefni Matvælastofnunar munu sömuleiðis aukast umtalsvert frá því sem er í dag líkt og fjallað er um í kafla 3.1.8. Verkefni annarra stjórnsýslustofnana sem koma að lagareldi munu að mestu haldast óbreytt frá gildandi lögum.

6.4. Mat á fjárhagsáhrifum.

6.4.1. Útgjaldabreytingar.

Í fjárlögum 2024 var samtals 252 millj. kr. framlag veitt til að efla stjórnsýslu í kringum fiskeldi hjá Hafrannsóknastofnun, Matvælastofnun og aðalskrifstofu ráðuneytisins. Framlagið hækkaði í 352 millj. kr. árið 2025 og frá og með árinu 2026 er gert ráð fyrir 452 millj. kr. viðbótarframlagi til þessara verkefna. Hjá Hafrannsóknastofnun nemur aukningin þar af um 226 millj. kr. árið 2026 sem ætlað er til verkefna á sviði burðarþolsmats fjarðakerfa, þ.m.t. eldissvæðaskiptingu, mati á umhverfisáhrifum sjókvíaeldis, áhættumati erfðablöndunar og rannsóknum á dreifingu laxa- og fiskilúsa. Hjá Matvælastofnun er gert ráð fyrir 226 millj. kr. framlagi árið 2026 til að auka eftirlit með sjókvíaeldi og tryggja fullnægjandi eftirlit með skráningum og innra eftirliti sjókvíaeldisfyrirtækja. Að lokum hefur 18 millj. kr. framlag verið

varið til aðalskrifstofu ráðuneytisins til að efla stjórnsýslu fiskeldis er snýr að stefnumörkun, reglusetningu og yfirumsjón með málefnum fiskeldis.

Þá er gert ráð fyrir að þau útgjöld sem áður runnu í Umhverfissjóð sjókvíaeldis muni fjármagna útgjöld Hafrannsóknarstofnunar í tengslum við rannsóknir og vöktun á burðarþoli og ný verkefni tengd vöktun í ám, sbr. 7. gr.

Verði frumvarpið óbreytt að lögum er ekki gert ráð fyrir að lögfesting þess muni leiða til aukinna útgjalda umfram það sem hér hefur verið rakið og fjármagnað er nú þegar innan núgildandi útgjaldaramma viðkomandi málefnasviðs í fjárlögum og fjármálaáætlun. Jafnvel má gera ráð fyrir að lögfesting frumvarpsins geti leitt til þess útgjöld vegna umsýslukostnaðar geti dregist saman með niðurlagningu umhverfissjóðs sjókvíaeldis og fiskeldissjóðs sem geti numið í kringum 10 millj. kr.

6.4.2. Tekjubreytingar.

Mikil óvissa er í spám um framleitt magn, þróun á heimsmarkaðsverði og breytingar á reiknuðum rekstrarhagnaði sjókvíaeldis. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að tekjur af framleiðslugjaldinu verði 1,7 milljarðar kr. árið 2026, tæplega 1,5 milljarðar kr. 2027, 1,8 milljarðar kr. 2028 og 2 milljarðar kr. 2029. Áætlað er að tekjur af framleiðslugjaldi verði lægri en fyrri tekjuáætlanir gerðu ráð fyrir og verði um 700 millj. kr. lægri árið 2026, 1,5 milljörðum kr. lægri árið 2027 og 1,6 milljörðum kr. lægri árið 2028. Er gert ráð fyrir að framleiðslan verði um 48.000 tonn (hausað og slægt) 2026 og hækki um 10.000 tonn á ári til ársins 2029.

Gert er ráð fyrir að með þeim breytingum sem lagt er upp með í frumvarpinu muni heildartekjur ríkissjóðs lækka um 700 millj. kr. árið 2026 og 1,3 milljarða kr. árin 2027 og 2028 að teknu tilliti til breytinga á framleiðslugjaldi og samfélagsframlagi.

6.4.3. Áhrif á fjárhag sveitarfélaga.

Stærstur hluti lagareldisstarfsemi fer fram utan höfuðborgarsvæðisins og ljóst er að vöxtur og uppgangur lagareldis, sérstaklega sjókvíaeldis, hefur jákvæð áhrif á afkomu sveitarfélaga með tilliti til íbúapróunar og þar með útsvarstekna. Eins fylgir atvinnugreinunum ýmiss konar hafnsækin starfsemi. Með örri íbúapróun fylgir þó óhjákvæmilega ýmiss konar aukinn þrýstingur á innviði sveitarfélaga.

Með frumvarpinu er gert ráð fyrir að samfélagsframlag sjókvíaeldis nemi þriðjung af innheimtu framleiðslugjaldi skv. XIV. kafla frumvarpsins. Er þetta óbreytt fyrirkomulag frá gildandi lögum. Þá er gert ráð fyrir að fyrirsjáanlegra verði hvernig úthlutun til sveitarfélaga verði háttáð. Með þessu móti geta sveitarfélögin því gert betri tekjuáætlanir. Að sama skapi er með frumvarpinu lagt til að sveitarfélög fái meira frelsi til að ráðstafa þeim fjármunum sem þeim er úthlutað hverju sinni en þau hafa haft í gegnum Fiskeldissjóð. Sveitarfélög eru betur til þess fallin að meta hvernig fjármunum er varið en miðlæg sjóðsstjórn í Reykjavík. Því er gert ráð fyrir að þessi breyting verði jákvæð fyrir fjárhag sveitarfélaga.

Í ljósi þess að verið sé að breyta framleiðslugjaldinu þannig að betur sé tekið tillit til afkomu atvinnugreinarinnar er gert ráð fyrir að tekjur vegna gjaldsins til sveitarfélaga verði lægri á tímabili fjármálaáætlunar. Gert er ráð fyrir að samfélagsframlag verði óbreytt árið 2026 eða 550 millj. kr. eins og fjárlög gera ráð fyrir, að það verði 580 millj. kr. árið 2027 eða 83 millj. kr. lægra miðað við núverandi löggjöf og um 500 millj. kr. árið 2028 eða 320 millj. kr. lægra en gert er ráð fyrir samkvæmt núverandi löggjöf. Er hér miðað við að samfélagsframlag verði 1/3 af framleiðslugjaldi fyrra árs.

6.5. Mat á jafnréttisáhrifum.

Meiri hluti þeirra sem starfa við fiskeldi eru karlar en sé horft til stjórnunarstarfa er kynjaskipting aftur á móti nokkuð jöfn. Þetta kemur fram í könnun sem Sjávarútvegsmiðstöð Háskólans á Akureyri gerði fyrir matvælaráðuneytið árið 2024 en hún var lögð fyrir átta fyrirtæki í lagareldi. Í einu fyrirtæki voru karlar í öllum störfum, í öðru 10% konur á móti 90% karla, í því þriðja var skiptingin 28% konur á móti 72% karla, í því fjórða 34% konur á móti 66% karla og í því fimmta 40% konur á móti 60% karla.

Á heildina litið verður ekki talið að frumvarpið muni hafa teljandi áhrif á stöðu kynja í greininni umfram það sem kann að leiða af frekari uppbyggingu greinarinnar en ætla má að þannig skapist fjölbreyttari atvinnutækifæri fyrir öll kyn.

6.6. Mat á áhrifum á persónuvernd.

Í frumvarpinu er lagt til að Matvælastofnun fái heimild til þess að notast við fjarstýrð loftför með myndavélabúnaði við eftirlit með eldi. Við samningu frumvarpsins var litið til laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga en í 14. gr. þeirra laga er fjallað um rafrænt eftirlit og skilyrði þess. Um rafrænt eftirlit gilda reglur nr. 50/2023, um rafræna vöktun. Þær heimildir sem kveðið er á um í frumvarpinu leiða af sér jákvæð áhrif, svo sem aukið eftirlit með dýravelferð og umhverfi. Verður því að telja að jákvæð áhrif lagabreytinganna sem lagðar eru til vegi mun þyngra en neikvæð. Við ákvörðun um hvort viðhafa skuli rafræna vöktun skal þó ávallt gengið úr skugga um hvort markmiðinu með slíkri vöktun sé unnt að ná með öðrum og vægari raunhæfum úrræðum. Við ákvörðun um hvort viðhafa skuli rafræna vöktun skal þó ávallt gengið úr skugga um hvort markmiðinu með slíkri vöktun sé unnt að ná með öðrum og vægari raunhæfum úrræðum. Við eftirlitið þarf ávallt að hafa í huga lög um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga og gæta þess að eftirlit sé í samræmi við tilgang heimildarinnar. Að öðru leyti eru þær heimildir til rafrænnar vöktunar sem frumvarpið leggur til takmarkaðar við svæði neðansjávar, svo sem við notkun myndgreiningarbúnaðar skv. 37. gr. Í einhverjum tilvikum kunna kafarar að fara þar um og þarf í þeim tilvikum jafnframt að gæta að ákvæðum laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, líkt og áréttað er í frumvarpinu.

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. þátt.

Í 1. þætti frumvarpsins er að finna tvo kafla sem taka til allra þeirra greina lagareldis sem frumvarpið tekur til. Fjallar þátturinn m.a. um sameiginlegar reglur um markmið, gildissvið, orðskýringar og stjórnsýslu lagareldis.

Um I. kafla.

Í I. kafla er að finna ákvæði um markmið og gildissvið frumvarpsins, sbr. 1. og 2. gr. Þá eru í 3. gr. ítarlegar orðskýringar.

Um 1. gr.

Markmið frumvarpsins eru sett fram í 1. gr. og byggjast þau að mestu leyti á markmiðum sem sett eru fram í 1. gr. gildandi laga um fiskeldi. Í ákvæðinu er leitast við að telja upp þá þætti sem máli skipta við beitingu og túlkun laganna verði frumvarpið óbreytt að lögum. Þannig er allt í senn lögð áhersla á markmið um uppbyggingu atvinnulífs og byggðar sem og að leitast skuli við að tryggja gæði framleiðslu, líffræðilega fjölbreytni og velferð dýra auk verndunar vistkerfa og villtra nytjastofna. Enda þótt þessi markmið kunni að skarast í ýmsum tilfellum til skemmri tíma þá er ljóst að til lengri tíma hljóta öll þessi atriði að haldast í hendur,

enda verður langvarandi og traustur iðnaður ekki byggður upp nema á forsendum sjálfbærni, samfélagi og náttúru til heilla.

Hugtakið vistkerfisnálgun vísar til þess að umfang atvinnugreinarinnar skuli takmarkast af þeim áhrifum sem hún kann að hafa á vistkerfið. Þær skorður sem burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar setja varðandi framleiðslu rekstrarleyfishafa eru dæmi um vistkerfisnálgun. Vistkerfisnálgun er alþjóðlegt áherslumál og Ísland er aðili að mörgum alþjóðasamningum þar sem aðferðafræði og innleiðing vistkerfisnálgunar er lykilmál. Vistkerfisnálgun er aðferð til að ná fram samþættri stjórn á nýtingu náttúruauðlinda sem miðar að vernd og sjálfbærri nýtingu með sanngirni að leiðarljósi. Aðferðin grundvallast á vísindalegri þekkingu á hinum ólíku vistkerfum og starfsemi þeirra og tekur tillit til ólíkra hagsmuna við nýtingu náttúruauðlinda. Hún gerir kröfu til þess að fylgst sé með lykilkáttum vistkerfisins og að brugðist sé án tafar við breytingum á þeim. Þetta felur í sér að leggja þarf rækt við rannsóknir sem og skráningu og flokkun lífríkisins, gera áætlanir um skipulega vernd þess, t.d. með neti verndar-svæða, og koma á árangursríkri vöktun lykilkáttanna lífríkisins. Vistkerfisnálgun felur jafnframt í sér að víðtækt samráð sé haft við alla hagsmunaaðila og almenning á öllum stigum ferilsins og við ákvarðanatöku um nýtingu og stjórnun auðlindanýtingar.

Með varúðarnálgun, sem hér er byggt á, er átt við að þegar vafi er uppi um áhrif starfsemi á umhverfi þá verði hagsmunir rekstrarleyfishafa að víkja fyrir hagsmunum vistkerfis og náttúru. Varúðarregla var sett fram sem 15. meginregla Ríó-yfirlýsingarinnar. Vísað er til hennar í inngangsorðum samningsins um líffræðilega fjölbreytni og í aðfaraorðum EES-samningsins og hún hefur verið útfærð t.d. í 2. mgr. 2. gr. OSPAR-samningsins. Reglan kemur fyrst og fremst til skoðunar þegar óvissa er til staðar eða þekkingarskortur um afleiðingar ákvarðana sem áhrif kunna að hafa á náttúruna. Varúðarregla er skilgreind í 9. gr. laga um náttúruvernd. Hún felur í sér að þegar tekin er ákvörðun á grundvelli þeirra laga, án þess að fyrir liggi með nægilegri vissu hvaða áhrif hún hefur á náttúruna, skuli leitast við að koma í veg fyrir mögulegt og verulegt tjón á náttúruverðmætum. Ef hætta er á alvarlegum eða óafturkræfum náttúruspjöllum skal skorti á vísindalegri þekkingu ekki beitt sem rökum til að fresta eða láta hjá líða að grípa til skilvirkra aðgerða sem geta komið í veg fyrir spjöllin eða dregið úr þeim.

Í 2. mgr. er lögð sérstök áhersla á verndun villtra nytjastofna. Í framkvæmd er hér einkum átt við villta nytjastofna lax sem helst er talin stafa ógn af stroki fisks úr eldi. Endurspeglast þetta ákvæði m.a. í sérstökum kafla frumvarpsins um strok sem og ákvæðum þess um áhættumat erfðablöndunar og þeim takmörkunum sem af því leiða.

Um 2. gr.

Gildissvið frumvarpsins tekur skv. 1. mgr. til sjókvíaeldis, landeldis, hafeldis og fjarðabeitar á fiski, sbr. einnig 3. gr. varðandi orðskýringar.

Samkvæmt 2. mgr. tekur frumvarpið ekki til ræktunar og nýtingar sjávargróðurs, sbr. lög um stjórn fiskveiða nr. 116/2006, skelfiskræktar, sbr. lög um skeldýrarækt nr. 90/2011, eða fiskræktar í ferskvatni, sbr. lög um fiskrækt, nr. 58/2006.

Við samningu frumvarpsins vógust á tvö sjónarmið, annars vegar sjónarmið um að frumvarpið yrði grundvöllur nýrra heildarlaga um alla ræktun og eldi lagardýra og annarra vatnalífvera og hins vegar sjónarmið um að slík almenn heildarlög yrðu of þung í vöfum og myndu illa ná til sérstakra aðstæðna í einstökum undirgreinum lagareldis. Hefur reynsla af gildandi lögum um fiskeldi sýnt að mikil þörf hefur verið á að aðlaga almennar reglur þeirra laga að einstökum atvinnugreinum, einkum hvað varðar sjókvíaeldi. Lög um fiskrækt eru sérlög sem lúta einkum að fiskrækt í veiðivötnum og eiga ákvæði þeirra laga um margt meiri

Samleið með lögum um lax- og silungsveiði heldur en lögum um lagareldi. Ekki eru lagðar til breytingar á lögum um skeldýrarækt, nr. 90/2011.

Ekki er kveðið á um ræktun smápörunga og stórþörunga í frumvarpinu. Ástæðan fyrir því að frumvarpið tekur ekki til þörungaræktar er einkum tvíþætt. Annars vegar hefðu ný lög um lagareldi orðið þyngri í vöfum en æskilegt væri ef þau hefðu einnig tekið til þörungaræktar. Hins vegar virðast vaxtarmöguleikar í þörungarækt til framtíðar svo miklir að rétt sé að sérstök lög gildi um atvinnugreinina. Í öllu falli stóð aldrei til að settar yrðu sérstakar reglur um smápörungarækt enda umhverfisáhrif smápörungaræktar, eins og hún er nú stunduð, hverfandi samanborið við ýmsar aðrar greinar lagareldis. Þá eru einnig rök sem mæla með því að reglur um ræktun stórþörunga eigi samleið með reglum um vinnslu villtra stórþörunga.

Um 3. gr.

Orðskýringar byggjast að miklu leyti á eldri lögum um fiskeldi. Nýjar orðskýringar og breytingar á einstökum orðskýringum skýra sig sjálfar og miða aðallega að því að ná fram aðgreiningu milli einstakra greina lagareldis sem frumvarpið tekur til.

Um II. kafla.

Í II. kafla er að finna sameiginlegar reglur um stjórnslu.

Um 4. gr.

Ákvæði 4. gr. er að mestu leyti óbreytt frá gildandi lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, með einni meginbreytingu þó. Sú breyting lýtur að því að lagt er til að samráðsnefnd um fiskeldi verði lögð niður. Ástæða þessa er sú að samráðsnefndin hefur ekki verið talin skila tilætluðum árangri sem raunverulegur og skilvirkur vettvangur til ráðgjafar í málefnum fiskeldis. Nefndina skipa aðilar sem að jafnaði eru á öndverðum meiði um hvaðeina sem lýtur að sjókvíaeldi en málefni sjókvíaeldis hafa verið það sem helst hefur verið fjallað um í nefndinni. Hafa allir þeir aðilar sem tilnefna fulltrúa í nefndina tækifæri á að koma skoðunum sínum á framfæri á öðrum vettvangi, m.a. með samskiptum við viðeigandi stjórnvöld.

Þá er gerð sú breyting að tekið er fram að Hafrannsóknastofnun skuli vera til ráðgjafar um framkvæmd laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum.

Um 2. þátt.

Annar þáttur frumvarpsins tekur til sjókvíaeldis. Sjókvíaeldi er sú grein lagareldis sem, eins og sakir standa, er hvað umdeildust en greinin er einnig umfangsmesta undirgrein lagareldis. Í umræðu um sjókvíaeldi vegast annars vegar á sjónarmið um umhverfisáhrif greinarnar og hins vegar samfélagsleg áhrif hennar. Í ljósi þess að atvinnugreinin er í senn mikilvæg og umdeild er nauðsynlegt að skýrar og framkvæmanlegar reglur gildi um hana. Ákvæði 1. og 6. þáttar gilda einnig um sjókvíaeldi.

Um III. kafla.

Í III. kafla er að finna ákvæði um umhverfisvernd og rannsóknir. Kaflinn byggist að miklu leyti á ákvæðum gildandi laga um fiskeldi um burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar.

Um 5. gr.

Í greininni er fjallað um burðarþolsmat. Ákvæðið byggist á 6. gr. b í gildandi lögum nr. 71/2008, með nokkrum breytingum þó.

Líkt og í gildandi lögum er lagt til að ráðherra eigi frumkvæði að upphaflegu burðarþolsmati en burðarþolsmatið sé framkvæmt af Hafrannsóknastofnun. Samkvæmt gildandi lögum skal burðarþolsmeta „firði eða hafsvæði“ en samkvæmt frumvarpinu er lagt til að horft verði til vatnshlota við burðarþolsmat eða annarra hafsvæða ef hafsvæði hefur ekki verið skilgreint sem vatnshlot. Vatnshlot er skilgreint í 3. gr. með sama hætti og hugtakið er skilgreint í lögum um stjórn vatnamála, nr. 36/2011, en ákvæði þeirra laga innleiða hina svokölluðu vatnatilskipun, þ.e. tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2000/60/EB um aðgerðaramma bandalagsins um stefnu í vatnamálum.

Samkvæmt tillögu í frumvarpinu skal endurskoða burðarþolsmat á a.m.k. sex ára fresti. Þó er heimilt að endurskoða matið oftár ef niðurstöður vöktunar gefa tilefni til. Slíkt gæti jafnt átt við um vöktun Hafrannsóknastofnunar sem og vöktun sem rekstrarleyfishafar annast sjálfir eða aðrar stofnanir en Hafrannsóknastofnun. Samkvæmt gildandi lögum skyldi einungis endurskoða burðarþol „svo oft sem þurfa þykir“ og var það m.a. eitt af þeim atriðum sem Ríkisendurskoðun gerði athugasemdir við í úttekt sinni.

Í lokamálslið 2. mgr. er nýmæli sem lýtur að því að taka af allan vafa um það að Hafrannsóknastofnun er ekki eftirlitsaðili með staðbundinni mengun frá sjókvíaeldisstöðvum. Burðarþolsmat og annað mat Hafrannsóknastofnunar á vistfræðilegu ástandi vatnshlota er heildstætt mat sem skapar Hafrannsóknastofnun ekki eftirlitslutverk með tilteknum rekstrar- einingum heldur er það á verksviði Umhverfis- og orkustofnunar og ekki síst á ábyrgð rekstrarleyfishafa sjálfs. Jafnframt er til þess að líta að Umhverfis- og orkustofnun annast stjórnýslu á sviði vatnsverndar í samræmi við fyrirmæli laga um stjórn vatnamála en hluti þeirra gagna sem safnað er í vöktun á umhverfisáhrifum sjókvíaeldis af hálfu Hafrannsóknastofnunar getur nýst Umhverfis- og orkustofnun við framkvæmd framangreindra laga.

Samkvæmt 3. mgr. er gert ráð fyrir að burðarþolsmat sé sett fram með tvennum hætti. Önnur nálgunin er að sett er fram tiltekið hámark lífmassa sem rekstrarleyfishafi má aldrei fara fram úr á viðkomandi svæði á hverjum tíma. Er þetta sá háttur sem hafður er á í gildandi lögum sem leiðir til þess að lítið hlutfall hámarkslífmassa er nýtt framan af líftíma hverrar kynslóðar eldisfisks. Nýting kemst næst hámarkslífmassa undir lok eldis þegar eldisfiskarnir hafa náð hvað mestri stærð. Hin aðferðin við framsetningu burðarþolsmats sem lögð er til með frumvarpinu er nýmæli og byggist á því að hámark lífmassa skuli sett fram með tólf mánaða hlaupandi meðaltali. Nánar tiltekið yrði lítið til þess að heildarlífmassi fari að meðaltali aldrei fram úr hámarkinu á undanfarandi tólf mánuðum. Búast má við að hámark lífmassa samkvæmt hlaupandi meðaltali yrði eitthvað lægra en algilt hámark lífmassa á hverjum tíma enda yrði uppsafnaður lífmassi yfir tiltekið tímabil að jafnaði meiri ef notast er við hlaupandi meðaltal. Rekstrarleyfishafi skal velja hvort hámarkið hann muni notast við og þykir rétt að binda það val við eldi tiltekinnar kynslóðar. Séu fleiri en einn rekstrarleyfishafi með eldi á svæðum sem eitt og sama burðarþolsmatið tekur til getur Matvælastofnun aftur á móti ákveðið að viðkomandi rekstraraðilar noti allir sama hámarkið enda illgerlegt að framfylgja hámarki samkvæmt burðarþolsmati nema allir sem starfa á sama svæði vinni eftir sömu viðmiðum. Lokamálsliður ákvæðisins segir efnislega að Hafrannsóknastofnun skuli setja fram burðarþolsmat miðað við þá forsendu að rekstrarleyfishafi nýti lokaðan eða hálflokaðan búnað í stað hefðbundinna opinna sjókvía. Eitt af markmiðum með nýtingu lokaðs og hálflokaðs búnaðar er að draga úr botnfalli úrgangs og fódurleifa frá sjókvíum. Með því að nýta lokaðan eða hálflokaðan búnað til draga úr áhrifum sjókvíaeldis á vistkerfi, eins og slík áhrif eru mæld með burðarþolsmati, skapast svigrúm til þess að auka eldi á viðkomandi smitvarnasvæði. Ef staðfest væri að nýr búnaður myndi minnka áhrif sjókvíaeldis um helming mætti ætla að hægt væri að tvöfalda eldi í lífmassa talið án þess að vistkerfisleg áhrif aukist umfram þau áhrif sem

búast megi við með notkun opinna sjókvía. Fleiri atriði kunna þó að koma til skoðunar og getur ráðherra skýrt nánar í reglugerð þau atriði sem Hafrannsóknastofnun yrði að hafa til hliðsjónar við umreikning burðarþolsmats vegna nýtingar lokaðs eða hálflokaðs búnaðar.

Í 4. mgr. er að finna nýmæli sem lúta að því að Matvælastofnun haldi skrá um annars vegar leyfilegan lífmassa og hins vegar hámarkslífmassa smitvarnasvæða eins og hámarkslífmassa burðarþolsmats hefur verið skipt niður á smitvarnasvæði, sbr. 2. mgr. 12. gr. Það er því ekki nauðsynlegt að breyta rekstrarleyfi vegna breytinga á hámarkslífmassa eða leyfilegum lífmassa tiltekins smitvarnasvæðis.

Í 5. mgr. er fjallað um breytingar á burðarþolsmati. Hámarkslífmassi samkvæmt burðarþolsmati setur skorður við því magni fisks, mælt í lífmassa, sem rekstrarleyfishafi getur alið í sjó á hverjum tíma. Burðarþolsmat getur þó breyst við endurskoðun Hafrannsóknastofnunar og verður rekstrarleyfishafi að sæta því að Matvælastofnun endurskoði heimildir rekstrarleyfishafa. Ólíkar reglur gilda aftur á móti um afleiðingar annars vegar lækkunar burðarþolsmats og hins vegar hækkunar burðarþolsmats, sbr. nánar skýringar við 33. gr.

Í 6. mgr. er tekinn af vafi um að burðarþolsmat og endurskoðun þess teljist áætlun í skilningi laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, sbr. m.a. úrskurð úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála í máli nr. 119/2020. Ákvæðið gerir ráð fyrir að ráðherra sé leystur undan skyldu til að gera umhverfismat ef jákvætt álit Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar fæst um að líta megi á endurskoðun burðarþolsmats sem óbreytta áætlun í öllum veigamiklum atriðum.

Í 7. mgr. eru sett fram þau atriði sem ráðherra getur sett nánari fyrirmæli um í reglugerð.

Með hugtakinu hafsvæði í skilningi ákvæða 5. gr. er gert ráð fyrir þeim möguleika að burðarþolsmat verði gert á svæðum þar sem einstök vatnshlot hafa ekki verið skilgreind eða þá að mörk burðarþolsmetinna svæða séu ekki endilega þau sömu og mörk vatnshlota. Hugtakið hafsvæði er notað í öðrum skilningi í 6. gr.

Um 6. gr.

Í greininni er fjallað um áhættumat erfðablöndunar. Samkvæmt ákvæðinu tekur áhættumat erfðablöndunar aðeins til frjós lax. Er ástæðan fyrir því tvíþætt, annars vegar er lax fyrirferðarmestur eldistegunda í núverandi sjókvíaeldi og hins vegar eru aðrar núverandi eldistegundir ólíklegri en lax til þess að hafa áhrif til erfðablöndunar við villta nytjastofna. Áhættumat erfðablöndunar felur í sér aðferðafræði sem miðar að því að finna það hámark frjós lax sem óhætt er að ala í sjó án þess að líkur séu á óásættanlegri erfðablöndun. Með hugtakinu hafsvæði í skilningi ákvæða 6. gr. er átt við stærri hafsvæði, svo sem Austfirði, Vestfirði eða tiltekin hafeldissvæði.

Greinin byggist m.a. á orðskýringu á villtum nytjastofni, sbr. 41. tölul. 3. gr. Með orðskýringunni, eins og henni er beitt varðandi laxastofna, er leitast við að samþætta þau skilyrði sem laxastofn þarf að uppfylla til þess að verða hluti af áhættumati erfðablöndunar, þ.e. að stofninn þurfi að vera villtur og stofninn þurfi að vera nytjaður eða kunni að vera nytjaður. Orðskýringin útilokar þó ekki að minni hluti viðkomandi stofns hafi verið ræktaður en í framkvæmd væri gengið út frá að slík ræktun stofnsins þurfi að vera í samræmi við samþykkt fiskræktaráætlun samkvæmt lögum um fiskrækt, nr. 58/2006, ef veiðifélög eða veiðiréttarhafar á annað borð stunda ræktun á viðkomandi laxastofni. Sé ræktun, þ.m.t. seiðasleppingar, stunduð án samþykktar fiskræktaráætlunar er ekki hægt að réttlæta að laxastofn sé hluti af áhættumati erfðablöndunar enda þá ótryggt að seiði sem notuð eru til ræktunar séu í reynd af þeim stofni sem til stendur að rækta eða varðveita.

Ákvæðið byggist á 6. gr. a gildandi laga um fiskeldi en er nokkuð breytt. Í fyrsta lagi er lagt til að lífmassi frjórra laxa sem leiðir af áhættumati erfðablöndunar skuli nefnast „heilðarlaxamagn“. Sú tala verður um leið grunnur að skipulagi framleiðsluheimilda í eldi á frjóum laxi. Í öðru lagi er lagt til að breytingar á heimildum til eldis á frjóum laxi, þ.e. breyting á laxamagni, skuli taka gildi með þeim hætti að rekstrarleyfishöfum verði leyft að ljúka eldi á þeim kynslóðum eldisfisks sem þegar eru í sjó en við næstu útsetningu fiska skuli taka mið af heilðarlaxamagni samkvæmt reglugerð. Samkvæmt gildandi lögum skal „gefinn hæfilegur frestur til aðlögunar“ þegar áhættumati erfðablöndunar er breytt svo segja má að efnislega sé ekki um breytingu að ræða þótt orðalagi sé breytt. Í þriðja lagi er það nýmæli að tillaga Hafrannsóknastofnunar um hámarks magn frjórra laxa sem ala má samkvæmt áhættumati erfðablöndunar er ekki bindandi fyrir ráðherra, ólíkt því sem nú kemur fram í 4. mgr. 6. gr. a gildandi laga. Ástæðan fyrir þessari breytingu er fyrst og fremst sú að eðlilegt er að ráðherra hafi svigrúm til þess að taka tillit til fleiri þátta en Hafrannsóknastofnun gerir, svo sem samfélagslegra og fjárhagslegra þátta, eða ef ráðherra vill jafna sveiflur í áhættumati yfir lengri tíma. Þótt slíkt komi ekki beint fram, þá miðar frumvarpið við að hluti ráðgjafar Hafrannsóknastofnunar til ráðherra sé að reikna mismunandi sviðsmyndir fyrir áhættumat erfðablöndunar með tilliti til þess vægis sem ráðherra vill veita tilteknum forsendum og áhættuþáttum en ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar bindur í öllu falli ekki hendur ráðherra. Undirliggjandi þáttum áhættumats erfðablöndunar er lýst í 2. mgr. og byggist ákvæðið á 3. másl. 2. mgr. 6. gr. a gildandi laga.

Í 3. mgr. er fjallað um mótvægisáðgerðir og byggist ákvæðið á 1. másl. 2. mgr. 6. gr. a gildandi laga nr. 71/2008. Í núverandi framkvæmd hefur þótt óljóst hvernig mótvægisáðgerðir eigi að hafa áhrif á áhættumat erfðablöndunar, þ.e. í þeim tilfellum þegar einungis sumir rekstrarleyfishafar grípa til mótvægisáðgerða. Í frumvarpinu er reynt að bæta úr þessu með því að gera mótvægisáðgerðir að skyldu hjá öllum rekstrarleyfishöfum á sama hafsvæði, t.d. Austfjörðum, svo að taka meg tillit til þeirra í áhættumati erfðablöndunar. Þannig gæti Hafrannsóknastofnun t.d. gert tillögu til ráðherra um tvær tölur fyrir heilðarlaxamagn, þ.e. annars vegar tölu sem miðar við óbreytt ástand og svo hins vegar tölu sem byggist á því að allir rekstrarleyfishafar hafi gripið til mótvægisáðgerða. Oft kynni það að vera rekstrarleyfishöfum í hag að grípa til mótvægisáðgerða ef slíkt þýddi hækkun á heilðarlaxamagni sem ráðherra ákvæði með reglugerð skv. 1. mgr.

Í 7. mgr. er tekinn af vafi um að áhættumat erfðablöndunar og endurskoðun þess teljist áætlun í skilningi laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, sbr. m.a. úrskurð úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála í máli nr. 119/2020.

Ákvæði 8. mgr. gerir ráð fyrir ráðherra sé leystur undan skyldu til að gera umhverfismat ef jákvætt álit Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar fæst um að líta megi á endurskoðun áhættumats erfðablöndunar sem óbreytta áætlun í öllum veigamiklum atriðum.

Um 7. gr.

Ákvæðið fjallar um vöktunaráætlanir Hafrannsóknastofnunar sem getur verið einn af mikilvægustu þáttum áhættumats erfðablöndunar. Vöktun samkvæmt áhættumatinu er ætlað að vera kerfisbundin, þ.e. endurtekin vöktun til lengri tíma. Vöktun verður m.a. gerð með rekköfun samkvæmt norski fyrirmynd sem felur í sér að stærð hrygningarstofna laxfiska verði metin, fjöldi eldislaxa metinn og þeir fjarlægðir eins og kostur er. Enn fremur munu fást mikilvægar upplýsingar um vatnsföllin sjálf og þessar upplýsingar munu nýtast við flokkun þeirra og hjálpa Hafrannsóknastofnun að greina á milli vatnsfalla sem hýsa sjálfbæra laxastofna og þeirra þar sem lax finnst aðeins í takmörkuðu magni. Hafrannsóknastofnun

vinnur að gerð flokkunarkerfis en sambærilegt kerfi er í innleiðingarferli í Noregi. Með slíku kerfi má sameina líffræðileg, vistfræðileg og hagnýt sjónarmið og setja fram viðmið og skilyrði fyrir flokkun og m.a. taka tillit til þátta eins og vatnsrennslis, flatarmáls fiskgengra svæða og framleiðni þeirra.

Hafrannsóknastofnun ber ábyrgð á að grípa til aðgerða samkvæmt vöktunaráætlun. Hafrannsóknastofnun skal hafa samráð við Matvælastofnun og Fiskistofu við að hrinda vöktunaráætlun í framkvæmd og getur jafnframt falið Matvælastofnun, Fiskistofu eða einkaaðila að sinna tilteknum þáttum vöktunaráætlunar, svo sem að fjarlægja laxa sem kunna að vera af eldisuppruna.

Landeigendum verður skylt að veita Hafrannsóknastofnun og þeim sem grípa til aðgerða samkvæmt vöktunaráætlun aðgang að ám og veiðistöðum. Þótt hér sé um takmörkun á lögvörðum eignarréttindum að ræða þá verður að horfa til þess að um lítilvægt inngríp er að ræða auk þess sem um almenna takmörkun eignarréttinda er að ræða sem aðilar verða almennt að þola bótafast. Er gert ráð fyrir því að breið samstaða verði um vöktun Hafrannsóknastofnunar og að í flestum tilfellum verði hægt að haga málum þannig að Hafrannsóknastofnun geti unnið vöktun í góðu samstarfi við hagaðila, þ.m.t. landeigendur, enda um mikilvægt rannsóknarstarf að ræða.

Takmarkanir skv. III. og IV. kafla laga um lax- og silungsveiði, sem lúta m.a. að takmörkunum á veiðiaðferðum, veiðitækjum og veiðitíma, gilda ekki um veiðar samkvæmt þessari grein.

Um 8. gr.

Ákvæðið er byggt á 6. gr. og 1. mgr. 18. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Í greinargerð með frumvarpi því sem varð að gildandi lögum segir í umfjöllun með 6. gr. að „[með] neikvæðum vistfræðiáhrifum í skilningi 2. mgr. frumvarpsgreinarinnar og annars staðar þar sem hugtakið kemur fyrir í frumvarpi þessu er m.a. átt við erfðablöndun. Ákvæðið gildir um villta nytjastofna, hvort sem um er að ræða ferskvatnsfiska eða sjávarfiska.“ Það nýmæli er að finna í 3. mgr. ákvæðisins að þrátt fyrir takmarkanir eða bann skv. 1. mgr. geti ráðherra, að fenginni umsögn Hafrannsóknastofnunar, jafnframt ákveðið með reglugerð að sjókvíaeldi í lokuðum eða hálflokuðum búnaði sé heimilt á viðkomandi svæði. Þessu nýmæli er ætlað að gera sjókvíaeldi mögulegt í þeim fjörðum og svæðum sem hingað til hafa verið lokuð fyrir fiskeldi enda sé nýttur búnaður sem dregur verulega úr umhverfisáhrifum, ekki síst hættu á stroki frjós lax. Þá er það einnig nýmæli að ráðherra geti ákveðið að þrátt fyrir takmarkanir eða bann skv. 1. mgr. megi heimila tímabundnar rannsóknir skv. 11. gr. á viðkomandi svæði. Er markmiðið með þessu að liðka fyrir rannsóknum, ekki síst þeim sem ekki er hentugt að gera á þeim svæðum þar sem eldi er fyrir eða þá rannsóknum sem lúta sérstaklega að eldi á viðkvæmum svæðum. Loks er gerð sú breyting frá 6. gr. gildandi laga nr. 71/2008 að ákvæði um bótarétt er fellt brott. Með þessari breytingu fer um bótarétt samkvæmt almennum skaðabótareglum en gildandi 3. mgr. 6. gr. laganna má skilja sem að hún stofni bótarétt að einhverju marki en takmarki hann jafnframt að sumu leyti. Er talið einfaldara að ekki sé fjallað um mögulegan bótarétt í ákvæðinu og að um stofnun hans og umfang fari samkvæmt almennum skaðabótareglum.

Um 9. gr.

Í greininni er að finna ákvæði sem byggist á ákvæði 2. mgr. 10. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Það nýmæli er að finna í ákvæðinu að lögð er sú skylda á rekstrarleyfishafa að taka einungis á móti hrognum og seiðum frá framleiðanda sem heldur gagnagrunn um erfðaefni

sem hann nýtir í framleiðslu sinni. Er þetta lagt til í því skyni að leggja áherslu á að það sé á ábyrgð rekstrarleyfishafa að geta rakið uppruna þeirra hrogna og seiða sem hann notar í eldi sínu.

Um 10. gr.

Í greininni kemur fram bann við sleppingum eldisfisks í fiskrækt eða hafbeit. Ákvæðið er efnislega sambærilegt 1. mgr. 19. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Þá á ákvæðið sér einnig vissa samsvörun í ákvæðum 8., 9. og 10. gr. laga um fiskrækt, nr. 58/2006. Tilgangur ákvæðisins er að taka af allan vafa um að eldisfisk sem ætlaður er til nota í sjókvíaeldi eigi hvorki að nota í fiskrækt né hafbeit.

Um 11. gr.

Ákvæði 11. gr. byggjast á 19. gr. a gildandi laga um fiskeldi. Til skýringar hefur verið kveðið á um að rannsóknir Hafrannsóknastofnunar megi fara fram í samvinnu við Tilraunastöð Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum. Stofnunin er tilgreind í dæmaskyni, enda þykir eðlilegt að rannsóknir á t.d. sviði heilbrigðis fiska séu unnar í samstarfi við hana þar sem eitt af lögbundnum meginhlutverkum hennar er að annast rannsóknir á fisksjúkdómum.

Lagt er til það nýmæli í 2. mgr. að einkaaðilar geti, án beinnar samvinnu við Hafrannsóknastofnun, einnig fengið leyfi til tímabundinna rannsókna. Aðkoma Hafrannsóknastofnunar í þeim tilfellum er í formi ráðgjafar til ráðherra. Þá er einnig lagt til það nýmæli að ráðherra sé heimilt að veita undanþágu frá kröfum um burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar vegna slíkra rannsókna.

Í 5. mgr. er kveðið á um að áður en leyfi er veitt skuli umsækjandi afla staðfestingar á því hvort gera þurfi umhverfismat framkvæmda. Er sú málsgrein nýmæli en í ljósi mögulegs umfangs tilraunaleyfa þykir rétt að kveða á um slíka kröfu í ákvæðinu.

Um IV. kafla.

Í IV. kafla eru reglur um smitvarnir og dýravelferð. Kaflinn sameinar ýmis ákvæði gildandi laga um fiskeldi í einn kafla auk þess að innihalda ýmis nýmæli sem gerð er grein fyrir í skýringum við einstaka greinar eftir því sem þörf þykir.

Um 12. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli sem byggist þó að vissu leyti á 4. gr. a í gildandi lögum nr. 71/2008. Í greininni kemur fram að ráðherra ákveði afmörkun smitvarnasvæða með reglugerð að fenginni umsögn Matvælastofnunar. Ákveða má að smitvarnasvæði nái yfir fleiri en eitt vatnshlot eða hluta vatnshlota. Telja má líklegt að stærri firðir, svo sem Ísafjarðardjúp, skiptist í fleiri en eitt smitvarnasvæði. Ráðherra skal ákveða hámarkslífmassa hvers smitvarnasvæðis að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar.

Eitt af markmiðum frumvarpsins er að koma á skýrri ábyrgð hvers rekstrarleyfishafa. Þannig er tilgangur ákvæðisins að einn rekstrarleyfishafi muni starfa á hverju smitvarnasvæði og bera þannig ábyrgð á vörnum og viðbrögðum gegn sníkjudýrum og sjúkdómum á því svæði. Sama myndi einnig gilda um ábyrgð á ástandi vistkerfa, en ólíkt sjúkdómum og sníkjudýrum þá er ástand vistkerfa metið á grundvelli vatnshlota eða annarra afmarkaðra hafsvæða en ekki smitvarnasvæða. Smitvarnasvæði er ein helsta grunneining í stjórnsýslu sjókvíaeldis samkvæmt frumvarpinu, skv. IV. og V. kafla. Sé litið til núverandi skipulags rekstrarleyfa, sem og fjölda rekstrarleyfishafa, er ekki talið raunhæft að koma á einstaklingsbundinni ábyrgð á ástandi vistkerfa í öllum einstökum vatnshlotum. Með öðrum orðum má

búast við því að í einhverjum fjörðum verði fleiri en einn aðili með starfsemi og beri þeir þannig í reynd sameiginlega ábyrgð á ástandi vistkerfa viðkomandi fjarðar eða vatnshlots með tilliti til áhrifa af sjókvíaelði enda þótt viðkomandi rekstrarleyfishafar stundi starfsemi á ólíkum smitvarnasvæðum.

Um 13. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og er í henni gerð grein fyrir tilgangi smitvarnasvæða og þeim reglum sem um þau gilda. Með hugtakinu hafsvæði í ákvæðinu er einkum átt við einstaka firði eða svæði innan einstakra fjarða. Líkt og rakið er í skýringum við 12. gr. þá er eitt af markmiðum frumvarpsins að aðgreina ábyrgð einstakra rekstrarleyfishafa með því að heimila aðeins einum aðila að starfa á hverju smitvarnasvæði. Með því er gengið lengra en kveðið er á um í skilgreiningu á „sjókvíaelðissvæðum“ samkvæmt gildandi lögum og einnig gengið lengra en starfshópur um varnir gegn sjúkdómum lagði til í minnisblaði í janúar 2023, en hvort tveggja gerði ráð fyrir að fleiri en einn aðili gæti starfað á „sjókvíaelðissvæðum“. Við gerð frumvarps þessa þótti réttlætjanlegt að ganga lengra en áður í að koma á einstaklingsbundinni ábyrgð á smitvarnasvæðum, áður sjókvíaelðissvæðum, þar sem einstaklingsábyrgð styður við dýravelferð og vernd vistkerfa með því að gera eftirlit og eftirfylgni skilvirkari.

Í 3. mgr. er tekið fram að sömu reglur og gilda um flutning fiska og tækja milli smitvarnasvæða sem eru í rekstri hjá ólíkum rekstrarleyfishöfum skuli einnig gilda í þeim tilfellum þegar einn og sami rekstrarleyfishafi er með rekstur á fleiri en einu smitvarnasvæði. Tilgangur smitvarnasvæða næst ekki nema sambærilegar skorður verði settar við starfsemi rekstrarleyfishafa í þeim tilfellum.

Í 4. mgr. er ráðherra veitt heimild til að kveða á um lágmarksfjarlægð milli sjókvíaelðisstöðva og einstakra sjókvía í reglugerð. Slík reglusetning myndi einkum vera sett til að takmarka útbreiðslu sjúkdóma.

Um 14. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli en ákvæði um hvíld sjókvíaelðissvæða er að finna í 46. gr. reglugerðar um fiskeldi, nr. 540/2020. Í 2. mgr. 46. gr. reglugerðarinnar segir: „Þegar eldi og slátrun hvernar kynslóðar lýkur skal sjókvíaelðissvæði vera í hvíld í a.m.k. 90 daga.“ Lagt er til í frumvarpinu að hvíldartími skuli áfram vera ákveðinn í reglugerð en gert er ráð fyrir að reglugerð kunni að kveða á um aukinn hvíldartíma við tiltekna aðstæður eða þá skemmri hvíldartíma ef notast er við lokaðan eða hálflokaðan búnað.

Þrátt fyrir að hvíldartími sé í frumvarpinu einkum skilgreindur út frá vörnum gegn sjúkdómum og sníkjudýrum, þá mun hvíldartími einnig nýtast til að gera hlé á álagi frá sjókvíum og er því líka til þess fallinn að viðhalda góðu ástandi vistkerfa sjávarbotns.

Um 15. gr.

Ákvæðið tekur til flutnings farartækja og búnaðar á milli smitvarnasvæða. Eins og hugtakið ber með sér þá er hlutverk smitvarnasvæða að takmarka smit sjúkdóma og sníkjudýra á milli tiltekinna svæða. Ein möguleg smitleið er með búnaði og farartækjum. Sem nærtækt dæmi má nefna kenningu fisksjúkdómanefndar, sem vísað er til í fundargerð nefndarinnar frá 13. júní 2022, um að blóðþorrasmit á Austfjörðum árið 2021 hefði dreifst á milli svæða með tækjabúnaði. Greinin er í samræmi við tillögur starfshóps um smitvarnir í sjókvíaelði sem settar voru fram í minnisblaði í janúar 2023.

Í greininni er lagt til að leyfi Matvælastofnunar þurfi til flutnings búnaðar og farartækja milli smitvarnasvæða en að slíkt leyfi megi veita ótímabundið ef Matvælastofnun telur skilyrði til slíks.

Um 16. gr.

Í greininni er fjallað um útsetningu fisks í sjó og flutning fisks milli smitvarnasvæða.

1. mgr. byggist m.a. á 1. mgr. 46. gr. reglugerðar um fiskeldi, nr. 540/2020. Tryggja verður fyrir útsetningu á eldissvæði að til staðar sé stöðvarskirteini, að fjöldi fiska verði ekki umfram það sem leyfilegt er að hafa miðað við fjölda kvía í stöðvarskirteini og að lágmarkshvildartími hafi verið virtur.

Efni 2. mgr. fjallar um heilbrigðisvottorð útgefið af opinberum dýralækni sem staðfestir að stöð sem fiskur er fluttur frá og stöð sem tekur við fiski séu báðar undir opinberu eftirliti og ekki háðar flutningstakmörkunum vegna sjúkdóma.

Efni 3. mgr. er nýmæli þar sem kallað er eftir heilsufarsyfirlýsingu þjónustudýralæknis seiðastöðvar sem flutt er frá. Það er til að tryggja m.a. að seiði séu hæf til flutnings í sjó.

Í 4. mgr. er Matvælastofnun veitt nauðsynleg heimild til þess að stöðva útsetningar á smitvarnasvæði komi upp tilkynningarskyldur sjúkdómur eða sníkjudýr á viðkomandi smitvarnasvæði.

Ákvæði 5. mgr. er efnislega samhljóða 2. mgr. 19. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Efni 6. mgr. er nýmæli sem byggist á tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíaeldi sem settar voru fram í minnisblaði til matvælaráðuneytisins í janúar 2023 og byggist á nauðsyn þess að Matvælastofnun hafi yfirsýn yfir flutning á fiski milli sjókvía.

Í 7. mgr. er gerð sú krafa að rekstraraðili tryggi fullan rekjanleika kynslóða frá inntöku hrognna til slátrunar. Í reynd myndi þetta þýða að þegar hrognahópur er tekinn inn í landeldisstöð á að gefa honum kenninafn eða tölu sem fylgir honum allt æviskeiðið óháð flutningi á milli stöðva. Rekstraraðila í sjókvíaeldi sem tæki við seiðum frá landeldisstöð væri í framhaldinu skylt að halda með sama hætti utan um viðkomandi seiðahóp frá útsetningu hans til slátrunar, óháð flutningi fisksins á milli kvía eftir útsetningu. Upplýsingar um kenninafn hóps í hverri kví verði því aðgengilegar eftirlitsaðilum á hverjum tíma sem notast geti við upplýsingarnar ef til rakningar á uppruna eldisfisks kemur.

Um 17. gr.

Lagt er til að veita Matvælastofnun heimild til að krefjast talningar upp úr sjókví. Ákvæðið er nýmæli. Tekið er fram að ríkt tilefni þurfi til enda getur rask við talningu haft neikvæð áhrif á velferð fiska. Meðal þess sem réttlætt gæti talningu væri rökstuddur grunur um verulegt strok, alvarlegir sjúkdómar eða fjöldadauði.

Um 18. gr.

Ákvæðið er nýmæli en byggist á 14. gr. reglugerðar um velferð lagardýra, varnir gegn sjúkdómum og heilbrigðiseftirlit með eldisstöðvum, nr. 300/2018.

Um 19. gr.

Ákvæðið er nýmæli. Skimun fyrir tilkynningarskyldum sjúkdómum er ein leið til þess að greina smitleiðir og koma í veg fyrir smit. Smitvarnir eru mikilvægar bæði til að tryggja dýravelferð og rekstraröryggi. Um hvaða sjúkdómar teljast tilkynningarskyldir vísast til reglugerðar um tilkynningar- og skráningarskylda dýrasjúkdóma, nr. 52/2014.

Heimild til bólusetningar með samþykki Matvælastofnunar er nú að finna í reglugerð um fiskeldi, nr. 540/2020. Talin var þörf á að í lögum væri heimild til þess að krefjast bólusetningar. Frumvarpsgreinin byggist enn fremur á tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíaelði sem settar voru fram í minnisblaði í janúar 2023. Starfshópurinn var skipaður í kjölfar blóðþorrafaraldurs á Austfjörðum árið 2021 en bólusetning er ein þeirra aðferða sem kunna að nýtast í baráttu við blóðþorra og aðra tilkynningarskylda sjúkdóma.

Um 20. gr.

Ákvæðið er nýmæli. Tilgangur þess er að veita lagagrundvöll fyrir mögulegu banni á eldi tiltekinna fisktegunda, tiltekinna fiskstofna eða eldi fisks með tiltekna eiginleika. Þessu ákvæði yrði að öllum líkindum aðeins beitt í undantekningartilfellum og að fenginni ráðgjöf eða reynslu, innan lands eða utan. Ekki er gert ráð fyrir að ráðherra nýti þessa heimild til þess að banna eldi þeirra tegunda sem nú eru aldar við Ísland, t.d. firjós lax eða regnbogasilungs, heldur að heimildinni yrði beitt til þess að banna, ef ástæða væri til, eldi á framandi tegundum eða ef til stæði að ala erfðabreyttan eða kynbættan fisk með eiginleika sem væru viðsjárverðir vegna dýravelferðar- eða umhverfissjónarmiða.

Um 21. gr.

Greinin byggist á 20. gr. gildandi laga nr. 71/2008 sem og tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíaelði sem settar voru fram í minnisblaði í janúar 2023.

Um 22. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og byggist á tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíaelði sem settar voru fram í minnisblaði í janúar 2023. Ákvæðið felur í sér tilteknar kröfur til brunnbáta og sóttþreinsunar, allt í þeim tilgangi að fækka smitleiðum.

Um 23. gr.

Greinin byggist á tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíaelði sem settar voru fram í minnisblaði í janúar 2023. Ákvæðið gerir ráð fyrir að Matvælastofnun geti ákveðið að tiltekið smitvarnasvæði sé hættusvæði ef upp kemur tilkynningarskyldur sjúkdómur á svæðinu eða atburður tengdur sníkjudýrum. Þá er einnig gert ráð fyrir að ákveða megi að nærliggjandi smitvarnasvæði sé áhættusvæði eða jafnvel að svæði í tiltekinni fjarlægð frá hættusvæði sé áhættusvæði. Með sama hætti gilda meiri takmarkanir á flutningum og umferð á hættusvæðum og áhættusvæðum en myndu almennt gilda. Aðrar reglur sem kynnu að verða settar í reglugerð lúta t.d. að sóttvörnum.

Um 24. gr.

Í greininni kemur fram að þrátt fyrir ýmis ákvæði um smitvarnir og dýravelferð í frumvarpinu gildi lög um varnir gegn fisksjúkdómum og lög um velferð dýra eftir sem áður um sama efni og að þau skuli ganga frammar hinum sértæku ákvæðum frumvarpsins ef þau gera ríkari kröfur til smitvarna og dýravelferðar. Sama myndi gilda um reglugerðir og stjórnvaldsfyrirmæli sem sett eru með stoð í hinum áðurnefndu lögum.

Þá er í 3. mgr. kveðið á um að lög um hollustuhætti og mengunarvarnir gildi um bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar. Er ákvæðið til áréttingar á að bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 4. mgr. 27. gr. skuli byggjast á lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Sömuleiðis er ákvæðið til áréttingar á að Umhverfis- og orkustofnun beri ábyrgð á eftirliti með þeim atriðum sem heyra undir bindandi umsögn stofnunarinnar og að

stofnunin beiti viðurlögum og stjórnsýsluúrræðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Um V. kafla.

Í V. kafla hefst umfjöllun um skipulag og lagalegt ferli í leyfisveitingum sjókvíaeldis. Eins og nánar er rakið í skýringum við einstök ákvæði þá byggist stjórnsýsla í sjókvíaeldi mikið á hugtökunum vatnshlot, lífmassi, smitvarnasvæði og eldissvæði. Samantekið má lýsa skipulagi sjókvíaeldis sem hér segir samkvæmt frumvarpinu:

1. Fyrst gerir Hafrannsóknastofnun, að beiðni ráðherra, burðarþolsmat fyrir tiltekið vatnshlot eða afmarkað hafsvæði, sem ákvarðar hámarkslífmassa fisks sem þar má ala.
2. Næst skiptir ráðherra, að fenginni umsögn Matvælastofnunar, vatnshloti eða afmörkuðu hafsvæði, í smitvarnasvæði sem setur ramma utan um starfsemi rekstrarleyfishafa með tilliti til sjúkdóma- og sníkjudýrahættu.
3. Því næst úthlutar ráðherra smitvarnasvæðum með útboði til mögulegra rekstrarleyfishafa.
4. Næst óskar rekstrarleyfishafi eftir afstöðu Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar til þess hvort fyrirhugaður rekstur sé umhverfismatsskyldur og, eftir atvikum, ræðst í umhverfismat.
5. Eftir að ákvörðun Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um umhverfismatsskyldu liggur fyrir, og eftir atvikum álit Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar á umhverfismatsskýrslu, getur rekstrarleyfishafi sótt um rekstrarleyfi til Matvælastofnunar fyrir rekstri á eldissvæðum.
6. Heimilt er að sækja um rekstrarleyfi þrátt fyrir að umsókn samræmist ekki gildandi strandsvæðaskipulagi en Matvælastofnun er óheimilt að auglýsa tillögu að rekstrarleyfi fyrr en nauðsynlegar breytingar hafa verið gerðar á strandsvæðaskipulagi.
7. Að lokinni umfjöllun Matvælastofnunar auk tillögu- og auglýsingaferlis, er gefið út rekstrarleyfi.

Um 25. gr.

Greinin fjallar um úthlutun smitvarnasvæða. Ákvæðið byggist m.a. á 2.–5. mgr. 4. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 en er þó mikið breytt. 1. mgr. frumvarpsgreinarinnar þarfnast ekki sérstakra skýringa og má vísa til 5. og 12. gr. frumvarpsins um burðarþol og smitvarnasvæði.

Í 2. mgr. er kveðið á um útboð smitvarnasvæða. Í reynd hefur flestum svæðum, sem skilgreind yrðu sem smitvarnasvæði ef frumvarpið verður samþykkt óbreytt, þegar verið úthlutað á grundvelli eldri laga og er útboðsskyldan því að nokkru fræðileg nema fleira komi til, svo sem burðarþolsmat fleiri hafsvæða, að áform um hafeldi verði að veruleika o.s.frv.

Í 3. mgr. er fjallað um hina ýmsu þætti sem koma til við mat á tilboðum sem kunna að berast. Heimilt er að víkja frá hæsta boði enda mæli aðrir þættir með því, svo sem umhverfis-sjónarmið og rekstrarsaga viðkomandi tilboðsgjafa.

4. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Í 5. mgr. er tekinn af allur vafi um að úthlutun smitvarnasvæða skapar hvorki eignarrétt né önnur óafturkræf réttindi yfir smitvarnasvæðum enda tilgangur smitvarnasvæða eingöngu að skapa ramma um varnir gegn sjúkdómum og sníkjudýrum sem og, eftir atvikum, samþærilegan ramma utan um hvíld vatnshlots og sjávarbotns. Nýti aðili ekki smitvarnasvæði, eða ef hann missir rekstrarleyfi sitt, þá missir viðkomandi aðili einnig rétt til starfsemi á viðkomandi smitvarnasvæði sem er þá laust til úthlutunar að nýju. Vegna sanngirnis-sjónarmiða er gert ráð að ef úthlutun fellur niður vegna tafa á útgáfu fyrsta rekstrarleyfis sem rekja má til leyfisveitanda og ekki rekstrarleyfishafa skuli endurgreiða tilboðsfjárhæð.

Í 6. mgr. koma fram ýmis atriði sem fjalla skal um í reglugerð. Meðal þeirra eru atvik og aðstæður sem leitt geta til afsláttar af tilboðsfjárhæð eða endurgreiðslu tilboðsfjárhæðar. Slík tilfelli væru undantekning frá meginreglu um greiðslu tilboðsfjárhæðar en gera verður ráð fyrir tilfellum þar sem úthlutað smitvarnasvæði t.d. nýttist ekki með þeim hætti sem lagt var upp með í útboðskilmálum o.s.frv.

Um 26. gr.

Greinin byggist á 1. mgr. 4. gr. b og 1. mgr. 7. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Ákvæðið staðfestir að aðeins þeir sem hafa fengið rekstrarleyfi frá Matvælastofnun megi starfrækja sjókvíaeldi. Þannig er horfið frá því að einnig þurfi að sækja um starfsleyfi til Umhverfis- og orkustofnunar en þess í stað veiti Umhverfis- og orkustofnun bindandi umsögn skv. 27. gr. til Matvælastofnunar þar sem fjallað verður um skilyrði um mengunarvarnir og annað, sbr. lög um hollustuhætti og mengunarvarnir. Í ákvæðinu er áréttað að rekstrarleyfi skuli veitt fyrir sjókvíaeldi uppfylli starfsemin þær kröfur sem gerðar eru samkvæmt lögnum og reglugerðum settum samkvæmt þeim. Vísun til annarrar löggjafar ber að skoða með hliðsjón af markmiðs- ákvæði frumvarpsins og koma þá til að mynda til skoðunar kröfur laga um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006, lög um velferð dýra, nr. 55/2013, og fleiri lög.

Í 2. mgr. er tekinn af vafi um að sjókvíar skuli vera að öllu leyti innan eldissvæða og er þá einnig miðað við að akkeri og festingar séu innan eldissvæðis. Þá er einnig kveðið á um að sjókvíaeldi verði aðeins stundað á eldissvæðum.

Um 27. gr.

Kveðið er á um að áður en sótt er um rekstrarleyfi skuli umsækjandi afla staðfestingar Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar um hvort gera þurfi umhverfismat framkvæmda. Í umhverfismati framkvæmda og starfsemi er m.a. fjallað um möguleg áhrif framkvæmdar á siglingar. Við gerð matsins er aflað umsagna frá aðilum sem hafa stjórnsýsluhlutverki að gegna þegar kemur að öryggi siglingamála, svo sem Samgöngustofu, Vega-gerðinni og Landhelgisgæslunni.

Efni 3. mgr. er nýmæli. Í henni felst að hvorki rekstrarleyfi né starfsleyfi verði gefin út til sjókvíaeldis nema fyrir liggja strandsvæðaskipulag samkvæmt lögum um skipulag haf- og strandsvæða. Þó að umsókn um rekstrarleyfi samrýmist ekki gildandi strandsvæðaskipulagi er heimilt að senda slíka umsókn til Matvælastofnunar en Matvælastofnun er óheimilt að auglýsa tillögu að leyfinu nema nauðsynlegar breytingar séu gerðar á strandsvæðaskipulagi.

Í 4. mgr. er nánar útfærð sú breyting sem lýst er að framan og í kafla 3.1.5, þ.e. að ekki er lengur gert ráð fyrir starfsleyfi frá Umhverfis- og orkustofnun heldur að Umhverfis- og orkustofnun muni veita Matvælastofnun bindandi umsögn um mengunarvarnir og önnur atriði sem tilheyra starfsleyfi og nauðsynlegt er að verði í rekstrarleyfi Matvælastofnunar, sbr. lög um hollustuhætti og mengunarvarnir. Þannig verða efnisatriði starfsleyfis í rekstrarleyfi og koma efnisatriði hinnar bindandi umsagnar því í stað starfsleyfis. Í ákvæðinu er jafnframt kveðið á um skyldu Umhverfis- og orkustofnunar til að veita rekstrarleyfishafa andmælarétt áður en bindandi umsögn er gefin út. Þetta er í samræmi við 13. gr. stjórnsýslulaga, nr. 37/1993, sem kveður á um rétt aðila til að tjá sig um mál áður en ákvörðun er tekin. Þar sem bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar getur í reynd haft afgerandi áhrif á niðurstöðu málsins er mikilvægt að andmælaréttur sé virkur á þessu stigi málsmeðferðarinnar.

Í 5. mgr. er nú tekið skýrt fram að útgáfa bindandi umsagnar af hálfu Umhverfis- og orkustofnunar sæti kæru sem hluti af rekstrarleyfi samkvæmt lögum um lagareldi en ekki

sérstakri kæru samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Sama gildir um endurskoðun eða staðfestingu bindandi umsagnar samkvæmt öðrum ákvæðum frumvarpsins. Er þetta gert til þess að skerpa á ábyrgð viðkomandi stofnana varðandi stjórnsýslu og kæruleiðir. Markmið frumvarpsins er, hvað varðar stjórnsýslu og kæruleiðir, að frumvarp þetta gildi um meðferð mála við útgáfu, breytingu, endurnýjun og afturköllun rekstrarleyfa. Telji umsækjandi um rekstrarleyfi t.d. að Umhverfis- og orkustofnun hafi sett fram ólögmæt skilyrði í bindandi umsögn, sem aftur hafi orðið að skilyrðum í rekstrarleyfi og umsækjandi vildi hnekkja þeim skilyrðum með kæru, þá færi um þá kæru samkvæmt ákvæðum frumvarpsins og gagnaðili í slíku kærumáli yrði Matvælastofnun. Öðru máli gegnir um þjónustu, eftirlit og þvingunarheimildir sem Umhverfis- og orkustofnun ber ábyrgð á, sbr. 10. mgr. 37. gr. og 9. mgr. 93. gr. Um stjórnsýslu slíkra mála gilda ákvæði laga um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Um 28. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 8. gr. gildandi laga nr. 71/2008.

Í 2. mgr. kemur fram að umsókn um rekstrarleyfi skuli jafnframt fylgja gögn sem nauðsynleg eru til þess að Umhverfis- og orkustofnun geti veitt bindandi umsögn skv. 4. mgr. 27. gr. eins og áður er rakið. Þannig verða markmiðin með útgáfu rekstrarleyfis með efnisatriðum úr bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar þau sömu og voru áður um útgáfu starfsleyfis, en markmiðin eru einkum að vernda þau gildi sem felast í heilnæmu og ómenguðu umhverfi, koma í veg fyrir eða draga úr losun út í andrúmsloft, vatn og jarðveg og koma í veg fyrir myndun úrgangs í því skyni að vernda umhverfið. Umsókn um rekstrarleyfi verður því, eftir því sem við á hverju sinni, að fylgja lýsing á sjókvíaeldisstöð og starfsemi hennar, þeim efnum og orku sem notuð eru, staðhættum, upptökum losunar, eðli og magni fyrirsjáanlegrar losunar, áformaðri tækni og öðrum aðferðum við mengunarvarnir, fyrirbyggjandi ráðstöfunum um undirbúning fyrir endurnotkun, endurvinnslu og endurheimt úrgangs, frekari ráðstöfunum sem eru ráðgerðar til að fara að almennum meginreglum um grundvallarskyldur rekstraraðila, ráðstöfunum um vöktun á losun í umhverfið, valkostum sem rannsakaðir hafa verið (tækni, aðferðir, ráðstafanir), skipulagi og hvernig starfsemi rúmast innan þess og öðrum upplýsingum sem eru lagðar fram í samræmi við önnur lög, í samræmi við reglugerð um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit. Þau gögn sem skila þyrfti til Umhverfis- og orkustofnunar væru gögn sem afla þyrfti samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, nr. 7/1998, og reglugerðum sem eiga stoð í þeim lögum, svo sem reglugerð um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit, nr. 550/2018.

Um 29. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 2. og 3. mgr. 9. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Efni hennar er einkum til áréttingar á mikilvægi umhverfismats vegna sjókvíaeldis og ekki síst því lykilhlutverki sem álit Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar gegnir þegar framkvæmd er háð mati á umhverfisáhrifum. Sé framkvæmd aftur á móti ekki háð mati á umhverfisáhrifum samkvæmt ákvörðun Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar skal Matvælastofnun engu að síður, fyrir útgáfu rekstrarleyfis, kynna sér tilkynningu framkvæmdaraðila og ákvörðun um matsskyldu og kanna hvort framkvæmdin sé í samræmi við tilkynninguna.

Þá er áréttað að við afgreiðslu rekstrarleyfis sé Matvælastofnun óheimilt að víkja frá umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 4. mgr. 27. gr.

Um 30. gr.

Greinin er að mestu leyti samhljóða 10. gr. a gildandi laga nr. 71/2008. Í samræmi við efni frumvarpsins er þó það nýmæli að finna í ákvæðinu að Matvælastofnun skuli hafa samráð við Umhverfis- og orkustofnun við vinnslu tillögu að rekstrarleyfi.

Um 31. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 10. gr. gildandi laga nr. 71/2008 en er að nokkru leyti einfölduð. Það nýmæli er þó að finna í ákvæðinu, í samræmi við breytingar frumvarpsins um að Matvælastofnun skuli afla bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar, að rekstrarleyfi skuli kveða á um þau atriði sem koma fram í hinni bindandi umsögn.

Þá er það tekið skýrt fram í 7. mgr. að rekstrarleyfi skuli sæta breytingum samkvæmt lögum og reglum á hverjum tíma. Hér er trauðla um breytingu á gildandi rétti að ræða en engu að síður þykir eðlilegt að hnykkja á því að rekstrarleyfishafar verða að þola breytingar sem gerðar eru á lögum og reglum eftir að rekstrarleyfi er gefið út.

Um 32. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og gerir ráð fyrir að Matvælastofnun geti gert breytingar á rekstrarleyfum, hvort sem slíkt er gert í kjölfar umsóknar rekstrarleyfishafa eða að frumkvæði Matvælastofnunar. Ákvæðinu er fyrst og fremst ætlað að taka af vafa um það að gera megi breytingar á rekstrarleyfi án þess að um endurnýjun sé að ræða. Rétt þykir að Matvælastofnun geti að eigin frumkvæði þegar þörf krefur. Ákvæðinu þannig ætlað að útfæra nánar efni 31. gr. sem kveður á um að rekstrarleyfi skuli sæta breytingum samkvæmt lögum og reglum á hverjum tíma. Gæta þarf ákvæða 27. og 30. gr. frumvarpsins eftir því sem við á en það felur m.a. í sér að Matvælastofnun ber að auglýsa þann hlut rekstrarleyfisins sem breytingin tekur til, en ekki rekstrarleyfið í heild. Vísun í 27. gr. felur jafnframt í sér að ef breyting rekstrarleyfisins lýtur að þætti sem varðar lög um hollustuhætti eða mengunarvarnir, eða reglugerðum settum með stoð í þeim, beri Matvælastofnun að leita bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar.

Í 2. mgr. er lagt til að heimila Umhverfis- og orkustofnun að eiga frumkvæði að breytingum á rekstrarleyfi sem Matvælastofnun hefur gefið út. Ákvæðið byggist á því að tilmæli Umhverfis- og orkustofnunar um breytingu á rekstrarleyfi séu í reynd bindandi fyrir Matvælastofnun með sama hætti og bindandi umsögn er við útgáfu rekstrarleyfis. Matvælastofnun ber eftir sem áður ábyrgð á breytingum á viðkomandi rekstrarleyfi og eru slíkar breytingar aðeins kærnanlegar samkvæmt ákvæðum frumvarpsins en ekki lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, sbr. 4. mgr. 27. gr. frumvarpsins, enda þótt breytingarnar byggist á tilmælum Umhverfis- og orkustofnunar.

Um 33. gr.

Greinin tekur til þeirrar stöðu þegar rekstrarleyfishafi hefur fengið smitvarnasvæði úthlutað og skrá skv. 4. mgr. 5. gr. hefur að geyma tiltekinn hámarkslífmassa, en Hafrannsóknastofnun gefur út nýtt burðarþolsmat sem hækkar burðarþol viðkomandi vatnshlots og þar með smitvarnasvæðis. Eldisrekstur rekstrarleyfishafa miðar á þeim tíma hins vegar við eldra burðarþolsmat og viðeigandi hámarkslífmassa. Fengi rekstrarleyfishafi sjálfkrafa aukinn hámarks-

lífmassa væri hætta á að rekstrarleyfishafi myndi ekki ná að uppfylla skilyrði um nýtingu lífmassa og kynni hann því að missa leyfið. Því er farin sú leið að úthluta auknum hámarkslífmassa samkvæmt nýju burðarþolsmati eingöngu eftir ósk og umsókn rekstrarleyfishafa.

Í 2. mgr. eru gerðar tiltekna kröfur til umsóknar rekstrarleyfishafa um hækkun á leyfilegum lífmassa. Eðlilegt er að aukning í rekstrarumfangi fari í gegnum sama ferli og á við í upphafi rekstrar og þarf því aukning til að mynda að vera innan þess ramma sem kveðið er á um í umhverfismati framkvæmda. Ráðherra getur þó skýrt skilyrði og málsmeðferð við hækkun á lífmassa í reglugerð.

Um 34. gr.

Ákvæði 34. gr. fjalla um endurnýjun rekstrarleyfa en fjallað er um endurúthlutun eldisvæða í 3. mgr. 7. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Í gildandi lögum segir að við lok gildistíma rekstrarleyfis sé heimilt, að framkominni umsókn, að úthluta eldissvæðum að nýju til hlutaðeigandi. Jafnframt að sé um endurúthlutun að ræða skuli Matvælastofnun endurmeta hvort umsækjandi uppfylli kröfur sem gerðar eru til rekstursins. Ólíkt gildandi lögum, sem miða við endurúthlutun eldissvæða, miðar frumvarpið við endurnýjun rekstrarleyfa, en rekstrarleyfi samkvæmt frumvarpinu eru gefin út fyrir hvert og eitt smitvarnasvæði, sbr. 1. mgr. 26. gr. frumvarpsins. Skilyrði fyrir útgáfu nýs rekstrarleyfis samkvæmt frumvarpinu er að það uppfylli öll þau ákvæði sem frumvarpið kveður á um. Þá er gert ráð fyrir að umsókn um endurnýjun skuli berast með þriggja ára fyrirvara til þess að endurnýja megi leyfi áður en fyrri gildistími rennur út. Þótt þrjú ár kunni að virðast langur tími verður að líta til fenginnar reynslu af útgáfu rekstrarleyfa og þeirra mörgu skilyrða sem Matvælastofnun þarf að líta til samkvæmt frumvarpinu.

Í 2. mgr. það er það gert að viðbótarskilyrði fyrir endurnýjun að Matvælastofnun meti frammistöðu rekstraraðila á því rekstrarleyfistímabili sem er við það að ljúka.

Í 3. mgr. er lagt til að ef niðurstaða mats skv. 2. mgr., þar sem m.a. koma til skoðunar umhverfis- og dýravelferðarsjónarmið, er að rekstraraðili hafi á tímabilinu gerst sekur um fjögur brot eða fleiri er Matvælastofnun heimilt að endurútgefa ekki rekstrarleyfið. Er það þó skilyrði að Matvælastofnun hafi veitt rekstrarleyfishafa hæfilegan frest til úrbóta. Hafi rekstrarleyfishafa ekki bætt úr broti sínu með fullnægjandi hætti, svo sem með bættu eða breyttu verklagi, skal Matvælastofnun telja atvikið til brots sem geti haft áhrif þegar litið er til heildarmats við endurnýjun. Þrátt fyrir að ákvæðið miði við að rekstrarleyfishafa sé almennt heimilt að reyna að bæta úr brotum þá er ljóst að sumum brotum verður ekki bætt úr með fullnægjandi hætti. Mætti til dæmis hugsa sér meðalstóra strokatburði eða þvílík tilfelli þar sem rekstrarleyfishafa er í raun ómögulegt að koma á lögmætu ástandi. Matvælastofnun væri heimilt í þeim tilfellum að telja slík brot með þeim fjórum brotum sem geta komið veg fyrir endurnýjun, óháð því hvort rekstrarleyfishafa hefði verið gefinn kostur á að gera úrbætur. Í vafatilfellum yrði að líta til þess hvort Matvælastofnun hefði veitt rekstrarleyfishafa tækifæri til úrbóta þegar metið er hvort tiltekið brot sé eitt þeirra sem getur komið í veg fyrir endurnýjun.

Í 4. mgr. er fjallað um aðkomu Umhverfis- og orkustofnunar. Í ákvæðinu kemur fram að Matvælastofnun skuli við endurnýjun rekstrarleyfis hafa samráð við Umhverfis- og orkustofnun. Matvælastofnun skal jafnframt afla nýrrar bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar eða, eftir atvikum, staðfestingar á eldri bindandi umsögn. Endurnýjun rekstrarleyfis svipar að mörgu leyti til útgáfu nýs leyfis og eðlilegt að Umhverfis- og orkustofnun endurmeti stöðu bindandi umsagnar á sama tíma og Matvælastofnun endurmetur stöðu rekstrarleyfis.

Um 35. gr.

Greinin er að mestu í samræmi við 11. gr. gildandi laga um fiskeldi.

Með vísun til ströngustu staðla í sjókvíaeldi er átt við alþjóðlega staðla en sérstaklega skal norski staðallinn NS 9415 hafður til viðmiðunar fyrir sjókvíaeldi. Það nýmæli er að finna í ákvæðinu að forsenda fyrir því að stöðvarskirteini sé gefið út er að áhættumat siglinga liggi fyrir, ef slíks er krafist lögum samkvæmt.

Um 36. gr.

Greinin er að miklu leyti í samræmi við 13. gr. a gildandi laga um fiskeldi fyrir utan að nú er fjallað sérstaklega um vöktun lúsar, í stað allra sníkjudýra, í 51. gr. frumvarpsins.

Um 37. gr.

Greinin byggist á 14. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Í 1. mgr. er nýmæli sem kveður á um að eftirlit Matvælastofnunar skuli vera áhættumiðað. Í því felst að Matvælastofnun skuli hafa meira eftirlit með þeim rekstraraðilum sem búa við meiri áhættu í sínum rekstri, að hafa skuli meira eftirlit með tilteknum þáttum sem teljast sérstaklega áhættusamir og jafnvel auka eða draga úr eftirliti eftir árstíma o.s.frv., allt eftir áhættumati Matvælastofnunar. Áhættumiðað eftirlit felur einnig í sér skilvirka nýtingu á mannafla og þekkingu Matvælastofnunar á hverjum tíma þannig að áhættumeiri rekstraratriði séu ávallt í forgangi við eftirlit.

Í 2. mgr. er lögð til sú breyting að Matvælastofnun geti krafist rekstrarleyfishafa um skýrslu um starfsemi sína oftar en mánaðarlega ef tilefni er til. Endurspeglar þessi breyting áherslu á áhættumiðað eftirlit.

Í 3. mgr. er nýmæli sem felur í sér að rekstrarleyfishafi skuli árlega útbúa framleiðsluáætlun sem send skal Matvælastofnun til samþykktar. Er þessi áætlun hugsuð til þess að auðvelda eftirlit og forgangsröðun Matvælastofnunar en ekki til þess að Matvælastofnun komi að skipulagningu viðkomandi rekstrar. Matvælastofnun er þó rétt að samþykkja ekki framleiðsluáætlun ef fyrirhuguð framleiðsla er til þess fallin að valda því að rekstrarleyfishafi fari fram úr framleiðslutakmörkunum eða hyggi á aðgerðir sem líklegar eru til að fara í bága við lög eða reglur. Framleiðsla rekstrarleyfishafa er þó sem endranær fyrst og síðast á ábyrgð rekstrarleyfishafa sjálfs. Leiðbeiningar Matvælastofnunar sem kunna að koma fram við samþykkt eða synjun framleiðsluáætlunar létta í engu ábyrgð af rekstrarleyfishafa sjálfum.

Í 6. mgr. er kveðið á um að Matvælastofnun geti krafist þess að rekstrarleyfishafi komi fyrir myndgreiningarbúnaði í sjókvíum til þess að hægt sé að vakta velferð og fjölda eldisfisks, sbr. skýringu orðsins myndgreiningarbúnaður í 3. gr. Hér er miðað við að það sé tæknilega gerlegt að koma fyrir búnaði sem getur gert eftirlit skilvirkara og nákvæmara með sjálfvirkum hætti.

Í 7. mgr. er lagt til nýmæli til að taka af allan vafa um það að vinnsla Matvælastofnunar á eftirlitsgögnum samkvæmt þessari grein skuli vera í samræmi ákvæði laga um persónuvernd og reglur Persónuverndar um rafræna vöktun.

Í 8. mgr. er nýmæli sem felur í sér tilmæli um aukna samræmingu í eftirliti og stjórnsýslu Matvælastofnunar og Umhverfis- og orkustofnunar. Núverandi rekstraraðilar hafa kvartað yfir því að Umhverfis- og orkustofnun og Matvælastofnun sinni að einhverju marki sama eftirlitinu og óski eftir sömu gögnum. Ekki verður komist hjá einhverjum tvíverknaði en aftur á móti er eðlilegt að stofnanir vinni saman að því marki sem hægt er. Með 9. mgr. er ætlunin að tryggja samvinnu milli Matvælastofnunar og Umhverfis- og orkustofnunar en báðar stofnanir sinna grundvallarhlutverki í tengslum við eftirlit með sjókvíaeldi. Í frumvarpinu er ekki gerð tilraun

til þess að gefa stofnunum fyrirmæli um hvernig eigi að ná fram aukinni samvinnu en stofnunum er skylt að gera grein fyrir þeim atriðum sem koma í veg fyrir samstarf, ef einhver eru.

Í 9. mgr. er einnig kveðið á um til áréttingar að Umhverfis- og orkustofnun beri ábyrgð á þeim atriðum sem heyra undir bindandi umsögn stofnunarinnar. Markmið með frumvarpinu er að draga úr tvíverknaði og skörun á verkefnum stofnana eins og kostur er með útgáfu eins rekstrarleyfis í stað rekstrarleyfis og starfsleyfis. Það er á hinn bóginn ljóst að sérfræðipækking og málefnasvið Matvælastofnunar annars vegar og Umhverfis- og orkustofnunar hins vegar eru ólík. Ákvæðinu er ætlað að tryggja að Umhverfis- og orkustofnun geti beitt úrræðum og eftirliti samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir vegna þeirra atriða sem heyra undir málefnasvið stofnunarinnar. Ákvæðið gerir einnig kröfu til þess að rekstrarleyfi tilgreini skýrt þá þætti rekstrarleyfis sem heyra undir Umhverfis- og orkustofnun. Enda þótt eftirlit með rekstrarleyfishöfum verði þannig áfram á hendi tveggja stofnana að þessu leyti er ljóst að báðar stofnanir þurfa að vinna saman og ákveða verkaskiptingu sín á milli við gerð rekstrarleyfis. Þá tekur ákvæðið enn fremur til þess að Umhverfis- og orkustofnun beri að upplýsa Matvælastofnun um brot sem kunna að vera þess valdandi að Matvælastofnun beiti viðurlögum og stjórnsýsluviðurlögum samkvæmt ákvæðum frumvarpsins.

Í 10. mgr. er nýmæli sem lýtur m.a. að aðgangi Matvælastofnunar að tækjum og búnaði í eigu rekstrarleyfishafa. Ákvæðið er m.a. komið til vegna athugasemda frá rekstraraðila sem barst í umsögnnum stefnumótun í lagareldi. Þar kom efnislega fram að órökrétt væri að Matvælastofnun færi á milli smitvarnasvæða á eigin farartækjum þegar rekstraraðilum væri bannað að flytja búnað og tæki milli svæða vegna smithættu. Að sama skapi væri óraunhæft að Matvælastofnun kæmi sér upp búnaði vegna hvers smitvarnasvæðis fyrir sig. Kom fram í umsögninni að í „einhverjum tilvikum væri hagkvæmara að skylda fyrirtækin til að aðstoða við eftirlit með sínum búnaði og að hann sé til reiðu“. Tekið er undir þetta sjónarmið í frumvarpinu en miðað er við að skylda rekstrarleyfishafa að þessu leyti takmarkist við eftirlit með sjókvíum.

Efni 12. mgr. er nýmæli þar sem kveðið er á um reglubundnar dýraheilbrigðisheimsóknir á starfsstöðvar og er það í samræmi við ákvæði 25. gr. reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) 2016/429 um smitandi dýrasjúkdóma, sem innleidd var með reglugerð nr. 462/2021, sem og tillögur starfshóps um smitvarnir í sjókvíaeldi frá janúar 2023.

Um 38. gr.

Tilgangur ákvæðisins, sem er nýmæli, er að skylda rekstrarleyfishafa til þess að fjarlægja búnað sem ekki er í notkun. Þá er Matvælastofnun gefið færi á að veita undanþágu frá skyldu til að fjarlægja búnað. Ekki er talið að Matvælastofnun eigi að leggja strangt mat á skyldu til að fjarlægja búnað enda ljóst að dýrt getur verið að koma búnaði fyrir og því rétt að rekstraraðili njóti vafans nema viðkomandi búnaður sé þeim mun fyrirferðarmeiri eða valdi öðrum miklu ónæði.

Um VII. kafla.

Í VII. kafla er að finna nýmæli er lýtur að heimildum til eldis á frjóum laxi. Í kaflanum eru lagðar til breytingar á útfærslu og framkvæmd varðandi þær takmarkanir sem af áhættumati erfðablöndunar leiðir. Um efni kaflans vísast til kafla 3.1.1.

Um 39. gr.

Tilgangur greinarinnar er að kveða á um skrá Matvælastofnunar sem skal geyma allar nauðsynlegar upplýsingar um skráningu laxahlutar, laxamagns hvers árs auk laxamagns sem er nýtt hverju sinni o.s.frv. Þá er tekið fram að skráning í skrá Matvælastofnunar sé skilyrði fyrir eldi á frjóum laxi.

Í 2. mgr. er tekið fram að úthlutun og skráning laxahlutar samkvæmt frumvarpinu myndi ekki eignarrétt eða óafturkallanlegt forræði einstakra aðila yfir heimildum til eldis á frjóum laxi. Að öðru leyti vísast í kafla 3.1.1.

Í 3. mgr. er ákvæði sem felur í sér undantekningu frá 6. gr. um áhættumat erfðablöndunar. Ákvæðið felur í sér að ákveða má í reglugerð að skertan eða engan laxahlut þurfi til eldis frjós lax í lokuðum eða hálflokuðum búnaði enda dragi eiginleikar slíks búnaðar með verulegum hætti úr hættu á stroki. Markmiðið er að hvetja rekstrarleyfishafa til þess að færa eldi á frjóum laxi í lokaðan búnað sem dregur úr hættu á stroki. Slíkur búnaður er kostnaðarsamur og einn þeirra hvata sem hægt er að bjóða rekstrarleyfishöfum er að auka framleiðsluheimildir samhliða þeirri auknu fjárfestingu sem felst í kaupum á lokuðum eða hálflokuðum búnaði. Ákvæði þetta á sér nokkra hliðstæðu í reglugerðarheimild 5. gr. varðandi burðarþolsmat en mikilvægt er að hafa í huga að umræddur búnaður verður að vera til þess fallinn að draga verulega úr hættu á stroki til þess að hægt sé að frá frekari heimildir til eldis á frjóum laxi á grundvelli þessa ákvæðis frumvarpsins.

Um 40. gr.

Um greinina er fjallað í kafla 3.1.1 og vísast til þess sem þar segir. Lagt er til að laxamagn verði ekki flutt milli landshluta enda er áhættumatið í grunninn gefið út fyrir hvern landshluta, sem eru nú Austfirðir og Vestfirðir. Í 3. mgr. kemur fram að óheimilt sé að leigja laxahlut til annarra rekstrarleyfishafa lengur en tvær kynslóðir í senn. Sé miðað við að eldi tveggja kynslóða taki þrjú til fjögur ár, og að rekstrarleyfishafa sé heimilt að láta fjögur ár líða án eigin nýtingar áður en laxahlutur er afturkallaður, þá er ljóst að rekstrarleyfishafi getur haldið á laxahlut í sjö til átta ár án þess að nýta hann sjálfur áður en hann sætir innköllun. Ætti sá tími að vera nægur til aðlögunar, t.d. ef rekstraradili lendir í áföllum eða stendur í rekstrarbreytingum sem koma í veg fyrir eigin nýtingu laxahlutar til skamms tíma.

Veðsetning og framsal þeirra rekstrarleyfisbundnu réttinda, sem felast í skráningu í skrá Matvælastofnunar um laxahlut er alfarið á ábyrgð þeirra aðila sem semja um slíka gerninga.

Um 41. gr.

Greinin kveður á um innköllun og útboð laxahlutar. Með nýtingu laxahlutar er átt við nýtingu hans að fullu a.m.k. einu sinni á þriggja ára tímabili. Sé aðili t.d. skráður fyrir laxahlut sem veitir viðkomandi rétt til eldis 5.000 tonna en viðkomandi aðili nýtir mest 3.000 tonn á þriggja ára tímabili, þá verður laxahlutur sem samsvarar 2.000 tonnum innkallaður án endurgjalds. Hér er gert ráð fyrir óbreyttu heildarlaxamagni á þeim tíma sem um ræðir. Laxahlutur er ekki eign viðkomandi rekstrarleyfishafa heldur í reynd takmörkun, sem á bara við um frjóan lax, á almennu rekstrarleyfi til sjókvíaeldis. Meðferð þeirrar takmörkunar, t.d. með flutningi milli svæða, framsali eða leigu, er einungis hugsuð til þess að tryggja sem skilvirkasta nýtingu á heimildum til eldis á frjóum laxi. Það er samfélagslega óhagkvæmt að aðilar sitji á ónýttum laxahlut og mikilvægt að aðilar safni ekki laxahlut sem þeir nýta ekki enda útilokar slík söfnun réttinda aðra frá eldi á laxi. Þá verður einnig að horfa til þess að ákvæði um laxahlut eru í reynd almenn skerðing á atvinnufrelsi og þeir sem hafa rétt til laxahlutar eru því í forréttinda-stöðu. Innköllun laxahlutar er til þess fallin að hleypa nýjum aðilum að eldi frjórri laxa í

gegnum útboð og innköllun er í því tilliti ætlað að vernda atvinnufrelsi almennt sem annars væri skert með því að tilteknir aðilar geti setið í lengri tíma á ónýttum laxahlut.

Í 4. másl. 1. mgr. kemur fram að aðili sem öðlast rétt til laxahlutar í gegnum útboð Matvælastofnunar hafi lengri tíma en ella til þess að nýta laxahlut fyrst eftir útboðið, eða fjögur ár í stað þriggja. Að loknu fjögurra ára tímabili verður rekstrarleyfishafi að leigja hlutdeildina eða nýta hana sjálfur. Eftir það gilda almennar reglur um þriggja ára frest til nýtingar fyrir innköllun. Lagt er til að sama gildi ef aukning hefur orðið á heildarlaxamagni sem, eðli máls samkvæmt, ætti að hafa í för með sér að hlutfallsleg nýting laxahlutar lækki áður en rekstrarleyfishafi getur aukið framleiðslu sína.

Í 2. mgr. kemur fram undantekning frá innköllun skv. 1. mgr. Í ljósi þess að miklar kröfur kunna að verða gerðar til dýravelferðar- og umhverfissjónarmiða í ákveðnum tilfellum þykir rétt að rekstrarleyfishafi geti óskað eftir undanþágu frá innköllun laxahlutar skv. 1. mgr. ef rekstrarleyfishafi getur sýnt fram á að laxahlutur hafi ekki verið nýttur vegna ástæðna sem varða dýravelferð eða umhverfi, einkum ef gerðar hafa verið kröfur um að rekstrarleyfishafi hvíli smitvarnasvæði í lengri tíma.

Um 42. gr.

Greinin tekur á þeim möguleika að ný smitvarnasvæði í sjókvíaeldi verði skilgreind utan Vestfjarða og Austfjarða þannig að þar myndist möguleiki á eldi á frjóum laxi sem sé hrein viðbót við heimildir sem þegar eru til staðar til eldis á frjóum laxi samkvæmt áhættumati erfðablöndunar. Hér mætti, sem mögulegt dæmi, hugsa sér sjókvíaeldi fjær landi eða við Suðurland sem þó félli ekki undir það að vera hafeldi.

Um VIII. kafla.

Í VIII. er fjallað um strok og afleiðingar þess. Strok allra eldisfiska er óaskilegt, hvort sem um er að ræða lax eða annan fisk. Í reynd hefur reynslan hins vegar verið sú að strok eldislaxa hefur reynst áhættumest varðandi áhrif á villtan fisk. Kemur þar bæði til að eldi á laxi er langumfangsmesta eldið sem stundað er í sjó en einnig að lax sem alinn er í sjókvíum er almennt vel til þess fallinn að þrífast í íslenskri náttúru enda af sömu tegund (*Salmo salar*) og hinir villtu stofnar laxa sem fyrir eru í íslenskum ám.

Ákvæðum kaflans er ætlað að miða að því að tryggja upplýsingagjöf um strok, fyrirbyggja strok og kveða á um viðbrögð þegar upp kemur strok.

Um 43. gr.

Greinin byggist á 1. og 2. mgr. 13. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Í ákvæðinu er kveðið skýrar á en verið hefur um skyldu rekstrarleyfishafa til halda eldisfisk innan sjókvía og skyldu til að nota búnað sem kemur í veg fyrir strok. Ákvæðinu er ætlað að taka af allan vafa um að strok, sem hluti af almennum rekstri sjókvíaeldis, sé óheimilt.

Um 44. gr.

Greinin byggist á 1. mgr. 13. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Ákvæðið er ítarlegra og hlutverk stofnana hefur breyst. Markmiðið er að Matvælastofnun hafi yfirstjórnar- og samræmingarhlutverk í öllum málum sem snúa að stroki og annarri stjórnsýslu sjókvíaeldis.

Matvælastofnun getur þó leitað til annarra stofnana, ekki síst Fiskistofu, vegna hlutverks Fiskistofu varðandi ár og villta stofna.

Um 45. gr.

Í 1. mgr. er kveðið á um að Matvælastofnun skuli, þegar atburður verður sem greinir í 44. gr., ákvarða hvort leita skuli að strokufiski í veiðiám eða vötnum og fjarlægja hann. Við mat sitt skal Matvælastofnun hafa samráð við Fiskistofu. Þannig skal Matvælastofnun hafa yfir- stjórnar- og samræmingarhlutverk samkvæmt greininni en vegna sérþekkingar og fram- kvæmdar- og eftirlitshlutverks Fiskistofu samkvæmt lögum um lax- og silungsveiði, nr. 61/2006, verður Matvælastofnun skylt að hafa samráð við Fiskistofu. Skal Fiskistofa m.a. leggja mat á hvaða áhrif aðgerðir samkvæmt ákvæðinu hefðu á villta fiskistofna og vistkerfi þeirra. Jafnframt skal Matvælastofnun hafa samráð við viðeigandi veiðifélög eða veiðiréttar- hafa þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað.

Í 2. mgr. er kveðið á um að Matvælastofnun og Fiskistofa skuli gera sameiginlega viðbragðsáætlun um aðgerðir sem veiðifélögum, eða veiðiréttarhöfum þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, er heimilt að grípa til í kjölfar stroks. Viðbragðsáætlanir samkvæmt ákvæðinu horfa þannig eingöngu til viðbragða veiðifélaga og veiðiréttarhafa og samvinnu þeirra við Matvælastofnun og Fiskistofu. Markmið viðbragðsáætlunar er tvíþætt. Annars vegar að skilgreina fyrir fram þær aðgerðir sem heppilegar eða hentugar eru til þess að bregðast við stroki og hins vegar að skilgreina þann kostnað sem fyrir fram er vitað að veiði- félög og veiðiréttarhafar fá endurgreiddan. Markmið ákvæðisins er þannig að bregðast við mögulegu aðgerðarleysi veiðifélaga og veiðiréttarhafa sem skapast vegna þess að umræddir aðilar kunna að vera óvissir um þær aðgerðir sem þeir mega grípa til og hver ber þá kostnaðinn af slíkum aðgerðum. Það er mikilvægt að áréttu að viðbragðsáætlanir leggja hvorki aðgerðaskyldu eða kvöð á veiðifélög eða veiðiréttarhafa né útilokar viðbragðsáætlun að veiðifélög og aðrir veiðiréttarhafar geti gengið lengra en viðbragðsáætlun segir til um og gripið þannig til róttækari aðgerða ef aðstæður krefjast þess. Með því að skilgreina fyrir fram ákveðinn ramma um aðgerðir í viðbragðsáætlun, sem þó er hvorki bindandi né tæmandi fyrir veiðifélög eða veiðiréttarhafa, er þess vænst að veiðifélög og veiðiréttarhafar geti brugðist skjótt við með skilvirkum og áhrifaríkum hætti. Þótt það sé ekki tekið sérstaklega fram í frumvarpinu, þá er gert ráð fyrir að margar eða margþættar viðbragðsáætlanir séu gerðar af Matvælastofnun og Fiskistofu, þ.e. viðbragðsáætlanir fyrir tiltekin svæði, viðbragðsáætlanir þegar strok er staðfest, viðbragðsáætlanir þegar göt finnast á sjókvíum en strok hefur ekki verið staðfest o.s.frv.

Í 3. mgr. er vikið að greiðslu kostnaðar vegna aðgerða skv. 1. og 2. mgr. Meginreglan er að rekstrarleyfishafi sem hefur orðið fyrir stroki sem er kveikja aðgerða verði að bera kostnað vegna slíkra aðgerða. Ákvæðið tekur af vafa um að rekstrarleyfishafi ber kostnað þótt utanaðkomandi verktakar séu fengnir til þess að annast aðgerðir, sem og að Matvælastofnun annist innheimtu fyrir hönd veiðifélaga og veiðiréttarhafa gagnvart rekstrarleyfishafa.

Í 4. mgr. kemur fram að landeigendum verður skylt að veita þeim sem grípa til aðgerða samkvæmt greininni aðgang að ám og veiðistöðum. Þótt hér sé um takmörkun á lögvörðum eignarréttindum að ræða þá verður að horfa til þess að um lítilvægt inngríp er að ræða auk þess sem um almenna takmörkun eignarréttinda er að ræða sem aðilar verða almennt að þola bóta laust. Er gert ráð fyrir því að í langflestum tilfellum verði hægt að haga málum þannig að veiðar fari fram í góðu samstarfi við hagaðila, þ.m.t. landeigendur, enda um mikilvægt verndunarstarf að ræða.

Um 46. gr.

Greinin er nýmæli en henni er ætlað að eyða vafa um framkvæmd og kostnað við uppruna-greiningu laxa sem veiddir eru vegna gruns um eldisuppruna. Samkvæmt orðalaginu gildir greinin þó um allan fisk.

Án sýnatöku og greiningar er sjaldnast vitað með fullvissu hvar tiltekinn lax á uppruna sinn enda er lax sem nú er alinn í sjókvíum af sömu tegund og villtir laxar í íslenskum ám. Er þá helst að miða við sköpulag og ákomur á fisknum til þess að meta líkur á því að tiltekinn fiskur sé úr eldi eða villtur. Í kjölfar stroks hjá Arctic Fish (Arctic Sea Farm hf.), sem upp-götvaðist í ágúst 2023 og varð til þess að laxar úr eldi gengu upp í fjölda veiðiáa (sjá umfjöllun í kafla 3.1.11), var fiskur veiddur í mörgum ám og afhentur Hafrannsóknastofnun til sýnatöku og upprunagreiningar. Hluti þeirra laxa sem Hafrannsóknastofnun fékk til sýnatöku var villtur fiskur en slíkt er óhjákvæmilegt vegna hinna miklu líkinda milli villtra laxa og eldislaxa.

Í 1. mgr. er kveðið á um að veiðifélögum og veiðiréttarhöfum beri að tilkynna veiði á fiski sem kunnir að vera af eldisuppruna til Matvælastofnunar. Þá er jafnframt kveðið á um það í 2. mgr. að slíkur fiskur skuli afhentur Hafrannsóknastofnun.

Í 3. mgr. er kveðið á um að séu greiningar gerðar á fiski sem afhentur er Hafrannsóknastofnun í kjölfar aðgerðar skv. 45. gr. þá skuli rekstrarleyfishafar greiða kostnað við alla greiningu fisks, hvort sem niðurstaða greiningar leiði í ljós að um eldisfisk eða villtan fisk sé að ræða. Sé um að ræða tilkynningu veiðifélags eða veiðiréttarhafa um grun um eldisfisk skv. 1. mgr. ákvæðisins, en ekki hluta af aðgerðum skv. 45. gr., skal íslenska ríkið greiða kostnað af greiningu ef í ljós kemur að tiltekinn fiskur sé villtur en að öðrum kosti rekstrarleyfishafi sem ól viðkomandi fisk áður en hann strauk eða gat af sér afkvæmi sem hafa veiðst.

Um 47. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli. Upplýsingar sem Matvælastofnun væri rétt að birta opinberlega skv. 3. mgr. væru upplýsingar um allt það sem fram kemur í 1. mgr.

Um 48. gr.

Efni 1. mgr. er nýmæli en henni er ætlað að skylda rekstrarleyfishafa að nota talningarbúnað sem uppfyllir tiltekin lágmarksskilyrði um nákvæmni samkvæmt reglugerð. Með ákvæðinu er leitast við að tryggja að talning fiska við útsetningu seiða sé sem áreiðanlegust, en slík nákvæmni er ein af meginforsendum þess að unnt sé að meta hugsanlegt stök úr sjókvíum, þ.e. með samanburði á útsettu magni að frádregnum skráðum afföllum og slátruðu magni fisks.

Í 2. mgr. er lögð skylda á rekstrarleyfishafa til að tilkynna frávik frá væntri fóðurnotkun til Matvælastofnunar. Líkt og í 1. mgr. þá er þessu ákvæði ætlað að stuðla að áreiðanlegri upplýsingagjöf um fjölda fiska í kvíum þar sem frávik í fóðurnotkun getur gefið vísbendingar um mögulegan mismun á ætluðum og raunverulegum fjölda fiska og þannig bent til mögulegs stroks.

Um IX. kafla.

Í IX. kafla er fjallað um afföll og afleiðingar þeirra. Svo sem greinir í orðskýringum í 3. gr. þá er með afföllum átt við dauða eldisfisks í sjó, sem og förgun á fiski vegna sára, sjúkdóma og snikjudýra. Afföll eru þannig nokkurs konar heildarmælikvarði á dýravelferð sem tekur til sjúkdóma, lúsasmits, vanfóðrunar o.fl.

Um 49. gr.

Greinin er nýmæli og er ætlað að styrkja lagaumgjörð um velferð eldisfiska. Ákvæðið kveður á um skyldu rekstrarleyfishafa í sjókvíaeldi til að halda afföllum í lágmarki, fjarlægja reglulega dauðan, særðan eða sjúkan fisk og lífrænar leifar úr sjókvíum og skrá fjölda og þyngd þess sem fjarlægt er. Ráðherra er jafnframt veitt heimild til að setja nánari ákvæði í reglugerð um framkvæmdina.

Um 50. gr.

Greinin er nýmæli. Upplýsingar sem Matvælastofnun væri rétt að birta opinberlega skv. 2. mgr. væru upplýsingar um allt það sem fram kemur í 1. mgr.

Um X. kafla.

Í X. kafla er fjallað um eftirlit og viðbrögð við lúsasmiti. Tekur kaflinn bæði til laxalúsar (*Lepeophtheirus salmonis*) og fiskilúsar (*Caligus elongatus*) en þessar lúsategundir geta valdið miklum usla í sjókvíaeldi. Lúsasmit getur orðið að dýravelferðarmáli með þeim afleiðingum að farga verður verulegum fjölda fiska. Helstu aðferðir við lúsameðhöndlun eru annars vegar lyfjagjöf, sem getur verið veitt með fódri eða með því að efni er hellt í sjókví, og hins vegar meðhöndlun án lyfjagjafar í svokölluðu meðhöndlunarskipi sem gerir kleift að meðhöndla lax gegn lús án lyfja. Um er að ræða meðferðir eins og ferskvatnsmeðhöndlun, hitameðhöndlun og burstun. Meðferð í meðhöndlunarskipi drepur lúsina á öllum stigum og hefur nær engin umhverfisáhrif ólíkt lyfjameðferðum sem geta haft í för með sér umhverfisáhrif. Í frumvarpinu er hugtakið lyfjameðhöndlun notað í stað efnameðhöndlunar eða lúsaeiturs enda eiga síðarnefndu heitin t.d. illa við um lyf sem gefin eru með fódri.

Lúsasmit mun fylgja sjókvíaeldi um ófyrirsjáanlega framtíð enda lúsinn hluti af vistkerfum sjávar og því einungis hægt að leitast við að lágmarka lúsasmit og fækka alvarlegum smitum.

Um 51. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli en í 49. gr. reglugerðar nr. 540/2020 er gert ráð fyrir vöktun sníkjudýra og viðbragðsáætlun vegna lúsar líkt og í 1. mgr. greinarinnar.

Í 2. mgr. er kveðið á um að rekstrarleyfishafa sé heimilt að grípa til aðgerða til að stemma stigu við útbreiðslu lúsar. Rekstrarleyfishafi skal þó ávallt senda Matvælastofnun erindi þar sem lýst er til hvaða aðgerða hann hyggst grípa. Þegar slíkt erindi hefur borist Matvælastofnun skal hún innan þriggja virkra daga taka afstöðu til aðgerðanna. Er um að ræða nýtt fyrirkomulag frá gildandi rétti þar sem Matvælastofnun skal skv. 10. gr. laga um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006, ávallt hafa samráð við fisksjúkdómanefnd áður en ákveðið er til hvaða aðgerða skuli grípa. Það ferli getur þó tekið langan tíma en til þess að velferð eldisfiska sé tryggð er nauðsynlegt að gripið sé tímanlega inn í ferlið svo hefta megi útbreiðslu. Enn er þó gert ráð fyrir að Matvælastofnun sé heimilt að leita álits fisksjúkdómanefndar telji hún það nauðsynlegt.

Í 3. mgr. er Matvælastofnun annars vegar veitt heimild til að krefjast þess að rekstrarleyfishafi framkvæmi sjálfur lúsatalningu en hins vegar að Matvælastofnun sjálf, eða aðili á hennar vegum, framkvæmi talninguna. Aðkoma annarra en rekstrarleyfishafa að lúsatalningu tryggir samræmi og áreiðanleika við talninguna.

Í 4. mgr. er kveðið á um að rekstrarleyfishafi skuli ávallt hafa aðgang að búnaði í íslenskri lögsögu til þess að meðhöndla eða fjarlægja lús án lyfjameðhöndlunar á þeim árstíma þegar hitastig í sjó er til þess fallið að lús geti fjölgað sér. Er þetta talið nauðsynlegt enda bagalegt

að þurfa að bíða eftir búnaði erlendis frá sem þá þarf að sótthreinsa, fá leyfi fyrir o.s.frv. þegar vitað er fyrir fram að áhætta af lúsasmiti er meiri á ákveðnum tímum en öðrum.

Í 5. mgr. er sett fram mikilvægt ákvæði sem felur í sér reglugerðarheimild til þess að ákveða umfang eða takmörkun á lyfjameðferðum. Ástæður þess að æskilegt er að takmarka lyfjameðferðir eru neikvæð umhverfisáhrif í kringum kvíar sem fiskar eru meðhöndlaðir í og hætta á því að lúsin myndi ónæmi gegn tilteknum lyfjum. Þá kemur fram að kveða megi á um sérstakar aðgerðir af hálfu rekstrarleyfishafa ef rannsóknir Hafrannsóknastofnunar gefa tilefni til að ætla að mikil hætta sé á lúsasmiti. Loks er gefin heimild til þess að ákveða í reglugerð undanþágur frá vöktun og aðgengi að búnaði ef málefnaleg rök gefa ástæðu til þess, svo sem ef ekki hefur orðið vart við lúsasmit á tilteknu tímabili.

Um 52. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli. Upplýsingar sem Matvælastofnun væri rétt að birta opinberlega skv. 2. mgr. eru upplýsingar um allt það sem fram kemur í 1. mgr.

Um 53. gr.

Í greininni er kveðið á um bann við eldi á lúsasmituðum fiski ef tilraunir til meðhöndlunar hafa reynst árangurslausar. Ef fjöldi lúsa fer yfir viðmiðunarmörk samkvæmt reglugerð þrátt fyrir meðhöndlun, þá er þrautaráðið að fjarlægja lúsasmitaðan fisk úr sjókvíum. Skv. 1. mgr. er rekstrarleyfishafa fengið nokkuð frelsi til þess að ákveða hvernig slíkt er gert en ljóst er að oft myndi það fela í sér að rekstrarleyfishafi kysi að slátra eða farga öllum fiski. Ef sár og heilbrigði fisks býður ekki upp á viðunandi velferð getur Matvælastofnun ákveðið að rekstrarleyfishafi skuli farga öllum fiski í tilteknum sjókvíum.

Efni 2. og 3. mgr. þarfnast ekki skýringar.

Um XI. kafla.

Í XI. kafla er fjallað um kynþroska lax og eldi hans. Kynþroski lax er almennt óæskilegur í eldi. Annars vegar verðfellur laxinn við kynþroska og hins vegar er kynþroska lax líklegri til að hafa áhrif á villta nytjastofna lax ef hann strýkur. Það er því almennt bæði hagur rekstrarleyfishafa og vistkerfis að kynþroska sé haldið í lágmarki.

Um 54. gr.

Greinin er nýmæli og með 1. mgr. er lagt til bann við að hlutfall kynþroska lax í eldi fari yfir 5% fisks í sjókví á tímabilinu desember til maí og 3% á tímabilinu júní til nóvember.

Samkvæmt 2. mgr. verður rekstrarleyfishafi skyldur til að fjarlægja kynþroska fisk úr sjókvíum þegar hlutfall kynþroska lax fer yfir 5% í tiltekinni sjókví. Þau mörk eru lægri á tímabilinu júní til nóvember þegar villtur lax gengur í ár og meiri hætta er á tjóni ef kynþroska fiskar sleppa. Eru mörkin 3% á því tímabili. Þegar viðkomandi mörkum er náð verður að fjarlægja kynþroska fisk úr kvíum. Er rekstrarleyfishafa fengið nokkurt frelsi til þess að ákveða hvernig slíkt er gert en mögulegt er að sú aðgerð myndi fela í sér að rekstrarleyfishafi kysi að slátra öllum fiski.

Efni 3. og 4. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Um 55. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli. Annars vegar er kveðið á um eftirlit með fjölda kynþroska laxa við slátrun. Hins vegar er í 2. mgr. kveðið á um sérstakar aðgerðir þegar hlutfall kynþroska fisks er komið yfir 1% en þá ber rekstrarleyfishafa að viðhafa aukið eftirlit.

Um XII. kafla.

Í XII. kafla eru ákvæði sem lúta að afturköllun rekstrarleyfis til sjókvíaeldis, annars vegar á grundvelli forsendubrests og hins vegar á grundvelli brota gegn ákvæðum frumvarpsins.

Um 56. gr.

Greinin byggist á 15. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Markmið hennar er að hvetja rekstrarleyfishafa til þess að nýta útgefin leyfi en sæta ella afturköllun leyfis. Með því að veita einum aðila rétt til að starfa á smitvarnasvæði eru aðrir aðilar útilokaðir frá starfsemi þar. Þó að afturköllun rekstrarleyfis sé inngríp í atvinnufrelsi þess sem afturköllun sætir, þá er útilokun annarra frá starfsemi á viðkomandi smitvarnasvæði einnig takmörkun á atvinnufrelsi þeirra sem ekki hafa rekstrarleyfi. Rekstrarleyfi til sjókvíaeldis eru forréttindi sem rekstrarleyfishöfum ber að nýta með ábyrgum hætti, m.a. þegar kemur að nýtingu þeirra gæða sem um ræðir.

Í 1. mgr. er kveðið á um að rekstrarleyfishafi verði, innan fimm ára frá fyrstu útgáfu rekstrarleyfis, að nýta a.m.k. einu sinni 20% af hámarkslífmassa en ella verði rekstrarleyfið fellt úr gildi. Sem dæmi mætti taka ef smitvarnasvæði er með hámarkslífmassa upp á 10.000 tonn. Þá verður lífmassi fisks í eldi að ná 2.000 tonnum á einhverjum tímapunkti á fyrstu fimm árunum frá fyrstu útgáfu leyfis. Strangt til tekið gæti rekstrarleyfishafi náð 2.000 tonna lífmassa snemma dags en hafið slátrun seinna sama dag þannig að sú stund sem viðkomandi aðili þyrfti að hafa 2.000 tonn af fiski í sjó til að uppfylla skilyrði ákvæðisins gæti verið mjög stutt. Sömu sjónarmið eiga við sé miðað við hlaupandi tólf mánaða meðaltalslífmassa, þ.e. þá verður rekstrarleyfishafi að ná 20% nýtingu af hámarki hins hlaupandi tólf mánaða meðaltals einhvern tímann á fyrstu fimm árunum og er þá nýtingin einnig reiknuð sem hlaupandi tólf mánaða meðaltal. Loks er heimilt að veita 12 mánaða undanþágu frá niðurfellingu ef málfræg sjónarmið búa að baki töf á upphafi rekstrar.

Í 2. mgr. segir að fella skuli rekstrarleyfi úr gildi ef rekstur stöðvast alfarið í þrjú ár, þó að gefnum fresti til úrbóta skv. 3. mgr. Þá segir enn fremur að leyfi verði fellt úr gildi ef mesta nýting leyfilegs lífmassa á hverju ári er undir 35% að meðaltali á ári á sex ára tímabili, þó að gefnum fresti til úrbóta skv. 3. mgr. Ákvæðið á við hvort sem nýting burðarþols miðar við hámarkslífmassa á hverjum tíma eða hámarkslífmassa samkvæmt tólf mánaða hlaupandi meðaltali.

Í 3. mgr. segir að gefa verði rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta áður en rekstrarleyfi er fellt úr gildi. Mætti almennt ætla að hæfilegur frestur yrði ekki meiri en 12–18 mánuðir og að á þeim tíma yrði rekstrarleyfishafi að sýna jafnt og þétt fram á raunverulegar aðgerðir til þess að auka við framleiðslu sína til þess að ná megi aukinni nýtingu lífmassa.

Í 4. mgr. eru tekin af tvímæli um að ef rekstrarleyfishafi glatar rekstrarleyfi sem tengt er tilteknu smitvarnasvæði, þá glatar rekstrarleyfishafi jafnframt öllu tilkalli til að starfrækja sjókvíaeldi á því tiltekna smitvarnasvæði og bjóða má smitvarnasvæðið út að nýju. Í þeim tilvikum sem rekstrarleyfishafi glatar tilkalli til að starfrækja sjókvíaeldi á tilteknu smitvarnasvæði skal úthlutun smitvarnasvæðis til viðkomandi aðila falla niður án bóta og endurgreiðslu.

Um 57. gr.

Greinin byggist á 16. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Þó að niðurfelling rekstrarleyfis sé inngríp í atvinnufrelsi þess sem niðurfellingu sætir þá er útilokun annarra frá starfsemi á viðkomandi smitvarnasvæði einnig takmörkun á atvinnufrelsi þeirra sem ekki hafa rekstrarleyfi. Rekstrarleyfi til sjókvíaeldis eru forréttindi sem rekstrarleyfishöfum ber að nýta með ábyrgum hætti, m.a. með því að hlíta þeim reglum sem um starfsemina gilda. Í 1. mgr. er gert ráð fyrir að brot rekstrarleyfishafa þurfi að vera alvarleg til þess að þau varði afturköllun rekstrarleyfis. Er varla um breytingu á gildandi rétti að ræða heldur er þetta breytta orðalag fremur árétting á því að minni háttar brot varða ekki afturköllun.

Í 2. mgr. segir að gefa verði rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta áður en rekstrarleyfi er fellt úr gildi. Mætti almennt ætla að hæfilegur frestur yrði skemmri en frestur skv. 3. mgr. 56. gr. og færi eftir eðli brota. Þá er einnig tekið fram í ákvæðinu að ef um sérstaklega alvarleg eða ítrekuð alvarleg brot sé að ræða þurfi ekki að veita slíkan frest. Ætti slíkt t.d. við ef brot væri framið af einbeittum ásetningi eða hefði verið langvarandi. Sú undantekning að ekki þurfi að veita viðvörðun í tilviki sérstaklega alvarlegra eða ítrekaðra alvarlegra brota er nýmæli frá gildandi lögum þar sem ávallt er gert ráð fyrir að rekstrarleyfishafa sé veitt skrifleg viðvörðun. Þrátt fyrir þær undantekningar sem getið er um verður við ákvörðun um afturköllun rekstrarleyfis ávallt að gæta meðalhófs og vega saman ólíka hagsmuni. Þarf að meta annars vegar almannahagsmuni sem felast í því að stöðva ólögmæta starfsemi og tryggja eftirfylgni reglna, og hins vegar hagsmuni rekstrarleyfishafa af því að halda áfram starfsemi sinni. Í þessu hagsmunamati skal líta til heildaraðstæðna, þ.m.t. alvarleika og eðlis brotsins, umfangs þess, hvort mögulegt sé að bæta úr brotinu, og markmiða þeirra reglna sem brotið var gegn.

Í 3. mgr. kemur fram að Umhverfis- og orkustofnun geti beint tilmælum um afturköllun rekstrarleyfis skv. 1. mgr. til Matvælastofnunar ef brotið er gegn þeim þáttum rekstrarleyfis sem varða bindandi umsögn skv. 4. mgr. 27. gr. Sama gildir ef rekstrarleyfishafi brýtur gegn ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir eða afleiddum reglum og fyrirmælum. Enda þótt rekstrarleyfishafi sé að formi til einungis bundinn af ákvæðum rekstrarleyfis í sínum rekstri, en ekki bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar, þá er hin bindandi umsögn grundvöllur að efnislega mikilvægum hluta rekstrarleyfisins. Þau atriði sem bindandi umsögn tekur til eru enn fremur á málefna- og sérfræðisviði Umhverfisstofnunar, sbr. m.a. 9. mgr. 37. gr. Er nauðsynlegt að brot gegn ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir hafi afleiðingar og geti leitt til afturköllunar rekstrarleyfis þegar slíkt er réttlætanlegt.

Efni 4. og 5. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Um XIII. kafla.

Í kaflanum er fjallað um affallgjald vegna sjókvíaeldis. Um er að ræða nýmæli en gjaldi þessu er ætlað að stuðla að aukinni dýravelferð og aukinni ábyrgð rekstrarleyfishafa til að halda afföllum í sjókvíaeldi lágum. Markmið ákvæðisins er þannig að skapa hvata til að draga úr afföllum í sjókvíaeldi, hvort sem þau stafa af sjúkdómum, slysasleppingum eða umhverfisþáttum. Ákvæðinu er þannig ætlað að styðja við markmið laganna um sjálfbæra uppbyggingu lagareldis og velferð eldisfiska.

Um 58. gr.

Greinin er nýmæli líkt og önnur ákvæði kaflans. Með ákvæðinu er gert ráð fyrir að gjaldstofn affallagjaldsins sé sá fjöldi fiska sem er mismunur á fjölda útsettra seiða í tiltekna sjókví annars vegar og fjölda fiska úr viðkomandi sjókví sem eru færðir til slátrunar til

manneldis hins vegar. Frá fjölda útsettra seiða skal þó fyrst draga 10% af fjölda útsettra seiða vegna væntrar skekkju í talningartækjum og væntra affalla.

Gjaldið greiðist þótt reiknaðan mismun megi rekja til annars en affalla. Þannig myndu stroknir fiskar einnig teljast til reiknaðra affalla sem og fiskar sem einungis yrðu nýttir í til að mynda skepnufóður, sbr. þó ákvæði 59. gr. Gjaldið yrði vísitölutengt svo sem segir í greininni.

Um 59. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og miðar að því að tilgreina atvik sem geta komið til lækkunar á affallagjaldi sem reiknað er skv. 2. mgr. 58. gr. Meginreglan er sú að ástæður affalla skipta ekki máli, gjald skv. 2. mgr. 58. gr. greiðist hvort sem rekstrarleyfishafa verður kennt um afföll eða ekki. Atvik sem eru hluti af eðlilegri og eðlisbundinni áhættu í rekstri sjókvíaeldis geta verið óviðráðanlegur ytri atburður. Það er þó skilyrði að rekstrarleyfishafi hafi gripið til allra tiltækra ráðstafana og aðgerða í slíkum tilfellum svo þau geti í reynd talist óviðráðanleg. Yrði hér m.a. litið til þess hvort rekstrarleyfishafi hafi gripið til aðgerða í samræmi við viðbragðsáætlanir sem settar hafa verið fram í gæðahandbók. Ef Matvælastofnun telur rétt að beita ákvæðinu þá er það sérstakt álitæfni hverju sinni hvort fella eigi gjaldið niður að öllu leyti eða lækka það.

Um 60. gr.

Greinin er sambærileg og 20. gr. f gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki skýringa.

Um 61. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli varðandi affallagjald en byggist á sömu sjónarmiðum og 1. mgr. 6. gr. laga um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019.

Um XIV. kafla.

Í XIV. kafla er fjallað um töku framleiðslugjalds vegna sjókvíaeldis og samfélagsframlag. Um efni kaflans vísast til kafla 3.1.12 og 3.1.13.

Um 62. gr.

Greinin byggist á 1. mgr. 1. gr. gildandi laga um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019, auk þess að eiga sér hliðstæðu í 1. gr. laga um veiðigjald, nr. 145/2018. Ekki er talin þörf á að taka fram að ákvæði um framleiðslugjald eigi ekki við um eldi í ferskvatni enda eru ákvæði kaflans í þætti frumvarpsins sem snýr að sjókvíaeldi. Auk framleiðslugjalds sem lagt er á hvert kíló slátraðs lax og regnbogasilungs er gert ráð fyrir því skv. 65. gr. að greitt sé grunnframleiðslugjald sem kemur ekki til greiðslu ef framleiðslugjald sem reiknað er skv. 63. og 64. gr. er hærra en grunnframleiðslugjald. Rökin fyrir grunnframleiðslugjaldi byggjast á því að greitt sé gjald fyrir aðgang að auðlindum sjávar, óháð því hvenær og hvernig rekstrarleyfishafi kys að nýta þá auðlind.

Ákvæðið vísar einnig til þess að markmið framleiðslugjalds sé að tryggja þjóðinni í heild endurgjald af takmörkuðum auðlindum sjávar sem nýttar eru í sjókvíaeldi, standa straum af kostnaði við rannsóknir og stuðla að bættri umgengni við umhverfið sem og velferð eldisfiska. Er frumvarpinu m.a. ætlað að ná markmiðum varðandi umhverfisvernd og dýravelferð með afsláttum af framleiðslugjaldi sé notast við ófrjóan lax, lokaðan eldisbúnað og styttri eldistíma í sjó.

Um 63. gr.

Greinin kemur m.a. í stað 3. gr. gildandi laga nr. 89/2019 og á sér hliðstæðu í ákvæðum 5. gr. laga um veiðigjald, nr. 145/2018. Samkvæmt gildandi lögum er lagt þrepaskipt framleiðslugjald á hvert kílógramm lax miðað við markaðsverð atlantshafslax. Kostur núverandi fyrirkomulags er að álagning gjaldsins er bæði einföld og fyrirsjáanleg og tryggir að nokkru jafnræði meðal gjaldenda. Rökin gegn núverandi fyrirkomulagi eru einkum þau að gjaldið sé lagt á rekstrarleyfishafa óháð rekstrarafkomu og fjárfestingaþörfum. Með öðrum orðum þá þurfa rekstrarleyfishafar samkvæmt gildandi lögum að greiða framleiðslugjald enda þótt tap sé af rekstri þeirra eða þeir standi í meiri háttar fjárfestingum. Með þeim breytingum sem frumvarpið gerir á útreikningi framleiðslugjalds er lagt til að tekið verði upp fyrirkomulag sem svipar til útreiknings á veiðigjaldi samkvæmt lögum um veiðigjald, nr. 145/2018. Ókosturinn við slíkt fyrirkomulag er einkum flóknir útreikningar og gagnaöflun sem þarf að eiga sér stað til þess að ákvarða megi reiknistofn gjaldsins sem leiddur er af samanlögðum tekjum og kostnaði allra rekstrarleyfishafa. Í ljósi þess að sjókvíaeldi á Íslandi er enn á uppbyggingarskeiði þykir rétt að breyta fyrirkomulagi gjaldtöku framleiðslugjalds, sbr. einnig kafla 3.1.12.

Efni 1. mgr. byggist á 1. mgr. 5. gr. laga nr. 145/2018 með verulegum breytingum þó. Í stað þess að miðað sé við aflaverðmæti hvers skips er miðað við allar tekjur rekstrarleyfishafa sem rekja má til eldis og slátrunar. Til eldis telst bæði eldi í sjókvíum og seiðaeldi. Sama gildir um þann kostnað sem kemur til frádráttar, þ.e. ekki er miðað við tiltekið skip heldur þann kostnað rekstrarleyfishafa sem tengist eldi og slátrun. Það er skilyrði, bæði varðandi tekjur og kostnað, að um sé að ræða atriði sem varða eldi og slátrun í starfsemi rekstrarleyfishafa. Sé rekstrarleyfishafi með tekjur af öðru en eldi og slátrun skal slíkt ekki mynda hluta af reiknistofni. Með sama hætti er óheimilt að draga frá kostnað, sbr. 2. mgr., sem ekki verður til í eldi eða slátrun. Tekjur af slátrun eldislax, sem hafðar eru til viðmiðunar samkvæmt ákvæðinu, verða þó aldrei lægri en 90% af verðmæti fersks, heils atlantshafs- eða dónárlax og yrði þá miðað við tollskrárnúmer „03021401 - Ferskur, heill eldis atlantshafs- og dónárlax“ og upplýsingar frá Hagstofu Íslands.

Efni 2. mgr. byggist á 2. mgr. 5. gr. laga nr. 145/2018 hvað varðar þann kostnað sem kemur til frádráttar frá tekjum af sjókvíaeldi. Frumvarpsákvæðinu er ætlað að ná fram reiknistofni sem endurspeglar rekstrarhagnað (EBIT) af eldi og slátrun í starfsemi rekstrarleyfishafa. Kostnaður sem kemur til frádráttar frá tekjum er þannig t.d. kostnaður sem væri innifalinn í kostnaðarverði seldra vara, stjórnunarkostnaður o.s.frv. ásamt bókhaldslegum fyrningum af mannvirkjum, skipum og búnaði. Vaxtagjöld og annar fjármagnskostnaður kemur hins vegar ekki til frádráttar.

Efni 3. mgr. byggist á 2. og 3. mgr. 3. gr. laga nr. 89/2019, sbr. og 3. mgr. 5. gr. laga nr. 145/2018. Ákvæðið lýtur að gagnskilum og gagnaöflun svo reikna megi reiknistofn framleiðslugjalds, sbr. 1. og 2. mgr. frumvarpsgreinarinnar. Gert er ráð fyrir að Matvælastofnun útbúi eyðublað fyrir rekstrarleyfishafa eða annað hentugt form á gagnaskilum.

Efni 4. mgr. byggist á 4. mgr. 3. gr. laga nr. 89/2019. Ákvæðið er breytt að því leyti að Matvælastofnun tekur við hlutverki Fiskistofu.

Efni 5. mgr. á sér hliðstæðu í 4. mgr. 5. gr. laga nr. 145/2018 er ákvörðun Matvælastofnunar um álagningu þessa sérstaka gjalds kæránleg til yfirkattaneftdar.

Efni 6. mgr. á sér hliðstæðu í 5. mgr. 5. gr. laga nr. 145/2018.

Efni 7. mgr. á sér hliðstæðu í 6. mgr. 5. gr. laga nr. 145/2018.

Um 64. gr.

Greinin kemur í stað 2. gr. gildandi laga nr. 89/2019 og byggir á nýrri nálgun við gjaldtöku framleiðslugjalds.

Í 1. mgr. er kveðið á um að það sé á hendi Matvælastofnunar að gera tillögu um fjárhæð framleiðslugjalds fyrir komandi gjaldaár til ráðherra. Er þetta breyting frá gildandi lögum nr. 89/2019 þar sem það var á hendi Fiskistofu að ákvarða og birta fjárhæð gjaldsins með auglýsingu eigi síðar en 1. desember hvert ár til að öðlast gildi fyrir komandi almanaksár. Leiðir þessi breyting m.a. af hlutverki Matvælastofnunar við ákvörðun reiknistofns skv. 63. gr.

Í 2. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds af slátruðum laxi sem alinn er í sjó með lokuðum eldisbúnaði. Um hugtakið lokaðan eldisbúnað vísast til orðskýringa í 3. gr.

Í 3. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds af slátruðum laxi sem alinn er í sjó með hálflokaðum eldisbúnaði. Um hugtakið lokaður hálflokaður eldisbúnaður vísast til orðskýringa í 3. gr.

Í 4. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds af slátruðum laxi sem alinn er skemur en 12 mánuði í sjó. Stytttri tími í sjó minnkar álag á umhverfið og dregur úr líkum á stroki. Stytttri tími í sjó dregur jafnframt úr líkum á sjúkdómum sem og lúsaálagi.

Í 5. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds af slátruðum laxi sem alinn er með búnaði, tækni eða aðferð sem líkleg er til að draga úr umhverfisáhrifum, samkvæmt fyrirframskilgreindum viðmiðum í reglugerð. Með ákvæðinu er gert ráð fyrir tæknilausnum og nýjungum sem hafa mögulega ekki litið dagsins ljós eða eru ekki sérstaklega útlistaðar í frumvarpinu, en geta falið í sér bætt umhverfisumgengni og dýravelferð.

Í 6. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds af slátruðum laxi sem aðeins er alinn einn vetur í sjó, þannig að slátrun fari fram eigi síðar en 20. október ári eftir útsetningu fisks. Sé lax aðeins alinn einn vetur í sjó má minnka líkur á afföllum þar sem oft verða mestu afföllin yfir vetrarmánuðina.

Í 1. másl. 7. mgr. er kveðið á um að eigi fleiri en ein framleiðsluáðferð við skv. 2.–6. mgr. þá skuli lægsta gjaldhlutfall, þ.e. hæsti afsláttur, gilda. Sem dæmi má nefna að ef lax er alinn skemur en 12 mánuði í lokuðum búnaði þá skal rekstrarleyfishafi greiða 25% af gjaldi skv. 2. mgr. Í 2. másl. 7. mgr. er kveðið á um að fyrsta kynslóð fisks í starfsemi rekstrarleyfishafa sem alin er með þeim aðferðum sem um ræðir í 2.–6. mgr. skuli vera undanþegin gjaldi.

Í 8. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds þegar um er að ræða regnbogasilung og ófrjóan lax. Segir þar að fjárhæð gjalds í slíkum tilvikum skuli nema helmingi af gjaldi samkvæmt greininni nema meiri lækkan gjalds sé heimil skv. 2.–6. mgr. og gildir þá lægra gjaldhlutfallið, þ.e. hærri afslátturinn.

Í 9. mgr. er kveðið á um að rekstrarleyfishafi sem vill njóta afsláttar samkvæmt ákvæðum greinarinnar skuli hafa frumkvæði að því að óska eftir slíkum afslætti með umsókn til Matvælastofnunar.

Í 10. mgr. er kveðið á um að ráðherra skuli gefa út reglugerð um atriði til viðmiðunar um hvað teljist lokaður búnaður og hálflokaður búnaður sem og hvernig votta skuli slíkan búnað og notkun hans. Með þessu ákvæði getur ráðherra sett ákveðin skilyrði fyrir því hvað teljist lokaður og hálflokaður búnaður til þess að tryggja að búnaður sé af þeim gæðum og hafi slíkt notagildi að hann geti réttlætt afslátt frá framleiðslugjaldi.

Um 65. gr.

Greinin kveður á um greiðslu grunnframleiðslugjalds af hálfu allra rekstrarleyfishafa með rekstrarleyfi til sjókvíaeldis. Eins og kemur fram í umfjöllun um 62. gr. eru rökin fyrir grunnframleiðslugjaldi m.a. þau að greitt sé gjald fyrir aðgang að auðlindum sjávar, óháð því hvenær og hvernig rekstrarleyfishafi kys að nýta þá auðlind. Ef fjárhæð framleiðslugjalds sem

reiknað er skv. 63. og 64. gr. er lægra en grunnframleiðslugjald skal greiða grunnframleiðslugjald en annars ekki.

Um 66. gr.

Greinin er sambærileg 4. gr. gildandi laga nr. 89/2019. Gerð er þó m.a. sú breyting að gjaldið skal lagt á einu sinni á ári.

Um 67. gr.

Greinin er sambærileg 5. gr. gildandi laga nr. 89/2019 og þarfnast ekki skýringa.

Um 68. gr.

Greinin byggist á sömu sjónarmiðum og 1. mgr. 6. gr. laga um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019.

Um 69. gr.

Greinin er nýmæli og felur í sér að fiskeldissjóður samkvæmt lögum nr. 89/2019 verður lagður niður, sbr. einnig bráðabirgðaákvæði VI við frumvarp þetta. Ástæða þess að sjóðurinn er lagður niður er einkum sú að markmiðið er að gera úthlutanir til sveitarfélaga fyrirsjáanlegri og að þær verði gerðar án umsóknar. Með þeirri breytingu hverfur þörfin á sjálfstæðri umgjörð að miklu leyti og horfir það enn fremur til almennrar einföldunar í stjórnsýslu að hætt verði við sjóðafyrirkomulag fiskeldissjóðs.

Markmið með úthlutunum samfélagsframlags sjókvíaeldis er að styrkja sjókvíaeldisbyggðir og þar með samfélög og stoðir atvinnulífs á þeim svæðum.

Í 2. mgr. er kveðið á um að úthlutanir til sjókvíaeldisbyggða skuli skiptast annars vegar á milli landshluta og hins vegar sjókvíaeldisbyggða innan viðkomandi landshluta. Fyrst skal reiknað hvernig skiptingin er milli landshluta og síðan skiptingu úthlutunarfjár milli sjókvíaeldisbyggða í viðkomandi landshluta.

Í 3. mgr. er kveðið á um skyldu ráðherra til að kveða nánar á um efni ákvæðisins. Skal reglugerðin kveða á um málsmeðferð, útreikning úthlutunarfjár og skiptingu úthlutunarfjár milli sjókvíaeldisbyggða. Ráðherra skal jafnframt kveða á um í reglugerð hvaða sveitarfélög teljist til sjókvíaeldisbyggða.

Um 3. þátt.

Þriðji þáttur tekur til landeldis. Ákvæði um landeldi eru til muna einfaldari en þau sem gilda um sjókvíaeldi. Eru fyrir því nokkrar ástæður. Í fyrsta lagi fela landeldisstöðvar ekki í sér nýtingu á takmörkuðum almannagæðum í sjó sem eru á forræði ríkisins. Í öðru lagi eru leyfisveitingar m.a. á forræði sveitarfélaga en aðkoma Matvælastofnunar og Hafrannsóknastofnunar er takmarkaðri en í sjókvíaeldi. Í þriðja lagi eru strok og sníkjudýr minna þekkt vandamál í landeldi, ólíkt sjókvíaeldi. Afföll og sjúkdómar geta orðið vandamál í landeldi en ástæður og viðbrögð eru að einhverju leyti önnur en í sjókvíaeldi. Ákvæði 1. og 5. þáttar frumvarpsins gilda einnig um landeldi.

Um XV. kafla.

Í XV. kafla er fjallað um smitvarnir og dýraheilbrigði í landeldi.

Um 70. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 15. gr. og vísast þangað um skýringar. Sá greinarmunur er þó á þeim að 70. gr. tekur aðeins til búnaðar og farartækja sem hafa verið í beinni snertingu við fisk.

Um 71. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 16. gr. og vísast til skýringa við þá grein.

Um 72. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og er ætlað að koma í veg fyrir erfðablöndun í villtum fiskstofnum, einkum villtum laxastofnum, með því að leggja ýmsar kvaðir á herðar þeirra landeldisstöðva sem ala seiði til fiskræktar. Landeldisstöðvum ber að þekkja uppruna og erfðaefni þeirra fiska sem nota á til undaneldis í fiskrækt og verða að fá upplýsingar um fyrirhuguð not seiða áður en þau eru afhent til fiskræktar.

Um 73. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli. Lagt er til að Matvælastofnun verði veitt heimild til að krefjast þess að rekstraraðili fjarlægi fisk úr eldiseiningum. Tekið er fram að ríkt tilefni þurfi til enda getur aðgerðin haft í för með sér neikvæð áhrif á velferð fiska. Meðal þess sem réttlætt gæti það að eldisfiskur sé fjarlægður er að vatnsgæði séu undir viðmiðunarmörkum í tiltekinn skilgreindan tíma, eldisfiskur hafi verið alvarlega vanfóðraður, rekstrarleyfishafi fjarlægi ekki uppsafnaðar fódurleifar o.s.frv. Þótt alvarleg tilfelli, eins og vanfóðrun, séu ekki algeng þá er mikilvægt að til staðar sé úrræði til þess að tryggja dýravelferð. Hér verður að hafa í huga að ákvæðið tekur ekki bara til tæknilega fullkominna eldiskerja heldur líka tjarna og vatna á landi. Ráðherra er í öllu falli heimilt að setja reglugerð þar sem nánari greinarmun væri hægt að gera á þeim atvikum sem réttlæta það að fiskur væri fjarlægður úr eldiseiningum.

Um 74. gr.

Greinin er að sumu leyti samhljóða 18. gr. en nær til rekstrarleyfishafa og skráningarskyldra aðila í landeldi. Í stað þéttleika er í landeldi notast við hámarkslífmassa og skulu rekstrarleyfishafar eða skráningarskyldir aðilar að sjá til þess að hámarkslífmassi landeldis fari ekki umfram það magn.

Um 75. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 19. gr. og vísast þangað um skýringar.

Um 76. gr.

Greinin byggist á svipuðum sjónarmiðum og IX. kafli um afföll í sjókvíaelði, þ.e. að stefnt skuli að því að lágmarka afföll. Afföll í landeldi ættu oftast að vera viðráðanlegri en í sjókvíaelði enda landeldi ekki háð umhverfisþáttum með sama hætti og sjókvíaelði. Ákvæðið gerir ráð fyrir að undanþiggja megi rekstrarleyfishafa sérstöku eftirliti með afföllum ef til staðar eru kerfi þar sem fylgst er með velferð eldisfiska.

Um 77. gr.

Greinin er að mestu sambærileg 50. gr. og þarfnast ekki sérstakra skýringa. Í 4. mgr. er þó tekið fram að Matvælastofnun geti undanþegið rekstrarleyfishafa reglulegri upplýsingagjöf ef

rekstrarleyfishafi safnar reglulega upplýsingum um velferð eldisfisks og slíkar upplýsingar eru aðgengilegar Matvælastofnun.

Um 78. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. og vísast til skýringa við þá grein.

Um 79. gr.

Greinin er sambærileg 22. gr. og vísast til skýringa við þá grein.

Um 80. gr.

Greinin er sambærileg 24. gr. og vísast til skýringa við þá grein eftir því sem við á.

Um XVI. kafla.

Í XVI. kafla er fjallað um rekstrarleyfi til landeldis. Kaflinn er að miklu leyti sambærilegur V. kafla hvað varðar rekstrarleyfi með þó því veigamikla frávikum að reglur V. kafla um smitvarnasvæði og eldissvæði eiga ekki við um XVI. kafla.

Um 81. gr.

Greinin er sambærileg 26. gr. og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 82. gr.

Greinin byggist á 5. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Ein breytingin frá gildandi lögum er að frumvarpsgreinin tekur eingöngu til landeldis. Önnur breyting er að auk þess að miða við 20 tonna hámarkslífmassa þá er einnig miðað við hámarksseiðafjölda en það er í samræmi við gildandi reglugerð um skráningarskylda aðila í fiskeldi nr. 1133/2021. Til að taka af öll tvímæli þá er jafnframt tekið fram í ákvæðinu að það taki ekki til gæludýrahalds. Greinin á sér ekki samsvörun í ákvæðum frumvarpsins um sjókvíaeldi.

Um 83. gr.

Greinin byggist m.a. á 4. gr. b gildandi laga nr. 71/2008 og er sambærileg 27. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við þá grein eftir því sem við á.

Um 84. gr.

Greinin er sambærileg 8. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 28. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við þá grein eftir því sem við á.

Um 85. gr.

Greinin er sambærileg 9. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 29. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við 29. gr. eftir því sem við á.

Um 86. gr.

Greinin er sambærileg 10. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og 30. gr. frumvarpsins og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 87. gr.

Greinin er sambærileg 10. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 31. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við 31. gr. eftir því sem við á.

Um 88. gr.

Greinin er sambærileg 32. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við þá grein.

Um 89. gr.

Greinin byggist á 3. mgr. 7. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og vísast til skýringa við þá grein.

Um XVII. kafla.

Í XVII. kafla er fjallað um starfrækslu landeldisstöðva og eftirlit með þeim. Kaflinn er að miklu leyti sambærilegur VI. kafla.

Um 90. gr.

Greinin er sambærileg 11. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 35. gr. frumvarpsins og þarfnast ekki sérstakra skýringa utan að í tilviki landeldisstöðva er ekki gerð krafa um stöðvarskírteini.

Um 91. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og er ætlað að taka af vafa um að koma eigi í veg fyrir strok úr landeldisstöðvum. Eðli máls samkvæmt ætti strok úr landeldi að heyra til algerra undantekninga en viðbúið er að hætta sé á slíku ef ástand búnaðar eða lagna er ekki sem skyldi. Þá er einnig mögulegt að strok eigi sér stað við flutning á fiski. Kveðið er á um að rekstrarleyfshafi skuli tilkynna strok til Matvælastofnunar.

Um 92. gr.

Greinin er sambærileg 13. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og 36. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við 36. gr. eftir því sem við á.

Um 93. gr.

Greinin er sambærileg 14. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 37. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við 37. gr. eftir því sem við á.

Um XVIII. kafla.

Í XVIII. kafla er fjallað um afturköllun rekstrarleyfis til landeldis og afskráningu smærri eldisstöðva.

Um 94. gr.

Greinin er sambærileg 16. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 57. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við 57. gr.

Um 95. gr.

Greinin er sambærileg 16. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 4. þátt.

Fjórði þáttur fjallar um hafeldi. Efni þessa þáttar er nýmæli en byggist þó að miklu leyti á tillögum frumvarpsins um sjókvíaeldi. Auk 4. þáttar eiga ákvæði 1., 2. og 6. þáttar við um hafeldi. Vísast að öðru leyti til kafla 3.3 um skipulag þessa þáttar.

Um XIX. kafla.

Í XIX. kafla er fjallað almennt um hafeldi en með hafeldi er skv. 3. gr. átt við sjókvíaeldi á svæðum sem eru hvort tveggja í senn utan svæða skv. 8. gr. frumvarpsins og viðmiðunarlínu skv. 5. gr. laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997. Hafeldi og sjókvíaeldi eiga margt sameiginlegt og í grunninn má segja að aðalmunurinn felist í fjarlægð eldisstöðva frá landi. Sá skilsmunur hefur þó verulegar afleiðingar, ekki síst varðandi þær kröfur sem gerðar eru til sjókvía og annars eldisbúnaðar en almennt má búast við að kostnaður við hafeldisbúnað sé umtalsvert meiri en í sjókvíaeldi vegna meiri strauma og ölduhæðar lengra frá landi. Á hinn bóginn mætti búast við að botnset, þ.e. mengun og uppsöfnun lífrænna leifa á sjávarbotni, sem og áhætta af stroki og hætta tengd sníkjudýrum sé að einhverju leyti háð öðrum lögmálum fjær landi og er það einkum sú staðreynd sem ýtir undir þróun í hafeldi.

Um 96. gr.

Líkt og önnur ákvæði 4. þáttar er efni greinarinnar nýmæli. Í greininni er tekið fram að ákvæði um sjókvíaeldi gildi einnig um hafeldi, þó með þeim breytingum sem leiðir af ákvæðum 4. þáttar.

Í 2. mgr. er fjallað um skilyrði þess að Matvælastofnun megi gefa út rekstrarleyfi og tilraunaleyfi. Eitt af markmiðum frumvarpsins þegar kemur að hafeldi er að tryggja að eldi verði ekki hafið áður en nægjanlegar grunnrannsóknir liggja fyrir. Er það bæði til þess að tryggja að vistkerfisáhrif af starfsemi séu ásættanleg og til þess að skipuleggja megi hafeldið með sem skilvirkustum hætti með tilliti til staðsetningar smitvarnasvæða o.fl. Af þessu leiðir að engin leyfi verða gefin út áður en grunnrannsóknir liggja fyrir. Það er einnig ófrávíkjanlegt skilyrði fyrir útgáfu rekstrarleyfis til hafeldis að burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar liggja fyrir áður en rekstrarleyfi er gefið út. Það er þó hægt að gefa út tilraunaleyfi án þess að burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar liggja fyrir enda ætti á tilraunastigi aðeins að þurfa takmarkaðan fjölda fiska sem leiðir aftur til þess að botnset verður lítið og hætta á stroki óveruleg.

Um 97. gr.

Ákvæðið er til áréttingar á því að afmarka þurfi smitvarnasvæði og að burðarþolsmeta þurfi viðkomandi vatnshlot til þess að hægt sé að hefja hafeldi. Þau vatnshlot sem hér skipta máli eru strandsjór utan svæða skv. 8. gr. frumvarpsins og viðmiðunarlínu skv. 5. gr. laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997. Strandsjór myndar vatnshlot samkvæmt lögum um stjórn vatnamála, nr. 36/2011, allt til einnar sjómílu utan grunnlínu landhelgi, sbr. skilgreiningu í 9. tölul. 3. gr. þeirra laga. Í frumvarpsgreininni kemur fram að burðarþolsmeta megi svæði utan skilgreindra vatnshlota sem í því tilfelli væri svæði utan einnar sjómílu frá grunnlínu landhelgi.

Um 98. gr.

1. mgr. er til áréttingar á því að gera þurfi áhættumat erfðablöndunar fyrir svæði sem ætluð eru til hafeldis.

Í 2. mgr. er kveðið á um að viðbót við heildarlaxamagn sem myndast við áhættumat erfðablöndunar fyrir hafeldissvæði skuli ekki bætast við heimildir þeirra sem þegar stunda hefðbundið sjókvíaeldi heldur skuli viðbótin boðin út.

Í 3. mgr. er kveðið á um að aðeins megi nýta nýjar heimildir skv. 2. mgr. í hafeldi en ekki í hefðbundnu sjókvíaeldi.

Um 99. gr.

Í ákvæðinu er fjallað um tilraunaleyfi til hafeldis. Gert er ráð fyrir að hægt sé að sækja um tilraunaleyfi til hafeldis án þess að burðarþolsmat eða áhættumat erfðablöndunar hafi farið fram. Útgáfa tilraunaleyfis getur verið mikilvægt skref til að kanna hvort fýsilegt sé að stunda hafeldi hér á landi. Vegna þeirrar undanþágu að hvorki þurfi áhættumat erfðablöndunar né burðarþolsmat er gerð krafa um að um afturkræfar tilraunir sé að ræða. Þá er einnig kveðið á um að óheimilt sé að gefa út tilraunaleyfi ef einhver umsagnaraðila leggst gegn því og að enn fremur skuli leita álits Húsnæðis-, mannvirkja- og skipulagsstofnunar á því hvort framkvæmd sé umhverfismatsskyld.

Um 100. gr.

Í ákvæðinu er fjallað um tímabundna undanþágu frá greiðslu gjalda samkvæmt ákvæðum XIII. kafla um affallagjald og ákvæðum XIV. kafla um framleiðslugjald. Ástæður undanþágunnar eru aðallega tvær. Annars vegar er fjárfestingakostnaður almennt líklegur til að vera meiri í hafeldi heldur en í hefðbundnu sjókvíældi þar sem búnaður í hafeldi þarf að standast meira veðurálag. Hins vegar er hafeldi skemmra á veg komið í þróun búnaðar og framleiðslu heldur en sjókvíældi sem kallar með sama hætti á aukna fjárfestingu. Er eðlilegt að tekið sé tillit til þessara þátta við gjaldtöku.

Um XX. kafla.

Í XX. kafla er fjallað um grunnrannsóknir sem eru nauðsynlegur undanfari leyfisveitinga í hafeldi. Með heitinu „grunnrannsóknir“ er vísað til þess að umræddar rannsóknir leggi grunn að þekkingu á fýsileika og skipulagningu hafeldis við Ísland. Grunnrannsóknir eru í vissum skilningi einungis upphafið að rannsóknum tengdum hafeldi en fullvíst má telja að rannsóknir og þróun muni halda áfram eftir útgáfu leyfa til hafeldis. Það er jafnframt mögulegt að niðurstöður grunnrannsókna muni leiða í ljós að hafsvæði við Ísland henti ekki til hafeldis yfirhöfuð. Með frumvarpinu er engin afstaða tekin til þess hvort hefja eigi hafeldi við Ísland, aðeins hverjar forsendur slíks eldis eiga að vera með tilliti til rannsókna og leyfisveitinga. Í samræmi við markmið frumvarpsins í heild þá er markmið grunnrannsókna að tryggja traustan grundvöll fyrir verðmætasköpun á forsendum vistkerfis- og varúðarnálgunar. Líkt og með aðrar greinar lagareldis þá ráða forsendur vistkerfis og villtra stofna mögulegu umfangi hafeldisins.

Um 101. gr.

Í greininni er settur rammi utan um grunnrannsóknir vegna hafeldis. Til þess að teljast grunnrannsóknir í skilningi frumvarpsins er það ófrávíkjanlegt skilyrði að viðkomandi rannsóknir séu unnar af Hafrannsóknastofnun eða í samvinnu við Hafrannsóknastofnun. Ástæða þessa er að Hafrannsóknastofnun er hlutlaus og leiðandi stofnun við rannsóknir og ráðgjöf sem tengjast íslensku hafsvæði. Rannsóknaratriði geta verið hvaðeina sem snýr að hafeldi en ekki síst áhrif þeirra á villta stofna, vistkerfi og eldisfiskana sjálfa. Rannsóknir geta snúið að umhverfisþáttum eingöngu eða umhverfisþáttum og búnaði.

Um 102. gr.

Í greininni eru markmið grunnrannsókna skilgreind. Sem fyrr segir er fjallað um atriði sem lúta að umhverfisþáttum en einnig rekstraröryggi og dýravelferð. Upptalning í ákvæðinu er ekki tæmandi.

Um 103. gr.

Í 1. mgr. er kveðið á um að Hafrannsóknastofnun skuli afmarka grunnrannsóknir hverju sinni, bæði með tilliti til landfræðilegrar afmörkunar, tímasetningar og tímalengdar og annarra atriða sem máli skipta við rannsókn á svæðum til hafeldis.

Í 2. mgr. er kveðið á um að Hafrannsóknastofnun geti ákveðið hvenær grunnrannsóknnum er lokið og hvenær þær hafa náð markmiðum sínum, sbr. 102. gr. Almennt myndi þetta ekki valda vandkvæðum en þó getur skapast núningur í samstarfi einkaaðila og Hafrannsóknastofnunar um það hvenær rannsóknnum telst lokið. Þegar á reynir verður álit Hafrannsóknastofnunar að gilda enda um hlutlausan og sérfróðan aðila að ræða.

Um 104. gr.

Markmið greinarinnar er að veita lagastoð fyrir einkaréttarlegum samningum milli Hafrannsóknastofnunar og einkaaðila um samvinnu við grunnrannsóknir. Markmið með þessari heimild er að tryggja aðkomu rekstraraðila að rannsóknferli á fyrstu stigum en einnig að hvetja einkaaðila til að leggja fram fjármagn í rannsóknir sem annars þyrftu að bíða eftir að öðrum rannsóknnum lyki eða kynnu að öðru leyti að verða aftarlega við forgangsröðun Hafrannsóknastofnunar.

Almennt er gert ráð fyrir að framlag einkaaðila myndi takmarkast við skilgreind fjárfraðslög en að Hafrannsóknastofnun myndi sjá um faglegan þátt samstarfsins. Það er þó ekki kveðið á um þetta í greininni enda óþarfi að útiloka að einkaaðili gæti t.d. lagt til búnað, gögn eða jafnvel starfsfólk við rannsóknirnar.

Gert er ráð fyrir að ráðherra taki ákvörðun um hvort grundvöllur sé fyrir samvinnu Hafrannsóknastofnunar við einkaaðila að gættum þeim atriðum sem talin eru í ákvæðinu en þau eru ekki tæmandi talin. Þá verður ráðherra að afla bindandi umsagnar Hafrannsóknastofnunar áður en ákvörðun er tekin um samvinnu við einkaaðila.

Þegar fyrir liggur ákvörðun ráðherra um samvinnu við einkaaðila skal gerður samningur milli viðkomandi aðila og Hafrannsóknastofnunar. Veigamesti þáttur samningsins er skilgreining þeirra rannsókna sem ráðist skal í, sem og skilgreining þess endurgjalds sem einkaaðili greiðir Hafrannsóknastofnun. Mikilvægt er, sem endranær, að samningur sé skýr og að umfang rannsókna með tilliti til aðferða, búnaðar, tímalengdar, kostnaðar o.s.frv. sé skilgreint sem best. Gert er ráð fyrir að samningur aðila geti tekið til þess að aðrir rannsóknaraðilar en Hafrannsóknastofnun komi að rannsóknnum.

Í 4. mgr. kemur fram að einkaaðili sem fjármagnað hefur grunnrannsóknir Hafrannsóknastofnunar samkvæmt samningi geti nýtt þær greiðslur sem runnið hafa til Hafrannsóknastofnunar á móti greiðslu tilboðsfjárhæðar til íslenska ríkisins vegna útboða smitvarnasvæða til hafeldis. Í ljósi þeirrar áhættu sem felst í fjármögnun rannsókna, en rannsóknir gætu t.d. leitt í ljós að tiltekið svæði eða aðferðir hentuðu ekki til hafeldis, þá er lagt til að við frádrátt frá tilboðsfjárhæð skuli fimmfalda kostnað vegna rannsókna. Sem dæmi þá myndi aðili sem lagt hefði út 20 kr. í kostnað við rannsóknarsamvinnu við Hafrannsóknastofnun ekki þurfa að greiða neitt til íslenska ríkisins ef sami aðili fengi tilboð samþykkt í smitvarnasvæði upp á 100 kr. Til að taka af allan vafa þá má nýta kostnað sem ekki nýtist við tilboð í tiltekið smitvarnasvæði við tilboð í annað smitvarnasvæði. Kostnað má þó ekki nýta oftár en einu sinni til frádráttar. Þá gerir ákvæðið ráð fyrir því að annar kostnaður en greiðslur til Hafrannsóknastofnunar geti nýst með sama hætti sem greiðsla tilboðskostnaðar.

Í 5. mgr. er kveðið á um heimild einkaaðila sem sækir um smitvarnasvæði við úthlutun þess í útboði til þess að ganga inn í hæsta tilboð annars tilboðsgjafa.

Um 5. þátt.

Fimmti þáttur fjallar um fjarðabeit. Efni þessa þáttar frumvarpsins er nýmæli. Vísast til kafla 3.4 um skipulag þessa þáttar.

Um XXI. kafla.

Í orðskýringu í 3. gr. er fjarðabeit skilgreind sem geymsla og gæsla villtra nytjastofna í sjó sem nærast á náttúrulegri fæðu sem er til staðar í umhverfinu. Sú fjarðabeit sem einkum er höfð til hliðsjónar er tilraunastarfsemi í Steingrímsfirði þar sem ljósum er komið fyrir í neðan-sjávarbúrum þar sem þorskur er geymdur. Ljósinn laða að ljósátu sem er fæða þorsksins í búrunum. Ákvæði frumvarpsins um fjarðabeit miðar við að ekki sé um neina viðbótarfæðu að ræða, þ.e. að eina fæðan sem fiskur í fjarðabeit neytir sé villt fæða sem fiskurinn aflar sér sjálfur í búrunum. Fóðurbátar og fóðurleifar vegna fóðrunar af hálfu leyfishafa eru því ekki atriði sem þarf að huga að í fjarðabeit eins og hún er skilgreind í frumvarpinu. Frumvarpinu er ekki ætlað að skapa heildarramma um fjarðabeit til langrar framtíðar heldur einungis að veita tilraunum með fjarðabeit lagastoð. Verði fjarðabeit að umfangsmikilli starfsemi í framtíðinni þyrfti að setja ítarlegri reglur um slíkan rekstur en lagt er til í þessu frumvarpi.

Um 105. gr.

Í 1. mgr. er kveðið á um að Matvælastofnun veiti tilraunaleyfi til fjarðabeitar. Þá er miðað við að líta skuli til reynslu umsækjenda og fyrri starfsemi í fjarðabeit ef umsækjendur um tiltekin svæði til fjarðabeitar eru fleiri en einn.

Í 2. mgr. er kveðið á um að það sé á ábyrgð umsækjanda að afla staðfestingar á því hvort fyrirhuguð starfsemi sé umhverfismatsskyld. Þá skal fyrirhuguð starfsemi samræmast strand-svæðaskipulagi ef slíkt liggur fyrir á viðkomandi svæði.

Í 4. mgr. kemur fram að tilraunaleyfishafi skuli eftir atvikum afla annarra nauðsynlegra leyfa og heimilda samkvæmt lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, og lögum um veiðar í fiskveiðilögsögu Íslands, nr. 79/1997.

Í 5. og 6. mgr. er fjallað um afturköllunarheimildir Matvælastofnunar á tilraunaleyfi en ákvæðin eru sambærileg þeim afturköllunarheimildum sem gilda um sjókvíaelði og vísast til frekari skýringa við 1. og 2. mgr. 57. gr.

Um 6. þátt.

Sjötti þáttur hefur að geyma ýmis sameiginleg ákvæði sem gilda um allar greinar lagareldis, þ.e. sjókvíaelði, landeldi, fjarðabeit og hafeldi. Mörg ákvæði þáttarins eiga sér fyrirmynd í ákvæðum gildandi laga nr. 71/2008.

Um XXII. kafla.

Í XXII. kafla er safnað saman ýmsum ákvæðum sem eiga ekki endilega samleið með öðrum ákvæðum.

Um 106. gr.

Í greininni er kveðið á um að ákvarðanir Matvælastofnunar um förgun, slátrun eða aðra meðferð fiska sem miða að því að tryggja dýravelferð eða vernda vistkerfi skapi að jafnaði hvorki Matvælastofnun, íslenska ríkinu né öðrum stjórnvöldum bótaskyldu. Byggist ákvæðið á því sjónarmiði að varúðar- og vistkerfisnálgun sé viðhöfð við framkvæmd laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum, sem og í starfsemi rekstraraðila. Með sama hætti verði að virða ákvæði laga þegar kemur að velferð eldisdýra. Taki Matvælastofnun ákvarðanir sem miða að

Því að tryggja að rekstrarleyfishafar fari að lögum varðandi meðferð dýra og áhrif á umhverfi er óeðlilegt að slíkt skapi íslenska ríkinu eða einstökum stjórnvöldum bótaskyldu. Hér getur t.d. verið um að ræða fyrirskipanir Matvælastofnunar vegna lúsasmits sem miða að því að tryggja markmið laga um velferð dýra, nr. 55/2013. Verður almennt að játa Matvælastofnun og öðrum stjórnvöldum rúmt mat í þessu tilliti, sérstaklega þegar kemur að velferð dýra. Ótti stjórnvalda við skaðabótaskyldu má ekki verða til þess að hafa áhrif á mikilvæg verkefni eins og t.d. að hafa eftirlit með velferð dýra og að grípa til nauðsynlegra aðgerða í því tilliti.

Um 107. gr.

Greinin byggist á 2.–4. mgr. 2. gr. laga um Fiskistofu, nr. 36/1992, sbr. 8. gr. breytingalaga nr. 85/2022. Í skýringu við viðkomandi grein (386. mál á 152. löggjafarþingi) í frumvarpi því sem varð að síðarnefndu lögnum segir: „Lagt er til að Fiskistofa fái heimild til að nota fjarstýrð loftför í eftirlitsstörfum sínum sem eru búin myndavélum til upptöku, eða annan fjarstýrðan búnað sem getur safnað upplýsingum. Ljóst er að sú vöktun sem lögð er fram í ákvæðinu er í eðli sínu rafræn vöktun og rafræn vinnsla persónuupplýsinga í skilningi laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018, og þarf þar með að uppfylla skilyrði þeirra laga. Við samningu ákvæðisins var litið til laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga en í 14. gr. þeirra laga er fjallað um rafrænt eftirlit og skilyrði þess. Í skýringum við ákvæðið kemur fram að rafrænt eftirlit megi fara fram með leynd ef það styðst við skýra lagaheimild eða dóm. Um rafrænt eftirlit gilda reglur nr. 837/2006 um rafræna vöktun [nú reglur nr. 50/2023]. Í 5. gr. reglnanna kemur fram að við rafræna vöktun skal þess gætt að ganga ekki lengra en brýna nauðsyn ber til miðað við þann tilgang sem að er stefnt. Skal gæta þess að virða einkalífsrétt þeirra sem sæta vöktun og forðast alla óþarfa íhlutun í einkalíf þeirra. Við ákvörðun um hvort viðhafa skuli rafræna vöktun skal því ávallt gengið úr skugga um hvort markmiði með slíkri vöktun sé unnt að ná með öðrum og vægari raunhæfum úrræðum.“

Um 108. gr.

Greinin fjallar um þjónustuaðila og verkataka sem starfa fyrir rekstrarleyfishafa. Rekstrarleyfi, sem og flest ákvæði frumvarpsins, gildandi laga og reglugerða, lúta að háttsemi rekstrarleyfishafa. Með ákvæðinu er rekstrarleyfishafi gerður ábyrgur fyrir því að þeir aðilar sem hann skiptir við lúti sömu kröfum og rekstrarleyfishafi sjálfur. Það er ótækt að rekstrarleyfishafi geti falið öðrum aðila þau verkefni sem rekstraraðili sjálfur ber ábyrgð á og að sú þjónusta sem sá aðili kynni að veita falli þannig utan eftirlits og viðurlaga sem Matvælastofnun kynni að ákveða.

Um 109. gr.

Greinin lýtur að framsali, leigu og veðsetningu rekstrarleyfa og byggist á 17. gr. gildandi laga nr. 71/2008.

Það nýmæli er þó lagt til varðandi veðsetningar að veðhafi, eða framsalshafi ef við á, fái þriggja mánaða frest til þess að uppfylla þær kröfur sem gerðar eru til rekstrarleyfishafa samkvæmt frumvarpinu. Þann frest má framlengja um 12 mánuði en augljóslega yrðu gerðar ríkar kröfur til þess að kröfum frumvarpsins varðandi t.d. dýravelferð yrði fylgt lögum samkvæmt á aðlögunartíma sem endranær.

Þá er lagt til að ekki verði í frumvarpinu ákvæði um þinglýsingu veðsetningar en slíkt ákvæði var leitt í lög sem nýmæli með 17. gr. frumvarps til laga nr. 57/2006 (595. mál á 132. lögb.). Hvorki var skýrt með athugasemdum við frumvarpið hvert markmið þinglýsingar væri

né í hvaða þinglýsingabók slík þinglýsing ætti að eiga sér stað. Um réttarvernd veðsetningar gagnvart þriðja manni fer því samkvæmt almennum reglum eftir því sem við á.

Um XXIII. kafla.

Í XXIII. kafla er fjallað um skil og birtingu upplýsinga.

Um 110. gr.

Greinin snýr að aukinni samvinnu stofnana og samnýtingu gagna, sem og einföldun á stjórnýslu gagnvart rekstrarleyfishöfum. Ekki er talið fýsilegt að kveða ítarlega í frumvarpinu á um eiginleika og útfærslu hins miðlæga gagnakerfis en ljóst er að óskilvirkt er að hinir ýmsu leyfisveitendur og önnur stjórnvöld safni ítrekað sömu upplýsinga frá rekstrarleyfishöfum.

Um 111. gr.

Greinin byggist á 19. gr. b gildandi laga nr. 71/2008 en þó er gerð sú breyting í 2. mgr. að vísað er til mikilla affalla í stað óeðlilegra affalla í ljósi þess að afföll eru almennt óumflýjanleg við fiskeldi.

Efni 3. mgr. er nýmæli sem er ætlað að veita svokölluðu mælaborði fiskeldis, sem birt er á vef Matvælastofnunar, beina stoð í lögum enda hefur mælaborðið sannað sig sem mikilvægt og handhægt verkfæri við upplýsingamiðlun.

Um 112. gr.

Greinin er sambærileg 19. gr. c gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa. Þó er það nýmæli í ákvæðinu að áréttað er að heimilt sé að birta upplýsingar með fréttatilkynningu.

Um XXIV. kafla.

Í XXIV. kafla er fjallað um gjaldtöku vegna lagareldis og vátryggingarskyldu.

Um 113. gr.

Greinin er sambærileg 14. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa. Í 3. mgr. ákvæðisins er tekinn af vafi um að Umhverfis- og orkustofnun sé heimilt að taka gjöld vegna stjórnýslu-, eftirlits- og þjónustuverkefna sem heyra undir stofnunina samkvæmt frumvarpinu og að lagagrundvöllur slíkrar gjaldtöku sé lög um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Um 114. gr.

Greinin er að mestu sambærileg 4.–9. mgr. 14. gr. gildandi laga nr. 71/2008.

Um 115. gr.

Greinin er sambærileg lokamálslið 11. mgr. 14. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa utan að bætt hefur við lagastoð vegna dráttarvaxta.

Um 116. gr.

Efni 1. mgr. er sambærilegt 14. gr. b gildandi laga nr. 71/2008. Þó er það nýmæli að tekið er fram að rekstrarleyfishafi skuli árlega senda Matvælastofnun staðfestingu um að til staðar

sé gild ábyrgðartrygging. Jafnframt er tekið fram að váttrygging skv. 1. mgr. ákvæðisins komi ekki í stað annarrar váttryggingar sem rekstraraðila í sjókvíaeldi er skylt að afla.

Í 2. mgr. sem er nýmæli er tekinn af allur vafi um að rekstrarleyfishafar, hvort heldur sem starfrækja landeldi, sjókvíaeldi eða annað lagareldi, skuli uppfylla skyldur til þess að afla váttrygginga samkvæmt öðrum lögum sem um starfsemina gilda, svo sem 16. gr. laga um varnir gegn mengun hafs og stranda.

Um XXV. kafla.

Í XXV. kafla er fjallað um reglugerðarheimildir og refsíákvæði.

Um 117. gr.

Í umsagnarferli um frumvarpið komu fram athugasemdir við mikinn fjölda reglugerðarheimilda í frumvarpinu, m.a. vegna þess að í þeim fælist óhóflegt framsal löggjafarvalds til ráðherra. Þá komu einnig fram sjónarmið um að hin almenna reglugerðarheimild væri óþörf vegna nákvæmari reglugerðarheimilda í tengslum við einstök reglugerðarákvæði. Telja verður að umsagnir um frumvarpið byggist að þessu leyti á nokkrum misskilningi. Tilgangur þess að greina heimildir ráðherra í tengslum við einstök ákvæði frumvarpsins er fyrst og fremst að veita ráðherra leiðbeiningar um reglusetningu. Sé t.d. gildandi reglugerð um fiskeldi, nr. 540/2020, lesin með hliðsjón af frumvarpinu er ljóst að flest það sem mælt er fyrir um í frumvarpinu, utan það sem leiðir með beinum hætti af nýmælum, er þegar að finna í reglugerð nr. 540/2020. Það er í reynd hvorki ætlunin með frumvarpinu að skerða né auka við heimildir ráðherra til reglusetningar, heldur er sérstökum reglugerðarheimildum fyrst og fremst ætlað að skerpa á markmiðum ráðherra við setningu reglugerða.

Hin almenna reglugerðarheimild í frumvarpinu er talsvert frábrugðin reglugerðarheimild 21. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Upptalning ákvæðisins er ekki tæmandi. Almenna reglugerðarheimildin er til viðbótar við sérstakar reglugerðarheimildir í frumvarpinu og þjónar hún þeim tilgangi að vera öðrum reglugerðarheimildum til fyllingar. Þannig er ekki ætlunin að gagnálykta megi frá sérstökum reglugerðarheimildum heldur getur ráðherra áfram stuðst við hina almennu heimild til setningar reglugerðar enda rúmist reglugerðarákvæði innan þeirra marka sem reglur stjórnslu- og stjórnskipunarréttar setja ráðherra líkt og endranær. Hér skal áréttað að fjöldi reglugerðarheimilda er einn og sér ekki mælikvarði á framsal valdheimilda og má, líkt og að framan greinir, benda á víðtæka reglusetningu í reglugerð nr. 540/2020 sem byggist einkum á tiltölulega einföldu heimildarákvæði 21. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Sett verða nánari ákvæði um framkvæmd laga þessara í reglugerð, verði frumvarpið að lögum, sem mun byggjast bæði á hinni almennu reglugerðarheimild sem og sérstökum reglugerðarheimildum frumvarpsins.

Um 118. gr.

Greinin er sambærileg 18. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 119. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa utan að tillaga að hækkun fjárhæðar úr 500.000 kr. í gildandi lögum er m.a. tilkomin vegna almennra verðlagsbreytinga.

Um 120. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. b gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 121. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. c gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa en hefur verið bætt við orðalagi sem kveður á um að Matvælastofnun skuli bera útgáfu bráðabirgðaleyfis undir Umhverfis- og orkustofnun með því að afla nýrrar bindandi umsagnar eða staðfestingar á fyrri bindandi umsögn.

Um 122. gr.

Greinin er nokkuð sambærileg 21. gr. d gildandi laga nr. 71/2008. Bent er á að þeim atvikum sem varða sektir hefur fjölgað frá gildandi lögum. Lagt er til í frumvarpi þessu að hækka efri mörk sektarfjárhæða úr 150.000.000 kr. í 500.000.000 kr. til að taka mið af verðlagsbreytingum og auknu umfangi eldisstarfsemi.

Um 123. gr.

Í ákvæðinu er að finna nýmæli þar sem lagt er til að Matvælastofnun sé heimilt að ljúka máli með sátt í þeim tilvikum þegar sá brotlegi gengst við broti eða óskar eftir að ljúka máli með sátt. Er lagt til að Matvælastofnun fái slíka heimild til að greiða fyrir úrlausn mála og spara málsaðilum og stofnuninni tíma með því að ljúka máli með sátt í stað einhliða ákvörðunar Matvælastofnunar um beitingu viðurlaga. Heimildinni má þó aðeins beita ef ekki er um meiri háttar brot að ræða. Þá er mælt fyrir um að sátt sé bindandi og ef málsaðili brýtur gegn henni er Matvælastofnun heimilt að fella sátt úr gildi og getur þá tekið málið til meðferðar á ný og þá eftir atvikum gert hinum brotlega stjórnvaldssekt eða aðra ráðstöfun samkvæmt frumvarpinu.

Um 124. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. e gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 125. gr.

Greinin er sambærileg 22. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 126. gr.

Ákvæðið er nýmæli sem kveður á um að Umhverfis- og orkustofnun skuli ekki hafa heimild til að beita þvingunar- og refsíúrræðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir vegna sömu atvika og kynnu að varða þvingunar- og refsíúrræðum af hálfu Matvælastofnunar samkvæmt frumvarpinu. Ákvæðinu er ætlað að stuðla að skýrri verkaskiptingu stofnananna tveggja og jafnframt að koma í veg fyrir tvöfalda refsingu rekstrarleyfishafa. Að jafnaði ættu valdheimildir stofnananna ekki að skarast þar sem verk svið Matvælastofnunar lýtur einkum að eftirliti með eldisþáttum starfseminnar og dýravelferð en Umhverfis- og orkustofnun hefur eftirlit með umhverfistengdum þáttum. Ef valdmörk stofnananna skarast í reynd er miðað við að úrræði og aðgerðir Matvælastofnunar samkvæmt frumvarpinu gangi framár.

Í 2. mgr. er tekinn af vafi um að það sé Umhverfis- og orkustofnun sem fari með valdheimildir vegna þeirra skilyrða sem rekstrarleyfi tilgreinir að séu á ábyrgð stofnunarinnar.

Um 127. gr.

Gildistakan er miðuð við 1. september 2026 og falla þá um leið úr gildi ákvæði laga um fiskeldi, nr. 71/2008, að frátöldum flestum ákvæðum VI. kafla A. Er ætlunin að stjórn Umhverfissjóðs fái svigrúm til þess að ljúka störfum en að því verði lokið 15. mars 2027 þegar umrædd ákvæði um Umhverfissjóð falla einnig úr gildi. Hinn 1. september 2026 falla lög um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019, einnig úr gildi nema að því marki sem þarf til þess að ljúka megi störfum Fiskeldissjóðs og ljúka megi álagningu fiskeldisgjalds vegna framleiðslumánaðanna júlí og ágúst 2025 sem innheimt verður samkvæmt ákvæðum laga nr. 89/2019. Frá og með 1. september 2026 fer um gjaldtöku af sjókvíaeldi samkvæmt ákvæðum frumvarpsins.

Ákvæði 3. mgr. er ætlað að setja ramma utan um vinnu stjórnar Umhverfissjóðs sjókvíaeldis þar til ákvæði um Umhverfissjóð í lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, falla úr gildi. Hlutverk stjórnar er í reynd takmarkað við frágang og uppgjör sjóðsins og umsýslu vegna umsókna um styrki sem hafa þegar verið samþykktar en Umhverfissjóður sjókvíaeldis er lagður niður samkvæmt frumvarpinu. Engar nýjar umsóknir um framlög úr Umhverfissjóði sjókvíaeldis skulu samþykktar eftir gildistöku frumvarpsins.

Í 4. mgr. er kveðið á um að Fiskeldissjóði sé heimilt að ljúka greiðslum vegna þeirra umsókna sem þegar hafa verið afgreiddar og samþykktar af sjóðnum fyrir gildistöku laganna, verði frumvarpið að lögum. Samkvæmt 2. mgr. falla 4.–7. gr. laga um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019, úr gildi 15. mars 2027 og verður stjórn að hafa lokið störfum sínum þá.

Ákvæðum 5. mgr. er ætlað að veita rekstrarleyfishöfum og Matvælastofnun svigrúm til þess að laga sig að breyttum reglum varðandi tilteknar íþyngjandi ákvæði frumvarpsins. Í 1. tölul. er kveðið á um að þriggja ára viðmiðunartímabil sem kemur til skoðunar við innköllun á laxahlut skv. 1. málsl. 1. mgr. 41. gr. hefjist ekki fyrr en 1. janúar 2028. Með því móti er fyrsti mögulegi innköllunardagur 1. janúar 2031. Í 2. tölul. er kveðið á um að ákvæði frumvarpsins um forsendubrest taki ekki gildi fyrr en 1. janúar 2028 svo að rekstrarleyfishafar hafi tök á að skipuleggja rekstur sinn þannig að ekki komi til afturköllunar leyfis.

Ákvæði 6. mgr. er ætlað að mæla fyrir um upphaf gjaldtöku vegna affallagjalds. Samkvæmt ákvæðinu væri affallagjald aldrei lagt á fyrr en árið 2028 og þá aðeins að sama kynslóð hafi verið sett út og slátrað árið 2027. Sú staða er þó fremur ólíkleg, þ.e. líklegra er að þeir fiskar sem settir eru út árið 2027 yrðu fyrst færðir til slátrunar árið 2028 og jafnvel síðar. Sé miðað við að fiskum sem settir hefði verið út árið 2027 yrði slátrað árið 2028 þannig að reikna mætti afföll fyrir það ár, þá færi álagning fyrst fram árið 2029.

Ákvæði 7. mgr. er ætlað að veita aðlögunartíma að ákvæðum um affallagjald eftir gildistöku frumvarpsins og fram að endurskoðun laganna árið 2030. Afföll hafa verið mismikil hjá rekstrarleyfishöfum og allnokkur í ýmsum tilfellum. Þykir rétt að veita aðlögun að ákvæðum um affallagjald en rekstraraðilar gætu til að mynda ákveðið að setja út stærri seiði eða að stytta að öðru leyti tíma í sjó til þess að draga úr afföllum

Í 8. mgr. er fjallað um þá aðstöðu sem verður mögulega fyrir hendi við gildistöku laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum, að fleiri en einn rekstrarleyfishafi séu með starfsemi á einu smitvarnasvæði þrátt fyrir almennt bann við slíku samkvæmt frumvarpinu. Ákvæðið setur fram almennar reglur sem þarf að fylgja þegar þannig er ástatt, m.a. varðandi samræmda útsetningu fiska og seiða, hvíld eldissvæða innan smitvarnasvæðis, smitvarnir, viðbrögð við lúsasmiti o.s.frv., allt í samræmi við ákvæði frumvarpsins. Mætti með nokkurri einföldun segja að þeir aðilar sem starfrækja sjókvíaeldi á sama smitvarnasvæði þurfi í reynd að haga mörgum rekstraratriðum eins og um einn og sama aðilann væri að ræða. Þá er einnig tekinn

af vafi um að þrátt fyrir bann í 13. gr. við starfsemi fleiri en eins aðila á smitvarnasvæði þá megi endurnýja slík leyfi sem þegar eru til staðar. Þó skal þess getið að við endurskoðun laganna samkvæmt ákvæði til bráðabirgða V mun reynsla af starfsemi tveggja eða fleiri aðila á sama smitvarnasvæði vera endurmetin.

Ákvæði 9. mgr. er ætlað að koma í veg fyrir að rekstrarleyfishafi, sem hefur rekstrarleyfi til tiltekins rekstrar við gildistöku laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum, sé í þeirri stöðu að glata rekstrarleyfi vegna þess að nýting lífmassa sé ekki nægjanleg samanborið við hámarkslífmassa viðkomandi smitvarnasvæðis. Ákvæðið miðar við að lífmassi samkvæmt rekstrarleyfi sem er í gildi fyrir gildistöku sé leyfilegur lífmassi en að rekstrarleyfishafa sé heimilt að sækja um hækkun á leyfilegum lífmassa skv. 33. gr. en einnig hámarkslífmassa sem er fyrirbyggjandi við gildistöku laganna.

Efni 10. mgr. er komið til af sömu ástæðu og 9. mgr. en þó er ekki gert ráð fyrir að meiri lífmassa sé úthlutað ef fleiri en einn rekstrarleyfishafi starfrækja sjókvíaeldi á viðkomandi smitvarnasvæði.

Ákvæði 11. mgr. er ætlað að gera skil milli umsókna um rekstrarleyfi nokkru fyrir gildistöku frumvarpsins, þ.m.t. umsókna um breytingar á rekstrarleyfum. Lagt er til að um meðferð og afgreiðslu umsókna um rekstrarleyfi fyrir sjókvíaeldi sem borist hafa Matvælastofnun fyrir 1. júlí 2025 og sem ekki hafa verið endanlega afgreiddar fyrir gildistöku skuli fara samkvæmt eldri lögum. Um meðferð og afgreiðslu umsókna um rekstrarleyfi fyrir sjókvíaeldi sem borist hafa Matvælastofnun 1. júlí 2025 og síðar og sem ekki hafa verið endanlega afgreiddar fyrir gildistöku frumvarpsins skuli fara samkvæmt frumvarpinu ef að lögum verður. Með þessu er að nokkru leyti séð við því að aðilar sækji gagnert um rekstrarleyfi í aðdraganda lagasetningar til þess að láta eldri lög gilda um umsóknina eða tiltekna þætti hennar. Ákvæðið bannar þó ekki afgreiðslu umsókna sem berast eftir 1. júlí 2025.

Um 128. gr.

Í ákvæðinu er kveðið á um breytingar á ýmsum öðrum lögum í samræmi við efni frumvarpsins.

Í 1. tölul. er lagt til að gerð verði breyting á lögum um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006. Með breytingunni er í fyrsta lagi ætlunin að breyta skipan fisksjúkdómanefndar. Í öðru lagi er lagt til að 10. gr. laganna verði breytt þannig að viðbrögð sem mælt er fyrir um í ákvæðinu nái ekki til sníkjudýra heldur einungis til sjúkdóma. Ástæða breytinganna felst einkum í því að núgildandi fyrirkomulag getur reynst tímafrekt þegar brýnt er að bregðast skjótt við. Í tilviki lúsar er lagt til að viðhaft verði það fyrirkomulag sem kveðið er á um í 2. mgr. 51. gr. frumvarps þessa. Vísast að öðru leyti til umfjöllunar í kafla 3.1.14. Í þriðja lagi er lagt til að breyting verði gerð á 2. mgr. 11. gr. laganna. Felst sú breyting einkum í því að veita lagastoð fyrir reglugerðarheimild þar sem kveðið verður á um heimild Matvælastofnunar til að gefa út heilbrigðisvottorð vegna útflutnings á lagardýrum. Tengist þessi breyting þeirri breytingu sem fjallað er um í 2. tölul. þessarar greinar.

Í 2. tölul. eru lagðar til breytingar á lögum um Rannsóknadeild fisksjúkdóma, nr. 50/1986. Á 2., 5., 10., 11. og 14. gr. laganna eru lagðar til breytingar sem fela í sér að það verði ekki í höndum Rannsóknadeildar fisksjúkdóma að gefa út heilbrigðisvottorð. Meginverkefni deildarinnar felast nú í því að annast rannsóknir á fisksjúkdómum og sjúkdómsgreiningar á fiski. Útgáfa heilbrigðisvottorða hefur um langt skeið verið hjá Matvælastofnun og þykir því rétt að ekki verði lengur kveðið á um að útgáfa heilbrigðisvottorða sé á hendi Rannsóknadeildar fisksjúkdóma. Lagðar eru jafnframt til breytingar á 16. gr. laganna um innheimtu kostnaðar. Lagt er til að 3. másl. 1. mgr. 16. gr. falli á brott. Þá er lagt til að 2. mgr. 16. gr. falli brott þar

sem rétt þykir að kostnaður sem hlýst af rannsóknum sem ákvæðið fjallar um sé greiddur úr hendi rekstrarleyfishafa og fari eftir gjaldskrá hverju sinni.

Í 3. tölul. eru lagðar til breytingar á lögum um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri, nr. 34/1991. Ákvæðið byggist bæði á 1. og 2. tölul. 1. mgr. 4. gr. laganna. Uppsetning ákvæðisins byggist á 1. tölul. 1. mgr. 4. gr. laganna en að efninu til byggist ákvæðið frekar á 2. tölul. 1. mgr. sömu greinar. Ákvæðið fjallar um að aðilar á (1) Evrópska efnahagssvæðinu, (2) í aðildarríkjum að stofnsamningi um Fríverslunarsamtök Evrópu og (3) í Færeyjum geti allir fengið rekstrarleyfi til lagareldis á Íslandi. Sé rekstrarleyfishafi lögaðili myndi duga að hann væri undir yfirráðum aðila á einu hinna tilteknu svæða. Ákvæði 3. tölul. tekur ekki til fjárfestinga í landeldi.

Í 4. tölul. er ákvæði til breytinga á lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, nr. 7/1998, sem tekur af vafa um að ekki þurfi að gefa út starfsleyfi samkvæmt þeim lögum ef gefið er út rekstrarleyfi samkvæmt lögum um lagareldi, en að Umhverfis- og orkustofnun hafi þó eftir sem áður allar sömu heimildir gagnvart rekstrarleyfishafa samkvæmt lögum um lagareldi eins og stofnunin hefur gagnvart starfsleyfishöfum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Við ákvæði 53. gr. laganna er enn fremur bætt við gjaldtökuheimild fyrir Umhverfis- og orkustofnun til að standa straum af þeim verkefnum sem stofnuninni er falið samkvæmt lögum um lagareldi.

Um ákvæði til bráðabirgða I.

Ákvæðinu er ætlað að skapa grundvöll fyrir samningum milli rekstrarleyfishafa vegna flutnings á milli smitvarnasvæða svo að þeir geti uppfyllt skilyrði laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum, um að aðeins einn rekstrarleyfishafi starfræki sjókvíaeldi á smitvarnasvæði. Ákvæðið veitir frest til 1. júlí 2031. Auglýsa þarf ný rekstrarleyfi en leyfin eru ekki háð umhverfismati framkvæmda enda rúmist framleiðslan og önnur starfsemi eldis samkvæmt nýju rekstrarleyfi innan eldri rekstrar- og starfsleyfa á viðkomandi smitvarnasvæðum. Á þetta við svo dæmi sé tekið um umfang eldis, fjölda kvía, efnanotkun og mótvægisáðgerðir. Í öllu falli skal nýtt leyfi einnig vera í samræmi við strandsvæðaskipulag. Almennt er það allra hagur að stjórnvöld liðki fyrir flutningi rekstrarleyfishafa milli smitvarnasvæða og því ætti ekki að skýra heimildir þessa ákvæðis þröngt heldur með hliðsjón af tilgangi þess.

Í 2. mgr. segir að þrátt fyrir ákvæði frumvarpsins geti ráðherra, án aðkomu eða umsagna Hafrannsóknastofnunar eða Matvælastofnunar, ákveðið skiptingu hafsvæða í smitvarnasvæði með reglugerð. Skal sú heimild gilda til 1. júlí 2031. Reglugerðarákvæði þessu yrði líklega aðeins beitt í undantekningartilfellum til þess að styðja við markmið og tilgang 1. mgr. bráðabirgðaákvæðisins.

Um ákvæði til bráðabirgða II.

Ákvæðið fjallar annars vegar um aðlögun eldri rekstrarleyfa að nýju lagaumhverfi og hins vegar um meðferð umsókna sem ekki hafa verið afgreiddar við gildistöku laganna, verði frumvarpið að lögum.

Í 1. mgr. er kveðið á um að Matvælastofnun skuli breyta og aðlaga gildandi rekstrarleyfi að breyttu lagaumhverfi samkvæmt ákvæðum frumvarpsins varðandi smitvarnasvæði. Hér er ekki um neinar efnislegar breytingar á rekstrarleyfum að ræða hvað rekstur eða umhverfisáhrif varðar, heldur eingöngu tengingu gildandi rekstrarleyfa við smitvarnasvæði sem eru nýmæli samkvæmt frumvarpinu og sem ætlunin er að verði skilgreind áður en lögin taka að fullu gildi. Ef rekstrarleyfishafi er með tvö eða fleiri rekstrarleyfi í gildi við gildistöku laganna vegna eldissvæða sem lenda á sama smitvarnasvæðinu í nýju skipulagi skal sameina slíka

rekstrarleyfi í eitt nýtt rekstrarleyfi. Gildistími hins sameinaða leyfis skal vera sami gildistími og var á því leyfi sem lengstan gildistíma hafði.

Efni 2. mgr. er ætlað sama hlutverk og 1. mgr. nema að því er snýr að starfsleyfum.

Efni 3. mgr. tekur á þeirri aðstöðu þar sem í gildi eru starfsleyfi og rekstrarleyfi fyrir sömu starfseminni en með ólíkan gildistíma. Þar sem ekki er gert ráð fyrir því í frumvarpinu að starfsleyfi verði gefin út vegna lagareldis heldur einungis rekstrarleyfi er nauðsynlegt að kveða á um hvernig starfsleyfi falla á brott. Ákvæðið miðar við að starfsleyfi falli brott þegar það leyfi sem hefur skemmri líftíma er endurnýjað og að hið endurnýjaða leyfi sé einungis rekstrarleyfi.

Um ákvæði til bráðabirgða III.

Ákvæðinu er ætlað að taka af allan vafa um að þeir aðilar sem hafa rekstrarleyfi við gildistöku frumvarpins og sem hafa fengið útgefin leyfi til eldis á frjóum laxi, skuli áfram hafa hlutfallslega sama rétt til slíks eldis. Hér mætti taka sem dæmi rekstrarleyfishafa sem hefur heimild til eldis á 30.000 tonnum af frjóum laxi af heildarlífmassa upp á 106.500 tonn samkvæmt áhættumati erfðablöndunar en það eru 28% af heildartonnafjölda sem væri jafnframt laxahlutur viðkomandi rekstrarleyfishafa.

Um ákvæði til bráðabirgða IV.

Ákvæðinu er ætlað að áréttu að framleiðslugjald vegna rekstrartímabilsins janúar til júní 2026 verði lagt á þann 15. ágúst 2026 í samræmi við lög um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019. Jafnframt er ákvæðinu ætlað taka af vafa um að gjald vegna mánaðanna júlí og ágúst 2026 verður lagt á þann 15. febrúar 2027 og innheimt samkvæmt lögum nr. 89/2019. Framleiðslugjald vegna framleiðslu mánaðanna september til desember 2026, þ.e. eftir gildistöku frumvarpsins, verður aftur á móti lagt á og innheimt í samræmi við ákvæði frumvarpsins.

Um ákvæði til bráðabirgða V.

Ákvæðið er endurskoðunarákvæði sem kveður á um að frumvarpið, ef að lögum verður, skuli endurskoða eigi síðar en 1. júní 2030. Við endurskoðun skal líta til reynslu af rannsóknum, tilraunaleyfum, framkvæmd og rekstri með tilliti til sjókvíaldis, hafeldis og fjarðabeitar. Ekki er hins vegar talin þörf á endurskoða á sama tíma ákvæði er lúta að landeldi. Helgast það einkum af því að örar tæknibreytingar geta orðið í sjókvíaldi, m.a. með tilkomu lokaðs búnaðar og notkun ófrjórna laxa. Þá er landeldi ekki á sama þróunarstigi og fjarðabeit og hafeldi.

Þá er sérstaklega gert ráð fyrir að reynsla af starfsemi tveggja eða fleiri aðila á sama smitvarnasvæði í sjókvíaldi verði endurmetin en meginregla frumvarpsins er að aðeins einn aðili starfi á hverju smitvarnasvæði enda þótt gert sé ráð fyrir því að í framkvæmd, vegna ákvæða gildandi rekstrarleyfa, muni í einhverjum tilfellum fleiri en einn rekstrarleyfishafi halda áfram að starfa á sama smitvarnasvæðinu.

Einnig skal endurskoða forsendur gjaldtöku framleiðslugjalds skv. 63. og 64. gr. og skal þá m.a. lítið til þróunar í rekstrarafkomu rekstrarleyfishafa. Erfitt er að sjá fyrir þróun í heimsmarkaðsverði á eldislaxi, þróun rekstrarkostnaðar, verðbólgu, vaxtaumhverfis o.fl. sem allt getur haft áhrif á getu rekstrarleyfishafa til greiðslu gjaldsins.